
Samuel Beckett

UK 1987

MOLLOY
MALONE MEGHAL
A MEGNEVEZHETETLEN



Samuel Beckett

VK 1987

MOLLOY
MALONE MEGHAL
A MEGNEVEZHETETLEN



SAMUEL BECKETT

Molloy

MAGVETŐ KIADÓ, BUDAPEST

Samuel Beckett
MOLLOY,
Les Éditions de Minuit, 1951

Fordította TÖRÖK GÁBOR
A szöveghűséget ellenőrizte BENYHE JÁNOS

© Les Éditions de Minuit, Paris
Hungarian translation Török Gábor



Anyám szobájában vagyok. Most én lakom itt. Nem tudom, hogy kerültem ide. Talán mentőkocsin, de biztos valami járműn. Idehoztak. A magam erejéből nem érkeztem volna meg. Talán annak az embernek köszönhetem, hogy itt vagyok, aki minden héten eljön, ő azt mondja, nem. Ad egy kis pénzt, és elviszi a papírlapokat. Ahány oldal, annyi pénz. Igen, dolgozom most, egy kicsit úgy, mint régen, csak hát már nemigen tudok dolgozni. Úgy látszik, nem is fontos. Most arról szeretnék beszélni, ami megmaradt, elbúcsúzni, aztán meghalni végképp. De nem hagyják. Igen, azt hiszem, többen vannak. Bár mindig ugyanaz jön ide. Majd később, azt mondja. Jól van. Éntőlem már nemigen függ semmi. Amikor eljön az új lapokért, visszahozza a múlt hetieket. Érthetetlen jelek vannak rajtuk. Egyébként sem olvasom el őket újra. Ha nem csináltam semmit, nem kapok semmit, csak jól lehord. Pedig nem pénzért dolgozom. Hát miért? Nem tudom. Őszintén szólva, nem tudok valami sokat. Például anyám haláláról sem. Meghalt már, amikor idejöttem? Vagy csak később? Úgy értem, csak élőhalott volt, vagy már el is lehetett temetni? Nem tudom. Talán még el se temették. Mindenesetre az enyém a szobája. Az ágyában fekszem. A bilijébe csinállok. Elfoglaltam a helyét. Biztos egyre jobban hasonlítok rá. Már csak egy fiú hiányzik. Valahol tán van is egy fiam. Bár nem hiszem, öreg lenne már, majdnem olyan öreg, mint én. A kis cselédlánytól. Nem volt igazi szerelem. Másba voltam szerelmes igazán. Majd ő is sorra kerül. Megint elfelejtettem a nevét! Pedig néha úgy rémlik, még ismertem is a fiamat, sőt törődtem vele. Aztán mindjárt arra gondolok, hogy lehetetlen. Lehetetlen, hogy valaha is törődni tudtam volna bárkivel. Elfelejtettem a helyesírást meg a szavak felét. Úgy látszik, nem is fontosak. Jól van. Fura egy alak ez a látogató. Vasárnaponként szokott jönni, azt hiszem. Máskor nem ér rá. Mindig szomjas. Ő mondta, hogy rosszul kezdtem, máshogy kellett volna kezdenem. Igaza lehet. Az elején kezdtem, mint valami vén hülye, képzeljék csak! Bizony így kezdtem. De ha jól értettem, mégis elfogadják. Sokat kínlódtam vele. Hát itt van. Vesződtem vele éppen

eleget. Na de érthető, hisz ez volt a kezdet. Most pedig már közeledik a vég. Amit most csinálok, tán jobb? Nem tudom. Nem is ez a kérdés. Hát így kezdtem. Valami értelme csak lehet, azért is fogadták el. Itt van.

Csak ezt, majd talán, azt hiszem, még azt, aztán, azt hiszem, ennek a világnak is vége. Folyton az utolsó előttiben vagyunk. Minden elsötétül. Kis idő múlva megvakulunk. A fejünkben történik valami. Na, elég volt, hangzik fel a fejünkben. Elég volt. Elnémulunk, és halkulnak a hangok. Így van ez, alig léptük át a küszöböt. Az agyunknak lehet elege. Ezért gondoljuk hát: na ezt még megérem, majd talán még azt is, és azzal kész. Csak üggyel-bajjal fogalmazzuk meg ezt a gondolatot, mert ugye, bizonyos értelemben, gondolat ez. Aztán figyeljük, feszülten figyeljük a homályos tárgyakat, és szájalmasan azt gondoljuk, hogy mibennünk van a hiba. A hiba? Ez a szó hangzott el. De miféle hiba? Nem búcsú ez, és micsoda varázserő lakik ezekben a homályos tárgyakban, amelyekről ideje lesz elbúcsúznunk, ha legközelebb elvonulnak előttünk. Mert búcsúzni kell, ostobaság lenne, ha nem búcsúznánk, ha itt az idő. És ha a dolgok egykori éles körvonalaira gondolunk, nem érzünk sajnálkozást. De nemigen gondolunk rájuk, mert hisz mivel is gondolnánk? Nem tudom. Néha emberek is feltűnnek előttünk, akiket nem egykönnyen tudunk megkülönböztetni magunktól teljes bizonyossággal. Mindez nem túl biztató. Így láttam meg A-t és B-t, amint lassan haladtak egymás felé, csak hát ők mit sem tudtak róla, hogy mit tesznek. Az út, amelyen mentek, rendkívül kopár volt, úgy értem, nem szegélyezte semmi, sem fal, sem sövény, a határban kanyargott, mert a hatalmas mezőkön tehének álldogáltak s heverésztek, legeltek az esti csendben. Ezt-azt talán ki is találom, szépítgetem a dolgokat, de nagyjából így történt. A tehének rágnak, aztán nyelnek, majd rövid szünet után könnyedén költik el a következő adagot. Megmozdul az egyik nyakizom, s az állkapocs megint örölni kezd. Bár mindez talán csak emlék. A megszikkadt, fehér út felszabdalta a lány legelőket, emelkedett, majd lejtett a dimbes-dombos mező szeszélyét követve. A város közelében. Két férfi volt, egészen biztos, egy alacsony és egy magas. A városból jöttek, előbb az egyik, aztán a másik, és az első, aki elfáradt, vagy eszébe jutott valami elmulasztott kötelesség,

megfordult, és elindult visszafelé. Hűvös volt, kabátot hordtak. Hasonlítottak egymáshoz, de nem jobban, mint mások. Először jó messze voltak egymástól. Egyik sem láthatta a másikat, még akkor sem, ha a földről felpillantva kereste volna a tekintetével, a nagy távolság meg hát a bukkánók között hullámzó út miatt, bár nem voltak túl mélyek a lapályok, de azért eléggé, éppen eléggé. Majd elérkezett a pillanat, amikor mindkettő ugyanabba a völgyelésbe ereszkedett le, ott találkoztak végre. Mondjuk, ismerték egymást, de nem, ezt semmi sem támasztja alá. Hanem talán a lépteik zajára, vagy valami homályos ösztön sugallatára, felemelték a fejüket, merőn figyelték egymást, míg jó tizenöt lépést tettek meg egymás felé, majd megálltak, karnyújtásnyira. Bizony, nem mentek el egymás mellett csak úgy, hanem megálltak, szemtől szembe, mint két ismeretlen, akik találkoznak a határban, este, egy elhagyott úton, nincs ebben semmi különös. De talán ismerték egymást; mindenesetre most már ismerik, sőt megismerik és köszöntik egymást, akár a város forgatagában is. A tengernek fordultak, amely messze keleten magasra csapott a halványodó égbolt háttérén, s váltottak néhány szót. Aztán mindkettő folytatta útját, A a város felé, B pedig nekivágott a tájnak, melyet mintha rosszul ismert volna, vagy egyáltalán nem, mert bizonytalan léptekkel haladt, gyakran megállt és kémlelődött, mint aki támpontokat próbál az emlékezetébe vésni, mert egyszer talán, sosem lehet tudni, még vissza is kell jönnie. Szorongva merészkedett az álnok dombok közé, valószínűleg nem ismerte jól őket, csak távolról látta, talán a szobája ablakából vagy egy műemlék tetejéről, ahová rosszkedvében felkapaszkodott a csigalépcsőn, egyszer, amikor éppen nem akadt semmi dolga, kifizette azt a néhány fillért, hátha a magasban megvigasztalódik. Onnan aztán mindent láthatott, síkságot, tengert meg ezeket a nevezetes dombokat, melyeket hegyeknek is hívnak, itt-ott sötétkékek voltak az esti fényben, csak úgy tolongtak egymás hegyén-hátán ameddig a szem ellát, meg itt-ott völgyeket is, bár azokat nem látni, inkább csak sejteni a lágyabb tónusú színekből s más kimondhatatlan, sőt kifejezhetetlen jelekből. De azért csak nem sejthet mindent az ember, még ilyen magasról sem, s gyakorta előfordul, hogy ahol csak egy domboldal s egy gerincet lát, a valóságban kettő van, két domboldal és két gerinc,

köztük pedig ott a völgy. De most már ismeri, vagyis hát jobban ismeri ezeket a dombokat, s ha netán valaha még egyszer fürkészi őket messziről, más szemmel látja már, azt hiszem, s nem csupán más szemmel, hanem ő maga is más lesz belül, ami kívülről nem látszik soha, az agy, a szív meg a test többi ürege, ahol gondolat és érzés járja Őrült táncát, mindez teljesen megváltozik. Szánalmas látvány ilyen öregen, amint egyedül baktat annyi év, nap és éj után – melyek számolatlanul teltek abban a zsongásban, mely a születésünkkor, sőt még előbb támad –, s amelyeket mind arra fecsérelt, hogy újra meg újra feltegye magának a kérdést: *Mit tegyek? Mit tegyek?*, néha csak mormolva halkán, néha meg tisztán, fennhangon, mint a főpincér, amikor megkérdi: *S italt mit hozhatok?*, s gyakran bizony üvöltve torkaszakadtából. Aztán, amikor itt a vég, vagy legalábbis már nincs messze, egyedül marad az ismeretlen úton, a sűrűsödő sötétségben, bottal a kezében. Jókora bot volt, járás közben rátámaszkodott, meg védekezésre is használta, ha kellett, a kutyák és az útonállók ellen. Igen, már sötétedett, de a férfi ártatlan volt, nagyon is ártatlan, nem félt hát semmitől, dehogynem félt, bár nem kellett volna félnie, hisz nem árthattak neki, vagy ha igen, hát nagyon keveset. Csak biztos nem tudta. Ha jól meggondolom, én sem tudom. Kiszolgáltatottnak érezte magát, testben-lélekben egyaránt, talán az is volt, az ártatlansága ellenére. Az ártatlanság meg hogy kerül ide? Mi köze a Gonosz megszámlálhatatlan szelleméhez? Zavaros ügy. Mintha csúcsos kalapot viselt volna. Emlékszem, meglepődtem rajta, viszont a sapka vagy például a keménykalap látványa nem lepett volna meg. Figyeltem amint távolodik, s nyugtalanság vett erőt rajtam, nem okvetlenül az ő nyugtalansága, de valahogy annak is része volt benne. Ki tudja, tán az én nyugtalanságom ragadt át őrá. Nem látott meg. Jól meghúztam magam az út fölött, ráadásul egy sziklához tapadtam, amely olyan színű volt, mint én, vagyis szürke. A sziklát alighanem észrevette. Állandóan kémlelődött, már mondtam, mintha támpontokat akarna megjegyezni az úton, és biztos látta a sziklát, amelynek árnyékában ott lapultam, mint valami Belacqua vagy Sordello, már nem emlékszem. De egy ember, sőt mi több, olyan ember, mint én, nem útjelző, mert. Csak azt akarom mondani, hogy, ha netán még egyszer, nagy sokára visszajön erre, mert legyőzték,

keres valamit, vagy el akar égetni valamit, akkor a sziklát keresi majd a tekintete s nem az árnyékában véletlenül éppen meghúzódó mozgó és mulandó eleven emberi testet. Nem, biztos nem látott, az említett okokból, meg aznap este egyébként sem törődött ilyesmivel, nem érdekelték az élőlények, inkább a mozdulatlan tárgyak, amelyek egy helyben maradnak, vagy ha mozognak is, csak olyan lassan, hogy azon még a gyerek is nevet, hát még egy öregember. Szóval akár látott, akár nem, ismétlem, egyre távolodott, én pedig hirtelen kísértést éreztem, hogy felkelek, követem, sőt egyszer talán oda is megyek hozzá, megismerkedem vele, akkor majd nem leszek ennyire egyedül. De csak homályosan láttam, bármilyen magasra csapott is bennem a szalmaláng-lelkesezés iránta, mert alkonyodott, meg hát a bukkanók miatt is, melyekben néha eltűnt, aztán távolabb újra megjelent, de főleg azért, mert egyebek elterelték róla a figyelmet, s irántuk ugyancsak zabolátlan lelkesedés hevített. A harmattól fehérülő mezőkről beszélek persze, az állatokról, melyek már éjszakai nyugovóra tértek, a tengerről, de arról inkább egy szót sem szólok, a dombgerincek egyre élesebb rajzú vonaláról, az égboltról, amelyen már ott rezgett az első csillagok tétova fénye, térdemen pihenő kezemről, de különösen a másik vándorról, A-ról vagy B-ről, már nem emlékszem, aki szép csendben hazafelé indult. Igen, valósággal rajongtam a térdemen pihenő kezemért is, bár csak a csuklómat láttam, az eres kézfejet s a legalsó fehérülő ujjperceket. De most nem erről a kézről, nem a kezemről akarok beszélni, mindent a maga idejében, hanem A-ról vagy B-ről, aki a város felé tart, pedig csak nemrég hagyta maga mögött. De hát miféle sajátosan városias volt a külsejében? Kalapot nem viselt, vászoncipőt hordott és szivarozott. Hanyagul, lustán lődörgött az úton, és ezt – talán tévedek, talán nem – roppant kifejezőnek találtam. Ami persze nem igazolt, nem is cáfolt semmit. Lehet, hogy messziről jött, esetleg a sziget túlsó végéről, talán még nem is járt abban a városban, netán hosszú távollét után tért vissza. Kisebbfajta kutya járt a nyomában, spicc, azt hiszem, bár nem, mégsem. Akkor sem voltam biztos benne, meg most sem, bár nagyon keveset gondolkodtam rajta. A kutya összevissza rohangált, már ahogy a spicc szokta, nagy félköröket írt le, néha megállt, újra elindult, aztán egy kicsit odébb előlről kezdte az egészet. A székrekedés a spiccnél

az egészség jele. Egyszer csak, ha úgy tetszik, egy eleve elrendelt pillanatban, nekem nyolc, az úr megfordult, felemelte a kis állatot, kivette a szivart a szájából, s a kutya vörös bundájába temette az arcát. Látszott rajta, hogy úriember. Igen, vörös szőrű spicc volt, minél többet töprengek rajta, annál biztosabb. Hát mégis! Ez a fedetlen fejű, vászoncipős, szivarozó úr, a spiccel a nyomában, tényleg messziről jött volna? Nem inkább a város határából, jó vacsora után, sétálni egyet, sétáltatni a kutyáját a városiak szokása szerint, egy kis álmodozás meg nagy fingás közepette, ha szép idő van? Vajon lehetséges-e, hogy a szivar makrapipa volt, a vászoncipő meg porlepte bakancs, a kutya pedig miért is ne lehetett volna elvadult kóbor kutya, amit szájalomból szed fel az ember és a karjába zár, vagy mert régóta bolyong már egyedül, s nincs más társasága, csak a végtelen utak, a sívó homok, a kövek, a mocsár meg bozót, szóval a természet, amelynek nagyon is megvannak a maga törvényei, s nagy néha egy-egy másik száműzött, akihez közeledne is szívesen, magához szorítaná, leszopná, szopatna is vele, de akit ellenséges szemmel elkerül, mert attól tart, hogy a másik ne adja isten, még bizalmaskodik. Míg egyszer aztán nem bírjuk tovább a szívtelen világot, s karunkba zárjuk az első kóbor kutyát, magunkkal visszük, hogy legyen akit szeressünk s aki viszonzszeret, majd ellökjük magunktól. Ő is tán éppen idáig jutott, a látszat ellenére. Lehorgasztott fővel eltűnt, a kezében füstölgő tárggyal együtt. Ezt megmagyarázom. Az eltűnőfélben lévő dolgoktól még idejében elfordítom a tekintetem. Képtelen vagyok, nem, nem bírom az utolsó pillanatig szemmel követni őket. Ilyen értelemben tűnt el. Másfelé néztem, de azért rá gondoltam, és mondogattam magamban: egyre kisebb lesz, egyre kisebb. Ismertem én magam. Tudtam, hogy utolérhetném, még ha nyomorék vagyok is. Csak akarnom kellett volna. De mégse, mert hiszen akartam. Mi sem lett volna könnyebb, mint felállni, lemenni az útra, sántikálva a nyomába eredni, utánaszólni. Hallja, hogy kiabálok, megfordul, megvár. Mankóim között lihegve ott állok előtte s a kutya előtt. Kicsit fél tőlem, kissé szánakozik rajtam. Eléggé undorodik is. Nem vagyok valami szívderítő látvány, meg hát kellemetlen a szagom. Mit akarok? Ah, jól ismerem ezt a hangot, félelem van benne, szájalom és undor. Csak látni akarom a kutyát meg a gazdáját, kicsit

közelebről tudni szeretném, mit szív, a cipőjét is megnézném, meg
egyebekre is kíváncsi vagyok. Kedves hozzám, beszél erről-arról,
megmondja, honnan jön, hová megy. Hiszek neki, tudom, ez az
egyetlen esélyem, hogy ... az egyetlen esélyem, hogy mindent
elhiggyek, amit csak hallok, nagyon is sokat kételkedtem hosszú
életem során, most már mohón beveszek mindent. Eltartott egy
ideig, míg rájöttem, hogy elsősorban történeteket akarok hallani.
Egyébként nem is biztos. Aztán megtudok róla egyet-mást, olyasmit,
amit nem tudtam, amire roppant kíváncsi voltam, s amiről álmodni
sem mertem. Micsoda hülye fecsegés! Képes vagyok kiszedni belőle
még a foglalkozását is, én, aki élek-halok a foglalkozásokért. Minden
kitelik tőlem, csak magamról ne kelljen beszélni. A következő
pillanatban már a tehenekről s az égboltról beszélek, meglátjátok.
Akkor aztán faképnél hagy, sietős az útja. Nemigen sietett, csak
lődörgött az úton, már mondtam, de miután három percig társalgott
velem, már siet, egyszerre sürgős lett a dolga. Hiszek neki. És újra
ott állok, ha nem is egyedül, nem, az nem az én formám, de hogy is
mondjam csak, nem tudom, ismét magamra utalva, nem, hisz
sohasem léptem ki magamból, hanem szabadon, ez az, fogalmam
sincs, mit jelent, de ezt a szót kerestem, szabadon tehetek, de mit,
semmit, megismerhetem, mit, talán a tudat törvényeit, a saját
tudatomét, például, hogy a víz olyan mértékben emelkedik, ahogy
lesüllyedünk benne, s jobban tennénk, legalábbis nem volna
rosszabb, ha kitörölnénk a lapokat, ahelyett hogy telefirkáljuk a
lapszéleket, kitöltenénk a szólyukakat, amíg minden fehér nem lesz
és sima és az egész rohadt ügy végre annak látszik, ami:
értelmetlen, céltalan, szárnalmas nyomorúságnak. Nagyon jól tettem
hát, legalábbis nem tettem rosszul, hogy egy tapodtat sem
mozdultam a megfigyelőhelyemről. De nem folytattam a
megfigyelést, mert erőt vett rajtam a gyengeség, és gondolatban
megint a másik, a botos ember felé fordultam. Akkor hangzott fel
ismét a moraj. A csend helyreállítása a tárgyak dolga. Azt
gondoltam: ki tudja, tán egyszerűen csak levegőzik, elúzi a lábából a
zsibbadást, felfrissíti az agyát, remélve, hogy így majd jó éjszakája
lesz, vidáman ébred, s a következő napja is kellemesen telik.
Legalább volt tarisznyája? De hát összefér-e a rövid sétáról alkotott
elképzelésünkkel az a járás, a nyugtalan tekintet s a jókora dorong?

Bár a kalap városi kalap volt, divatjamúlt ugyan, de városias, melyet a leggyengébb szellő is messzire sodor. Hacsak nem kötötte meg az álla alatt zsinórral vagy gumival. Levettem a kalapom, és jól megnéztem. Hosszú spárga erősíti azóta is a gomblyukamhoz, minden évszakban ugyanahhoz. Szóval még élek. Jó tudni. Kezemet a kalappal olyan messzire tartottam magamtól, amennyire csak tudtam, és jó nagy köröket írtam le vele. Közben a kabátom hajtókáját figyeltem, s láttam, amint felhajlik, majd lesimul. Most már értem, miért nem hordtam soha virágot a gomblyukamban, pedig elfért volna benne egy csokorravaló. A gomblyukamat fenntartottam a kalapom számára. A kalapomat virágoztam fel. De most nem a kalapomról s nem is a kabátomról akarok beszélni, korai lenne. Később beszélek róluk, majd ha leltárt veszek fel a javaimról. Ha még meglesznek. De ha elveszítem is, meglesz a helyük a javaim leltárában. De nem veszítem el őket, efelől nyugodt vagyok. A mankóimat sem veszem el. De egyszer talán majd eldobom. Valami nagyobb magaslat csúcsán vagy lejtőjén lehettem, egyébként hogy láthattam volna ennyi közeli és távoli, mozdulatlan és mozgó tárgyat. De mit kerestem egy magaslat azon a majdnem sík vidéken? Hát én? Én mit kerestem ott? Éppen ez lenne a kérdés. Egyébként ne vegyük ám komolyan ezeket a dolgokat. Úgy látszik, minden összefér a természetben, mely gyakran szeszélyes játékokat űz. Én meg a lelkem mélyén tán összekeverek több különféle helyszínt és időt, a lelkem mélyén, igen, nemritkán ott időzöm, na nem a legmélyén, csak valahol a sár és a szemét között. S talán egyszer A-t láttam valahol, máskor meg B-t, máshol aztán a sziklát és magamat megint csak másutt és így tovább, a teheneket, az égboltot, a tengert s a hegyeket, az elbeszélés megannyi elemét mind máskor és máshol. Szinte hihetetlen! Nem hazudok én, nem, dehogy, csak úgy kitalálom a dolgokat. De hát ezen ne múljék, folytassuk csak, mintha ugyanabból az unalomból eredne ez az egész, zsúfoljuk tele a lapokat, amíg csak el nem sötétül minden. Biztos viszont, hogy a botos ember nem jött vissza aznap éjjel, mert hallottam volna. Nem mondom, hogy láttam volna, de hallottam volna. Keveset alszom, s azt a keveset is nappal. Ó, nem rendszeresen, mérhetetlenül hosszú életem során mindenféle alvást kipróbáltam, de akkoriban éppen nappal szoktam szunyókálni, sőt délelőtt. Nekem a holdról aztán ne

beszéljenek, az éjszakámban semmiféle holdnak nincs helye, s nagy néha a csillagokat is csak tévedésből említem. Márpedig azon az éjszakán egyetlenegyszer sem hangzottak fel a súlyos, bizonytalan léptek, sem tompa dobbanásai a dorongnak, melyet időnként olyan erővel vert a földhöz, hogy csak úgy döngött. Milyen jólesik, ha többé-kevésbé hosszas ingadozás után végre meggyőződünk első benyomásaink helyességéről! Valószínűleg ez csillapítja a halálfélelem gyötrelmeit. Nem mintha végérvényesen meggyőződtem volna, dehogy, várjunk csak, miről is, ja igen, B-vel kapcsolatos benyomásaim helyességéről. Mert valamelyik szekéren vagy taligán, amely hajnaltájt mennydörgő robajjal halad el itt a piac felé, ahová gyümölcsöt, tojást, vaját és sajtot szállít, tán ő is ott volt hullafáradtan és elcsüggedve vagy épp holtan. Vagy másik úton tért vissza a városba, egy kicsit messzebb innen, ezért nem hallottam a lépteit, a mezőn kanyargó gyalogösvényeken, csendesen gázolt a magas fűben, taposta a néma talajt. Hát így töltöttem azt a hajdani éjszakát saját kis világom tapintatos, tétova moraja és minden másnak, a napnyugta és napkelte közti világnak moraja közepette, mely annyira (mennyre?) más, nem olyan, mint az enyém. Emberi hang soha, egyetlenegy se. Csak a tehenek bögték a parasztok után hiába, hogy jöjjenek megfejni őket. Sem A-t, sem B-t nem láttam soha többé. De tán még látom. Vajon megismerem-e? De biztos nem láttam őket azóta? S egyáltalán mit jelent az, hogy látni, majd viszontlátni valakit? Pillanatnyi csend, mint amikor a karnagy megkocogtatja a kottaállványt, s felemeli karját a pokoli hangzavar kezdete előtt. A füst, botok, hús, haj, est és messzeség gyűrűjében testvér utáni vágy. Csak ahhoz értek, hogy ilyen foszlányok mögé rejtsem a szégyenem. Ez meg mit jelent? De majd elmúlnak egyszer az ínséges idők. A testvér utáni vágyról pedig eszembe jut, hogy amikor tizenegy és dél között felébredtem (kicsit később hallottam a déli harangszót, mely a megtestesülést idézi emlékezetünkbe), mindjárt elhatároztam, hogy meglátogatom anyámat. Nyomós okokból döntöttem úgy, hogy meglátogatom azt az asszonyt, mégpedig azért, mert halvány fogalmam sem volt, mit csináljak, hová menjek, és egyetlen gyerek létemre igazán gyerekjáték volt a fejembe verni ezt az elhatározást, de alaposan ám, mert másnak aztán nem is maradt benne hely, s szinte reszkettem a pusztá

gondolatra is, hogy esetleg nem mehetek el hozzá, mármint anyámhoz, de tüstént. Felkeltem hát, fogtam a mankóimat, és lementem az útra, ahol megtaláltam a kerékpáromat (na tessék, erre igazán nem számítottam), mégpedig valószínűleg ott, ahol letettem. Ebből az alkalomból megjegyezhetem, hogy nyomorék létemre is boldogan szálltam kerékpárra akkoriban. Mégpedig így: a váz felső nádjához kötöttem a mankóimat, egyet-egyet mindkét oldalra, merev lábamat (elfelejtettem, melyiket, most már mindkettő merev) az első kerék tengelyéhez erősítettem, s a másikkal hajtottam. Lánc nélküli kerékpár volt, szabadon futó kerékkel, ha egyáltalán létezik ilyen. Drága kerékpár, nem hívlak bringának, zöld voltál, mint annyi társad akkoriban, nem tudom, miért. Milyen szívesen gondolok rá! Örömmel leírnám, akár részletesen. Kis kürt vagy duda volt rajta, nem pedig csengő, mint a mostaniakon. Valóságos gyönyört, mármár kéjt éreztem, ha megnyomhattam azt a dudát. Sőt továbbmegyek s kijelentem: ha lajstromot kellene készítenem mindarról, ami csak kevéssé fingatott meg végtelen hosszú életem során, a dudálás bizony igencsak előkelő helyet foglalna el rajta. S amikor meg kellett válnom a kerékpáromtól, leszereltem a dudát, s gondosan megőriztem. Azt hiszem, még mindig megvan valahol, s csak azért nem dudálok vele, mert elromlott. Ma még az autókön sincs duda, legalábbis olyan, amilyenre én gondolok, vagy csak ritkán. Ha mégis találok egyet, valamelyik parkoló autóban, aminek le van tekerve az ablaka, gyakran megállok és dudálok. Mindezt át kéne írni múlt időbe. Valóságos felüdülés, ha kerékpárokról meg dudákról beszélhetünk! Most azonban, sajnós, nem róluk van szó, hanem arról a nőről, aki a világra hozott, a segge lyukán keresztül, ha emlékezetem nem csal. Akkor éreztem először szarszagot. Még csak azt jegyezném meg, hogy úgy százméterenként megálltam, kicsit pihentetni a lábamat, a jót is meg a rosszat is, és nem csak a lábamat, nem csak a lábamat. Nem szálltam le a nyeregből, rajta maradtam lovaglólásban, lábam a földön, karom a kormányon, fejem a karomon, s vártam, míg jobban leszek. De mielőtt elhagynám ezt a hegyek és tenger között lebegő valóságos földi paradicsomot, ahol nem túl erős a széljárás, csupán a déli szél sodorja az illatos, langyos levegőt ebbe az átokverte országba, vétek lenne, ha nem említeném az iszonyatos rikácsolást, amit nyári

éjszakákon a búzaföldeken s a mezőkön kerepelve futkározó harisok csapnak. Így aztán még azt is megtudhatom, mikor kezdődött ez a valószínűtlen utazás, ez az utolsó előtti kirándulás az árnyas homályba, homályos árnyak között, és teketória nélkül ki is jelentem, hogy június második vagy harmadik hetében kezdődött, vagyis hát éppen abban a keserves időszakban, amikor a legkönyörtelenebb a nap azon a helyen, amit féltekénknek hívnak, és amikor az északi fény odavizel éjfelünkre. Akkor hallatja hangját a haris. Anyám szívesen látott, jobban mondva szívesen fogadott, mert isten tudja mióta, már egyáltalán nem látott semmit. Nyugodt hangon próbálok beszélni róla. Olyan öregek voltunk, ő is, én is, annyira fiatal volt, amikor születtem, olyanok voltunk mi ketten, mint két öreg haver, akinek nincs neve, se rokonuk, csak hasonló emlékeik, sérelmeik, igényeik vannak. Sohasem hívott fiának, nem is tűrtem volna, hanem Dannek, nem tudom, miért, nem Dan volt a nevem. Tán apámat hívták Dannek, igen, lehet, hogy az apámnak nézett. Én az anyámnak néztem, ő meg az apámnak nézett. Dan, ugye emlékszel a napra, amikor megmentettem a fecskét? Dan, ugye emlékszel a napra, amikor elástad a gyűrűt? Ilyenformán beszélt valahogy. Emlékeztem, emlékeztem, vagyis hát többé-kevésbé tudtam, miről beszél, és ha nem voltam is mindig tanúja az unos-untalan emlegetett jeleneteknek, a végén már úgy éreztem, mintha ott lettem volna. Én Magnek szólítottam, ha már nevet kellett adnom neki. Éspedig azért hívtam Magnek, mert szerintem, bár fogalmam sem volt róla, miért, a g betű szinte eltörölte a ma szótagot, sőt mintha egyenesen leköpte volna, jobb ízűen, mint bármely más betű. Ugyanakkor kielégítettem elemi erejű és bevallatlan vágyamat, mármint hogy legyen *má-m*, vagyis hát mamám, és ezt fennhangon ki is nyilatkoztathassam. Mert bizony, mielőtt mag-ot mondanánk, ma-t kell mondanunk. Vitathatatlan. És *da*, arrafelé, ahol lakom, papát jelent. Egyébként a múltnak abban a szakaszában, amelyet éppen megbolygatok, fel sem vetődött a kérdés, hogy ma-nak, Mag-nak vagy az öreganyám kínjának szólítsam-e, mert már emberemlékezet óta süket volt, akár az ágyú. Azt hiszem, össze csinálta a fekhelyét, ott végezte a nagydolgát meg a kicsit is, de bizonyos szeméremtől ösztönözve kerültük ezt a témát társalgásainkban, így hát máig sem vagyok biztos benne. Különben

néhány nyomorúságos kecskebogyóból állhatott az egész, két-három naponként szűkmarkúan locsolgatva. A szoba ammóniától bűzlött, nemcsak ammóniától, de ammóniától is, ammóniától is. A szagomról ismert meg. Ráncos, szőrös, öreg arca felragyogott, örült, hogy érzi a szagomat. Protézisét csattogtatva iszonyúan hadart, többnyire azt se tudta, mit fecseg. Rajtam kívül egy kukkot se értett volna senki ebből a csörömpölő gajdolásból, mely csak akkor szünetelt, ha néhány rövid pillanatra elvesztette az eszméletét. Persze nem azért jöttem, hogy ezt hallgassam. Megkopogtattam a fejét, így léptem érintkezésbe vele. Egy koppantás azt jelentette, igen, kettő azt, hogy nem, három azt, hogy nem tudom, négy azt, hogy pénzt, öt viszlát. Eltartott egy ideig, míg eszelős, szenilis fejébe ügyel-bajjal belevertem ezeket a jeleket, de végül sikerült. Tőlem aztán összekeverhette, hogy igen, nem, nem tudom meg viszlát, magam is összekevertem őket. De mindenáron el kellett kerülni, hogy a négy koppantást félreértve valami más jusson eszébe, ne a pénz. Tehát az edzéseken, amikor gyakoroltunk, négyet kopogtam a fején, a másik kezemmel meg az orra alá tartottam egy bankjegyet, vagy a szájába tömtem. Én kis naiv! Mert, nem mintha teljesen elfelejtett volna számolni, nem volt képes kettőnél továbbjutni. Tudják, őneki nagyon messze volt egytől a négy. A negyedik koppantásnál azt hitte, hogy még csak a másodiknál tartunk, mert az első kettő már teljesen kiment a fejéből, mintha sohasem érezte volna, bár nemigen értem, hogy mehet ki valami a fejünkből, ha egyszer nem éreztük, s mégis gyakran előfordul. Biztos azt hitte, hogy folyton nemet mondok, pedig hát mi sem állt távolabb tőlem. E meggondolások alapján hatékonyabb módszer után néztem, amelynek segítségével végre a fejébe verhetem, hogy pénzről van szó, s végül meg is találtam ezt a módszert. Abban állt, hogy a négy koppantás helyett egy vagy több ökölcsapást mértem a koponyájára (már amennyit a szükség megkívánt). Ezt aztán megértette! Egyébként nem a pénzért jöttem. Elvettem a pénzét, de nem ezért jöttem. Anyám. Nagyon azért nem haragszom rá. Tudom, ő mindent megtett, csak meg ne foganjak, kivéve a leglényegesebbet, s a vetélés is csak azért nem sikerült, mert a sors más gödröt tartogatott számomra. Nem a pöcegödröt. De a jó szándék megvolt benne, s ez nekem elég. Nem, nem elég, mégis a javára írom, anyám javára,

amit értem tett. S megbocsátom, hogy az első hónapokban összevissza rázott meg dobált, és tönkretette végeérhetetlen életem egyetlen nagyjából elviselhető, első szakaszát. S azt is a javára írom, hogy példából okulva soha többé nem kezdett ilyesmibe, vagy legalábbis még idejében abbahagyta. És ha egyszer majd meg kell találnom életem értelmét, még sor kerülhet rá, akkor errefelé kell tapogatóznom, vagyis ezt az egyet fialó szegény öreg kurvát kell alaposabban szemügyre vennem, meg magamat, fajtám – ugyan miféle fajta? – utolsó ivadékát. De hát milyen is ez a fajta? Megjegyezném még, mielőtt rátérnék az eseményekre, melyek azon a hajdani nyári délutánon történtek, valóságos eseményeket hallunk bizony, akár mérget lehet rá venni, hogy ezzel a süket, vak, impotens és bolond vénasszonnyal, aki Dannek hívták, s akit én Magnek hívtam, csak vele tehát és senki mással... nem, képtelen vagyok elmondani. Vagyis hát elmondhatnám, de nem mondom, igen, mi sem volna könnyebb, mint elmondani, csak nem lenne igaz. Mit láttam belőle? A fejét mindig, a kezét néha, a karját ritkán. A fejét mindig. Szőrös, ráncos, mocskos, nyálas arcát. A feje elsötétítette a szobát. Nem mintha számítana a látás, de kezdetnek nem rossz. Én vettem ki a párnája alól a kulcsot, én vettem ki a pénzt a fiókból, én tettem vissza a kulcsot a párna alá. De nem a pénzért jöttem, Azt hiszem, hetenként járt hozzá egy nő. Egyszer hirtelen, csak úgy vaktában, megérintettem ajkammal azt az aszott, szürkés kobakot. Fúj! Vajon élvezte-e? Nem tudom. Egy pillanatra abbahagyta a szófosást, aztán újra rákezdte. Biztos azt se tudta, mi történt. Tán így szólt magában: Fúj! Iszonyatos szagot éreztem. A beleiből jöhetett. Letűnt korok illata. Ó, nem teszek neki szemrehányást, tudom, körülöttem sem éppen arab illatszerek felhői terjengenek. Leírom a szobát? Nem. Talán majd később. Amikor mindenből kifosztva, porig alázva, behúzott farokkal menedéket keresek itt. Ki tudja? Jól van. Ha egyszer tudjuk, hová megyünk, csak menjünk is oda. Kezdetben igazán jólesik, ha tudjuk, hová megyünk. Majdnem elveszi a kedvünket, hogy oda is menjünk. Szórakozott voltam, pedig hát igazán nem szokásom, mert ugye mitől is lennék szórakozott, s ráadásul még bizonytalanabban mozogtam, mint rendesen. Kifárasztott az éjszaka, legalábbis elgyengített, a nap meg, egyre magasabbra kapaszkodva keleten, megmételtyezett, amíg aludtam.

Elalvás előtt kettőnk közé kellett volna állítanom a sziklatömböt. Folyton összekeverem a keletet a nyugattal, s könnyen összetévesztem a pólusokat is. Nem voltam formában. Pedig micsoda formáim vannak, s igazán ritkaság, hogy formán kívül lennék. Csak azért említem. Mégis simán megtettem néhány mérföldet, s egyszer csak a város falai alatt találtam magam. Ott a szabályzatnak megfelelően leszálltam a nyeregből. Igen, rendőrségi előírás szerint a kerékpárosoknak le kell szállniuk a nyeregből, amikor behajtanak a városba és elhagyják a várost, az automobiloznak első sebességre kell kapcsolni, a hippomobiloznak pedig lépésben hajtani. E rendelkezés oka, azt hiszem, a következő: a városba vezető utak, na meg persze a kifelé vezetők is, kivétel nélkül szűkek, s nem látni tisztán a hatalmas boltívek miatt. Nagyon jó előírás ez, én készséggel elfogadom, bár csak ügyel-bajjal jutok előre mankóimmal, ha közben tolnom is kell a kerékpáromat. Valahogy azért boldogultam. Vigyáznom kellett, így hagytuk magunk mögött ezt a nehéz útszakaszt, a kerékpárom és én. De kicsit odébb egyszer csak hallom ám, hogy hívnak. Felpillantottam, és egy rendőrt láttam. Na persze azért nem egészen így történt, mert csak egy kicsit később jöttem rá, hogy rendőr az illető, indukció vagy dedukció útján, már nem emlékszem. Mit csinál itt? – mondta. Jól ismertem ezt a kérdést, meg is értettem azonnal. Pihenek – mondtam. Pihen – mondta. Pihenek – mondtam. Válaszoljon a kérdésekre! – ordított rám. Így van ez mindig, valahányszor szóra bírnak, őszintén hiszem, hogy feleltem a kérdésekre, valójában meg távolról sem. Nem idézem ezt a társalgást teljes szerteágazó mivoltában. Végül megértettem, hogy a pihenésnek ez a módja, a testtartásom pihenés közben – lovaglólülésben a kerékpáron, karom a kormányon, fejem a karomon – sérti a... nyavalya tudja, mit, a rendet, a közszemérmét. Szerényen a mankóimra mutattam, s motyogtam néhány szót arról, hogy nyomorék vagyok, ezért aztán úgy pihenek, ahogy tudok, s nem úgy, ahogy kellene. Ha jól értettem, azt magyarázta, hogy nincs kétféle törvény, külön az egészségesekeknek és a nyomorékoknak, hanem csak egy, amely előtt meg kell hajolnia gazdagnak és szegénynek, fiatalnak és öregnek, boldognak és szomorúnak egyaránt. Ékesszóló ember volt. Megjegyeztem, hogy nem vagyok szomorú. Ezt aztán nem kellett

volna! A papírjait! – mondta. Egy pillanat múlva már meg is értettem. Dehogysis – mondtam –, dehogysis. A papírjait! – üvöltött rám. Ja, a papírjaimat? Hát, pedig az egyetlen papír, amit magamnál hordok, egy kis darab újságpapír, ezzel törölöm ki a... szóval világos, ugye, ha a mellékhelyiségbe megyek. Ó, nem állítom, hogy mindig kitörölöm, ahányszor csak a mellékhelyiségben időzöm, de hát adott esetben, mégis jó, ha módomban áll. Szerintem ez csak természetes. Pánikszerűen rántottam ki a zsebemből a szóban forgó papírt, és az orra alá tartottam. Szép idő volt. Végigmentünk a napsütötte, nem túl forgalmas utcácskákon, én szökdécseltem mankóim közt, ő meg fehér kesztyűs kezével könnyedén tolt a kerékpáromat. Nem voltam... nem éreztem szerencsétlennek magam. Megálltam egy pillanatra, volt hozzá merszem, felemeltem a kezem, és megérintettem a kalapom tetejét. Csak úgy perzselt. Éreztem, hogy az emberek utánunk fordulnak, vidám és nyugodt arcokat láttam, férfiak, nők és gyerekek arcát. Egyszer csak, mintha zenét hallottam volna a távolról. Megálltam és füleltem. Gyerünk! – mondta. Hallgassa csak! – mondtam. Gyerünk – mondta. Megtiltották a zenehallgatást! Még csoportosulás lehetett volna belőle. Jól hátba vágott. Hozzám nyúltak, éreztem bizony, ha nem is a bőrömön, de azért mégis, a kemény férfiöklöt, a ruháimon keresztül. Legjobb tudásom szerint mentem tovább, átadva magam a pillanat nagyszerűségének, mintha valaki más lettem volna. Éppen ebédszünet volt, a délelőtti és a délutáni munka között. A legokosabbak tán pihentek a tereken, vagy a kapujuk előtt üldögéltek, a munkaszünet utolsó másodperceit élvezve, elfelejtették délelőtti gondjaikat, a délutániakkal meg mit sem törődtek. Mások viszont kihasználták ezt az időt, és tenyerükbe temetett arccal terveket kovácsoltak. Volt köztük legalább egy, aki a helyemben átérezte volna, mennyire nem az vagyok, akinek látszom, s a bennem tomboló erő akár horgonyláncokat is elszakítana? Lehet. Igen, elindultam már a hamis mélység felé, ahol a hazug súlytalanság honol és a béke, belevetettem magam régi keserveimmel együtt, tudva tudtam, semmit sem kockáztatok. A kék égbolt alatt, az őr szeme láttára. Feledve anyámat, megszabadulva a tettek rabságából, feloldódva a mások idejében, egyre azt hajtogattam magamban: nyugalom, csak nyugalom. A rendőrségen

különös tisztviselő elé kellett állnom. Civilben volt, ingujjra vetkőzve, karszékekben terpeszkedett, lába az íróasztalon, fején szalmakalap, a szájából pedig keskeny, hajlított tárgy állt ki, amiről nem tudtam, micsoda. Volt rá időm, hogy megfigyeljem ezeket a részleteket, mielőtt elengedett. Meghallgatta beosztottja jelentését, majd faggatni kezdett, de olyan hangnemben, ami a jó modor szempontjából egyre több kívánnivalót hagyott maga után, legalábbis szerintem. Kérdései és válaszaim között, ha egyáltalán válasznak tekintették szavaimat, hosszabb-rövidebb lármás időközök teltek el. Annyira nem szoktam meg, hogy kérdezzenek tőlem valamit, hogy amikor kérdeznek, bizonyos időre van szükségem, hogy rájöjjenek, mit is kérdeztek. S minduntalan bakot lövök, mert ahelyett, hogy nyugodtan meggondolnám, mit hallottam, hiszen nagyon jól hallok mindent, ugyanis jó a hallásom, csak kissé kopottas, gyorsan mondok valamit, ami éppen eszembe jut, valószínűleg attól való féltében, hogy szótlanságom tetőpontra csigázza a kérdező dühét. Félnék vagyok, egész életemben féltém, féltém a veréstől. A sértéseket meg a szidalmakat nagyon könnyen elviselem, de a veréshez soha nem tudtam hozzá szokni. Különös. Még a köpéseket is rossz néven veszem. De ha kicsit kedvesek hozzám, vagyis ha tetteleg nem bántalmaznak, többnyire megfelelek a kívánalmaknak, csak győzzék kivárni. Mivel a felügyelő beírta annyival, hogy megfenyegetett egy henger alakú vonalzóval, apránként megtudhatta, hogy semmiféle olyan papírjaim nincsenek, amilyenek őt érdekelnék, nincs foglalkozásom, sem lakhelyem, a családnévem pillanatnyilag nem jut eszembe, és anyámhoz megyek, mert döglődve éppen rajta élősködöm. Az utóbbi személy címét nem tudom, viszont odatalálnék, akár sötétben is. Melyik negyedben? Ahol a vágóhidak vannak, kegyelmes uram, mert anyám szobájából, zárt ablakon keresztül hallottam a marhák bőgését, még anyám fecsegését is elnyomta, jól hallottam azt a rekedt, elnyújtott, szilaj bőgést, ami nem hasonlít a legelőkről felszálló bőgésre, nem, ilyet csak a városokban hallunk, a vágóhidak meg a jószágvásárok környékén. Igen, ha jól meggondolom, elhamarkodottan állítottam talán, hogy anyám a vágóhidak közelében lakik, mert ahol lakott, az jószágvásár közelében is lehetett volna. – Nyugodjon meg – mondta a felügyelő, az ugyanaz a negyed. A kedves szavait követő csendet arra

használtam fel, hogy az ablak felé forduljak, bár nem láttam semmit, mert lehunytam a szemem, csak odatartottam az arcom és a nyakam a kék, aranyfényű simogató levegőnek, nem is igen gondolva semmire, inkább az motoszkált bennem, van-e kedvem leülni, miután ilyen sokáig álltam, s eszembe jutott, amit egyébként is tudtam, hogy már nem tudok ülni rövid és merev lábam miatt, s csak kétféle testhelyzet lehetséges számomra, mankóim között roskadozva, a függőleges, és a földön fekvő, a vízszintes. Néha mégis elfogott a vágy, hogy leüljek, egy régen elveszített világból tért vissza hozzám. S ha mégolyan óvatos voltam is, nem mindig tudtam ellenállni. Igen, az elmém biztos felfogta ennek a távoli, elmosódó emlékfoszlánynak minden apró rezdülését, mely úgy motoszkált bennem, ahogy a kavics mozdul meg néha valami tócsa mélyén, míg arcomat és nagy ádámcsutkámat szelíden simogatta a pompás égbolt és a nyári levegő. Egyszer csak eszembe jutott a nevem: Molloy. Molloy a nevem – kiáltottam fel –, Molloy, most jut eszembe. Senki sem kérdezte, mi a nevem, én mégis közöltem, remélve, hogy örömet okozok nekik. A kalapomat nem kellett levennem. Vajon miért? Ez a mamája neve? – mondta a felügyelő; biztos felügyelő volt. Molloy – mondtam –, Molloy a nevem. Ez a mamája neve? – mondta a felügyelő. Tessék? – mondtam. Szóval Molloynak hívják – mondta a felügyelő. Igen – mondtam. Most jutott eszembe. És a mamáját? – mondta a felügyelő. Nem értettem. Őt is Molloynak hívják? – mondta a felügyelő. Molloynak hívják? – mondtam. Igen – mondta a felügyelő. Gondolkodtam. Magát Molloynak hívják – mondta a felügyelő. Igen – mondtam. És a mamáját – mondta a felügyelő – szintén Molloynak hívják? Gondolkodtam. A mamáját – mondta a felügyelő – szintén... De hadd gondolkodjam! – kiáltottam fel. Legalábbis azt hiszem, valahogy így történhetett. – Gondolkodjon – mondta a felügyelő. A mamáját is Molloynak hívják? Valószínűleg. Biztos őt is Molloynak hívják – mondtam. Elvezettek, az őrszobára, azt hiszem, és azt mondták, üljek le. Magyarázkodás következett. Rövidre fogóm. Megengedték, na azt nem, hogy lefeküdjek a padra, de legalább a falhoz támaszkodva álldogálhattam. A szoba sötét volt, emberek rohangáltak fel-alá, bűnözők, rendőrök, ügyvédek, papok és újságírók, azt hiszem. Mindezt homályosan láttam, homályos árnyak tolongtak egy sötét

szobában. Rám se hederítettek, és én viszonoztam a kedvességüket. De akkor honnan tudtam, hogy rám se hederítettek, és hogy viszonozhattam, ha rám se hederítettek? Nem tudom. Tudtam és viszonoztam, kész. De egyszer csak magas, testes, fekete ruhás, nem, inkább mályvaszín ruhás nő bukkant fel előttem. Még ma is azon töprengök, vajon a társadalmi segélyegylet küldte-e. Csészét nyújtott felém, tele szürkés folyadékkal, ami szaharinos, tejporos zöld tea is lehetett, csorba csészealjra. De ez még nem minden, mert a csésze és a csészealj széle között bizonytalan egyensúlyi helyzetben nagy karéj száraz kenyér tornyosult, és szorongva mindjárt mondogatni kezdtem: le fog esni, le fog esni, mintha számított volna, hogy leesik-e vagy sem. Egy pillanat múlva már én tartottam reszkető kezemben a különféle tárgyak, a szilárd, cseppfolyós meg puha dolgok imbolygó kis kupacát, és fogalmam sem volt, hogy került hozzám. Mondok valamit: ha a társadalmi segélyegylet képviselői felajánlanak ingyen valami visszataszítót, akkor nincs menekvés, megszállottan üldözik az embert, akár a világ végéig, azzal az okadékkal a kezükben. Az üdvhadsereg se jobb. Nem, a jótékonykodás ellen nem lehet védekezni, szerintem. Fejet hajt az ember, kinyújtja reszkető kezét, és azt mondja: köszönöm, asszonyom, köszönöm, köszönöm, drága hölgyem. Ha valakinek semmije sincs, mindjárt szeretnie kell a szart. A folyadék kicsordult, a csésze vacogott a tányéron, mintha fogak verődtek volna össze, na persze nem az enyéme, nem voltak már nekem fogaim, s a csepegő kenyér veszedelmesen csáléra állt. Míg aztán, zavarom tetőpontján, el nem dobtam az egészet. Nemcsak úgy egyszerűen elengedtem, dehogyis, hanem mindkét kezem görcsös igyekezetével a földhöz vágtam, vagy a falhoz, amilyen messze csak tudtam. A többit nem mondom el, mert unom ezt a helyet, máshová mennék. Késő délutánra járt az idő, amikor elengedtek. Melegen ajánlották, hogy a jövőben rendesen viselkedjek. Jól tudtam már, mivel vádolnak, hiszen a kihallgatás során fény derült vétkeimre, csodálkoztam is, hogy ilyen hamar visszanyerem a szabadságomat, ha ugyan a szabadságot nyertem vissza, és még csak meg sem büntettek. Magas rangú pártfogóm volt talán, csak nem tudtam róla? Vagy megnyertem a felügyelő rokonszenvét, csak nem vettem észre? Megtalálták anyámat, aki részben igazolta, amit mondtam,

vagy netán a szomszédokat? Megítélésük szerint nem érdemes törvényes eljárást indítani ellenem? Hagyományos módon büntetni a magamfajta lényt, nem könnyű dolog. Meg lehet csinálni, de a bölcsesség mást tanácsol. Vesződjenek csak vele a rendőrök. Nem tudom. Ha mindenkinek magánál kell hordani a személyazonossági papírjait, nekem miért nem adtak? Mert pénzbe kerül, nekem meg nem volt? Akkor pedig miért nem foglalták le a kerékpáromat? Valószínűleg nem teheték meg bírói határozat nélkül. Érthetetlen az egész. De az biztos, hogy soha többé nem pihentem ilyen obszcén módon, földre tett lábbal, kormányra támasztott karral s a karomon kókadozó fejjel. Valóban szomorú látvány, szomorú példa, rossz hatást gyakorol a városi polgárookra, pedig hát ők keményen dolgoznak, és bátorításra van szükségük, olyan látványra, amiből erő, öröm és tettvágy árad, ellenkező esetben még összeroskadnának, úgy estefelé, s elterülnének a földön. Csak meg kell mondani nekem, miben áll a rendes viselkedés, és mindjárt rendszeren viselkedem, már amennyire egészségi állapotom engedi. És állandóan javultam ebből a szempontból, mert... mert értelmes voltam és élénk észjárású. A jóakarát meg egyenesen túlcsondult bennem, a nyugtalan ember elkeseredett igyekezete. Ezért aztán állandóan gazdagodott elfogadott viselkedési formákban a repertoárom, első lépteimtől az utolsóig, amelyeket tavaly tettem meg. És ha mindig úgy viselkedtem, mint egy disznó, hát nem én tehetek róla, hanem a feletteseim, akiknek figyelme csak apróbb hibáim javítására terjedt ki, ahelyett hogy rávilágítottak volna a rendszer lényegére, mint a nagy angol iskolákban, és az alapelvekre, a jó modor sziklaszilárd pilléreire meg arra, hogy az előbbiek alapján mi módon jutunk az utóbbiakhoz, és hogyan vezethetünk vissza egy adott viselkedést ennek okaira. Mert ha tudtam volna mindezt, akkor az elméleti rendszer alapszabályait hívhatom segítségül, még mielőtt nyilvánosan végzem el bizonyos testi szükségleteimet, mint az orrturkálás, a tökvakarás, a zsebkendő nélküli orrfúvás, a körhúgyozás és a hullámfosás. Igen, ezekről a dolgokról bizony csak negatív és empirikus fogalmaim voltak, vagyis többnyire nagyon homályosak, annál is inkább, mert az évszázad folyamán gyűjtött megfigyeléseim inkább kételyt ébresztettek bennem az illendőség alapszabályai iránt, még az említett szük

területen is. De csak azóta gondolok ezekre a dolgokra, amióta nem élek, no meg persze másokra is. A rothadás nyugalmában emlékezem arra a hosszadalmas, izgatott zűrzavaros sürgölődésre, az életemre, s meg is ítélem, ahogy majd Isten ítél meg bennünket egykor, és ugyanolyan tévesen. A rothadás is élet, tudom, tudom, ne gyötörjetekek, néha csak elfelejt ezt-azt az ember. Egyébként talán erről az életről is csevegek egyszer, majd ha megtudom, hogy amikor azt hittem, gondolkodom, egyszerűen csak léteztem, és a formátlan, tagolatlan szenvedély már csontig felzabálta rothadó húsomat, hogy, ha ezt tudom, akkor semmit sem tudok, csak kiabálok, ahogy mindig is kiabáltam, néha halkán, néha valamivel hangosabban. Hát akkor kiabáljunk, ez állítólag jót tesz! Igen, kiabáljunk egyet, majd talán még egyet! Kiabáljuk teli torokból, hogy a nyugvó nap beragyogta az őrszoba fehér homlokzatát. Mintha Kínában lettünk volna. Bonyolult árnyék rajzolódott ki a falon. Én voltam, meg a kerékpárom. Játszani kezdtem, hadonásztam, lengettem a kalapom, megtoltam néhányszor a kerékpáromat, előre-hátra, megszólaltattam a dudát. A falat néztem. Figyeltek a rácsok mögül, éreztem, rám szegeződik a tekintetük. A kapunál az őrszem azt mondta, hogy tűnés. Magamtól is abbahagytam volna. Végtére is az árnyék sem jobb a testnél. Kértem a rendőrt, szánjon meg, segítsen rajtam. Nem értette. Jól jött volna a társadalmi segélyegylet képviselőjének kenyere. Kivettem a zsebemből egy kavicsot, és szopogatni kezdtem. Sima volt, már annyit szopogattam, s a vihar is jócskán meghengergette. Az apró, kerek és sima kavics a szánkban megnyugtat, felfrissít, becsapja az éhséget, kijátssza a szomjúságot. A rendőr felém indult, nem tetszett neki a lassúságom, őt is figyelték az ablakukból. Valahonnan nevetés hallatszott. Bennem is nevetett valaki. Fogtam a beteg lábamat, és átemeltem a vázon. Megindultam. Elfelejtettem, hová megyek. Megálltam, hogy gondolkodjam. Nemigen tudok kerékpározás közben gondolkodni. Ha menet közben gondolkodni próbálok, elveszítem az egyensúlyomat, és elesem. Jelen időben beszélek, könnyű jelen időben beszélni, ha a múlttól van szó. Ez a mitológiai jelen, ne törődjetekek vele. Elernyedtem, s már megint majdnem olyan voltam, mint a mosogatórongy, amikor eszembe jutott, hogy ez már mégse járja. Folytattam az utamat, azt az utat, amelyről nem tudtam

semmit, hiszen csak világos vagy sötét, egyenletes vagy göröngyös felület volt számomra, semmi több, mégis szerettem, ha jól meggondolom, az elmúlásnak azt a halk zaját, amelyet kevés felszálló por köszönt, ha száraz az idő. Egyszerre csak ott találtam magam a csatorna partján, nem is vettem észre, mikor jutottam ki a városból. A csatorna átszeli a várost, tudom, tudom, sőt nem is egy, hanem kettő. De hát a sövények, a mezők? Ne gyötörd magad, Molloy. Tudom már, a jobb lábam volt merev akkoriban. Kínlódva vonszoltam magam a vontató-úton, s egyszer csak a másik parton egy fogatot, kis szürke szamarakat pillantottam meg, dühös kiáltásokat és ütések tompa zaját hallottam. Letettem a földre a lábam, hogy jobban lássam a közeledő uszályt, mely olyan lassan haladt, hogy meg se rezdült a víz színe. Egy rakomány fát és szeget szállítottak, valószínűleg valami ácsmunkához. A tekintetem elkapta az egyik szamár pillantását, majd a lábát néztem, kitartó, finom lépteit. A révész a könyökét a térdére támasztotta, a fejét meg a kezére. Nagyokat pöfékelt, minden harmadik vagy negyedik füstfelhő után a vízbe köpött, ki se véve a pipát a szájából. A nap kén- és foszforszínűre festette a láthatárt, arrafelé tartottam. Végül leszálltam a nyeregből, az árokba szökdécseltem, és lefeküdtem a kerékpárom mellé. Teljes hosszamban kinyújtóztam, keresztbe tett karral. A fehér galagonya felém hajlott, sajnos, nem szeretem a galagonya illatát. Az árokban sűrű, magas volt a fű, levettem a kalapom, s a hosszú, leveles fűszálak közé temettem az arcom. Akkor a földet, a föld szagát éreztem a fű között, mely olyan sűrűn borult az arcomra, hogy nem is láttam semmit. Ettem is egy kis füvet. Eszembe jutott, éppolyan érthetetlenül, mint a nevem az imént, hogy anyámhoz indultam még délelőtt, s már esteledik. De miért? Azt elfelejtettem. Bár tudtam, biztos tudtam, s ha megint eszembe jut, már repülök is anyámhoz, a szükségszerűség megnyirbált szárnyain. Igen, mihelyt tudjuk, hogy miért, máris minden egyszerű, csak mágia kérdése az egész. Csak tudnunk kell, melyik szenthez imádkozzunk, imádkozni még a hülye is tud. A részletek miatt meg igazán ne essünk kétségbe, végül mindig a megfelelő ajtón kopogtatunk, jó hangosan. Csak a teljesség, csak arra nincs varázsszer. Talán nincs is teljesség, csak a halálban. Nem olyan nehéz nyugalmat találni a halál után. Akkor meg mire várok, miért

nem siettetem a magamét? Jön már, jön már, az majd mindent lecsillapít, már hallom is a halálordítást még ha nem az én torkomból szakadt is ki. Addig meg hiába gondoljuk, hogy meghaltunk, nem vagyunk igazi halottak, még izgünk-mozgunk, nő a hajunk meg a körmünk, ürít a belünk, a gyászhuszár is halott. Valaki behúzta a függönyt, talán mi magunk. Egy hang se. Hol vannak hát azok a híres legyek? És rájövünk, hogy nem is mi haltunk meg, hanem a többiek. Akkor felkelünk és elmegyünk anyánkhoz, aki azt hiszi, hogy még él. Valahogy így. De most ki kell kecmeregnem ebből az árokból. Eltűnnék benne szívesen, egyre mélyebbre süllyedve a felázott talajban. Egyszer majd biztos visszajövök, vagy valami más gödörbe fekszem, ezt már a lábaimra bízom, ahogy egyszer majd biztos megtalálom a felügyelőt is, meg a többi vidám fiút. És ha nagyon megváltoztak volna, én meg nem merném határozottan állítani, hogy Ők azok, ne hagyjátok becsapni magatokat, ők lesznek, csak hát megváltoztak. Hisz megalkotni egy lényt, kitalálni egy helyet vagy, majdnem azt mondtam, egy időpontot, csak nem akarok senkit megsérteni, és aztán semmire se használni őket, hát igen, ez, hogy is mondjam csak, nem tudom. Ne akarjunk mondani semmit, ne tudjuk, mit akarunk mondani, s ne is tudjuk elmondani, amit el akarnánk mondani, de azért mindig beszéljünk, vagy majdnem mindig, na ez az, erre kell nagyon figyelni az írás hevében. Ez az éjszaka nem olyan volt, mint az előző, biztosan észreveszem, ha olyan. Mert az az éjszaka, amelyet a csatorna partján töltöttem, bármennyit gondolok rá, nem tudok kiokosodni, nem is volt az igazi éjszaka, csak Molloy az árokban, a síri csend, és zárt szemhéjam mögött a kis éjszaka, amelyben fényfoltok születnek, fellángolnak, kihunynak, erőre kapva, majd pislákolva, mint mártírok hamvain a tűz. Egy éjszakáról beszélek, pedig talán több ilyen is volt. Leplezzük le, érjük tetten az álnok gondolkodást! Reggel aztán, egy reggel kiokosodok, inkább egy délelőtt, akkor volt az a szunyókálás, ahogy szoktam, a hangokkal teli tér, és a pásztor, aki nézte, hogy alszom, s az ő szeme láttára nyitottam ki a szemem. Mellette kutya lihegett, az is engem nézett, de nem olyan merő tekintettel, mint a gazdája, mert időnként levette a szemét rólam, és dühösen harapdálta magát, valószínűleg ott, ahol kullancsok marták a bőrét. Tévelygő fekete báránynak nézett talán, ami beleakadt a

tüskebokorba, s a gazdája parancsát várta, hogy kiszabadítson? Nem hiszem. Nincs birkaszagom, pedig milyen jó lenne, ha birkaszagú lennék, vagy bakkecskeszagú. Ébredéskor elég tisztán látom az első dolgokat, s mindjárt fel is fogom őket, ha nem túl bonyolultak. Majd a szememben és a fejemben finoman szitálni kezd az eső, mintha kannarózsából öntenek. Ez ám a fontos! Szóval tudtam én azonnal, hogy egy pásztor meg a kutyája áll előttem, inkább fölöttem, mert nem tértek le az útról. S a nyáj bégetését is könnyen felismertem, a nyugtalan bégetést, merthogy nem érezték sarkukban a kutyát. Ez az a pillanat, amikor a legkevésbé homályos számomra a szavak értelme, ezért meg is kérdeztem magabiztos nyugalommal: Hová terelgeti őket? A mezőre vagy a vágóhídra? Teljesen elveszíthettem a tájékozódási érzékemet, ha egyáltalán számított itt a tájékozódás, az irány. Mert még ha a város felé tartott is, mi akadályozta volna meg, hogy kikerülje, vagy egy másik kapun hagyja el, friss legelők felé haladva, s ha elkerüli a várost, az sem jelent semmit, mert nemcsak városokban vannak vágóhidak, hanem mindenütt, a mezőn is, minden mészárosnak van vágóhídja és nagyvágói joga, vághat, amennyit csak akar. De nem felelt, talán nem értette, amit mondtam, vagy nem akart felelni, és szó nélkül elment, mármint énhozzám nem szólt egy árva szót sem, mert a kutyájának, annak beszélt, s a kutya a fülét hegyezve hallgatta. Feltérdeltem, nem jó, nem így volt, felálltam, és néztem a távolodó kis karavánt. Hallottam, hogy füttyent a pásztor, és láttam, hogy a botját körben forgatja, meg a kutyát is, amint a nyáj körül sürgölődik, mely nélküle biztos a csatornába pottyant volna. Mindez csillogó porfátyolon át szűrődött el hozzám, s hamarosan bennem is szitálni kezdett a köd, mely naponta visszaad önmagamnak, elrejt a világ elől meg önmagam elől is. A bégetés halkult, talán megnyugodtak már a birkák, vagy egyszerűen eltávolodtak, esetleg én hallottam rosszabbul, mint az imént, amin csodálkoznék, mert még mindig elég jó a hallásom, csak reggelenként tompa egy kicsit, s fogalmam sincs, hogy néha órákig miért nem hallok semmit, vagy csak körülöttem lesz minden csendes, bár jól tudom, derék ember számára a világ nem némul el soha. Na most elmondom, hogyan kezdődött a második nap, ha ugyan nem a harmadik vagy a negyedik, és bizony rosszul kezdődött, mert komoly aggodalmat

szült bennem a birkákért, mármint hogy hová mentek a birkák, melyek között szép számmal akadtak bárányok is, és sokat töprengtem, vajon elértek-e valami silány legelőre, vagy bezúzott koponyával, elnyakló lábakkal estek térdre, majd gyapjas oldalukra a mészárostagló csapásai alatt. De nem baj, ha kissé bizonytalan az ember. Istenem, micsoda agrárország, mindenütt négylábúak meg négylábúak. S távolról sincs vége, mert itt vannak még a lovak meg a kecskék, hogy mást ne mondjak, leselkednek rám, érzem, azok is csak kereszteznék az utam. Erre aztán semmi szükség! De nem tévesztem szem elől erőfeszítéseim célját, mármint hogy a lehető leggyorsabban eljussak anyámhoz, s az árokban álldogálva elősoroltam okaimat, melyek miatt anyámhoz kell mennem, mégpedig íziben. Sok mindent tudtam csinálni gondolkodás nélkül, nem tudván mit teszek, csak amikor már megtettem, sőt akkor sem, de az anyámnál eszközölt látogatás nem tartozott ezek közé. A lábam sohasem csak úgy, irányítás nélkül vezetett anyámhoz. Gyönyörű idő volt, gyönyörű, gyönyörű, rajtam kívül mindenki örült volna. De én nem örülök a napfénynek, igyekszem nem örülni. A melegre, fényre szomjazó görögöt megöltem magamban már jó korán. Az esős napok homályos árnyai jobban megfeleltek az ízlésemnek, nem, rosszul mondom, a hangulatomnak, így se jó, mert nem volt már akkor ízlésem, se hangulatom, a jó ég tudja, mióta. Talán azt akarom mondani, hogy a homályos árnyak stb. stb. jobban elrejtettek, de nem azt, hogy különösen kedveltem volna őket. Botcsinálta kaméleon, na tessék, ilyen ez a Molloy, bizonyos szempontból. És télen a kabátom alatt újságpapírba göngyöltem magam, s csak akkor göngyölköztem ki, amikor fölébredt a föld, úgy igazából, áprilisban. A *Times* irodalmi mellékletét mintha egyenesen ilyen célból adták volna ki, jó kemény papírból készült, tökéletesen szigetel. A fingok sem szaggatták szét. Hát igen, lépten-nyomon szivárog a gáz az alfelemből, említenem kell hát mindenképpen, még ha undorral is. Egyszer megszámloltam őket. Háromszáztizenöt fing tizenkilenc óra alatt, átlag tizenhat fing óránként. Egyáltalán nem olyan sok. Negyedóránként négy fing. Úgyszólván semmi! Négy percre nem egész egy fing esik. Hihetetlen! Nahát, igazán nem vagyok valami nagy fingó, kár volt szóba hozni az egészet. Fantasztikus, hogy a matematika segítségével mennyire

megismerhetjük magunkat! Egyébként az egész időjárás nemigen érdekelt, megszoktam én könnyen mindenféle zuhét. Csak még hozzátenném, hogy reggelenként gyakorta sütött a nap errefelé, úgy tízig, fél tizenegyig, akkor beborult az ég, és esett az eső, egyre esett, egészen estig. Akkor előbukkant a nap, majd lenyugodott, a nedves föld megcsillant egy pillanatra, aztán koromsötét lett. S már megint nyeregben is vagyok, tompult lelkemben nyugtalanság lappang, mint aki rákos, és jobb híján a fogorvosával kell konzultálnia. Mert nem tudtam, jó úton járok-e. Nekem aztán minden út jó volt, a rossz út ritkaságszámba ment. De amikor anyámhoz mentem, csak egyetlenegy volt jó, az odavezető vagy legalábbis valamelyik odavezető, mert nem minden út vezetett anyámhoz. Nem tudtam, jó úton haladok-e, s ez bosszantott, ahogy minden bosszant, ami az életre emlékeztet. Képzeljétek hát megkönnyebbülésemet, amikor százlépésnyire magam előtt egyszer csak megpillantottam a jól ismert városfalakat. A városba érve ismeretlen negyedben találtam magam, pedig milyen jól ismertem azt a várost, hiszen ott születtem, és világéletemben képtelen voltam tíz-tizenöt mérföldnél messzebbre eltávolodni tőle, annyira szerettem, nem tudom, miért. Így már-már feltettem magamnak a kérdést, vajon a megfelelő helyen járok-e, abban a városban, amelyben megláttam hajdan az éjszakát, s amelyben anyám él valahol, vagy netán, valami hiba folytán, másik városba jutottam, amelynek még a nevét sem tudom. Mert csak a szülővárosomat ismertem, máshová be sem tettem soha a lábamat. Bár amikor még tudtam olvasni, nagy figyelemmel olvastam magamnál szerencsésebb utazók elbeszéléseit, melyekben más városokról is szó esett, legalább olyan szépekről, mint az enyém, sőt talán szebbekről, csak azok máshogy voltak szépek, nem úgy, mint az én városom. És kutattam, lázasan kutattam emlékezetemben a város, az egyetlen számomra ismerős város neve után, és el is határoztam, hogy mihelyt egy járókelővel találkozom, kalapot emelve így szólok hozzá: Bocsnát, uram, X-ben vagyunk? Ahol X a városom neve. Mintha B-vel vagy P-vel kezdődött volna ez a név, de a többi betű nem jutott eszembe, annak ellenére, hogy tudtam a kezdőbetűt, vagy talán, mert ezt is rosszul tudtam. Olyan sokáig éltem szavak nélkül, világos, ugye, hogy például a városom láttán, mert tényleg az én városom volt, nem

tudtam... szóval értitek. Nem tudom kifejezni, nekem túl nehéz. Névtelenségbe burkolózott még tulajdon személyiségem is, gyakran magam sem tudtam áthatolni rajta, azt hiszem, ezt már láttuk. Meg sok minden egyéb is csúffá tette az eszemet. Igen, még akkor is, amikor már minden egyre jobban elhalványult, hullámok és részecskék, csak névtelen tárgyak léteztek számomra és tárgyaltan nevek. Ezt most mondom, de voltaképpen mit tudok az akkori időkről, most, amikor csak úgy zuhognak rám a jeges szavak, a jéggé dermedt értelmű szavak s nevek tömege alatt roskadozva lassanként elhal a világ. Csak azt tudom, amit a szavak tudnak, és a holt tárgyak, és nem is kevés az, bizony mondhatom, van eleje, közepe és vége, mint a jól szerkesztett mondatoknak meg a hullák hosszú szonátájának. És őszintén szólva nem is fontos igazán, hogy ezt, azt vagy éppen am azt mondom. Alkot az ember, ha beszél. Nem jó, téves, mint mindig! Nem alkotunk semmit, azt hisszük, alkotunk, de nincs menekvés, csak a leckénk töredékeit mondjuk fel dadogva, amit valaha kívülről tudtunk, de rég elfelejtettük, könnyek nélkül siratjuk el az életet. Szart ér az egész. Hol tartottam? Képtelen voltam emlékezetembe idézni a városom nevét, ezért elhatároztam, hogy megállok a járda szélén, megvárom, amíg egy nyájas és tájékozott járókelő nem akad utamba, akihez kalapot emelve és finom mosollyal így szólok majd: Bocsánat, uram, ne haragudjon kérem, megmondaná, mi a neve ennek a városnak? Mert ha egyszer elhangzik a szó, mindjárt tudom, hogy azt a szót kerestem az emlékezetemben vagy egy másikat. Így aztán minden rendbe jön. Az elhatározás, mely kerekedés közben fogant meg bennem, sohasem vált valóra, megghiúsította egy lehetetlenül balszerencsés eset. Elhatározásaimra általában jellemző, hogy alig születnek meg, mindjárt közbejön egy esemény, ami keresztülhúzza számításaimat. Talán ezért vagyok most határozatlanabb, mint akkoriban, és akkoriban azért voltam viszonylag határozatlanabb, mint még régebben. De őszintén szólva (őszintén szólva!) sohasem voltam különösképpen határozott, vagyis hát nemigen határoztam el semmit, inkább lehajtott fejjel belegázoltam a szarba, nem tudtam, ki szar le kit, és melyik oldalról kell védenem magam. Ebben a viselkedésben nem volt éppen túlzottan sok köszönet, szerettem volna leszokni róla, de sose tudtam. Úgy látszik, mindössze abban

reménykedhetünk, hogy az út végén valamivel kevésbé leszünk azok, akik az elején és a közepén voltunk. Mert jóformán meg sem született fejemben a terv, amikor csúnyán elütöttem, mint később kiderült, egy kutyát, jómagam pedig nagyot estem, s erre az ügyetlenségre bizony nemigen volt bocsánat, mert a kutya nem az úttesten bandukolt, hanem rendesen a járdán, a gazdája, egy hölgy mellett, aki pórázon vezette. Az óvatosság is olyan, mint az elhatározás. Vigyázni kell vele. Az a hölgy biztos azt hitte, semmit sem bíz a véletlenre, ami a kutyája biztonságát illeti, valójában pedig kihívta maga ellen az egész természetet, pontosan úgy, mint én a hülye szándékaimmal, hogy majd fényt derítek a dolgokra. S még súlyosbítottam a helyzetet, mert ahelyett, hogy megalázkodtam volna, kihasználva hajlott koromat és nyomorék voltomat, menekülni akartam. Egy szempillantás alatt mindkét nemű és mindenféle korú vérszomjas igazságosztók hordája fogott körül, fehér szakállas arcokat láttam köztük, meg majdnem ártatlan pofikákat, s már-már ízekre szedtek, amikor a hölgy közbelépett. Később nekem is elmondta, mit mondott akkor, onnan tudom nagyjából: Hagyják békén ezt a szegény öregembert. Igaz, megölte Teddyt, akit úgy szerettem, mintha a tulajdon gyermekem lett volna, de nem olyan komoly a helyzet, amilyennek látszik, mert éppen az állatorvoshoz vittem, hogy véget vessek a szenvedéseinek. Mert Teddy öreg volt, vak, süket, gyötörte a reuma, minduntalan összezsugorította magát, éjjel-nappal, a házban meg a kertben is. Ez a szegény öreg csak megkímélt egy fáradságos úttól, a költségekről már nem is beszélve, mert a pénznek amúgy is szűkében vagyok, egyetlen jövedelmem ugyanis a hadiözvegyjáradék a szegény jó megboldogult után, aki meghalt a hazáért, mely állítólag az ő hazája volt, bár ő ettől a hazától soha életében nem kapott semmit, csak rúgást meg ütleget. A csődület már oszladozott, elmúlt a veszély, de a hölgyet elragadta a hevület. Maguk azt mondják – mondta –, rosszul tette, hogy menekülni próbált, hiszen bocsánatot kellett volna kérnie. Bizony, bizony. De látszik, hogy nincs ki mind a négy kereke, és szinte magánkívül van, előttünk ismeretlen okokból, melyeket ha ismernénk, talán még szégyellhetnénk is magunkat. Még tán azt se tudja, mit csinál. Egyenletes hanghordozásából olyan unalom áradt, hogy már azon voltam, folytatom az utam, amikor felbukkant előttem

az elmaradhatatlan Örmester. Szőrös, vörös mancsával erőteljesen kerékpárom kormányára csapott, ezt még én is észrevettem, és mintha a következő párbeszédbe bocsátkozott volna a hölgygel: Úgy látom, ez a személy elütötte a kutyáját, asszonyom. Így van, örmester úr, na és? Nem, képtelen vagyok elmondani azt a hülye eszmecserét. Csak annyit mondok, hogy végül az örmester is felszívódott, nem erős a kifejezés, a maradék szájtáti pedig követte, hisz már nem remélhették, hogy balul üt ki számomra a dolog. Ám az örmester visszafordult, és így szólt: Vigye innen a kutyáját, de azonnal! Most már elmehettem végre, próbáltam is indulni. De a hölgy, bizonyos Loy-né asszony, most is elmondhatom, csak essünk már túl rajta, vagy Lousse, már nem tudom, Sophie volt a keresztneve vagy ilyesmi, visszatartott, a kabátom szárnyánál fogva, mondván, ha ugyan, amikor elhangzott, akkor is ugyanaz volt ez a mondata, mint amikor meghallottam: Uram, szükségem van magára! Láttam az arcomon, az arcom mindig elárul, hogy nagyon is értem a szavait, ezért biztos így szólt magában: Ha ezt megértette, megért ez majd mást is. És nem is csalódott, mert bizonyos idő elteltével derengeni kezdett a fejemben néhány elgondolás vagy ötlet, mely csak tőle származhatott, nevezetesen pedig olyasmik, hogy mivel megöltem a kutyáját, segíthetnék hazavinni, eltemetni, nem akar feljelenteni azért, amit tettem, de az ember nem mindig teszi azt, amit nem akar, csúf külső ellenére rokonszenves vagyok neki, ezért szívesen felkarolna, meg a jó isten tudja még mi mindent össze nem hordott. Ó igen, mintha nekem is szükségem lett volna rá. Neki szüksége volt rám, hogy segítsék eltemetni a kutyáját, nekem viszont szükségem volt rá, a franc tudja, miért. Pedig biztos megmondta, mert célozgatott rá, nem is hagyhattam szó nélkül, ahogy szó nélkül hagytam a többi, s kerekén közöltem, hogy nincs szükségem rá, se senkire, ami tán enyhe túlzás volt, mert anyám mégiscsak hiányzott, különben miért igyekeztem volna hozzá olyan elszántan? Egy ok a sok közül, amiért lehetőleg nem szólok egy szót sem. Mert vagy túl sokat mondok, vagy nagyon keveset, ami valósággal szörnyű, hiszen annyira bolondulok az igazságért. Most pedig maradok is ennél a témánál, később úgysem lesz időm visszatérni rá, sűrűsödik már a homály, meg is engedek magamnak egy különös észrevételt: akkoriban gyakran előfordult, hogy túl sokat

mondtam, amikor azt hittem, hogy nagyon keveset mondok, és nagyon keveset mondtam, mikor viszont úgy gondoltam, hogy túlzottan sokat mondok. Vagyis hát, ha jól meggondolom, nem, inkább csak idővel, a túlzott szóbőség kevésnek bizonyult és fordítva. Különös ez a fordított arány, néha furcsa dolgokat művel az idő. Nem igaz? Más szóval, mondhattam, amit akartam, sohasem volt elég, sem elég kevés. Nem hallgattam, ne higgyétek, ha az ellenkezőjét mondanám, bizony nem hallgattam soha. Isteni elemzés, így aztán megismerhetjük magunkat meg a hozzánk hasonlókat, ha ugyan vannak. Mert nem volt túlzás, amikor azt állítottam, hogy nincs szükségem senkire, hanem elenyésző része annak, amit el kellett volna mondanom, csak nem tudtam elmondani, tehát hallgatnom kellett volna. Szükségem volt anyámra? Nem, kimondhatatlanul szenvedtem a tudattól, hogy nincs szükségem senkire. Ezért hát, most megint Sophie-ról beszélek, biztos megmondta az okát, miért van szükségem rá, mert ha nem, még ellentmondtam volna. S ha egy kicsit összeszedném magam, tán eszembe is jutna ez az ok, de nem vesződöm többet az egészszel, eszem ágában sincs. S egyébként is torkig vagyok már ezzel az utcával, utca volt, biztos a jövő-menő derék emberekkel, a leselkedő rendőrökkel, a tipródó lábakkal, a cipekedő kezekkel, az öklökkel, amelyek éppen nem verhettek senkit, a szájakkal, melyek csak akkor mernek üvölni, ha nem lesz baj belőle, az esős égbolttal, eleget voltam odakinn, szem előtt. Egy úr a botja hegyével megpiszkálta a kutyát. Sárga volt, azt hiszem, korcs, nemigen tudom megkülönböztetni a korcsot a fajkutyától. Kevesebbet szenvedhetett a haláltól, mint én az eséstől. De ő legalább megdőglött. A nyeregre tettük és elindultunk, nem is tudom, hogyan támogattuk egymást, azt hiszem, tartottuk a dőglött kutyát, toltuk a kerékpárt, meg hát nekünk is haladnunk kellett a gúnyolódó tömegben. Sophie háza – nem, nem tudom Sophie-nak hívni, inkább Lousse-nak hívom, egész egyszerűen Lousse-nak –, Lousse háza nem volt messze. Ó, közel sem, elegendő volt, mire odaértünk. Azaz, nem is volt igazán elegendő. Gyakran hisszük, hogy elegendő van, de ritkán van igazán elegendő. Csak azért volt elegendő, mert tudtam, hogy megérkeztünk, ha egy mérfölddel messzebb lakott volna, csak egy óra múlva lett volna elegendő. Ilyenek vagyunk. Leírom azt a házat? Nem hiszem, hogy

fontos. Nem írom le, pillanatnyilag csak ennyit mondhatok. Talán majd később, ha már beljebb kerültem. Hát Lousse-t? Leírom? Ezt már nem lehet megúszni. Előbb gyorsan temessük el a kutyát. Lousse ásta meg a gödröt, egy fa alatt. Mindig fa alá temetjük a kutyánkat, nem tudom, miért. Vagyis van azért egy ötletem. Ő ásta meg a gödröt, mert bár én vagyok a férfiember, én nem tudtam volna megásni, a lábam miatt. Azaz meg tudtam volna ásni kéziásóval, de közönséges ásóval nem. Mert amikor ásunk, egyik lábunk a testsúlyunkat tartja, a másik meg behajlik, majd kiegyenesedik, ahogy belenyomja az ásót a földbe. Márpedig a beteg lábammal, nem tudom melyikkel, most már nem is fontos, nem tudtam volna ásni, mert merev volt, meg a testsúlyomat sem tartotta volna meg, összecsapkál alatta. Úgyszólván csak egyetlen lábam volt, gyakorlatilag féllábú voltam, és boldogabb, vidámabb lettem volna, ha tőből amputálják. És ha ugyanakkor a heréimet is eltávolították volna, hát nem szólok egy szót se. Mert az én heréim a combom közepéig lógtak egy vékony vezetéken, s már az égvilágon semmit sem remélhettem tőlük, ez a rossz cégér már semmivel se kecsagetett, sőt annak örülök csak igazán, ha mindörökre eltűnnek a szemem elől az ellenem folyó hosszú pernek ezek a terhelő és mentő tanúi. Azzal vádoltak a heréim, hogy rászedtem őket, meg gratuláltak is, rothadó zacskójuk mélyéről, a jobb oldali mélyebbre csüngött, mint a bal, vagy fordítva, már nem tudom, két hülye bohóc. Ez még hagyján, de még terhemre is voltak járás közben, zavartak, ha ültem, s folyton nekiütődtek mindennek, amikor kerékpároztam. Legszívesebben megszabadultam volna hát tőlük, és saját kezűleg is ellátom a bajukat késsel vagy szikével, ha nem rettegek annyira a fizikai fájdalomtól meg a vérmérgezéstől. Igen, világéletemben iszonyúan rettegettem a vérmérgezéstől, én, aki nem fertőztem soha, olyan savanyú voltam. Az életem, az életem, néha úgy beszélek róla, mintha már befejeződött volna, néha meg, mint valami kedélyes tréfáról, aminek még nincs is vége, pedig tévedek bizony, mert befejeződött, és mégsem ért véget, hát ezt meg milyen igeidővel fejezzem ki? Halála előtt az órás felhúzta, aztán elásta az órát, melynek rozsdás szerkezete majd egy nap Istenről beszél a férgeknek. De alapjában véve ragaszkodhattam a tökeimhez, biztos dédelgettem őket, mint más a sebhelyeit vagy a nagymamát a

fényképalbumban. Semmiképpen nem a tökeim akadályoztak az ásásban, hanem a lábam. Lousse ásta meg a gödröt, míg én a karomban tartottam a kutyát. Súlyos volt már és hideg, de még nem búzlótt. Ha úgy tetszik, kellemetlen szaga volt, de mint öreg kutyának, nem mint döglött kutyának. Talán a kutya is szokott lyukakat ásni azon a helyen. Úgy temettük el, ahogy volt, nem tettük dobozba, se takaróba, mint valami karthauzit, csak a pórázával meg a nyakörvével ástuk el. Ő tette a gödörbe a kutyát, én nem tudok lehajolni, se letérdelni, mert nyomorék vagyok, s ha megfeledkeznék magamról, s egyszer mégis lehajolnék vagy letérdelnék, hát ne higgyetek a szemeteknek, mert az nem én leszek, hanem valaki más. Mindössze arra lettem volna képes, hogy a gödörbe dobom a kutyát, s ezt meg is tettem volna, nagyon szívesen. De mégsem tettem meg. Mennyi mindent megtennénk szívesen, no nem lelkesen, csak szívesen, és semmi okunk rá, hogy ne tegyük meg, és nem tesszük meg! Talán nem vagyunk szabadok? Szemügyre kell még venni ezt a kérdést. De hát voltaképpen mivel vettem ki a részemet ebből a temetésből? Lousse ásta meg a gödröt, ő tette bele a kutyát, ő is temette be. Egyszerűen csak ott voltam. A jelenlétemmel vettem ki a részem belőle. Mintha a saját temetésem lett volna. Az is volt. A fa vörösfenyő volt. Az egyetlen fa, amelyet felismerek. Különös, hogy a kutyáját az egyetlen olyan fa alá temette, amelyet felismerek. A tengerzöld tűlevelek simák, mint a selyem, és úgy rémlik, apró, vörös pettyek tarkítják őket. A kutya fülében kullancsok voltak, észreveszek ilyesmit, azokat is eltemettük, vele együtt. Amikor Lousse végzett a sírásó munkával, ideadta az ásót, és magába szállt. Azt hittem, sírni fog, ez lett volna az a pillanat, de inkább nevetett. Vagy tévedtem, és tényleg sírt, csak nevetésnek hangzott a sírása. Sírás, nevetés. Nem nagyon ismerem ki magam köztük. Nem látja többet a Teddy-jét, pedig úgy szerette, akár a tulajdon gyermekét. De ha mindenképpen odahaza akarta eltemetni a kutyát, miért nem hívatta el az állatorvost, hogy helyben végezzen vele? Tényleg az állatorvoshoz ment, amikor találkoztunk útközben? Vagy csak azért mondta, hogy enyhítse a büntudatomat? Ha az állatorvos házhoz jön, többet számít fel, nem vitás. Bevezetett a szalonba, inni adott, meg enni, bizony jó dolgokat. Sajnos azonban nem nagyon szerettem a finom falatokat. Annál inkább a

részegeskedést. Nemigen látszott, hogy szűkölködne. Azonnal megéreztem a szűkölködést. Mikor látta, hogy nehezemre esik az ülés, széket hozott a beteg lábamnak. Elhalmozott mindenféle jóval, közben be nem állt a szája, egy szavát sem értettem. Saját kezével vette le a kalapomat, kivitte volna, tán a fogasra, és csodálkozott, amikor visszarántotta a kalapzsinór. Volt egy szép papagája, a szivárvány minden színében pompázott. A papagájt jobban értettem, mint a gazdáját. Nem állítom, hogy jobban értettem, mint Lousse, csak azt mondom, hogy jobban értettem, mint Lousse-t. Néha azt mondta: Rohadt kurva, hülye szar. Biztos valami franciáé volt, mielőtt Lousse megvette. Az állatok gyakran cserélnek gazdát. Más nemigen mondott. De azt is mondta: *Fuck!* Pedig hát nem francia tanította rá, hogy azt mondja: *Fuck!* Talán magától jutott eszébe, ezen se lepődnék meg. Lousse is megpróbálta beléverni: *Pretty Polly*. Azt hiszem, már késő volt. Félrehajtott fejjel hallgatta, gondolkodott, aztán így szólt: Rohadt kurva, hülye szar. Látszott rajta az igyekezet. Lousse majd őt is eltemeti egyszer. Biztos a kalitkájában. Engem is eltemetett volna, ha ott maradok. Ha még megvan a címe, írok neki, jöjjön és temessen el. Elaludtam. Ágyban ébredtem, levetkőztetve. Odáig mentek az arcátlanságban, hogy megmosdattak, a szagból ítélve, ami áradt belőlem, vagyis inkább nem áradt. Az ajtóhoz léptem. Kulcsra zárva. Az ablakhoz. Rácsok. Még nem volt sötét éjszaka. Mit próbálhat ki az ember, ha már kipróbálta az ajtót meg az ablakot? Netán a kandallót. Kerestem a ruhámat. Találtam egy villanykapcsolót, és megcsavartam. Eredménytelenül. Mi a nyavalya! Nemigen izgatott az egész. Megtaláltam a mankóimat egy karosszék mellett. Nem különös, hogy mozogni tudtam, mankó nélkül? Szerintem különös. Ébredéskor nem jut eszünkbe mindjárt, kik is vagyunk. Egy széken fehér bilit találtam egy tekercs WC-papírral. Semmit sem bíztak a véletlenre. Aprólékos múgonddal beszélem el ezt az időszakot, tartok a következőtől, érzem, már közeledik. A karosszéket a szék mellé húztam, leültem a karosszékbe, és a székre tettem a merev lábamat. A szoba zsúfolásig tele volt székekkel, fotelekkel, csak úgy nyüzsögtek körülöttem a félhomályban. De volt ott bőségesen asztalka, zsámoly, almárium stb. stb. A zsúfoltság nyomasztó érzetét a hajnalfény oszlatta el, amelynek szétáradásakor a csillár is kigyúlt, mert még

éjjel megcsavartam a villanykapcsolót. Az arcomról hiányzott a szőr, akkor jöttem rá, amikor végighúztam rajta reszkető kezem. Megborotváltak, megnyirbálták csenevész szakállamat! Hogy lehet, hogy az álmom ellenállt az efféle bizalmaskodásnak? Hisz többnyire nagyon ébren alszom. E kérdésre több válasz is kínálkozott. De nem tudtam, melyik a helyes. Tán mind helytelen. Szörzet csak az államon nő és a tokámon. Másnak csinos szőrszálak nőnek az arcán, nekem meg nem nő semmi. S úgy, ahogy volt, megnyírták a szakállamat! Talán meg is festették, mi sem bizonyította az ellenkezőjét. Azt hittem, meztelenül üldögélek a karosszékben, de végül rájöttem, hogy nagyon könnyű hálóing van rajtam. Ha ezek után közlik, hogy hajnalban kivégeznek, akkor se lepődök meg. Ilyen hülye legyen valaki! Úgy rémlett, mintha be is kölniztek volna, talán levendulával. Nemigen ismertem a kölniket. Ha most látna szegény anyád! – gondoltam. Meglehetősen kedvelem a közhelyeket. Úgy éreztem, anyám messze van, messze tőlem, pedig már egy kicsit közelebb voltam hozzá, mint az előző éjjel, ha pontosak a számításaim. De pontosak-e? Ha jó helyen járok, közelebb jutottam hozzá, az biztos. De jó helyen járok-e? Ha viszont másik városban vagyok, ahol anyám nem is lakhat, akkor kicsúszott a lábam alól a talaj. Elalhattam, mert egyszer csak a hatalmas hold jelent meg az ablakban. Két rács osztotta három részre az ablakot, s a középső rész változatlan maradt, a jobb oldali pedig apránként annyival lett nagyobb, amennyivel a bal oldali kisebb. Mert a hold balról jobbra haladt, vagy a szoba ment jobbról balra, esetleg mindkettő mozgott, mégpedig balról jobbra, csak a szoba lassabban, mint a hold, vagy jobbról balra, és a hold lassabban, mint a szoba. De ilyen körülmények között beszélhetünk-e jobb és bal szárnyról? Roppant bonyolult mozgások voltak, az biztos, pedig milyen egyszerűnek tűnt, hogy a rácsaim előtt lassan hajózó nagy sárga fény apránként beragyogja a sötét falat, ami hamarosan megint sötétbe borul. Nyugodt futásának útvonala kirajzolódott a falon, a sötéttel sávozott fényfolton néha megrezdültek a falevelek, ha ugyan falevelek voltak, majd eltűnt a fény, és én ott maradtam a sötétben. Milyen nehéz higgadtan beszélni a holdról! Hülye ez a hold. Biztos mindig a seggét mutatja nekünk. Látszik, hogy érdeklődtem az asztronómia iránt valaha. Nem is tagadom. Aztán a geológiával vesződtem egy

darabig. Utána meg az antropológiáért rajongtam és a többi tudományért – mint például a pszichiátriáért –, mely összefügg az antropológiával, vagy semmi köze hozzá, esetleg mégis összefügg, a legutóbbi felfedezések szerint. Az antropológiában azt szerettem, hogy kizárólag a tagadás módszerével dolgozott, és úgy akarta meghatározni az embert mint istent, mindig csak aszerint, ami nem ő. Bár zavaros fogalmaim voltak e tudományról, mert rosszul ismertem az embereket, és az életről sem tudtam valami sokat. Ó, kipróbáltam én mindent. Utoljára a mágia költözött be agyvelőm romjai közé, ma is megtalálom a törmelékeit, ha arrafelé sétálgatok. Bár többnyire nincsenek körvonalai, se határai a helynek, s fogalmam sincs, miből lehet egyáltalán, a formájáról meg még kevésbé. És a tárgy, mely romokban hever, nem tudom, micsoda, sem azt, hogy mi volt, meg azt se, vajon tényleg romokról van-e szó, nem inkább örök dolgok áttekinthetetlen zűrzavaráról, ha ugyan ez a helyes kifejezés. Olyan hely ez, ahol nem lappang titok, elhagyta hát a mágia is, egyetlenegy titkot sem talált. S ha nem szívesen járok is erre, még mindig szívesebben járkálok itt, mint másutt, mert csodálkozom és nyugodt vagyok, majdnem azt mondtam, mintha álmodnék, de nem, dehogy, szó sincs róla. Mert az ember nem egyszerűen csak felkeresi az ilyen helyet, hanem hirtelen ott találja magát, néha azt se tudja, hogyan került oda, s nem akkor hagyja el, amikor akarja, nem is telik benne különös öröme, hogy itt van, bár kevesebb a bosszúság, mint olyan zugokban, amelyeket ott lehet hagyni, ügyel-bajjal, mint azokat a titokzatos helyeket, ahol csak úgy hemzseg a sok unalomig ismert titok. Fülelek, s a dermedt, egyensúlyát veszített világ hangját hallom a gyenge, nyugodt fényben, igen, ránézek, elég egy pillantás, látom, az is dermedt. S hallom a morajt, ahogy minden meghajlik s besüpped, mintha teher nehezedne rá, bár nincs itt semmiféle súly, a talaj is, mely nem bírna el terhet, és fogy a fény, a véget várva, mely nem jön el soha. Mert hogy érne véget a magány, melyet igazi fény nem látott soha, ahol nem volt egyensúly, sem nyugalmi helyzet, csak elferdült tárgyak végtelen csuszamlása, olyan égbolt alatt, amelyben nem él a reggel emléke s az este reménye? Ezek a tárgyak, miféle tárgyak, honnan jönnek, miből vannak? S mintha nem mozdulna semmi, nem is mozdult soha, és nem is fog mozdulni, csak én, bár én sem

mozdulok, ha itt vagyok, csupán nézek, és megmutatom magam. Holt világ ez, igen, a látszat ellenére, a tulajdon végéből született, a végét járta, már mikor kezdődött. Elég érthető? S nekem is végem, ha itt vagyok, a szemem lezárul, és nem szenvedek, végem bizony, elsüllyedek, ahogy nem süllyednek az élők. S ha tovább hallgatnám ezt a halk suttogást, mely rég elnémult, és még mindig hallom, mást is megtudnék erről a világról. Csakhogy most nem hallgatom, mert nem szeretem az elhaló suttogást, sőt félek tőle. Bár nem olyan hang ez, mint a többi, amit hallgatunk, ha éppen kedvünk tartja, és elnémíthatunk, ha úgy tetszik, eltávolodva a hangforrástól vagy befogva a fülünket, nem, ez a hang egyszer csak zúgni kezd a fejünkben, nem tudni, hogyan, sem azt, hogy miért. Az agyunkban halljuk, a fülünknek semmi köze hozzá, és nem lehet elnémítani, elnémul magától, ha úgy tetszik neki. Fülelek vagy sem, egyre megy, mindvégig hallom, a mennydörgés sem nyomja el a szavát, amíg csak beszél. De semmi dolgom vele, ha nem alkalmatlankodik. Most pedig éppen nem alkalmatlankodik. Nem, mert inkább az lenne a dolgom, hogy dülőre vigyem az ügyet a holddal, ami befejezetlen, tudom. S ha nem is fejezem be olyan jól, mintha szellemi képességeim teljes birtokában lennék, mégis befejezem, legjobb tudásom szerint, legalábbis, azt hiszem. Szóval ez a hold, ha jól meggondolom, meghökkentett hirtelen, vagy csodálkozással töltött el, ha úgy tetszik. Igen. Töprengtem rajta, ahogy szoktam, nemtörődöm módon, újra felidéztem magamban, és akkor nagyon megrémültem. S megítélésem szerint ez az ügy megérdemelte, hogy beleüssem az orrom, beleütöttem hát, és mindjárt felfedezem a következőt, többek között, de csak az utóbbit említeném: ez a hold, mely olyan büszkén s telten vitorlázott az ablakom előtt, egy napja vagy két napja, két napja, igen, most egész halvány volt és vékony, a hátán feküdt, csak szárnalmas darabkája a réginek. És azt gondoltam: Na tessék, szóval az újholdat várta, hogy elinduljon ismeretlen utakon, délnek.

S kicsit később: Mi lenne, ha holnap meglátogatnám a mamát? Mert minden összefügg, a szentlélek gondoskodása folytán, ahogy mondani szokás. S ezt a körülményt csak azért nem említettem a maga helyén, mert nem említhetünk mindent a maga helyén, hanem

választanunk kell olyan dolgok között, amelyek említést sem érdemelnek, meg olyanok között, amelyek még kevésbé érdemelnek említést. Mert ha mindenről beszélni akarnánk, nem végeznénk soha, pedig hát az a lényeg, hogy végezzünk már, végezzünk. Ó, tudom, akkor sem végzünk, ha csak azokról a dolgokról beszélek, amelyek szóba kerültek, tudom, tudom. De hát egyik szarból ki, a másikba be. És ha minden szar egyforma, ami nem igaz, hát mindegy, jót tesz néha, ha a régi szart otthagyjuk az új kedvéért, ebben talán messzebbre jutunk, sőt csaponghatunk is, mint játékos pillangó, egyikről a másikra, tiszavirág-életű lények gyanánt. És ha tévednénk, és tévedünk, az biztos, akarom mondani olyan dolgokról beszélünk, amelyekről nem kellett volna, másokat viszont elhallgatunk, és pedig jogosan, ha úgy tetszik, hogy is mondjam csak, ok nélkül, jogosan, de ok nélkül, mint például ezt az újholdat, akkor ez gyakran csak a jóhiszeműség műve, igen, a tiszta jóhiszeműségé. De hát a hegyen töltött éjszaka – amikor a két latrot láttam, s eldöntöttem, hogy meglátogatom anyámat – meg a mostani közt több idő telt volna el, mint gondoltam, azaz két teljes hét vagy majdnem kettő? És ha igen, mi lett ezzel a két teljes héttel vagy majdnem két héttel, hová tűnt? És hogy lehetne beilleszteni őket, bármi játszódott is le ezekben a napokban, a kellemetlen események szigorú láncolatába, melyeknek szenvedő alanya voltam? Nem lett volna okosabb azt gondolni, hogy a hold, amelyet két nappal ezelőtt láttam, nem újhold volt, hanem már-már telihold, vagy a Lousse házából látott hold nem telihold volt, amint hittem, hanem csak akkor kezdte meg első negyedét, esetleg két hold lett volna, s egyik se volt sem újhold, sem telihold, csak annyira hasonlítottak a görbület szempontjából, hogy szabad szemmel nemigen lehetett megkülönböztetni őket, s az egész csak káprázat, illúzió, akárhogy variálok is a feltevéseket? Mindenesetre ilyen megfontolásokkal sikerült megnyugtatom magam s a természet kópéságával szemben visszanyernem régi ataraxiámat, ami ér, amennyit ér. Meg az is eszembe jutott, amikor újra erőt vett rajtam a féltárgy, hogy az éjszakáimban nincsen hold, semmi keresnivalója ott a holdnak, így hát voltaképp soha nem is láttam az imént az ablakom előtt vitorlázó holdat, mely más éjszakákat, más holdakat juttatott eszembe, hanem elfelejtettem, ki vagyok (volt is miért), és úgy beszéltem

magamról, mintha valaki másról beszéltem volna, ha már egyszer másról kellett beszélnem. Hát igen, most is előfordul, meg a jövőben is majd, hogy elfelejtem, ki vagyok, és olyan fesztelenül viselkedem önmagam előtt, mintha idegen lennék. Ilyenkor látom máshogy az égboltot, és a föld is hamis színeket ölt magára. Pihenésnek tűnik tán, de nem az, örömmel lopom be magam a mások fényébe, ilyen lehetett egykor az enyém is, nem állítom az ellenkezőjét, majd elfog a félelem, hogy visszajutok, nem mondom meg hová, képtelen vagyok, tán a nemlétbe, mert oda vissza kell térnünk, mindössze ennyit tudok, nem jó benne maradni, nem jó kijutni belőle. Másnap követeltem a ruhámat. A szolga elment, hogy utánanézz. Azzal a hírrel jött vissza, hogy elégették. Továbbra is figyelmesen vizsgáltam a szobát. Első látásra szabályos kocka volt. A magas ablakból ágakat láttam. Finoman himbálóztak, de nem mindig, néha heves szélrohamok rázták meg őket. Észrevettem, hogy világít a csillár. A ruhámat – mondtam –, a mankóimat! Elfelejtettem, hogy a mankóim ott vannak a karosszék mellett. A szolga megint kiment, nyitva hagyta az ajtót. Az ajtóból nagy ablakot láttam, nagyobb volt az ajtónál és teljesen sötét. A szolga visszajött és közölte, hogy a kelmefestőhöz küldték a ruhámat, mert nagyon kifényesedett. Magával hozta a mankóimat, amin csodálkozhattam volna, de nem, ellenkezőleg, természetesnek találtam. Fogtam az egyiket, és ütögetni kezdtem vele a bútorokat, nem túl erősen, de azért felborultak, csak nem törtek össze. Most kevesebb volt, mint az éjjel. Ószintén szólva inkább taszigáltam, mint ütögettem, beléjük döftem a mankót, csapkodtam rájuk, ez sem taszigálás ugyan, de mégis inkább taszigálás, mint ütögetés. De amikor eszembe jutott, hogy ki vagyok, eldobtam a mankót és megálltam a szoba közepén, eltökélve, hogy nem kérek többé semmit, nem teszek úgy, mintha dühös lennék. Mert ha a ruhámat akarom, és azt hiszem, akartam is, az még nem ok rá, hogy haragot színleljek, ha nem adják ide. És mikor megint egyedül maradtam, továbbra is figyelmesen vizsgáltam a szobát, és már-már új tulajdonságait fedeztem fel, amikor a szolga visszajött, és azt mondta, hogy elmentek a ruhámért, és hamarosan megkapom. Majd hozzálátott, hogy felállítsa a bútorokat, amelyeket felborítottam, le is porolta őket egy tollseprűvel, amit nagy hirtelen vett elő valahonnan. S hamarosan, már ahogy tudtam, én is

segítettem neki, így akartam megmutatni, hogy nem haragszom senkire. S ha sokat nem is tudtam segíteni, a merev lábam miatt, mégis mindent elkövettem, azaz, amikor ő felállította a bútorokat, én megragadtam és mániákus pontossággal igyekeztem visszatolni a helyükre őket, majd felemelt karral hátraléptem, hogy lássam, pontosan a helyükön vannak-e, aztán újra rájuk vettem magam, és tizedmilliméteres pontossággal a helyükre igazítottam őket. És hálóingem szélét felemelve gyorsan verdesni kezdtem vele a bútorokat De ezekhez a taglejtésekhez sem maradtam hű sokáig, hanem hirtelen mozdulatlanra dermedtem a helyiség közepén. De láttam, hogy a szolga indulni készül, tettem hát felé egy lépést, és azt mondtam: A kerékpáromat. S egyre csak ismételtettem azt a mondatot, végül, úgy látszott, megértette. Nem tudom, hogy ez az alacsony, kortalan szolga milyen fajú ember lehetett, fehér nem, az biztos. Talán keleti, nemigen emlékszem, keleti, igen, napkelet gyermeke. Fehér nadrágot viselt, fehér inget, sárga mellényt, mint valami piperkőc, aranyozott gombokkal és szandállal. Ritkaságszámba megy, hogy ilyen pontosan megfigyeljem az emberek ruházatát, és örülök, hogy hasznokra lehetek vele. Talán az az oka, hogy egész délelőtt másról sem esett szó, csak ruhákról, az én ruháimról. S tán ilyesféle járhatott a fejemben: nézd csak azt az embert, milyen nyugodtan jön-megy a ruhájában, én meg csak tengek-lengek itt ebben az idegen hálóingben, ami valószínűleg női darab, mert rózsaszínű volt, átlátszó, és szalagok, fodrok meg csipkék díszítették. A szobát viszont rosszul láttam, valahányszor megpróbáltam szemügyre venni, mintha megváltozott volna, s jelenlegi tudásunk szerint erre mondják, hogy rosszul lát az ember. Úgy látszott, az ágak is más helyre kerültek, mintha külön orbitális pályán mozognának, az ajtó már nem a nagy, sötét ablak hátterén rajzolódott ki, hanem egy kicsit jobbra vagy balra tőle, már nem tudom, s az ajtókeretben egy darab fehér falrész jelent meg, melyre mozgás közben homályos árnyékokat vettem. Bár elhiszem, hogy mindezt természetes okokkal lehetett magyarázni, mivel a természet leleményessége szinte nem ismer határt. Én nem voltam elég természetes, ezért nem tudtam könnyedén beilleszkedni a dolgok rendjébe, hiányzott belőlem az érzék a finom árnyalatok iránt. De minden olyan következetlenül és önkényesen történt, ezért

megszoktam, hogy számomra délen kel a nap, nem tudom, hová megyek, honnan jövök, sem azt, hogy mi lesz velem. Ilyen körülmények között az embernek, beláthatjátok, nem valami kényelmes az anyjához menni, kényelmetlenebb, mint a Lousse-félekhez menni, még ha nem akar is az ember, vagy az őrszobára, esetleg más helyekre, melyek szintén várnak rám, érzem. De a szolga meghozta a ruhámat, és amikor kicsomagolta a papírból, megállapítottam, hogy a kalapom nincs ott, ezért nyomban így szóltam: A kalapomat! S amikor végre megértette, mit akarok, elment, majd egy kicsit később visszajött a kalappal. Már nem hiányzott semmi, csak a zsinór, mellyel a gomblyukhoz kötöm a kalapomat, de ezt aztán sehogy sem tudtam volna megértetni vele, inkább nem szóltam egy árva szót se. Régi zsinór mindig akad, a zsinór nem tart örökké, mint, mondjuk, a ruha. A kerékpárom meg, reméltem, már vár odalenn, talán mindjárt a lépcső alján, hogy messzire vigyen erről az iszonyatos helyről. Semmi értelmét nem láttam, miért említsem újra, miért tegyem ki mindkettőnket újabb megpróbáltatásnak, ha egyszer elkerülhető. Ezek a megfontolások bizonyos gyorsasággal suhantak át elmémen. Zsebeimet, ruházatom négy zsebét, a szolga jelenlétében vizsgáltam meg, és megállapítottam, hogy hiányos a tartalmuk. Nevezetesen a szopogatókövem hiányzott. De szopogatóköveket csak talál az ember tengerpartjainkon, persze ha tudja, hol keresse őket, és én úgy ítéltam meg a helyzetet, hogy szó nélkül hagyom a dolgot, mert ha szólok, egyórás eszmecsere után még felhoz egy követ a kertből, amit egyáltalán nem lehet szopogatni. Ez a döntés is úgyszólván egy pillanat műve volt. A többi hiányzó tárgyról viszont miért is beszélnék, hiszen még azt sem tudom pontosan, mi hiányzik. Talán a rendőrségen kobozták el, csak nem vettem észre, vagy akkor vesztettem el őket, amikor elestem, netán máskor, esetleg eldobtam ezeket a tárgyakat, mert előfordult már, hogy mindent eldobtam dühömben. Akkor meg miért beszélnék róluk? Fennhangon kijelentettem, hogy eltűnt a késem, a nagyon szép késem, és addig-addig makacskodtam, míg kaptam egy szemrevaló zöldségeskést, állítólag rozsdamenteset, de nálam aztán hamar megette a rozsdá, és ezt a kést ráadásul ki lehetett nyitni meg összecukni, ellentétben az összes zöldségeskessel, amit életemben láttam, és még

megakasztó is volt rajta, de nem akasztott meg semmit, ezért aztán tele voltak sebekkel az ujjaim, mert az úgynevezett valódi ír szarunyélről minduntalan lecsúsztak a rozsdamarta pengére, mely olyan tompa volt, hogy inkább zúzódásokat okozott, nem is sebeket. Csak azért beszélek ilyen hosszasan erről a késről, mert valahol még mindig megvan, azt hiszem, a javaim között, és azért beszéltem éppen most ilyen hosszasan róla, hogy később már ne kelljen, amikor eljön a pillanat, ha ugyan eljön valaha, és leltárt vehetek fel a javaimról, és ennyivel is könnyebb lesz, ami majd jól jön akkor, érzem. Mert magától értetődik, hogy arról, amit elveszítettem, majd kevesebbet írok, mint arról, amit képtelen voltam elveszíteni. És csak azért nem vagyok mindig hű ehhez az elvhez, mert néha megfeledkezem róla, és kimegy a fejemből, mintha soha nem is fejtettem volna ki. Hülye egy mondat, de mindegy. Mert már nemigen tudom, mit csinállok, sem hogy miért, s egyre kevésbé értem ezeket a dolgokat, nem titkolom, miért is titkolnám, és ki elől, előletek aztán nem érdemes semmit eltitkolni. És a cselekvés olyasmivel tölt el, nem tudom, képtelen vagyok kifejezni, most, ennyi idő után, szóval világos, ugye, most nem állok meg magyarázni, milyen elvről van szó. Meg hát azért sem, mert bármit teszek, vagyis akármit mondok, az bizonyos szempontból mindig ugyanaz lesz, igen, bizonyos szempontból. És ha elvekről beszélek, amikor nincsenek is elvek, hát nem tehetek róla. Valahol azért biztos vannak. És ha bizonyos szempontból mindig ugyanazt teszem, ez nem jelenti azt, hogy egyetlen elvhez lennék hű, tehát erről sem tehetek. Egyébként is, honnan tudnánk, hűek vagyunk-e hozzá, vagy sem? S egyáltalán miért tűnődnénk rajta? Nem, ezért nem érdemes itt megállni, s mégis megállunk, tán nem vagyunk tisztában az értékekkel. Azoknál a dolgoknál meg, amelyek megérdemelnék, nem állunk meg, a fenti okokból, vagy nagyon bölcsen, mivel jól tudjuk, hogy az értékek nem tartoznak ránk, éppen ránk, hiszen még azt sem tudjuk, mit csinálunk, sem azt, hogy miért, s nem is igen tudjuk meg, különben... mi is van, igen, ezen töprengök, mi is van különben. Mert annál rosszabbat, amit teszek, akár nem is tudva, mi az, sem hogy miért, nem tudtam volna kiagyalni, és ez nem is csoda, mert meg sem próbáltam soha. Mert ha annál rosszabbat is ki tudtam volna eszelni, mint amit kieszelttem, biztos nem lett volna nyugtom,

míg meg nem csinálom, ahogy ismerem magam. De így is jó nekem, mindig is jó volt, ami pedig hátralévő napjaimat illeti, nem aggódom, nem lesz sok baj velük. Tehát felöltöztem, miután meggyőződtem róla, hogy nem változtattak semmit a ruhámon, szóval felvettem a nadrágomat, kabátomat, kalapomat és a cipőmet. A cipőmet. Egészen a lábikrámig ért volna, ha lett volna lábikrá, s félig gombos volt, vagy lett volna, ha nem hiányoznak a gombok, félig meg fűzős, azt hiszem, még megvan valahol a cipőm. Aztán fogtam a mankómat, és kimentem a szobából. Az egész nap ilyen ostobaságokkal telt, és már megint alkonyodott is. A lépcsőn lemenet megvizsgáltam az ablakot, melyet az ajtóból láttam. Ez az ablak világította meg a lépcsőt, vörösesbarna, éles fénnel. Lousse a kertben volt, a kutyája sírján kapirgált. Fűmaggal szórta be, mintha a fű nem nőtt volna magától. Kihasznlta, hogy már alábbhagyott a hőség. Amikor meglátott, szívélyesen felém indult, inni adott, meg enni. Állva étkeztem, s nézegettem jobbra-balra, hátha meglátom a kerékpáromat. Lousse beszélt. Gyorsan jóllaktam, és a kerékpárom keresésére indultam. Követett. Végül megtaláltam a kerékpárom, félig elborították a lehullott levelek. Eldobtam a mankóimat, megragadtam a kormányt és a nyeret, tologatni próbáltam, előre-hátra, mielőtt nyeregbe pattanok, és örökre itt hagyom ezt az elátkozott helyet. De hiába húztam-vontam, nem forogtak a kerekek. Mintha beragadt volna a fék, ami pedig szóba sem jöhetett, mert nem volt fék a kerékpáromon. És hirtelen úgy éreztem, iszonyatos fáradtság hatalmasodik el rajtam, bár éppen ebben a napszakban voltam mindig különösen élénk, eldobtam hát a kerékpárt a bozótba, és lefeküdtem a földre, a pázsitra, nem törődve a harmattal, sohasem félttem a harmattól. Akkor történt, hogy Lousse, kihasznlva gyengeségemet, mellém kuporodott, és bizonyos ajánlatokat tett, valljuk meg, végighallgattam, ha szórakozottan is, de nem volt mit tennem, nem is lehetett volna, mert valószínűleg kevert valamit a sörömbbe, hogy megpuhítson, Molloyt megpuhítani, ez jó, amitől olyan lettem, mint valami olvadozó viaszab. A javaslatokból, melyek nagyon halkán hangzottak el, és ismételten, többször is, végül a következőket hámoztam ki, valószínűleg éppen a lényegét: Akár tetszik, akár nem, rokonszenves vagyok neki, nem tehet róla. Maradjak nála, és otthon érezhetem magam. Ihatok, ehetek, meg

dohányozhatok is, ha dohányzom, ingyen, és életem hátralévő napjai gondtalanul telnek. A kutyát pótolnám, akit megöltem, s aki a gyereket pótolta számára. Amikor akarok, majd segítek a házban és a kertben, ha úgy tetszik. Az utcára nem mehetek ki, mert ha kimennék, nem találnék vissza. Olyan életmódot választhatok, amilyen csak tetszik, akkor kelek, fekszem és étkezem, amikor akarok. Ha nem akarok tisztálkodni, mosakodni, nem kell a rendes ruha stb., nem kényszeríti rám senki. Bánkódna ugyan ezen, na de hát mi az ő bánata az enyémhez képest? Csak azt szeretné, ha maga mellett tudhatna, ha vele volnék, és megszemlélhetné olykor ezt a rendkívüli testet, nyugalmi helyzetben és mozgás közben egyaránt. Időnként félbeszakítottam, s megkérdeztem, milyen városban vagyok. De nem felelt a kérdésre, talán nem értette, vagy nem akarta, hogy megtudjam, hol vagyok, hanem csak beszélt tovább, végtelen türelemmel ismételve, amit már elmondott, majd halkán, finoman élénk színekkel ecsetelte választásom előnyeit, ha netán úgy döntenék, hogy nála maradok, s végre az övé leszek. Minden eltűnt, szertefoszlott, csak ez a monoton hang maradt a sűrűsödő éjszakában, a nedves föld szaga és valami nagyon erős virágillat, amit akkor nem ismertem fel, de később kiderült, hogy levendulától származik. Abban a kertben mindenütt virágágyak voltak, mert Louise szerette a levendulát, biztos még mondta is nekem, különben honnan tudnám, minden más fűnél és virágnál jobban szerette, az illata miatt, meg hát a füzéres virága és a színe miatt is. És ha a szaglózéremem nem tompult volna el, akkor a levendula illata mindig Louise-ra emlékeztetne, a képzettársítás jól ismert működése alapján. És, azt hiszem, be is gyűjtötte a levendulát, ha eljött az ideje, megszáritotta, apró csokrokba kötötte, és a szekrénybe tette, hogy zsebkendői is illatozzanak, meg a fehérneműje és az egész ház. De néha mégis hallottam, hogy konganak a harangok és az órák, egyre hosszabban, majd hirtelen nagyon röviden, aztán megint egyre hosszabban. Csak azért mondom ezt, hogy fogalmat alkothassatok róla, mennyi időt szentelt a meghódításomnak, milyen türelmes és kitartó volt, mert egész idő alatt kuporgott vagy térdelt mellettem, míg én nyugodtan feküdtem a pázsiton, hol a hátamon, hol a hasamon, egyszer az egyik oldalamon, egyszer a másikon. És be nem állt a szája, én meg csak

azt kérdezgettem, néha, egyre halkabban, hogy melyik városban vagyunk. Végül felkelt és elment, talán nagyon is biztos volt a dolgában, vagy egyszerűen úgy látta, hogy ő megtett minden tőle telhetőt, és nincs értelme tovább makacskodnia, nem tudom, hová ment, mert én ott maradtam, ahol voltam, sajnálkozva ugyan, de nem nagyon. Mivel bennem mindig két bohóc lakott, többek között, az egyik csak ott akart maradni, ahol éppen volt, a másik viszont úgy gondolta, hogy egy kicsit odébb kevésbé érzi rosszul magát. Ezért, bármit tehettem, mindig csak elvoltam valahogy. Felváltva engedtem nekik, ezeknek a szomorú haveroknak, lehetőséget adtam mindkettőnek, hogy belássák tévedésüket. Azon az éjszakán nem mutatkozott a hold, nem világított semmiféle fény, mert olyan éjszaka volt, amikor csak fülel az ember, apró zajok és sóhajok éjszakája, olyan neszeké, melyek éjjel megtöltik a kis virágoskerteket, a lombok és szirmok félénk táncából születnek, melyek között máshogy jár a levegő, mint egyebütt, ahol szabadabban mozog, nem is úgy, mint nappal, amikor mindent meg lehet figyelni s tönkretenni, meg valami másé is, amiről nemigen tudni, honnan ered, csak annyit, hogy nem a lég és nem is a mozgás az oka. A föld hangja tán ez a távoli monoton zörejt, melyet elnyom a többi zaj, de nem sokáig. Mert a többi zaj nem ér fel ezzel a zörejjel, melyet csak akkor hallunk, ha igazán fülelünk, amikor minden csendes. És volt ott más zaj is, az életem zaja, mely beleolvadt a szakadékokon és kietlen tájakon átnyúló kert zajába. Igen, előfordult, hogy elfelejtettem, nemcsak azt, hogy ki vagyok, hanem azt is, hogy egyáltalán vagyok, létezem. S akkor már nem voltam az a zárt doboz, melyben ilyen épségben megőriztem magam, kinyílt az egyik oldal, és én megteltem gyökerekkel, mindenféle szárákkal, például rég elkorhadt, égetésre szánt gyámkarókkal, az éjszaka nyugalmaival és a napfény reményével meg nyikorgással, a planétával, az mindent elbír, de már tél felé haladt, a tél megszabadítja majd ettől a nevetséges hulladéktól. Vagy én voltam a tél kétes nyugalma, a hóolvadás, ami nem változtat semmin, s az újrakezdés iszonyata. De ilyesmi csak ritkán esett meg, többnyire nyugton maradtam a tartályomban, mely nem ismert kertet, sem évszakot. És ott jobban is éreztem magam. De ott aztán figyelni kell ám, meg kérdéseket intézni magunkhoz, például azt, hogy élünk-e még, és ha nem, mikor haltunk meg, és ha

igen, mennyi van még hátra, bármit, ami megakadályozza, hogy elveszítsük gondolataink fonalát. Én szívesen tettem fel magamnak kérdéseket, egyiket a másik után, csak hogy elmélkedhesek rajtuk. Nem, nem szívesen, hanem azért, hogy tudjam, még itt vagyok. Pedig nem jelentett semmit számomra, hogy még itt vagyok. Ezt nevezem én gondolkodásnak. Majdnem szünet nélkül gondolkodtam, nem mertem abba hagyni. Talán ennek köszönhettem az ártatlanságomat. Kissé megkopott ugyan, kirojtosodott, én mégis elégedett voltam vele, igen, meglehetősen elégedett. Meglehetősen köszönöm, ahogy az a kisfiú mondta egyszer, akinek a golyóját felvettem a földről, nem tudom miért, senki sem kért rá, és valószínűleg inkább ő maga akarta felvenni. Vagy talán a földön lett volna a helye. És micsoda erőfeszítésembe került, a merev lábam miatt. Azok a szavak örökre belevésődtek az emlékezetembe, talán mert azonnal megértettem őket, ami csak ritkán fordul elő. Nem mintha süket lettem volna, a fülem elég éles volt, a zajokat, amelyeknek nem volt határozott jelentésük, bárki másnál jobban érzékeltem. Akkor meg miről lehetett szó? Talán a felfogóképesség zavaráról, csak a sokadik ingerre válaszolt, vagy válaszolt azonnal, ha úgy tetszik, de az erőltetett szócsavarás szintje alatt, ha egyáltalán létezhet ilyesmi, s bizony létezhet, hiszen éppen most találtam ki. Igen, nagyon jól hallottam a szavakat, éles fülem volt, csak először, másodszor, sőt gyakran harmadszor is mindössze a hangokat hallottam, a szavak jelentése nem hatolt el a tudatomig, és valószínűleg ez az egyik ok, amiért kimondhatatlanul nehezemre esett a társalgás, még a saját szavaimat is, melyek majdnem mindig értelmi erőfeszítés nyomán születtek, mintha rovarzümögésként hallottam volna. Ez magyarázza, hogy miért nem voltam híres csevegő, hogy miért értettem rosszul, nemcsak azt, amit mások mondtak nekem, hanem azt is, amit én mondtam nekik. Igaz ugyan, hogy nagy-nagy türelemmel végül megértettük egymást, de miben értettünk egyet, kérdezem én, és egyébként is minek. És a természet zajaira meg az emberek dolgaira is reagáltam, azt hiszem, a magam módján, de eszembe se jutott, hogy tanulságokat vonjak le belőlük. S valószínűleg a szemem is, a jó, pontatlanul kapcsolódott a látóközponthoz, mert gyakorta nemigen tudtam megmondani, mi tükröződik benne, még akkor se, ha tisztán láttam. Nem akarom azt

mondani, hogy kuszán láttam a világot (az túl egyszerű lett volna), de biztos, hogy roppant formai módon láttam, bár a legcsekélyebb mértékben sem voltam esztéta, sem pedig művész. S mivel a két szemem közül csak az egyik működött többé-kevésbé kielégítően, rosszul becsültem fel a külvilágtól elválasztó távolságot, és gyakran kinyújtottam a kezem olyasmi felé, ami messze volt, viszont gyakran szilárd tárgyakba ütköztem, melyeket éppen csak kivettem szemmel a láthatár szélén. De akkor sem volt másképp, amikor még mindkét szememmel láttam, azt hiszem, vagy talán mégis, csak homályosan emlékszem, mert hát nagyon régen volt. S ha jól meggondolom, ízlelési és szaglási kísérleteim is balul ütöttek ki, nem tudtam, milyen szagot érzek, mit ízlelek, még azt sem, hogy jót-e vagy rosszat, s nagyon ritkán kétszer egymás után ugyanazt. Szerintem kitűnő férj lettem volna, aki soha nem un rá hitvesére, és csak szórakozottságból csalja meg. Na, most elmondom, miért maradtam Lousse-nál olyan sokáig, nem, képtelen vagyok elmondani. Azazhogy biztos sikerülne, ha egy kicsit megerőltetném magam. De miért erőltetném meg magam? Hogy félreérthetetlenül leszögezzem: nem is tehettem mást? Mert óhatatlanul oda lyukadnék ki. Szerettem az öreg Geulincx képét, fiatalon halt meg, hagyta, hogy szabadon utazzam Odüsszeusz fekete hajóján, a fedélzeten, keletnek. Nagy szabadság ez olyan embernek, akiben nem felfedező lelke él. S a tatban, a hullámok fölé hajolva, torz és bús vigyorú rab, elnézem a büszke s felesleges vízbarázdát. Mely nem távolít el semmilyen hazától, és nem visz semmilyen hajótörés felé. Szóval jó ideig Lousse-nál. Nem tudom pontosan, meddig, jó ideig, talán néhány hónapig, netán egy évig. De azt tudom, hogy megint meleg volt, amikor elindultam, bár ez nem jelentett semmit arrafelé, ahol éltem, mert mintha minden pillanatban egyszerre lett volna hideg, meleg vagy enyhe idő, és nem volt átmenet, semmi átmenet. Azóta tán ez is megváltozott. Tehát csak azt tudom, hogy amikor elmentem, körülbelül olyan idő volt, mint amikor jöttem, már amennyire meg tudtam ítélni, milyen idő van. És olyan régen jártam már odakint, mindegy milyen időben, hogy a meleget egész jól meg tudtam különböztetni a hidegtől, a testem megkülönböztette őket, sőt egyiket mintha jobban szerette volna a másiknál. Azt hiszem, több szobában is laktam, egyikben a másik után, felváltva, nem tudom.

Több ablak is van a fejemben, ez biztos, vagy tán csak egy, de nem mindig nyílik ugyanúgy a pöffeszkedő világegyetemre. A ház viszont nem változott, ez az, talán ezt akarom mondani, amikor különböző szobákról beszélek. A kert és a ház mozdulatlan volt, a jó ég tudja, miféle kárpótlás folytán, és ha nyugton voltam, márpedig többnyire nyugton voltam, én sem mozdultam, s csak olyan lassan jöttém-mentem, mintha ketrecben lettem volna, kívül az időn, ahogy az iskolában mondják, meg persze a téren is. Mert csak nálam ravaszabbak tudtak kívül lenni az egyiken, anélkül hogy kívül lettek volna a másikon, én pedig nem voltam ravasz, hanem inkább együgyű. Bár talán tévedek. Amikor életemnek e szakaszát vizsgálom, azt hiszem, azok az ablakok, melyek a fejemben nyílnak, tán valóban léteztek, esetleg most is léteznek, csak én nem állok már előttük, vagyis nem nézem, nem nyitom ki, nem is csukom be őket, a szoba sarkában meghúzódva már nem csodálkozom az ablakkeretben megjelenő tárgyakon. De nem időzöm túl hosszan ennél a nevetségesen rövid s jelentéktelen epizódnál. Mert nem segítettem a házban, sem a kertben, és fogalmam sem volt, hogy milyen munkák folynak éjjel-nappal, bár a hangok elértek hozzám, tompa és száraz zajok, meg néha mintha szelet fogtak volna vitorlába, bár talán egyszerűen csak égés hangját hallottam. Inkább a kertet szerettem, mint a házat, a hosszú órákból ítélve, melyeket a kertben töltöttem, mert a nap és az éjszaka legnagyobb részét ott töltöttem, akár jó idő volt, akár rossz. Folyton emberek sürgölődtek a kertben, isten tudja, miféle munkát végeztek. Mert a kert észrevehetően nem változott, leszámítva a születés, élet és halál jól ismert ciklusának apró változásait. Tévelyegtem az emberek között, mint a sodródó falevél, vagy lefeküdtem a földre, olyankor óvatosan átléptek rajtam, mintha virágágy lettem volna, mely értékes virágokat nevel. Megvan már, az emberek azon dolgoztak olyan lelkesen, hogy ne változzon a kert, megmaradjon olyannak, amilyen. A kerékpárom újra eltűnt. Néha kedvem támadt, hogy megkeressem, csak látni akartam megint, megnézni, milyen állapotban van, meg szívesen kerekeztem volna a kert különböző pontjait összekötő fasorokban és az ösvényeken. De ahelyett, hogy kielégítettem volna ezt a vágyat, inkább csak elmélkedtem rajta, ha szabad úgy mondanom, elmélkedtem, amíg egész kicsire nem zsugorodott, s

végül eltűnt, mint az a híres-neves számbőr, csak sokkal gyorsabban. Mert vágyakkal szemben, azt hiszem, csak kétféle viselkedés képzelhető el, a cselekvő meg a szemlélődő, s bár mindkettő azonos eredményre vezet, mégis inkább a másodikhoz vonzódtam, vérmérséklet kérdése, nem vitás. A kertet magas fal fogta körül, teteje uszony formájú üvegcserepekkel volt sűrűn kirakva. De ami nagyon is meglepő, rácsos kiskapu volt benne, rajta keresztül juthatott ki az utcára az ember, mert nem zárták kulcsra, már-már teljesen biztosra vettem, mert többször kinyitottam és becsuktam a legkisebb nehézség nélkül, éjjel-nappal egyaránt, s másokat is láttam, amint átlépik a küszöböt, mindkét irányban. Csak kidugtam az orrom, aztán gyorsan visszahúztam. Még néhány megjegyzés. Ezen a környéken nőt sohasem láttam, s a környék fogalmán nemcsak a kertet értem, bár azt kellene értenem, hanem a házat is, csak férfiakat láttam, persze Lousse kivételével. Természetesen nem számít, hogy mit láttam, mit nem láttam, mégis megemlítem. Lousse-t ritkán láttam, nem sokat mutatkozott előttem, talán tapintatból, attól tartott, hogy elriaszt. De azt hiszem, folyton leselkedett utánam, elrejtőzött a bokrok, függönyök mögé, vagy meglapult valamelyik első emeleti szoba mélyén, talán távcsővel. Nem megmondta, hogy mindenekelőtt látni szeretne, mozgás közben és nyugalmi helyzetben egyaránt? És ha jól akarunk látni, kulcslyukra van szükségünk, meg apró résekre a lombok közt, így mi nem vagyunk láthatók, a tárgyat viszont részleteiben látjuk. Nem? Igen, figyelt engem, a magánéletemet, részletesen megfigyelte, hogy fekszem le, alvás közben is figyelt, meg amikor felkeltem, s délelőtt, ha lefeküdtem. Mert ebből a szempontból hű maradtam szokásomhoz, mármint a délelőtti alváshoz, ha ugyan aludtam egyáltalán. Mert az is előfordult, hogy egy szemhunyaszt sem aludtam, napokig, s nem éreztem, hogy hiányozna. Mert valamiféle álom volt az ébrenlétem. És nem mindig ugyanott aludtam, hanem néha a nagy kertben, néha a házban, mely szintén nagy volt, tényleg roppant tágas. És az a bizonytalanság, hogy hol alszom és mikor, gondolom örömet okozhatott Lousse-nak, s alkalmat adott rá, hogy kellemesen töltsse el az idejét. De felesleges ennyit emlegetni életemnek azt a szakaszát. Addig-addig mondogatom, hogy ez volt az életem, hogy a végén még magam is elhiszem. Ezen alapul a

reklám. Az életemnek az a szakasza. Ha rá gondolok, mi jut eszembe róla? A levegő a vízvezetékben. Még csak azt teszem hozzá, hogy az a nő apránként mérgezett meg, a jó ég tudja, miféle mérgező anyagokat tett az italomba vagy az ételembe, s talán mindkettőbe, hol az egyikbe, hol a másikba. Súlyos vád ez, s nem is meggondolatlanul vádlok. És harag nélkül, igen, harag nélkül vádlok, hogy az élelmembe mérgező és íztelen porokat meg folyadékokat kevert. De az sem változtat a helyzeten, ha lett volna ízük, mert mindent ugyanazzal az ostoba jóhiszeműséggel nyeltem le. Az a híres mandulaíz, például, nem vette volna el az étvágyamat. Az étvágyam! Beszéljünk róla egy kicsit! Az aztán furcsa egy dolog. Nagyon rossz étvágyam volt, madárétkű voltam, de azt a keveset, amit ettem, olyan falánk gyorsasággal zabáltam fel, mintha született nagyevő lettem volna, legalábbis egyesek azt hiszik, így esznek a nagyevők, bár tévedés, mert Ők inkább lassan, módszeresen étkeznek, amint az következik is a „nagyevő” fogalmából. Én viszont rávettem magam az egyetlen fogásra, egy szempillantás alatt elnyeltem a felét vagy a negyedét, nem rágtam meg (persze, mivel is rágtam volna?), a maradékot pedig undorral ellöktem magamtól. Tán csak azért ettem, hogy életben maradjak? Hasonlóképpen tüntettem el öt-hat pohár sört, egyiket a másik után, aztán egy hétig nem ittam semmit. De hát olyan az ember, amilyen, legalábbis többé-kevésbé. Mit tehetünk? Nem sokat. Nemigen tudnám megmondani, milyen anyagokat csempészett az a nő különböző szerveimbe, élénkítőket vagy nyugtatókat, fogalmam sincs. Őszintén szólva, mármint a közérzet szempontjából, körülbelül úgy éreztem magam, mint mindig, csak – figyelem, most kiadom magam – olyan rettenetesen ideges voltam, hogy szinte elvesztettem az érzékelő-képességemet, az öntudatomról már nem is beszélve, mély, szánalmas kábulatban sínylődtem, rövid, ocsmány módon csak időnként eszmélve fel, bizony, ahogy van szerencsém most elmondani. Mit tehettek volna ilyen harmónia ellen Lousse nyomorúságos varázsszerei, melyeket, azt hiszem, csak nagyon kis mennyiségben adagolt, hogy minél tovább tartson a gyönyöre. Nem mondom, azt azért nem, hogy semmi hatásuk ne lett volna. Mert néha meglepődve azon kaptam magam, hogy felugrom, a földtől legalább, legalább két vagy háromlábnyira, én, aki sohasem ugráltam. Mintha a levitáció

állapotában lettem volna. És az is előfordult, ami már nem olyan meglepő, hogy járás közben, sőt akár valaminek nekitámaszkodva, egyszer csak összeomlottam, mint a bábfigurák, ha elengedik a zsinórjaikat, s jó ideig ott maradtam a földön, mintha a szó szoros értelmében kicsontoztak volna. Igen, ez már nem látszott annyira különösnek, mert gyakran összeestem, de azzal a különbséggel, hogy jó előre éreztem, mikor fogok összeesni, és felkészültem rá, mint a tapasztalt epilepsziás, ha sejti a roham közeledtét. Tehát, amikor éreztem, hogy összeesem, lefeküdtem a földre, vagy valósággal lecövekeltem magam, de úgy, hogy még a földrengés sem mozdított volna meg, és vártam. De nem mindig voltam ilyen óvatos, előfordult, hogy inkább szándékosan összeestem, semmint kitétem volna magam a lefekvés vagy támaszkodás keserves munkájának. Viszont mikor Lousse-nál vendégeskedtem, nemigen volt időm kijátszani az össze-eséseket. Mégis kevésbé leptek meg, mint a kis ugrások, már még jobban megszoktam őket. Mert nem emlékszem, hogy akár gyerekkoromban is ugráltam volna, nem ugráltam dühömben, sem fájdalmamban, még ha nem vagyok is hivatott ilyen régi dolgokról beszélni. Az ételém viszont, azt hiszem, tőlem függött, hogy mikor, hol és hogy eszem meg. Kérnem sohasem kellett. Oda hozták, ahol éppen voltam, tálcán.

Ma is látom magam előtt a tálcát, felidézem, amikor akarom, kerek volt, kis peremmel, nehogy leessen az étel, vörös lakkal volt bevonva, mely helyenként már lepattogzott róla. És kicsi is volt, mint tálcához illik, melyre csak egy tányért lehet tenni, meg egy darab kenyeret. Mert azt a keveset, amit megettem, pusztá kézzel tömtem a számba, s a palackokat, melyekből ittam, külön hozták, kosárban. De az a kosár semmiféle hatást nem tett rám, se jót, se rosszat, és nem tudnám megmondani, milyen volt. És megesett, hogy ilyen-olyan okból elmentem onnan, ahol megkaptam az ételemet, később meg nem találtam, mikor kedvem lett volna elfogyasztani. Akkor aztán mindenütt kutattam utána, s nemritkán sikerrel, mert többé-kevésbé tudtam, hol lehet, bár gyakran hiába kerestem. Vagy nem kerestem, inkább az éhséget és szomjúságot választottam, mint a bizonytalan keresést, s nem is akartam megkérni őket, hogy hozzanak másik tálcát, másik kosarat, vagy hozzák ugyanazokat

oda, ahol éppen voltam. Olyankor hiányzott a szopogató. És ha azt mondom, hogy például inkább ezt csináltam, mint azt, ebből még nem következik, hogy a kisebbik rosszat választottam s fogadtam el; ez téves feltevés lenne. De nem tudtam pontosan, mit teszek és mit mulasztok el, ezért csak tettem és nem tettem a dolgokat, nem is gyanítva, hogy egy nap majd, sokkal később, még vissza kell térnem mindezekre a tettekre és mulasztásokra, melyeket megfakított és megszépített az idő, hogy magammal rántsam őket az eudémonista posványba. De meg kell mondanom, hogy Lousse-nál nagyjából jól szolgált az egészségem. Azaz mindenem romlott tovább, ami már úgylis rossz volt, szép csendben, apránként, ahogy számíthat is ilyesmire az ember. De újabb gyulladáson vagy fertőző gócnak nem keletkezett, csak a régi gyulladások és üszkösödések terjedtek, őszintén szólva nehéz bármit is határozottan állítani erről. Mert a későbbi zavarok, például az, hogy ujjaim lepotyogtak a bal lábamról, nem, rosszul mondom, a jobb lábamról, ki tudja, mikor szedhettem össze, na persze véletlenül. Tehát mindössze annyit mondhatok, és igyekszem nem is mondani többet, hogy míg Lousse-nál időztem, semmi meglepő vagy váratlan patológus dolog nem jelentkezett, semmi olyan, amit ne láthattam volna előre, ha egyáltalán bármit is előre látnék, semmi olyasmi, mint amikor hirtelen elvesztettem a jobb lábam ujjai felét. Mert ez olyan dolog, amit nem láthattam volna előre soha, és nem is értettem soha, tán az orvosi ismeretek hiánya miatt, hogy függ össze a többi betegséggemmel. Mert a test Őrült világában minden összefügg, érzem. De nem érdemes folytatnom az elbeszélést életemnek erről a szakaszáról, mert semmi értelme, szerintem. Hiába rángatom ezt a tőgyet, csak poshadt nyál van benne, meg néhány légbuborék. De azért még megjegyezném a következőket, elsőnek azt, hogy Lousse roppant lapos nő volt, mármint külsőleg persze, annyira lapos, hogy még ma este is azon tűnődöm, végső menedékem viszonylagos csendjében, nem férfi volt-e inkább, vagy legalábbis hímnős. Az ábrázata mintha enyhén szőrös lett volna, vagy csak én találom ki az elbeszélés kedvéért? Ritkán láttam a szerencsétlent, nemigen nézegettem. Nem volt gyanúsán mély a hangja? Most úgy rémlik. Ne gyötörd magad, Molloy, ne gyötörd magad, férfi vagy nő, mit számít? De a következő kérdést mindenképpen fel kell tennem: Fékezhetette volna egy nő a

lendületemet, amikor anyámhoz igyekeztem? Valószínűleg. Pontosabban fogalmazva: Egyáltalán lehetséges volt-e ilyen viszony, köztem és egy nő között? Férfiakkal még csak érintkeztem. De nőkkel? Na jó, nem titkolom, egy nővel azért érintkeztem.

Nem anyámról beszélek, köztünk több volt, mint érintkezés. És most már hagyjuk ki az anyámat ezekből a dolgokból, nagyon kérem. Jó? Hanem arról a másikról, aki anyám, sőt nagyanyám lehetett volna, ha a véletlen nem akarja másként. Na tessék, most meg a véletlent emlegeti! Az a nő ismertetett meg a szerelemmel. A jámbor Ruth névre hallgatott, bár nem tudom bizonyítani. Talán Editnek hívták. Volt egy lyuk a lába között, no nem kerek, ahogy mindig képzeltem, hanem hosszúkás, amolyan nyílás, és abba gyömöszöltem, vagyis inkább ő gyömöszölte ügyel-bajjal úgynevezett hímtagomat, én meg benyomtam, kihúztam szuszogva, nyögdecselve, míg csak el nem élveztem, csődöt nem mondtam, vagy ő nem könyörgött, hogy hagyjam már abba. Hülye játék szerintem, ráadásul fárasztó is, ha sokáig csinálja az ember. De azért igyekeztem jó képet vágni, hiszen ő mondta, hogy ez a szerelem. Ráhajolt a rekamiéra, a reumája miatt, én meg hátulról dugtam be neki. Csak ebben a helyzetben tudta csinálni, a lumbágója miatt. Én természetesnek találtam ezt a helyzetet, mert láttam, hogy a kutyák is így csinálják, és nagyon elképedtem, amikor közölte, hogy másképp is lehet. Ezzel meg mit akarhatott mondani? Elképzélhető, hogy a végelére helyezte a hímtagomat? Nekem aztán tökmindegy, tán mondanom sem kell. De hát ez az igazi szerelem? A végélben? Most meg ezen gyötrődöm! Talán sohasem ismertem meg az igazi szerelmet? Ő is roppant lapos nő volt, és apró, merev léptekkel járt ébenfa botra támaszkodva. Lehet, hogy ő is férfi volt? De akkor meg hancúrozás közben összeverődött volna a tökünk. Tán ő a markában szorongatta a magáét, hogy ezt elkerüljük. Megszámlálhatatlan bő, fodros szoknyát hordott, alsószoknyákat meg egyéb olyan alsóneműt, aminek a nevét se tudom. Először susogva, zizegve felemelkedett az egész, majd amikor megtörtént az egyesülés, lassan, finoman leereszkedett a szoknyazuhatag. Így nem is láttam mást belőle, csak sárga, teljesen megfeszülő tarkóját, időnként bele is haraptam. Mert hatalmas ám

az ösztön ereje! Egy szeméttelen ismerkedtünk meg, ezer közül is megismerném, pedig az egyik szeméttelen olyan, mint a másik. Fogalmam sincs, mi a francot kerestek ott. Én lagymatagon turkáltam a szeméttelen, valószínűleg mondogatva magamban – mert akkoriban már tudtam általánosítani –, hogy ez az életem, ilyen az életem. Neki nem volt vesztegetni való ideje, nekem meg veszítenivalóm, kecskével is szeretkeztem volna, csak megtudjam már, mi a szerelem. Csinos kis lakása volt, nem, nem is csinos, kedve támadt tőle az embernek, hogy letelepedjen benne és föl se keljen. Tetszett a lakása. Zsúfolásig volt kisebb bútorokkal; a kétségbeesett dugásoktól ide-oda gurult a görgős rekamié, minden felborult körülöttünk, ördögök tanyája lett az a hely. Kapcsolatunkban a gyengédség is szerephez jutott. Reszkető kézzel vágta le a lábkörmeimet, én viszont jótékony hatású balzsammal dörzsöltem be a farát. Idillünk nem tartott soká. Szegény Edit, tán siettettem a végét. Pedig ő kezdett ki velem a szeméttelen, ő matatott a sliccem táján. Pontosabban szólva, én éppen egy rakás szemét fölé hajoltam, hátha találok valamit, ami örökre elveszi az étvágyamat, ő viszont megközelített hátulról, a botját a lábam közé dugta, és a tökömet piszkálgatta. Még pénzt is adott, minden parti után, nekem, aki ingyen is belementem volna, hogy megtudjam, kitanuljam, mi a szerelem. Abból a nőből hiányzott a gyakorlati érzék. Úgy rémlik, egy nem olyan száraz, kisebb lyukban több örömem telt volna, akkor nagyobb véleménynel lennék a szerelemről. Bizony, bizony. A markom egyébként többet ér. De a szerelem elsiklik az ilyen lehetőségek fölött. S az igazi szerelem nem is olyankor születik, mikor minden rendben van a méretekkel, hanem amikor az ember lóvá tett hímtagja kétségbeesetten keresi az érintkezést a nyálkahártyával, meg egy kis nedves súrlódás után kutat, és még akkor sem vonul vissza, ha nem találja, merev marad, igen, ez az, talán éppen ilyenkor születik az igazi szerelem, mely magasan szárnyal a kisebb méretek szárnalmas szempontja fölött. S ha mindehhez egy kis lábápolás meg kenetelés is járul, mely mondjuk, megelőzi a boldog önkívületet, akkor itt már igazán semmiféle kétkedésnek nincs helye. Csak az aggaszt, hogy milyen közönyösen vettem tudomásul a halálhírét egyik éjszaka, mikor a lakása felé vonszoltam magam, bár a közönyt némiképp enyhítette a bánat,

hogy elestem egy biztos pénzforrástól. Éppen fürdött, langyos vízben, amikor meghalt, általában langyos vízben szokott fürödni, mielőtt fogadott engem. Az megpuhította. Ha meggondolom, mennyire várhatta, hogy a karomba zárjam! A kád feldőlt, a mocskos víz kifolyt, még az alsó szomszédhoz is lecsöpögött, ő lármázta fel a környéket. Na tessék, nem is gondoltam, hogy ilyen jól tudom ezt a történetet. Mégiscsak nő lehetett, az ellenkezője kitudódott volna abban a negyedben. Igaz, többnyire roppant tartózkodók voltak arrafelé szexuális kérdésekben. Nem tudom, mostanában is így van-e. Nagyon valószínű, hogy az a néhány ember, aki balszerencséjére férfit talál, ahol asszonyt kellett volna találnia, mindent elkövet, csak hogy minél előbb elfelejtse az egészet. Mint ahogy az is lehet, hogy mindenki tudta, beszélt is róla, engem kivéve. De nyugtalanít még valami, ha ezen az ügyön jár az eszem, mégpedig az, hogy vajon az egész életem szerelem nélkül telt-e, vagy Ruthal megismertem a szerelmet? Csak annyit mondok, hogy soha többé nem próbáltam felújítani ezt az élményt, valószínűleg úgy éreztem, hogy a maga nemében egyszeri és tökéletes volt ez a szerelem, befejezett és megismételhetetlen, fontos volt nekem, hogy a szívem mélyén őrizgessem az emlékét, tisztán, készen arra, hogy néha az úgynevezett magányos gyönyör állítólagos jószolgálataihoz folyamodjam. Egy árva szót se halljak a kis cselédlányról, említenem sem kellett volna, jóval régebben történt, beteg voltam, talán soha nem is szerepelt cselédlány az életemben. Molloy, avagy az élet cselédlány nélkül! Mindezt csak azért, hogy jelezzem, az a tény, hogy találkoztam Lousse-szal, és bizonyos értelemben érintkeztem is vele, még semmit sem bizonyít a nemét illetően. Továbbra is azt hiszem, hogy öregasszony volt, kiszikkadt özvegyasszony, akárcsak Ruth, mert ő szintén gyakorta emlegette boldogult férjét meg azt, hogy a férje nem tudta kielégíteni az ő jogos vágyait. Vannak esték, mint ez a mai is, amikor emlékezetemben összekeverednek ezek az asszonyok, és már-már azt hiszem, hogy ugyanazon egyetlen vénségről van szó, akit megaszalt és tönkretett az élet. És Isten bocsássa meg, hogy elárulom az iszonyatos igazságot: néha anyám képe is megjelenik köztük, ami szinte elviselhetetlen, mintha keresztre feszítenének, nem tudom miért, és nem is érdekel. Végül elhagytam Lousse-t egy levegőtlen, meleg éjszakán, búcsú nélkül,

bár ez a legkevesebb, és, azt hiszem, nem is próbált másként visszatartani, legfeljebb a varázslat erejével. Biztos látta, hogy elindulok, felkelek, fogom a mankóimat, és elmegyek, mankóim között imbolyogva. Azt is láthatta, hogy a kiskapu becsukódik mögöttem, mert magától csukódott be, biztonsági rugó segítségével, és tudta, hogy elmegyek. Örökre. Mert látott már előzőleg többször a kiskapunál, amint kidugom az orrom rajta, de utána mindig vissza is húztam. Nem is próbált visszatartani, talán leült a kutyája sírjára, mely bizonyos értelemben az én sírom is volt, és futólag jegyezzük meg, nem is füvet szórt rá, amint akkor hittem, hanem tarka virágok magvait, meg gyógyfüveket, s úgy válogatta össze őket, hogy ha az egyik elvirágzik, mindig kinyíljon a másik, így sejttem. Otthagytam a kerékpáromat, már nem rajongtam érte túlzottan, mert gyanakodtam, hogy időközben gonosz varázslat eszközévé változtatták, s talán éppen a kerékpár okozta az utóbbi időben rám zúdult csapásokat. Mégis magammal kellett volna vinnem, csak tudtam volna, hogy hol van, és hogy egyáltalán forog-e még a kereke. De nem tudtam. És féltem, hogy ha töröm rajta a fejem, a végén még nem hallom azt a halk hangot, amely egyre azt mondogatta: Kopj le, Molloy, fogd a mankóidat, és kopj le, úgyis olyan soká tartott, míg megértettem, mert már régóta hallottam egyfolytában. S talán félreértettem, de értettem, ez volt az újdonság. Úgy rémlett, nem végleg megyek el, netán egyszer visszatérek, hosszú és bonyolult görbék mentén, Lousse otthonába. S talán még most sem érkeztem utam végére. Az utcán szél fújt, más világba jutottam. Nem tudtam, hol vagyok, meg azt sem, milyen irányba kellene mennem, ezért arrafelé indultam, amerre a szél fújt. S amikor mankóim biztos támaszával előrelelendültem, éreztem, hogy segít az a gyenge szél, csak nem tudtam, melyik városrész felől fúj. A csillagokról meg egy szót sem, nem ismerem ki magam köztük, nem értek hozzájuk, bár tanulmányoztam az asztronómiát. Beálltam egy kapualjba, és ott maradtam hajnalig, mert biztosra vettem, hogy az első rendőr elállná az utamat, és megkérdezné, mit csinálok, pedig erre a kérdésre sohasem tudtam kielégítő választ adni. De a kapualj nem volt igazán jó búvóhely, nem is maradtam ott hajnalig, mert alig mentem be, jött egy ember, és elkergetett. Pedig volt hely kettőnek is. Azt hiszem, valami éjjeliőr lehetett, férfi volt, az biztos, lehet, hogy valamiféle

földmunkára kellett ügyelnie. Parázs-tartót látok. A levegő, ahogy mondani szokás, friss volt, nem vitás. Elmentem hát, és egy lépcsőházban kerestem menedéket, távolabb, szegények lakhattak ott, mert a háznak nem volt kapuja, vagy nem lehetett bezárni, nem tudom. Ez a szegényes bérház jóval hajnal előtt kezdett kiürülni. Emberek jöttek le a lépcsőn. A falhoz lapultam. Rám se hederítettek, senki sem bántott. A végén én is elmentem, amikor már el mertem hagyni a rejtekhelyemet, és lődörögtem a városban, hátha találok egy közismert műemléket, és kijelenthetem: A városomban vagyok, na ugye, egész idő alatt ott voltam. A város ébredezett, a házak megelevenedtek, a ricsaj egyre nőtt. Keskeny átjárót láttam, két magas épület között, körülnéztem, majd besurrantam. Mindkét oldalról kis ablakok nyíltak ide, emeletenként egy. Szimmetrikusan néztek szembe egymással, kétségkívül WC-ablakok voltak. Néha mégis akadnak dolgok, melyek axióma erejével hatnak az értelemre, s nem is tudjuk, miért. Az átjáróból nem lehetett kijutni, tehát nem is volt igazi átjáró, inkább zsákutca. A végében két mélyedés éktelenkedett a falban, nem, rosszul mondom, szemben egymással, tele mindenféle hulladékkal meg ürülékkel, kutyáké no meg gazdáiké is, volt ott száraz és szagtalan, de némelyik még gőzölgött. Istenem, istenem, soha többé nem olvassa senki azokat az újságpapírokat, talán soha nem is olvasta! Éjszakánként biztos odajártak ízélni meg égre-földre esküdözni. Bementem az egyik zugba, ez se jó szó, s a falnak dőltem. Inkább lefeküdtem volna, nem is lett volna semmi akadály. Egyelőre mégis beértem azzal, hogy a falnak dőlök, a faltól jó messze letámasztott lábbal, kényes egyensúlyi helyzetben; de más támasztékaim is voltak, mégpedig a mankóim. Ám néhány perc elteltével átvágtam a zsákutcán, és bevettem magam a másik kápolnába, na végre, ez már valamivel jobb kifejezés, és elhelyezkedtem az előbbihez hasonló, mértani átfogó testtartásban. Először úgy éreztem, mintha így jobb lenne. De apránként bebizonyosodott, hogy szó sincs róla. Finom eső szitált, levettem a kalapom, igyekeztem kihasználni az esőt, mert a koponyámon összeráncolódtott a bőr, behasadozott és perzselt, csak úgy perzselt. De azért is vettem le, mert a falnak szorult, és nyomta a tarkómat. Tehát két okom is volt, hogy levegyem, és ez nem mondható túl soknak, mert ha csak egyetlen okom van, nem jutottam volna erre a

döntésre, azt hiszem. Nyegle, hanyag mozdulattal eldobtam a kalapot, de mindjárt vissza is csapódott a zsinag vagy madzag végén rugózott egyet-kettőt, aztán csak lógott mellettem. Végül gondolkodni kezdtem, vagyis feszültebben fülelni. Nincs sok esélyük rá, hogy megtaláljanak, itt nyugtom van, már ameddig el tudom viselni a nyugalmat. Átvillant az agyamon, hogy ideköltözöm, itt letanyázom, ez lesz a búvóhelyem, de éppen csak átvillant az agyamon. Kivettem a zsebemből a zöldségeskést, és metélni kezdtem a csuklóm. De hamar legyőzött a fájdalom. Előbb kiabáltam, aztán abbahagytam, összecsuktam a kést, és visszatettem a zsebembe. Nem csalódtam valami nagyot, alapjában véve nem is számítottam másra. Hát igen. Mindig elszomorított a visszaesés, de hát az élet visszaesésekből áll, s mintha a halál is amolyan visszaesés lenne. Nem csodálkoznék rajta. Mondtam már, hogy elállt a szél? A finom eső valahogy kizárja a szél képzetét. Iszonyúan néz ki a térdem, láttam az imént, amint felkeltem egy pillanatra. Mindkét lábam merev, merevebb már nem lehetne, azért néha mégis felkelek egy kicsit. Aztán miért ne? Így idézem fel időnként a valódi életemet, melyhez képest csak amolyan gyerekmese a történetem. De csak néha, hogy olykor megkérdezhessék: Él még egyáltalán ez a nyomorult? Vagy: Ó, ez csak a titkos naplója, nemsokára úgyis vége. Iszonyú a térdem, de néha még talpra állok, s az emberek nemigen tudják, voltaképp mit is jelent ez. Annál szívesebben számolok be róla. Amikor kikecmeregtem a zsákutcából, ahol előbb tán félig állva, félig fekve szundítottam egy kicsit, mert éppen akkor jött el az ideje, hiszitek vagy sem, a nap felé indultam, jobb híján, mert elállt a szél. Tán inkább arra, ahol a legkevésbé volt sötét az égbolt, mert hatalmas felhő borította a zenittől a láthatár széléig. Ebből a felhőből esett az említett eső. Na ugye, minden összefügg! És egyáltalán nem volt könnyű eldönteni, melyik városrész felett a legkevésbé sötét az égbolt. Mert első látásra egyöntetűen sötétnek látszott. De amikor egy kicsit megerőltettem magam, mert voltak pillanatok az életemben, amikor megerőltettem magam, eredményre jutottam, azaz sikerült eldöntenem a kérdést. Így hát folytattam az utam, és közben azt gondoltam: A nap felé megyek, vagyis, elvileg keletnek, talán délkeletnek, mivel már nem vagyok Lousse-nál, hanem újra az

eleve elrendelt harmónia kellős közepén, melynek oly angyali a zenéje, vagyis maga az angyali zene ez a harmónia, csak hallgatni kell tudni. Emberek jöttek-mentek, többnyire sietős léptekkel, egyesek esernyőt tartottak a fejük fölé, mások a valamivel kevésbé hatékony esőkabátba burkolóztak. Ismét mások fák alatt és kapualjakban kerestek menedéket. A bátrabbak vagy edzettebbek között, akik jöttek-mentek, meg azok között is, akik megálltak, hogy ne ázzanak meg annyira, sokan arra gondoltak: Inkább azt kellene csinálnom, amit ők; mármint az a csoport, amelyhez nem tartoztak. Legalábbis úgy képezem. No meg sok olyan is akadt köztük, aki így vélekedett: Igenis nekem van igazam, átkozva magában a rossz időt, mely arra kényszerítette, hogy igaza legyen. De amikor megláttam egy nyomorúságos külsejű ifjú aggastyánt, aki egyedül didergett az eresz alatt, hirtelen eszembe jutott a tervem, melyet aznap kovácsoltam, mikor Lousse-szal meg a kutyájával találkoztam, csak a találkozás megakadályozta a terv valóra váltását. Az aggastyán mellé álltam, reméltem, olyan arckifejezéssel, melyen talán ez tükröződik: Na, itt egy ravasz fickó, követem a példáját. De mielőtt megszólíthattam volna, természetes hangon akartam szólni, s ez időt vesz igénybe, az öreg kilépett az eresz alól az esőre, és elment. Mert olyan hangot kellett volna megütnöm, amely, ha nem is sértő, legalább elképesztő. S ezért a kellő időben, megfelelő hangnemben akartam előadni a mondókámat. Bocsánat a részletekért, de mindjárt gyorsabban haladunk, sokkal gyorsabban. Aztán esetleg megint elakadunk az aprólékos, ocsmány részleteknél. Melyekből megint csak undorral pingált, nagy freskók születnek. A homo mensurának meg kell adni a módját. Szóval ott vagyok egyedül az eresz alatt. Nem számítottam rá, hogy valaki csatlakozik hozzám, odaáll mellém, bár nem zártam ki ezt a lehetőséget. Ami elég jó karikatúrája akkori elmeállapotomnak. Eredmény: ott maradtam, ahol voltam. Elhoztam Lousse-tól egy kis ezüstneműt, ó semmi különöset, csak néhány színezüst kávéskanalat és még pár apró tárgyat, ami az utóbbiakat illeti, fogalmam sem volt, mire jók, de értékesnek látszottak. Akadt köztük egy, amelyen még ma is töröm a fejem néha. Két X-ből állt, a metszéspontjukban egy rúd kötötte össze őket, parányi fűrészbakra hasonlított, azzal a különbséggel, hogy az igazi fűrészbak X-ei nem

tökéletes X-ek, hanem felül csonkák, míg azok az X-ek a kis tárgyon, melyről beszélek, tökéletesek voltak, azaz két egyforma V-ből álltak, az egyik felül nyitott, mint minden V egyébként, a másik pedig alul nyitott, vagy, jobban mondva, négy szigorúan hasonló V-ből állt, tehát a két imént említettből és két másiktól, jobbra és balra, jobbra és balra néző nyílással. De talán nem helyénvaló itt jobb oldalról és bal oldalról, alsó meg felső részről beszélni. Mert a kis tárgynak mintha nem lett volna alapja, mind a négy oldalán ugyanolyan szilárdan állt, külseje mit sem változott, ami nem érvényes a fűrészbak esetében. Ez a különös eszköz még megvan valahol, azt hiszem, sohasem szántam rá magam, hogy áruba bocsássam, még az ínség mélypontján sem, mert egyszerűen nem tudtam megérteni, mire jó, még feltevéseim sem voltak róla. Időnként kivettem a zsebemből, és csodálkozó pillantást vettem rá, nem mondom, hogy szeretettel nézegettem, mert szeretetre képtelen voltam. De bizonyos ideig valamiféle tisztelet élt bennem iránta, mert biztosra vettem, hogy nem közönséges használati tárgy, hanem különleges szerepe van, amit nem fogok fel soha. Tehát töprenghettem rajta, amennyit csak akartam, a legcsekélyebb kockázat nélkül. Mert nem nagy dolog, ha semmit sem tudunk, meg az se, ha nem akarunk tudni semmit, de ha egyszerűen nem is tudunk megtanulni semmit, ha képtelenek vagyunk rá, hogy bármit is megtanuljunk, na, ez az, ez már valami, ilyenkor költözik béke a közönyös kutató lelkébe. S ekkor kezdődik az igazi osztás, huszonkettőt osztunk, mondjuk, héttel, és a füzetek megtelnek igazi számokkal, végre. De erről inkább nem mondanék semmit. Tagadhatatlan viszont, hogy győzött a bizonyosság vagy inkább a nagy valószínűség, mert kiléptem az eresz alól, és lassan lengettem magam előre a levegőben. Van öröm, legalábbis kellene hogy legyen, a mozgásban, ha mankóval jár az ember. Mert apró repülések sora ez a földfelszín felett. Felszállni, földet érni az egészséges emberek között, akik csak akkor merik felemelni az egyik lábukat a földről, ha már letették a másikat. Még a legélénkebb futkározásuk sem olyan légies, mint az én bicegésem. De ezek tisztán analitikus megfontolások. Bár nem feledkeztem meg anyámról, és még mindig szerettem volna tudni, vajon a közelében vagyok-e, de már nem annyira, talán a zsebemben lévő ezüstnemű miatt, bár nem hiszem, inkább talán

azért, mert ezek régi gondok voltak, és a szellem képtelen mindig ugyanazokkal a problémákkal foglalkozni, időnként változatosságra van szüksége, hogy később újult erővel láthasson a régi kérdések megoldásához. De helyénvaló-e itt régi és új problémákról beszélni? Nem hiszem. De bizonyítani nemigen tudnám. Bátran állíthatom viszont, igen, bátran, hogy már nem érdekelt, milyen városban vagyok, és találkozom-e nemsokára anyámmal ügyünk rendezése céljából. Azt se igen tudtam, miféle ügyről van szó, bár teljesen azért nem felejtettem el. Mert nem kis dolog volt, és foglalkoztatott. Egész életemben foglalkoztatott, azt hiszem. Igen, már amennyire képes voltam egyáltalán foglalkozni valamivel huzamosabb ideig életem során, igyekeztem elintézni ezt az ügyet anyámmal, csak nem sikerült. Egyre azt hajtogattam magamban, hogy sürget az idő, nemsokára késő lesz, ha ugyan nincs máris késő a kérdés tisztázásához, de közben úgy éreztem, hogy más problémák, más felé sodródom. Már egyáltalán nem izgatott, melyik városban vagyok, hanem csak az, hogy minél előbb kijussak belőle, még ha a szülővárosom is, ahol anyám olyan sokáig várt, és talán még mindig vár. Nem látszott lehetetlennek, hogy egyenes vonalban haladva végül kijutok a városból. Ehhez tartottam tehát magam minden igyekezetemmel, és figyeltem, hogy lassan jobb felé halad a gyenge fény, amelyhez igazodom. Makacsul, összeszorított foggal addig mentem, míg végül csakugyan el nem jutottam a városfalakhoz alkonyatkor, de rosszul tájékozódtam, ezért nem egyenes vonalban mentem, hanem legalább egy negyedköríves görbe mentén. De azt is meg kell mondanom, hogy gyakran megálltam, meg-megpihentem, de csak rövid ideig, mert úgy éreztem, biztos tévesen, mintha űzne, sarkantyúzna valami. De a határban más a törvény, mások a bírák, legalábbis kezdetben. És amikor magam mögött hagytam a város falait, kénytelen-kelletlen elismertem, hogy derül az ég, mielőtt ráborulna a másik koporsóra, az éjszakáéra. Igen, a nagy felhő felszakadozott, és helyenként kilátszott alóla a sápadt, haldokló égbolt egy darabja. A nap, bár nem lehetett látni teljes egészében a korongját, sárgásrózsaszín sugarakat lövellt a zenit felé, elhalványultak, majd megint kigyúltak, egyre gyengébben és fényesebben, míg végül mindjárt kihunytak, alig ragyogtak fel. Ez a jelenség, megfigyeléseim szerint, ha bízhatok az emlékeimben,

jellemző volt arra a vidékre, ahol éltem. Mostanában tán másképp van. Bár nemigen értem, milyen jogon beszélek jellemző vonásokról, ha sohasem hagytam el ezt a vidéket. Nem, nem jutottam ki belőle soha, még a határait sem ismertem. De úgy gondoltam, elég tágasak. De ezt csak hittem, megalapozatlanul, egyszerű hiedelem volt, semmi több. Mert ha ez a vidék elfogyott volna a lábam alatt, valamiféle lemorzsolódás figyelmeztetett volna rá. Mert a vidék nem ér véget csak úgy hirtelen, ha jól tudom, hanem fokozatosan olvad bele a másikba. Ilyesmit pedig soha nem észleltem. Bármerre mentem is, akármilyen messze, mindig ugyanaz az égbolt borult fölém, ugyanazt a földet tapostam, napról napra, éjszakáról éjszakára. Másrészt viszont, ha a vidékek fokozatosan olvadnak egymásba, ami még bizonyításra szorul, akkor lehet, hogy többször is elhagytam a magamét, csak nem vettem észre. De inkább megmaradtam az egyszerű hiedelemnél, annál a hangnál, mely azt suttogetta: Molloy, nagyon nagy a birodalmad, sohasem hagytad el, és nem is fogod elhagyni. Bármilyen messzire bolyongsz is e tág határok között, mindig otthon maradsz. Ebből az következne, hogy nem is bizonyos helyek kedvéért vándoroltam, melyeket mindjárt elfeledtem, hanem valami más kényszerített, például a nyolcas a kerekemben, az vitt magával kiszámíthatatlan zökkenők ritmusára, fáradságtól a pihenésig és fordítva. De most nem bolyongok már sehol, sőt jóformán nem is mozgok, és mégsem változott semmi. A szobám, az ágyam, a testem határai oly messze vannak tőlem, mint a szülőföldem határai fénykoromban. És folytatódik a körforgás, zökkenőkkel, kerülőkkel, pihenőkkel egy határtalan Egyiptomban, gyermek nélkül, anya nélkül. És hiába nézem a két kezemet a takarón, ahol már keresik egymást, nem az enyéme, sosem voltak még ilyen önállóak, nincs karom, olyanok, mint egy szerelmespár, játszanak a takarón, talán üzekednek, egymás fölé akarnak kerekedni. De nem tart sokáig, lassan magamhoz közelítem őket, akkor beáll a nyugalom. És a két lábfejem szintén, ha néha látom őket az ágy végében, egyiket ujjakkal, a másikat ujjak nélkül. Ez még több figyelmet érdemel. Mert a lábaim, most róluk beszélek, mint előbb a karomról, merevek, nagyon érzékenyek, és nem feledkezhetem meg róluk, mint ahogy a két karomról megfeledkeztem, mivel azok úgyszólván épek. Mégis

megfeledkeztem róluk, és nézem, amint a pár, jó messze tőlem, csendben figyel egymást. Csak a két lábfejemet ilyenkor nem közelítem magamhoz, mert nem tudom közelebb húzni Őket, ott maradnak, jó messzire tőlem, bár nem annyira, mint az imént. Vége a szemlének! De amikor tényleg kijutottam a városból, és megfordultam, hogy alaposan szemügyre vegyem, mégiscsak rá kellett volna jönnöm, hogy ez az én városom-e vagy sem. De nem jöttem rá, hiába bámultam merőn, talán nem is töprengtem rajta, és csak a sorsot akartam kihívni, amikor visszanéztem. De az is lehet, hogy csak úgy tettem, mintha bámulnám. Nem nagyon hiányzott a kerékpárom, nem, tényleg nem. Egyáltalán nem volt ellenemre a járásnak ez a módja, már mondtam, melyik, ez az ingázás a mankóval, súrolva a földet a sötétben, az elhagyott, szűk gyalogutakon. És arra gondoltam, hogy ijedségre semmi okom, inkább én ijesztenék rá valakire, ha látna. Délelőtt kell rejtőzködni. Az emberek frissen, pihenten ébrednek, rendre, szépségre, igazságra szomjazva, és a jussukat követelik. Igen, ez a legveszélyesebb időszak, reggel nyolc-kilenctől délig. Aztán déltájban rendbe jönnek a dolgok, a legvérszomjasabbak is lecsendesednek, hazatérnek, nem minden tökéletes, de azért jó munkát végeztek, akadtak ugyan néhányan, akik megúszták, de ezek nem veszélyesek, csak a töküket vakarják. Kora délután viszont kezdődhet előlről az egész, a díszebéd, ünnepség, jó kívánságok meg szónoklatok után, de ez már semmi a délelőttihez képest, ez már csak gyerekjáték. Négy-öt óra körül persze az éjszakai brigád, a sok éber fiú kezd mozgolódni. De ez már a nap vége, megnyúlnak az árnyak, sokasodnak a falak, az emberek a falhoz lapulva járnak, behúzott nyakkal, alázatoskodva, takargatnivalójuk semmi, csak félelemből rejtőzködni, nem néznek se jobbra, se balra, rejtőzködni, de csak annyira, hogy ne ébresszenek dühöt másokban, ha kell, egy pillanat alatt készek előbújni, mosolyogni, hallgatni, csúszni-mászni, ha épp arra van szükség, undorítóak, de nem dögletesek, inkább varangyok, mint patkányok. Majd következik az igazi éjszaka, ami szintén veszélyes, de kedvező annak, aki ismeri, aki tud kinyílni, mint virág a napon, és aki maga az éjszaka, a nappal és az éj. Nem, nem túl biztonságos az éjszaka se, bár a nappalokhoz képest biztonságos, a délelőthöz

képezt meg vitathatatlanul biztonságos. Mert az éjszakai tisztogatást többnyire szakemberek végzik. Nekik nincs más dolguk, a lakosság nem is vesz részt ebben, inkább alszik, ha jól meggondolom. Az alvás szent, ezért nappal lincselnek, különösen délelőtt, reggeli és ebéd között. Miután megtettem néhány mérföldet a vigasztalan hajnali tájon, az volt az első gondom, hogy helyet keressek, ahol alhatom, mert az alvás is védelmet nyújt, akármilyen furcsán hangzik is. Mert az alvás csak a zsákmányszerző ösztönt csigázza fel, a véres gyilkolás ösztönét csillapítja, így mondják a vadászok. A mozgó vagy rejtekhelyén leselkedő fenevad számára nincs irgalom, de ha álmában lepik meg, ébreszthet a vadászban más érzéseket is, melyek hatására leereszkedik a puskacső, és tokjában marad a kés. Mert a vadász alapjában véve gyöngé, érzélgős lény, gyöngédség és részvét lakik szívében, túlcsondulásig. A kimerültségtől, rettegéstől mély álomba merült sok veszedelmes, kiirtásra érdemes vadállat köszönheti éppen az álomnak, hogy élete végéig az állatkertben maradhat a gyerekek kitörő örömeire s a felnőttek mérsékelt álmélgködására. Ami pedig engem illet, én mindig többre tartottam a rabszolgaságot a halálnál, mármint a kivégzésnél. Mert a halál olyan állapot, amit sohasem tudtam elképzelni, ezért aztán nem is tűntethető fel a jó és rossz dolgok mérlegének tételei között. A kivégzésről viszont bizalomkeltő fogalmaim voltak, helytelenül vagy alapos okkal, de bizalomkeltők, és úgy éreztem, bizonyos körülmények között még hasznomra lehetnék. Ó, nem hasonlítottak a ti fogalmaitokra, ízig-vérig az én fogalmaim voltak, kuszá, erőltetettek, zavarosak, fikarcnyi józan ész és higgadt megfontolás nem sok, annyi sem volt bennük. De én beértem velük. De hogy lássátok, milyen zavaros elképzeléseim voltak a halálról, őszintén megmondom, még azt a lehetőséget sem zártam ki, hogy az még az életrél is rosszabb állapot. Tehát természetesnek vettem, hogy nem siettetem, és amikor, megfeledkezve erről, azon kaptam magam, hogy mégis siettetem, idejében észre tértem. Számomra ez az egyetlen bocsánat. Szóval bemásztam valami üregbe, és sóhajtozva, nyögdecselve, kuncogva vártam, míg alábbhagy az emberek délelőtti vadsága, közben két kézzel tapogattam a testemet, hogy lássam, nem történt-e valami változás. Majd folytattam csigavonalú mozgásomat. Nem áll szándékomban

elmondani, mi lett velem, hová mentem a következő hónapokban vagy tán években. Mert már kezdek torkig lenni ezekkel a kitalációkkal, pedig még egyre újabbak jönnek. De hogy még összepiszkoljak néhány lapot, elmondhatom, hogy bizonyos időt a tengerparton töltöttem, kellemetlen esemény nem jött közbe. Vannak emberek, akik nem bírják a tengert, inkább a hegyeket vagy a síkságot szeretik. Én a tengerparton sem érzem magam rosszabbul, mint másutt. Életem nagy része e vonagló, hömpölygő, mérhetetlen vízmennyiség előtt telt el, a viharos, nyugodt hullámverés morájában, a hullámtörés sóhajában, a hullámtörés rabságában. Előtte beleolvadva, elnyújtózva a homokon vagy egy barlangban. A homok volt csak igazán az én elemem, lecsorgattam az ujjaim között, lyukakat ástam benne, aztán mindjárt be is temettem őket, vagy maguktól betemetődtek, marokszámra szórtam a levegőbe, hemperegtem benne. A barlangban, ahová éjjel beszűrődtek a jelzőlámpák fényei, tudtam, mit kell tennem, hogy ne érezzem magam rosszabbul, mint másutt. És egyáltalán nem volt ellenemre, hogy legalább az egyik oldalon, véget ér a földem. Inkább jólesett éreznem, hogy ebbe az irányba nem indulhatok, mert előbb csuromvíz lennék, utána pedig megfulladnék. Mindig mondogattam magamnak, előbb tanulj meg járni, aztán jönnek az úszóleckék! De ne gondoljátok, hogy a birodalmam véget ért a tengerparton, nagyot tévednétek. Mert a tenger is hozzátartozott, a zátonyok, a távoli szigetek és a rejtett mélységek. És jártam is arra, egy evező nélküli szkiffel, de kéttollú evezőt csináltam. Néha azon tűnődöm, visszatértem-e egyáltalán erről az útról. Mert arra emlékszem, hogy a tengeren vagyok, sokáig ringatózom a hullámokon, de arra nem emlékszem, hogy a partnak tartok, nem emlékszem a hullámtörésre a zátonyokon, és nem hallom a csónak törékeny aljának csikorgását a fövényen. Kihasználtam a tengerparton töltött időt, és elláttam magam szopogatókövekkel. Kavicsok voltak, de én köveknek hívom őket. Bizony, tekintélyes készletet gyűjtöttem akkor. Egyenlően osztottam el négy zsebemben a köveket, és felváltva szopogattam őket. Az elosztás némi problémát okozott, de megoldottam, a következőképpen. Volt mondjuk tizenhat követem, mindegyik zsebemben négy-négy, a két nadrágzsebemben és a két kabátzsebemben. Kivettem egy követ a kabátom jobb zsebéből, és a

számba tettem, ezt egy másik kővel pótoltam, amit a nadrágom jobb zsebéből vettem ki, ezt megint egy másikkal, amit a nadrágom bal zsebéből vettem ki, ezt újabb kővel, amit a kabátom bal zsebéből vettem ki, ezt pedig azzal a kővel pótoltam, ami előzőleg a számban volt. Ekképp mindig négy-négy kő volt mind a négy zsebemben, de nem ugyanaz a négy kő. És amikor kedvem támadt szopogatni a köveket, megint csak a kabátom jobb zsebébe nyúltam, abban a meggyőződésben, hogy az előbbi követ csak utoljára veszem ki belőle. És miközben szopogattam egy követ, az említett módon rendeztem el a többi. És így tovább. De ez a megoldás csak félig-meddig elégített ki. Mert nem került el figyelmemet az a lehetőség, hogy valami rendkívüli véletlen folytán esetleg mindig ugyanaz a négy kő váltogatja egymást. Ez esetben pedig távolról sem a tizenhat követ szopogattam felváltva, hanem valójában csak négyet, mindig ugyanazokat. Bár jól összekevertem őket a zsebeimben, mielőtt hozzáláttam volna a szopogatáshoz, meg szopogatás közben és a cserék előtt is, remélve, hogy így minden kő nagyobb eséllyel vesz részt a körforgásban, zsebről zsebre. De ilyen félmegoldással a magamfajta ember nem érhet be sokáig. Tehát jobb megoldás után néztem. Először arra gondoltam, okosabb volna, ha négyesével cserélgetném a köveket, nem pedig egyenként, vagyis szopogatás közben kivinném a maradék három követ a kabátom jobb zsebéből, és a helyükre tenném a négy követ a nadrágom jobb zsebéből, ezek helyére tenném a négy követ a nadrágom bal zsebéből, ezek helyére pedig a négyet a kabátom bal zsebéből, végül ez utóbbiak helyére tenném a három követ a kabátom jobb zsebéből, plusz, szopogatás után azt, amelyik a számban volt. Igen, először úgy látszott, ily módon jobb eredményre jutok. De alaposabb meggondolás után beláttam tévedésemet, és elismertem, hogy a kövek körforgása négyes csoportokban voltaképp pontosan ugyanaz, mint egyenként. Mert hiába lettem volna meggyőződve róla, hogy a kabátom jobb zsebében mindig más és más négy követ találok, akkor is fennáll a lehetőség, hogy a négyes csoporton belül mindig ugyanazt a követ veszem elő, tehát nem tizenhat követ szopogatok felváltva, ahogy szerettem volna, hanem mindig ugyanazt a négyet felváltva. Máshol rejlett hát a dolog lényege, nem a körforgás módjában. Mert akárhogy irányítottam is a kövek

körforgását, mindig ugyanazzal a véletlen tényezővel találtam szemben magam. Magától értetődött, hogy zsebeim számát növelve, köveim használatának esélyeit is növelem, szándékomnak megfelelően, vagyis egyiket a másik után élvezhetem, majd kezdhetem előlről újra. Ha mondjuk nyolc zsebem lett volna például négy helyett, akkor még a leggonoszabb véletlen sem akadályozhatná meg, hogy a tizenhat követem közül legalább nyolcat ne felváltva szopogassak. Szóval tizenhat zsebre lett volna szükségem a tökéletes megnyugváshoz. Nagyon sokáig megmaradtam a következtetésnél, hogy tizenhat zsebre lenne szükségem, és egy-egy köre mindegyikben, egyébként soha nem érem el a célomat, legfeljebb valami rendkívüli véletlen segítségével. Azt megtehettem volna, hogy megkettőzöm a zsebeim számát, mondjuk minden zsebet két részre osztok egy különleges gombostűvel, de semmiképpen sem tudtam volna megnégyszerezni őket. Félmegoldások kedvéért viszont nem fáradoztam. Kezdtém elveszíteni az arányérzékeimet, mióta ezzel az üggyel vesződtem, és egyre csak hajtogattam magamban: Mindent vagy semmit! Mindössze egyetlen pillanatra jutott eszembe, hogy kedvezőbb arányt hozzak létre a zsebeim és a köveim között. Hiszen ezzel elismertem volna a vereségemet!

Dühösen, zavartan bámultam tizenhat követem a homokon, a tengerparton ülve, szemben a tengerrel. Mert amilyen nehezemre esett széken vagy karosszékben ülni a merev lábam miatt, ugye világos, olyan könnyedén üldögéltem a földön, a merev és a merevedő lábam miatt, mert akkoriban történt, hogy merevedni kezdett az egészséges lábam, mely persze csak annyiban volt egészséges, hogy addig nem volt merev. Támasztékra volt szükségem a térdhajlatban, világos ugye, sőt a lábszáram egész hosszában, a föld támasztékára. Míg így bámultam a köveimet, hitványnál hitványabb kombinációkon rágódva, felmarkolva a homokot, mely átszivárgott ujjaim között, s visszacsorgott a földre, igen, mialatt sikerült így ébren tartanom szellemem és testem egy részét, egyszer csak hirtelen megvilágosodott előttem, hogy talán elérhetem a célomat, és nem kell növelnem a zsebeim számát, és a köveimét sem kell csökkentenem, egyszerűen fel kell áldoznom az

egyenletes terhelés elvét. E megvilágosodás értelmét, mely hirtelen kelt dalra bennem, mint egy strófa Ézsaiás vagy Jeremiás könyvéből, bizony csak nehezen tudtam megfejtani, különösen az egyenletes terhelés fogalma okozott gondot, mert ezt nem ismertem. De végül rájöttem, hogy az egyenletes terhelés fogalma nem jelenthet semmi mást, csak azt, hogy a tizenhat követ négy darab négyes csoportra kell osztani, minden zsebembe négy-négy kőnek kell kerülnie, és a számításaim azért vallottak kudarcot, csak azért látszott megoldhatatlannak a kérdés, mert elzárkoztam minden egyéb elosztási lehetőség vizsgálatától. S az említett magyarázat alapján, akár jó volt, akár rossz, végül eljutottam valamilyen megoldáshoz, igaz, nem túlzottan elegáns, de megbízható, igen, megbízható megoldáshoz. Ma már elhiszem, hogy léteztek, sőt még mindig léteznek elegánsabb megoldások, mint ez, amit megpróbálok leírni, igen, egészen biztos vagyok benne. És úgy vélem, kissé több kitartással, kissé több makacssággal magam is rájöttem volna az említett megoldásokra. De fáradt voltam, fáradt, fáradt, és gyáván beértem az első megoldással, ha ugyan annak nevezhetjük. Nem írom le az egyes részleteket, a gyötrelmet, melyen keresztül eljutottam a megoldáshoz, csak bemutatom a maga ocsmány mivoltában. Semmi különöset nem kellett tennem, csak (csak!) hat követ raknom, mondjuk, először a kabátom jobb zsebébe, mert még mindig ezzel, a zsebbel kezdem, ötöt a nadrágom jobb zsebébe, és végül ötöt a nadrágom bal zsebébe, ezzel kész is, kétszer öt, plusz hat, az tizenhat, és nincs több, a kabátom bal zsebébe már egy se marad, az pillanatnyilag üres volt, mármint kövek nem voltak benne, szokásos tartalmát, no meg az átmenetileg benne lévő tárgyakat leszámítva. Mert mit gondoltok, hol rejtegettem a zöldségeskésemet, az ezüstneműt, a dudámat meg a többit, amit még nem is említettem, és talán nem is fogok említeni? Jól van. Most már kezdhetem a szopogatást. Na, ide süssetek! Kiveszek egy követ a kabátom jobb zsebéből és szopogatom, aztán nem szopogatom, és a kabátom bal zsebébe teszem, ami üres (mármint kövek nincsenek benne). Kiveszek egy másik követ a kabátom jobb zsebéből, szopogatom, majd a kabátom bal zsebébe teszem. És így tovább, amíg ki nem ürül a kabátom jobb zsebe (szokásos tartalmát és az átmenetileg benne lévő tárgyakat leszámítva), és amíg az a hat kő,

amit egymás után szopogattam, át nem kerül a kabátom bal zsebébe. Most megállok, és összpontosítom a figyelmem, nem követhetek el hibát: átteszem a kabátom jobb zsebébe, ahol nincsenek kövek, az öt követ a nadrágom jobb zsebéből, amit a nadrágom bal zsebében lévő öt kővel pótolok, amit viszont a kabátom bal zsebében lévő hat kővel pótolok. Na most megint egyetlen kő sincs a kabátom bal zsebében, míg a kabátom jobb zsebében ismét vannak kövek, mégpedig a megfelelő kövek, vagyis nem azok, amelyeket az imént szopogattam, és most ezeket kezdem szopogatni, egyiket a másik után, és átrakni a kabátom bal zsebébe, mivel biztos vagyok benne, már amennyire ilyen kérdéseknél biztos lehet valamiben az ember, hogy nem ugyanazokat a köveket szopogatom, amelyeket az imént, hanem újakat. És amikor kabátom jobb zsebe ismét kiürül (kövek nincsenek benne), és az öt kő, amit szopogattam, kivétel nélkül átkerül a kabátom bal zsebébe, akkor újrakezdem az előbbi elosztást vagy legalábbis hasonlót, azaz átteszem a kabátom jobb zsebébe, mely ismét a rendelkezésemre áll, az öt követ a nadrágom jobb zsebéből, ezeket hat kővel pótolom a nadrágom bal zsebéből, ezeket pedig öt kővel a kabátom bal zsebéből. És már kezdhetem is előről. Folytassam? Nem, világos, hogy a szopogatások és cserék következő sorozata végén a kiinduló helyzet áll elő, vagyis megint az első hat követ kerül a kezdő zsebbe, a következő öt a nadrágom jobb zsebébe, s végül az utolsó öt a nadrágom bal zsebébe, ekképp mind a tizenhat követ szopogattam egyszer, tökéletes sorrendben, egyet se szopogattam kétszer, de mindegyiket szopogattam legalább egyszer. Igaz, újrakezdve nemigen remélhettem, hogy megint ugyanabban a sorrendben szopogatom a köveimet, mint először, és az első ciklus első, hetedik és tizenkettedik köve bizony a második ciklusnak talán csak a hatodik, tizenegyedik és tizenhatodik köve lehet, hogy mindjárt a legrosszabb esetet említsem. De ezt a kellemetlenséget sehogy sem tudtam elkerülni. És ha a ciklusok egészében áttekinthetetlen zűrzavar uralkodott is, az egyes ciklusok dolgában nyugodt voltam, legalábbis annyira nyugodt, amennyire ilyenkor lehet az ember. Mert ha azt akartam volna, hogy minden ciklus hasonló legyen, és Isten a tanúm, mennyire szívemen viseltem az ügyet, akkor tizenhat zsebre

lett volna szükségem, vagy számozott kövekre. És inkább beértem a viszonylagos nyugalommal, melyet az egyes ciklusok külön biztosítottak nekem, semmint tizenkét további zsebet csináljak, vagy megszámozzam a köveket. Mert nem lett volna elég megszámoznom a köveket, hanem ahányszor csak a számba teszek egyet, emlékezmem kellett volna a számára, és meg is kellett volna keresni a zsebemben. Ami nagyon rövid időn belül elveszi a kedvem a kőszopogatástól. Mert sohasem lettem volna biztos benne, vajon nem tévedek-e, hacsak nem csinálok előzőleg valami nyilvántartást, amelyben jelölöm a köveimet a szopogatás sorrendjében. De erre képtelen voltam. Nem! A tizenhat zseb lett volna az egyetlen tökéletes megoldás, szimmetrikusan elrendezve, mindegyikben egy-egy kő. Akkor nem lett volna szükség számozásra, se gondolkodásra, csak át kellett volna rakosgatnom a tizenöt követ, míg egyet szopogatok, mindegyiket egy-egy zsebbel arrébb, ami elég kényes, de számomra nem lehetetlen munka, és mindig ugyanabból a zsebből kellett volna elővenni a követ, ha kedvem szottyán a szopogatásra. Így nemcsak az egyes ciklusokat illetően lehettem volna nyugodt, de még a ciklusok egésze miatt sem kellett volna aggódnom, még ha a végtelenségig folytatódnak is. De akármilyen tökéletes volt a megoldásom, elégedett voltam, hogy a magam erejéből jöttem rá, igen, meglehetősen elégedett. És ha nem volt is olyan megbízható, ahogy hittem a felfedezés első szent hevületében, legalább fogytékos eleganciája nem vesztett fényéből. Szerintem különösen azért volt kevésbé elegáns, mert a kövek egyenlőtlen elosztása fizikailag roppant nehezemre esett. Igaz, egy adott pillanatban létrejött valamiféle egyensúly minden ciklus elején, mármint a harmadik szopogatás után és a negyedik előtt, de ez nem tartott soká. Máskor mindig éreztem a kövek súlyát, hol jobbra húztak, hol balra. Tehát többről mondtam le, nem csak az egyenletes terhelés elvéről, lemondtam egy testi szükségletéről is. De a kőszopogatás, ahogy elmondtam, nem akárhogy ám, hanem módszeresen, szintén testi szükséglet volt, azt hiszem. Szóval két testi szükséglet állt szembe egymással. Engesztelhetetlenül. Megesik az ilyesmi! Ám a lelkem mélyén szartam rá, hogy egyensúlyban érzem-e magam, jobbra, balra, előre vagy hátra dülöngélek-e, ahogy az is tökmindegy volt, hogy mindig más és más

követ szopogatok-e vagy ugyanazt, az idők végezetéig. Mert egyiknek pontosan olyan íze volt, mint a másiknak. És ha összeszedtem is a tizenhat követ, távolról sem azért tettem, hogy így vagy úgy megterheljem magam, vagy felváltva szopogassam őket, hanem csak hogy legyen egy kis készletem, ne szenvedjek hiányt kőben. De alapjában véve a hiányra is szartam, ha nincs, hát nincs, ebbe nem betegszem bele, vagy csak egy kicsit. S végül megtaláltam a megoldást: a bűdös francba dobtam a köveket, egy kivételével, azt meg hol az egyik zsebemben tartogattam, hol a másikban, és persze hamarosan elvesztettem, eldobtam, elajándékoztam vagy lenyeltem. Elég vad partvidék volt. Nem emlékszem, hogy huzamosabb ideig zaklattak volna. Ki akarna rosszat nekem, a homok sápadt végtelenségében sötétlő fekete pontnak? Néha megközelítettek, tudni akarták, mi van ott, nem értékes tárgy-e, amit partra vetettek a hullámok egy hajóroncsról. De amikor látták, hogy csak egy eleven romhalmaz, és, bár szegényes, de tisztességes ruha is van rajta, elmentek. Öregasszonyok, sőt fiatalok is, komolyan mondom, jártak arra fát gyűjteni, és először szinte lázba jöttem láttomra. De mindig ugyanazok jártak le a partra, és hiába változtattam a helyemet, már tudták, mi vagyok, és nem jöttek közel hozzám. Egyszer, azt hiszem, egyikük kivált a csoportból, étellel kínált, és én szótlánul néztem a nőt, míg végül el nem ment. Igen, úgy rémlik, történt akkoriban valami ilyesmi. De tán összetévesztem valamelyik másik utammal, egy előbbivel, mert ez az utolsó tengerparti utam, az utolsó előtti, mert ugye, tudjuk, utolsó nem létezik. Akárhogy is, tény, hogy látok egy nőt, aki felém tart, néha megáll, és visszafordul a többiek felé. Ők összebújva, mint a birkák, nézik amint távolodik, integetnek, hogy csak előre, valószínűleg nevetgélnek is, mert mintha nevetést hallanék távolról. Aztán hátulról látom a nőt, visszafelé tart, most felém fordul, hátra, de nem áll meg. Az is lehet, hogy két esetet hiszek egynek, és két nőt, az egyik félénken tart felém, társnői kiáltozása és nevetgélése bátorítja, a másik pedig távolodik, határozott léptekkel. Mert többnyire távolról láttam az embereket, akik megközelítettek, ez a tengerpart egyik előnye. Először fekete pontnak láttam őket a távolban, megfigyelhettem a viselkedésüket, míg ezt gondoltam, egyre kisebb lesz. Vagy egyre nagyobb. Igen, így nem lephettek

meg váratlanul, szinte lehetetlen volt, mert gyakran a szárazföldet is figyeltem. Na, most mondok valamit. A tengerparton jobban láttam! Igen, minden irányban kémelve ezeket az úgyszólván üres tereket, ahol nem voltak függőleges tárgyak, egészséges szemem jobban működött, és bizonyos napokon még a rossz is megjavult. És nemcsak jobban láttam, hanem, ha nagy ritkán megláttam egy tárgyat, névvel is képes voltam felruházni.

Íme néhány a tengerpart előnyeiből és hátrányaiból. Vagy én változtam meg netán? Miért ne? Reggelente a barlangomban, sőt néha éjszaka is, amikor erős szél fújt, eléggé biztonságban éreztem magam, nem kellett tartanom sem elemektől, sem élőlényektől. De hát ennek is meg kellett fizetni az árát. Az odúnak, a barlangnak is meg kell fizetni az árát. Egy ideig fizetünk is, de örökké nem lehet fizetni. Mert lehetetlen folyton ugyanazért fizetni, abból a kis járadékból. És sajnos más dolga is van az embernek, nem csak békén megrohadni, nem jó szó, persze anyámról beszélek, akinek a képe egy időre elhomályosult bennem, de most éppen megint kezd újra gyötörni. Tehát a szárazföld belsejébe indultam, mert a városom nem közvetlenül a tengerparton van, hiába is állítanak az ellenkezőjét. És ha oda akartam jutni, befelé kellett indulnom, legalábbis én nem ismertem más utat. De a városom és a tenger között mocsár volt, amit, mióta csak az eszemet tudom, bizonyos emlékeim pedig egészen a közeli múltig nyúlnak vissza, mindig le akartak csapolni, nyilván csatornákkal, tengeri rakodóhellyé akartak kiépíteni, vagy cölöpvárossá a munkásoknak, szóval valami úton-módon hasznosítani. Egyszer mind a botrányt is elkerülték volna, hogy jóformán a fővárosuk kapujában bűzölög, gőzölög egy mocsár, ami évről évre számtalan embert nyelt el, statisztikai adatok ugyan nem jutnak eszembe, valószínűleg soha nem is fognak eszembe jutni, mert a kérdésnek ez a része egyáltalán nem érdekel. És álmomban sem tagadnám, hogy jól-rosszul el is kezdték a munkálatokat, és némelyik munkahely máig ellenállt a különféle akadályoknak, kudarcoknak, a munkaerő lassú elszivárgásának és a közigazgatás tehetetlenségének. De ennek alapján még távolról sem állíthatjuk, hogy a tenger mosta városom falait. S részemről soha nem is mennék bele, hogy így eltorzítsanak valamit (az igazságot),

hacsak nem kényszerítenek rá, vagy az valamilyen szempontból nem kedvező számomra. Ismerem kissé ezt a mocsarat, sőt többször az életemet is kockáztattam itt, igaz, óvatosan, mikor még illúziókban gazdagabb volt az életem a mostaninál, amit itt próbálok összetákolni e lapokon, azaz bizonyos illúziókban gazdagabb, másokban szegényebb. Ezért közvetlenül a tengeren nem is lehetett megközelíteni a városomat, messze, tőle északra vagy délre kellett kikötni, majd tovább az országúton, képzeljétek el, mert abban az időben még csak tervezgették a vasutat, képzeljétek csak el! A járásom, mely mindig lassú és gyötrelmes volt, akkoriban még inkább az lett, mint bármikor, a rövid és merev lábam miatt, amelyikről már rég azt hittem, hogy elérte a merevedés végső határát, de menjetek a bús francba, mert most még merevebb, mint valaha, ami szinte hihetetlen, ráadásul napról napra rövidült, de különösen a másik lábam miatt, ami ugyancsak gyorsan merevedett, akármilyen rugalmas volt is egykor, de még nem rövidült, sajnós. Mert nem is olyan szörnyű, ha a két láb egyszerre rövidül, azonos mértékben, nem. De ha az egyik rövidül, a másik meg nem, akkor az már nyugtalanító. Ó, nemigen nyugtalankodtam, csak bosszankodtam, hát igen. Mert nem tudtam, melyik lábamat tegyem a földre, légtornászmutatványaim közepette. Vegyük tüzetesen szemügyre ezt a kérdést! A merev lábam, figyeljétek ám, fáj, ugye világos, ilyenkor általában a másik szokott alapként vagy támasztékként szolgálni. De most ez az utóbbi, talán éppen mivel merevedett, s az ilyesmi bizony nem megy az idegek és inak zűrzavara nélkül, még erősebben kezdett sajogni, mint a másik. Micsoda hecc! Hacsak nem hazudozom már megint. Mert a régi szenvedést, úgy értik, azért megszoktam valahogy, igen, valahogy. De az újat, bár hasonlított a régihez, még nem volt időm megszokni. Azt se feledjük, hogy régebben, amikor volt egy rossz lábam meg egy többé-kevésbé jó, az utóbbival valamelyest pótoltam az előbbit, maximálisan minimumra csökkentve a szenvedést, a jó lábam, no meg a mankóim használatával. De ez az idő elmúlt! Mert nem volt már egy rossz lábam meg egy többé-kevésbé jó, mindkettő rossz volt. És, érzésem szerint, éppen az volt a rosszabb, amelyik régebben jó volt, legalábbis viszonylag jó, vagyis addig nem vettem még észre rajta elváltozást. Ezért tehát, bizonyos értelemben, még

mindig volt egy rossz lábam és egy jó, ha úgy tetszik, vagy inkább egy kevésbé rossz, csak ez a kevésbé rossz már nem volt ugyanaz, mint a múltban. Szívesebben támaszkodtam tehát a régi rossz lábamra, inkább ezt használtam a mankóhoz. Mert ha roppant érzékeny volt is, még mindig kevésbé volt érzékeny, mint a másik, vagy éppen annyira, ha tetszik, csak nem éreztem, mivel ennél már megszoktam a fájdalmat. De nem tudtam! Mit? Letámasztani. Mert megrövidült; ne feledjük, míg a másik, bár merevedett, még nem rövidült, vagy csak olyan lassan a haverjához képest, hogy éppen úgy, pont úgy, belezavarodtam, de mindegy. Ha legalább behajlíthattam volna, térdben, esetleg csípőben, akkor olyan rövid lett volna, igaz, mesterséges beavatkozás folytán, mint a másik egy pillanatra, míg rá nem támaszkodhatom az igazi rövidre, mielőtt továbblendítem magam. De nem tudtam! Mit? Behajlítani. Mert hogy hajlítottam volna be, ha merev volt? Tehát kénytelen voltam ugyanazt a lábamat igénybe venni, amit a múltban, bár a kettő közül, legalábbis a fájdalom szempontjából, ez volt a rosszabb, ezért több kíméletre lett volna szüksége.

Igaz, néha, amikor szerencsém volt, és egy kellőképpen domború útra bukkantam, vagy nem túl mély árokra az út mentén, akármilyen szintkülönbség is megtette, sikerült meghosszabbítanom a rövid lábamat, és ilyenkor azt használtam a másik helyett. De ezt már olyan régóta nem vettem igénybe, hogy nemigen tudott hozzászokni a járáshoz. Azt hiszem, még egy oszlop tányér is jobb támaszték lett volna, mint ez a lábam, mely pedig olyan jól megtartott kölyökkoromban. Egyébként amikor így kihasználtam a talaj egyenetlenségét, egyéb egyensúlytényezőkkel is számolnom kellett, a mankóimról beszélek, vagyis hát, szükségem lett volna egy rövidre meg egy hosszúra, ha nem akarok elferdülni. Nem? Fogalmam sincs. Különben többnyire kis erdei ösvényeken vezetett az utam, ugye érthető, ahol megvolt ugyan a szintkülönbség, csak nagyon rendszertelenül és kiszámíthatatlanul, így aztán nem is vált hasznomra. De alapjában véve, a fájdalom szempontjából, jelentett valamit, hogy dolgozik-e vagy lazsál a lábam? Nem hiszem. Mert állandó, egyhangú fájdalom gyötörte a tétlen lábamat. A másik pedig, amelyik kénytelen volt dolgozni, ezzel is tetézve önnön

gyötrelmeit, megkönnyebbült, ha egy pillanatra szünetelt a munka. De hát emberi lény vagyok, azt hiszem, és bizony járás közben gyakran megemlegettem ezt a vitathatatlan tényt, mert mindig lassú és keserves volt a járásom még akkor is, ha netán mást mondtam volna róla, és éppen akkoriban változott, ha nem veszitek rossz néven, hamisítatlan kálváriává, véget nem érő stációkkal, a kereszthalál reménye nélkül, mindezt álszerénység nélkül állítom, és nekem még Simon sem segített, szóval gyakorta meg kellett állnom. Igen, a járásom egyre többször kényszerített megállásra, csak úgy tudtam előrejutni, ha megálltam. S bár nem tartozik bizonytalan szándékaim közé, hogy részletesen elemezzem az ősi vezeklésnek e gyorsan múló pillanatait, pedig megérdemelnék, néhány szót szólnék azért róluk, na jó, megteszem, nehogy elborítsa a homály egyébként roppant világos elbeszélésemet, az irdatlan szálerdő s a dús lomboszat homálya, ahol bicegek, fülelek, lefekszem, felkelek, fülelek, bicegek, időnként azon tűnődve, említsem-e, vajon viszontlátom-e valaha a gyűlöletes napfényt, nekem gyűlöletes, vagy legalábbis nem rajongok érte, csak halványan dereng az ágak között, meg anyámat, hogy elintézzük végre a kettőnk ügyét, vagy nem tenném-e jobban, de legalábbis jól, ha liánnal felkötném magam az ágra. Mert megvallom őszintén, a napfény nem izgatott, de anyám viszont igen, vajon vár-e még, ennyi idő után? De a lábam! Mind a kettő! Az öngyilkosság ötlete nemigen vonzott, nem tudom, miért, azt hittem, tudom, de úgy látszik, nem. Különösen a fulladás, bár csábított, rövid lelki tusa után mégis mindig lebeszéltem magam róla. Na, most mondok valamit: a légutaimmal soha nem volt semmi baj, na persze a légzőszervek szokásos betegségein kívül. Igen, meg tudnám számolni, meg tudtam volna számolni azokat a napokat, amikor a levegő, mert ugye a levegőben van az oxigén, nem akart a tüdőmbe jutni, s amikor végre bejutott, akkor meg sehogy sem hagyta kiűzni magát. Ó igen, az asztmám, hányszor megkísértett már az ötlet, hogy véget vetek neki, átvágom a nyaki verőeret vagy a légcsövemet, mondjuk. De enélkül is megvoltam. Olyan zajt csaptam, hogy az elárult, és kékre-zöldre váltam, ha rám jött a roham. Különösen éjszakánként szokott elkapni, hogy szerencsémre vagy balszerencsémre, azt soha nem tudtam eldönteni. Mert a hirtelen elszíneződés éjjel nem sokat számít, a

halk, szokatlan zajt viszont jobban hallani az éjszakai csendben. De ezek csak rohamok voltak, semmiségek, csak rohamok, mi ez, ahhoz képest, ami sohasem szünetel, nem enyhül és nem súlyosbodik az ólomfelszín alatt, a pokoli mélységekben. Nincs egy szavam, egyetlen rossz szavam sincs a rohamokra, melyek torkon ragadtak, kifacsartak, és végül úgy vágtak földhöz, hogy csak úgy nyekkentem. A fejemre húzott kabát alatt összegömbölyödtem, a kabát tompította a fuldoklás ocsmány neszeit, vagy köhögési rohammal próbáltam álcázni a fulladást, ami általában bevett szokás, és helyeslik is, csak az a kellemetlen, hogy esetleg részvétet ébreszt. És talán most megemlíthetem, mert a jótetthez soha sincsen késő, hogy az igazságnak csupán elenyésző részét fejtem ki, amikor azt mondom, hogy lassult a járásom a jó lábam romlása miatt. Mert valójában egyéb gyenge pontjaim is voltak itt-ott, és egyre hanyatlottak, amint várható volt, ugye. Csak nem láthattam előre, milyen rohamosan hanyatlanak majd, attól kezdve, hogy a tengerpartot elhagyom. Mert míg a tengerparton voltam, hanyatlottam ugyan minden ponton, ahogy számít is rá az ember, de csak fokozatosan. Ezért aztán nemigen állíthattam nyugodt lelkiismerettel, ujjamat, mondjuk, a seggem lyukába dugva, hogy az áldóját, most még sokkal rosszabb a helyzet a tegnapiénál, mert mintha nem is ugyanaz a lyuk volna. Bocsánat, hogy megint ezt a szégyenteljes testnyílást emlegetem, de hát így akarja a múzsám. Talán ne is magát az illetlen testrészt tekintsük, melyet megneveztem, hanem fogjuk fel a többi testrész szimbólumának, azokénak, melyekről nem beszéltem, tán éppen központi helyének köszönheti a tekintélyét, meg annak, hogy kapcsolatot teremt köztem és a másik szar között. Lebecsüljük, szerintem, ezt a kis lyukat, segglyuknak hívjuk, megvetéssel sújtjuk. Mert nem ez a kis lyuk-e a létezés igazi kapuja? Míg a híres-nevezetes száj csak amolyan személyzeti bejáró. Semmi sem megy be rajta, vagy csak nagyon kevés, ami azonnal vagy nagyon rövid időn belül ki ne jöjjön. Majdnem mindent kirekeszt, ami kívülről érkezik, s ha belülről jön valami, hát annak sincs soká maradása. Ezek tán nem lényeges dolgok? Majd megítéli a történelem. De megpróbálok valamivel kisebb helyet biztosítani neki a jövőben. S ez könnyű lesz, mert a jövő, ne is beszéljünk róla, egyáltalán nem bizonytalan. Ami a lényeg

mellőzését illeti, ahhoz aztán értek, azt hiszem, annál is inkább, mert csak egymásnak ellentmondó adatok vannak birtokomban erről a jelenségről. De térjünk vissza a gyenge pontjaimra. Ismétlem, a tengerparton normális ütemben hanyatlott az egészségem, nem vettem észre semmi rendelleneset. Talán nem figyeltem eléggé, túlzottan elfoglalt kitűnő lábam átlényegülése, esetleg nem is lett volna mit észrevenni. De alig hagytam el a partot, mert sarkantyúzott a félelem, hogy egy nap majd anyámtól távol két olyan merev lábbal ébredek fel, mint a mankóim, máris fokozódott a hanyatlás, sőt rohamossá fajult, az összes elképzelhető kellemetlen kísérő tünettől, ami akkor lép fel, amikor még nincs életveszély. Azt hiszem akkoriban hagytak el gyáván a lábujjaim, úgyszólván a nyílt pályán. Azt mondhatnátok, hogy ez nem ide tartozik, hanem a két lábamról szóló történethez, mert bizony a szóban forgó lábat egyszerűen nem tudtam letenni a földre. Igaz. De tudjátok, melyik lábamról van szó? Nem. Én sem. Egy pillanat, mindjárt megmondom. De jól mondjátok, a lábujjaim nem tekinthetők gyenge pontnak, mert azt hittem egészen jó állapotban vannak, nem szólva arról a néhány tyúkszemről, bőrkeményedésről, benőtt körömről és a gyakori görcsökről. Nem, nem ezek voltak az igazi gyenge pontjaim. És csak azért nem készítek róluk tüstént látványos jegyzéket, mert soha nem is fogok. Bizony, soha nem veszek fel jegyzéket róluk, bár talán igen, talán mégis. Nem szeretnék hamis képet festeni az egészségemről, amit nem nevezhetünk ugyan tündöklőnek vagy ragyogónak, de azért hallatlanul robusztus egészség volt. Mert ha nem, hát minek köszönhetem magas koromat? Erkölcsi kiválóságomnak? A helyes tisztálkodásnak? A szabad levegőnek? A hiányos táplálkozásnak? Az álmatlanságnak? A magánynak? Az üldöztetésnek? A hosszú, néma üvöltéseknek (veszélyes az üvöltés)? A nap mint nap érzett vágyak, hogy nyeljen el a föld? Ugyan, ugyan. A sors engesztelhetetlen, de azért ennyire nem. Nézzük csak a mamát! Végül is mibe dőglött bele? Magam sem tudom. Azon se csodálkoznék, ha elevenen temették volna el. Ó, jól átörökítette belém, a vén tehén, azokat az elpusztíthatatlan, dögletes kromoszómáit. Tele vagyok pattanással, mióta csak az eszemet tudom. Szép kis ügy! És ver a szívem, de még hogyan! Hát a vesevezetékemben, de nem, erről egy szót se! Meg a kapszulák! És

a hólyagom! Hát a húgycsövem! És a makkom! Te Szűzanyám! Na, most mondok valamit: már egyáltalán nem is pisilek, becsületszavamra. És a fitymámról, sat verbum, csöpög a vizelet, éjjel-nappal, legalábbis azt hiszem, hogy vizelet, mert olyan veseszagú. Én mondom ezt, én, pedig már nem is működik a szaglószerzem. Egyáltalán pisilés az ilyen? A nyavalyát. Az izzadságomnak is, pedig jócskán izzadok, fura szaga van. És azt hiszem, a nyálamból, még mindig rengeteg a nyálam, szintén ez a szag árad. Ó, megszabadulok én a salakanyagtól, nekem aztán nem urémia miatt csukódik le a szemem, az biztos. Élve temetnek el engem is, jobb híján, ha van igazság a földön. És a jegyzéket a gyenge pontjaimról talán soha nem készítem el, mert félek, hogy beledöglöm, de tán mégis elkészítem egyszer, ha a javaimat foglalom leltárba. Mert akkor majd, ha ugyan felvirrad az a nap, nem félek annyira, mint most, hogy beledöglöm ebbe a munkába. Mert ma, ha nem is vagyok az utam elején, azt sem állítom, hogy elérkeztem volna a vég közvetlen közelébe. Tehát tartogatom az erőmet a célegyenesre. Mert ha képtelen vágózni az ember, amikor eljön az ideje, nem, akkor inkább hagyja abba az egészet. Pedig nem szabad abbahagyni, sőt egy pillanatnyi szünetet sem tarthatunk. Szóval lassan haladok, és várom a harangszót: Ne kíméld magad, Molloy, ez már a vég! Így okoskodom, ilyen képek segítségével, pedig nemigen illenek a helyzetemhez. És nem hagy nyugodni az érzés, nem tudom, miért, vagy már csak alig, mindig úgy érzem, eljön még a nap, amikor beszélhetek mindarról, ami még az enyém. De addig várnom kell, bizonyosságra van szükségem, hogy már semmit sem szerezhetek, nem veszíthetek el, nem dobhatok el, nem adhatok oda. Akkor majd elmondhatom, a tévedés veszélye nélkül, hogy mi maradt meg a javaimból. Mert az lesz a végelszámolás. Így aztán akár szegényebb leszek, akár gazdagabb, persze annyira azért nem, hogy a helyzetem fikarcnyit is változna, most nem kell még beszélnem a javaimról, mert egyelőre változik a számuk. De semmit sem értek ebből az előérzetből, és azt hiszem, ez még a jobbik eset az előérzetekkel, ha az ember semmit sem ért belőlük. Szóval ez igazi előérzet, még be is igazolódhat. De hát a hamis előérzetek érthetőbbek? Igen, azt hiszem, igen, mindent, ami hamis, könnyebb világos fogalmakra visszavezetni, más fogalmaktól

elhatárolni. Bár lehet, hogy tévedek. Pedig nem olyan lény voltam, akinek előérzetei vannak, inkább egyszerűen csak megérzései, röviden talán felületes érzései. Előre tudtam a dolgokat, az előérzeteknek nem volt hát szerepük. Sőt továbbmegyek (mibe kerül az nekem?), mindig csak előre tudtam a dolgokat, de az adott pillanatban, a jelenben nem ismertem rájuk, talán már észre is vettétek, vagy csak emberfeletti erőfeszítés árán, és a dolgok megtörténte után is mindjárt elfelejtettem őket, visszaestem a tudatlanságba. S mindez egybevetve, ha ugyan egybevehető, biztos sok mindent megmagyaráz, például a meghökkentően hajlott koromat (bár néhány szervem nem is öregedett el), feltéve, hogy egészségi állapotom, annak ellenére, amit mondtam róla, nem szolgál elegendő magyarázattal. Egyszerű feltevés, nem kötelez semmire. De ha ebben az állapotban a járásom egyre lassult és gyötrelmesebb lett, hát ezt sem csupán a lábamnak köszönhettem, hanem úgynevezett gyenge pontjaim sokaságának is, melyeknek az égvilágon semmi közük sem volt a lábamhoz. Hacsak fel nem tesszük, alaptalanul, hogy gyenge pontjaim és a lábam állapota ugyanattól a szindrómától függött, amely, ha így áll a dolog, bizony ördögien bonyolult szindróma lehetett. Tény viszont, és nagyon sajnálom, de most már késő, hogy e séta közben túlzottan a lábamra helyeztem a hangsúlyt, a többi testrészem rovására. Mert nem voltam közönséges nyomorék, dehogy, és bizonyos napokon éppen a lábam volt a legerősebb pontom, az agyamtól eltekintve, ami ilyen megítélésre is képes. Tehát egyre gyakrabban kellett megállnom, nem győzöm hangoztatni, és lefeküdnöm, a szabályokkal ellentétben, hol a hátamra, hol a hasamra, hol az egyik oldalamba, hol a másikra, és hacsak lehetett, a lábamat magasabbra tenni a fejemnél, hogy oldódjanak a vérrögök. Nem valami kellemes magasabbra tenni a lábat a fejnél, és úgy feküdni, ha mindkét lába merev az embernek. De nyugodjatok meg, azért sikerült. Amikor a kényelemről volt szó, fáradságot nem kíméltem. Körülfogott az erdő, az ágak éppen a kellő magasságban hajoltak össze fölöttem, megvédték a napfénytől s az időjárás viszontagságaitól. Esküszöm, bizonyos napokon nem tettem meg többet harminc-negyven lépésnél. Botorkáltam az áthatolhatatlan sötétségben? Nem, ezt nem mondhatom. Botorkáltam ugyan, de a sötétség nem volt

áthathatatlan; Mert kékes homály derengett, látási szükségleteimhez még a kelleténél világosabb is volt. Csodálkozom, hogy nem zöld volt ez a homály, hanem kék, én kéknek láttam, talán kék is volt. A vörös napfény a lombok zöldjével keveredve kékké változott. Így okoskodtam. De csak néha. Néha. Mennyi jóság van ebben a kis szóban. Mennyi kegyetlenség. De néha keresztútra bukkantam, mit keresztútra, elágazásra, van ilyen, még a leglakatlanabb rengetegben is. Nagy figyelmesen nézegettem a csillag alakban szerteágazó ösvényeket, a jó ég tudja, mit remélve, aztán megfordultam a tengelyem körül, néha egy teljes kört sem tettem meg, néha meg többet is, hiszen az ösvények annyira hasonlítottak egymásra. Ezeken a helyeken nem volt olyan sűrű a homály, ezért sietve odébb-álltam. Nem szerettem, ha ritkul a homály, gyanús az ilyesmi. Ebben az erdőben persze találkozásokra is sor került, sehol sem ússza meg az ember, de ezek nem voltak túl komolyak. Egy szénégetővel találkoztam. Tudtam volna szeretni, azt hiszem, ha hetven évvel fiatalabb vagyok. De nem biztos. Mert akkor ő is ugyanennyivel lett volna fiatalabb, na nem ugyanennyivel azért, de sokkal. Soha nem volt bennem sok elosztogatni való gyöngédség, mégis megvolt régen a magam kis adagja, kiskoromban, és elsősorban az öregeknek jutott belőle. Sőt azt hiszem, volt idő, amikor szerettem is egy öreget, vagy kettőt, ó, nem igazi szeretettel, persze, nem volt köztünk viszony, azzal az öregasszonnyal, már megint elfelejtettem a nevét, Rose, nem, tudjátok, kiről van szó, de mégis, hogy is mondjam csak, gyöngéden, gyöngéden szerettük egymást, mint a kiválasztottak. Ó, koraérett gyerek voltam, és felnőttnek is koraérett maradtam. Ma már hánynom kell a rothadóktól csakúgy, mint a zöldfülűektől, az éretlenektől. Akár hiszitek, akár nem, a szénégető a nyakamba ugrott, könyörgött, osszam meg vele a vityillóját. Vadidegen létére. Agyára mehetett a magány. Szénégetőt mondok, de alapjában véve nem biztos. Füstöt látok valahol. A füst sohasem kerüli el a figyelmemet. Hosszú párbeszéd következett, nyögések szakították félbe. Nem tudtam meg tőle, melyik út vezet a városomba, mert a városom neve még mindig nem jutott eszembe. Megkérdeztem, melyik út vezet a legközelebbi városba, mikor végre megtaláltam a szavakat, a hangsúlyt. Nem tudta. Valószínűleg az erdőben

született, ott töltötte egész életét. Kértem, magyarázza el, hogyan jutok ki az erdőből a lehető leggyorsabban. Magával ragadott az ékesszólás. Roppant zavaros választ kaptam. Nem értettem, mit mond, ő nem értette, mit mondok, talán nem is tudott semmit, esetleg azt akarta, hogy mellette maradjak. Részemről szerényen a negyedik hipotézis felé hajlok, mert amikor menni akartam, visszatartott a kabátom ujjánál fogva. Tehát gyorsan felemeltem az egyik mankóm, és alaposan odasóztam a koponyájára. Az jót tett neki. Ocsmány, vén dög! Majd feltápáskodtam, és folytattam az utam. De alig tettem néhány lépést, számomra akkoriban néhány lépés nem volt csekélység, meg is fordultam, visszamentem hozzá, és szemügyre vettem. Láttam, hogy még lélegzik, ezért sarokkal néhányszor jól oldalba rúgtam. Figyeljete, leírom, hogy csináltam: aprólékos műgonddal választottam meg támpontomat a testtől néhány lépésre, persze hátat fordítva neki.

Majd elkezdtem az ingamozgást a mankóim között, előre-hátra, páros lábbal, nem, inkább zárt lábbal, mert hogy is beszélhetnék páros lábról az én esetemben? De zárt lábról vajon beszélhetünk-e? Zárt lábbal csináltam, mindössze ennyit mondhatok. Ha hiszitek, jó, ha nem, még jobb. Vagy nem zárt lábbal. De mit számít ez? Az a lényeg, hogy ingáztam, egyre nagyobb lengésekkel, s amikor úgy gondoltam, hogy itt az ideje, teljes erőmből előrelendültem, következésképpen egy pillanattal később hátra is, ami meghozta a kívánt eredményt. Miből merítettem az erőt? Talán a gyöngeségemből. Persze leterített az ütközés. Felbukfenceztem. Minden nem megy egyszerre, gyakran megjegyeztem. Pihentem egy kicsit, aztán feltápáskodtam, összeszedtem a mankóimat, és átmentem a test másik oldalára, ahol módszeresen elvégeztem ugyanazt a gyakorlatot. Világéletemben rajongtam a szimmetriáért. De kissé lejjebb céloztam, az egyik sarkam puha felületet ért. Ha a bordáját elhibáztam is azzal a sarkammal, a veséjét, azt hiszem, eltaláltam, na annyira azért nem, hogy leszakadt volna, azt nem hinném. Az emberek azt hiszik, ha valaki öreg, szegény, nyomorék és félnék, már képtelen megvédeni magát, és általában így is van. De néha megmutathatjuk, milyen fából faragtak, ha kezünkre játszanak a körülmények, ha hülye és ügyetlen a támadó, olyanféle,

mint mi, és félreeső helyen találkozunk vele. Csak azért időzöm ilyen hosszasan ennél az önmagában jelentéktelen eseménynél, jelentéktelen, mint minden, ami tanulságos, hogy felhívjam a figyelmet erre a lehetőségre, ugyanis gyakorta elfelejtjük. De legalább néha ettem valamit? Persze, persze, ez csak természetes, gyökeret, bogyót, egy kis szedret, időnként gombát, félelemtől reszketve, mert nem ismertem a gombákat. Hát még? Megvan már, igen, szentjánoskenyeret, amit úgy szeretnek a kecskék. Egyszóval mindent, amit csak találtam, hiszen az erdők bővelkednek finom falatokban. Egyszer azt hallottam, vagy inkább talán olvastam valahol, amikor még úgy véltem, jó lesz, ha művelődöm, szórakozom, butítom magam, vagy agyoncsapom valamivel az időt, hogy az erdőben hiába hisszük, hogy egyenesen megyünk, voltaképpen körben haladunk, ezért hát körben jártam, remélve, hogy így majd egyenesen megyek. Mert ha egy kicsit összeszedtem magam, már nem voltam tökfilkó, inkább ravasz. A fejem valóságos tárháza volt a hasznos ismereteknek. S ha nem is szigorúan egyenes vonalban mentem, hiszen körben jártam, legalább nem körpályán haladtam, ez mégis valami. E módszert követve, napról napra, éjszakáról éjszakára reméltem, hogy egyszer azért kijutok az erdőből. Mert nemcsak az erdő tartozott a birodalmamhoz, dehogy. Hanem a síkság, a hegyek és a tenger, néhány város és falu, melyeket utak, országutak kötöttek össze egymással. Azért is szilárdan meg voltam győződve róla, hogy egyszer majd kijutok az erdőből, mert már kijutottam, nem is egyszer, és tudtam, milyen nehéz dolog nem tenni meg valamit, amit már megtettünk. De éppen akkor valahogy kissé másként állt a helyzet. Mégis reméltem, hogy majd egyszer megpillantom a fényt a mozdulatlan lombokon keresztül, melyek mintha rézből lettek volna kimetszve, mert soha semmilyen széljárás még csak meg se rezdítette őket, a síkság különös fényét, az elsikló, halvány fényörvényeket. De féltem is attól a naptól. Ebből tudtam, hogy előbb-utóbb eljön. Mert nem éreztem nagyon rosszul magam az erdőben, el tudtam képzelni rosszabbat is, ott maradtam volna akár halálom napjáig, nemigen sajnálva fényt, síkságot meg a birodalmam többi kies részét. Mert jól ismertem a birodalmam kies részeit, és megítélésem szerint az erdő felért velük. Sőt nem egyszerűen felért velük, szerintem, hanem még túl is tett

rajtuk. Mégpedig azzal, hogy az erdőben voltam. Ez ugye, némiképp különös okoskodás? Tán nem is annyira, mint látszik. Mert az erdőben voltam, ami se nem jobb, se nem rosszabb, mint a többi hely, és mivel ott maradhattam, nincs-e jogom, hogy előnyösebbnek ítéljem a többinél, nem is azért, amilyen, hanem csak azért, mert éppen ott vagyok. Mert ott voltam, az erdőben. És mivel ott voltam, nem kellett már odamennem, ami nem lebecsülendő előny, tekintettel a lábam és általában a testem állapotára. Hát ezt akartam mondani, és csak azért nem mondtam mindjárt, mert meggátolt benne valami. De nem maradhattam, mármint az erdőben, mert tiltotta valami. Vagyis maradhattam volna, testileg mi sem lett volna könnyebb, de hát a test nem minden, és ha az erdőben maradok, az lett volna az érzésem, hogy ellenszegülök egy erkölcsi parancsnak, legalábbis akkor úgy éreztem. Bár talán tévedtem, és jobban tettem volna, ha az erdőben maradok, ha maradhatok, ki tudja, lelkipurdalás nélkül, a gyötrő érzés nélkül, hogy hibát, már-már bűnt követek el. Mert ellenszegültem, mindig nagyon is ellenszegültem a sugallataimnak. És ha nem is lehetek büszke rá, nem hinném, hogy bánkódnom kellene miatta. De az erkölcsi parancsok egy kicsit mások, én mindig igyekeztem engedelmeskedni nekik, nem tudom, miért. Mert soha nem vezettek sehová, csak elűztek mindenünnen, ahol nem éreztem ugyan túl jól magam, de rosszabbul sem, mint másutt, majd elnémultak, és otthagytak a kátyúban. Jól ismertem az erkölcsi parancsaimat, mégis engedelmeskedtem nekik. A szokás hatalma. Meg kell mondanom, majdnem mindegyik ugyanazt a kérdést érintette, anyámhoz való viszonyomat meg azt, hogy mennyire fontos lenne minél előbb fényt derítem erre az ügyre, és hogy milyen legyen ez a fény, és melyek volnának a leghatékonyabb eszközök, amelyek segítségével megoldom ezt a kérdést. Igen, elég világos erkölcsi parancsok voltak, sőt részletesek, míg össze nem szedtem magam, hogy teljesítsem őket, mert abban a pillanatban elkezdtek összevissza dadogni, majd elhallgattak, faképnél hagyva engem, én meg ott álltam, mint valami agyalágyult, aki nem tudja, hová megy, és hogy miért. Mindegyik erkölcsi parancs, talán már mondtam, ugyanazt a kényes kérdést érintette. Sőt azt hiszem, egyetlenegy másfélét sem tudnék említeni. Tartalmilag az sem különbözött a többitől, amelyik felszólított, hogy a lehető

leggyorsabban hagyjam el az erdőt. De a formájában volt valami újszerű. Mert a szokásos strófa után felhangzott az ünnepélyes figyelmeztetés: Talán már késő. Latinul, nimis sero, azt hiszem, ez latin. Igazán kedves. Feltételes erkölcsi parancsok! De azért, hogy nem sikerült félretennem ezt az anyadolgot, nem kell teljes egészében ezt a hangot hibáztatni, mely túl korán elhallgatott. Felelősség terhelte, de mindössze ennyit róhatunk fel neki. Mert a külvilág is mindenféle akadályokat gördített utamba, és pedig roppant körmönfont módon, amint már be is mutattam néhány példán. És a hang hiába úzött, sarkantyúzott volna a cél elérése érdekében, talán sohasem jutok közelebb hozzá az utamban tornyosuló többi akadály miatt. És hogyne hallottam volna ebben a halkuló, majd elhaló parancsszóban a felhangot: Ne csináld, Molloy! Csak azért emlékeztetett a kötelességemre, hogy felhívja a figyelmemet az értelmetlenségére? Lehet. Szerencsére semmi egyebet nem tett, csak fokozta bizonytalanságomat, még gúnyt is úzött belőle, ha úgy tetszik. Én pedig egész életemben anyámhoz igyekeztem, igen, azt hiszem, kevésbé ingatag alapra akartam helyezni a kapcsolatunkat. És amikor nála voltam, ami gyakran előfordult, dolgom végezetlen mentem el. És ha nem voltam nála, megint csak hozzá igyekeztem, remélve, hogy legközelebb jobban csinálom. És amikor úgy tettem, mintha lemondanék mindenről, és mással foglalkoztam vagy nem törődtem semmivel, valójában csak terveket kovácsoltam, és kerestem a háza felé vezető utat. Különös fordulat. Ezért még ha nincs is az úgynevezett erkölcsi parancs, melyet egyébként vitatok, akkor sem maradhattam volna az erdőben, mivel feltevésem szerint anyám nem volt ott. Bár tán mégis jobban tettem volna, ha ott maradok. Meg aztán az is eszembe jutott, ha így megy tovább, nemsokára mozdulni sem tudok, tehát úgyis ott kell maradnom, ahol éppen vagyok, hacsak nem visznek. Ó, nem ilyen világosan fejeztem ki magam. És ha azt mondom, hogy azt gondoltam stb. stb., akkor csak azt akarom mondani, hogy többé-kevésbé ismertem a dolgok állását, de nem tudtam pontosan, miről is van szó. És ahányszor csak azt mondom, hogy ezt meg azt gondoltam, vagy egy belső hangról beszélek, ami így szól, Molloy, és utána szép, világos, egyszerű mondat következik, vagy kénytelen vagyok mások szájába értelmes szavakat adni, netán máshoz szólva egyszer csak tagolt

hangok csúsznak ki a számon, már-már érthetően, minden ilyen és ehhez hasonló esetben mindössze arról van szó, hogy eleget teszek egy követelménynek, amely szerint vagy hazudozik, vagy hallgat az ember. Mert teljesen másképp játszódtak le a dolgok. Egyáltalán nem gondoltam, nemsokára, ha így megy tovább stb., de ha tudtam volna gondolkodni, ilyesfélét gondolok. Valójában nem gondoltam semmire a világon, csak zavaros hangokat hallottam, valami megváltozott a csendben, én pedig füleltem, azt hiszem, mint egy állat, mely összerezzen, és döglöttnek tette magát. És akkor, néha, homályosan fölsejlett bennem valami tudatféle, ezt fejezem ki így: Arra gondoltam stb. vagy: Ne csináld, Molloy! Vagy: Ez a mamája neve?, mondta a felügyelő, emlékezetből idézem. Vagy ha nem akarok az oratio recta szintjére alacsonyodni, akkor másként fejezem ki magam, de ez éppolyan hazug, mint az előbbi, például: Úgy rémlett, hogy stb., mert semmi sem rémlett sehogy, és az égvilágon semmilyen érzésem nem volt, egyszerűen valahol megváltozott valami, amitől én is megváltoztam, vagy a világ is megváltozott, hogy ne változzon semmi. És ezeket az apró változásokat, amilyenek Galilei közlekedőedényei közt is voltak, csak így tudom kifejezni: Attól tartottam, hogy stb. vagy: Reméltem, hogy stb. vagy: Ez a mamája neve?, mondta a felügyelő, például, bár nyilván másképp és jobban is ki tudnám fejezni őket, ha megerőltetném magam. Egyszer talán ki is fejezem őket másképp, majd ha nem félek ennyire a megerőltetéstől, mint most. Bár nem hiszem. Tehát azt gondoltam: Nemsokára, ha így megy tovább, mozdulni sem tudok, úgyis ott kell maradnom, ahol éppen vagyok, hacsak nem teszik meg azt a szívességet, hogy visznek. Mert a menetszakaszaim egyre rövidebbek lettek, a pihenőim viszont következésképpen egyre gyakoribbak, és hozzáteszem, hosszabbak is, mert a hosszú pihenő fogalmából nem következik okvetlenül a rövid menetszakasz fogalma, sem a gyakori pihenőé, ha jól meggondolom, hacsak nem tulajdonítunk olyan értelmet a gyakorinak, ami nincs benne, ilyesmit pedig a világ minden kincséért sem tennék. Fontos volt, hogy minél előbb kijussak abból az erdőből, mert úgy éreztem, hamarosan semmiből sem tudok kijutni, még egy ligetből sem. Tél volt, igen, tél lehetett, nemcsak azért, mert sok fa lehullatta a levelét, hanem mert feketék és szivacsosak voltak a

levelek, gyakran elsüllyedt bennük a mankóm, egészen markolatig: Meg kell jegyezmem, hogy nem fáztam jobban, mint régebben. Talán csak ősz volt. De sohasem voltam érzékeny a hőmérséklet-változásokra. A kék homály is mintha megfakult volna, de éppolyan sűrű maradt, mint azelőtt. Ezért azt gondoltam: Már nem olyan kék, mert kevesebb a zöld, mégis ugyanolyan sűrű, hála az ólomszürke téli égnek. Majd valamit a fekete ágakról, ahonnan feketeség hullt le, igen, valami olyasmi. A sáros, fekete levélhalmok jelentős mértékben lassították a mozgásomat. De még nélkülük is lemondtam volna a hagyományos, emberi járásról. Emlékszem a napra, amikor hason fekve megint pihentem, a szabályzattal mit sem törődve, egyszer csak a homlokomra csaptam és felkiáltottam: Na tessék, de hiszen itt van még a kúszás, erre nem gondoltam! De hogy csináljam? Amilyen állapotban a lábam és az oldalam van! Meg a fejem! De mielőtt továbbmennénk, még néhány szót az erdőzúgásról. Hiába füleltem, nem vettem ki ilyesmit. Nagy jóakarattal meg egy kis fantáziával, néha, távoli gongütést. Kürtszó az erdőben, az rendben van, számít rá az ember. A fővadász kürtjére. De gong! Még a tamtam se váltott volna ki belőlem mélyebb megdöbbenést. Gongütés! Megalázó volt, a híres-neves erdőzúgást akartam hallgatni, és nem vettem ki mást, csak hébe-hóba egy-egy gongütést a távolban. Egy pillanatig reméltem, hogy a szívverésemet hallom. De nem tartott egy pillanatnál tovább. Mert az én szívem nem ver, inkább a hidraulikában kellene keresnünk e vén szivattyú zajához hasonlót. Hallgattam a lombokat is, mielőtt lehullottak, figyelmesen, de hiába. Nem adtak hangot, mozdulatlanok voltak és merevek, mintha rézből lettek volna, fogadni mernék, hogy már említettem.

Ennyit az erdőzúgásról. Néha megszólaltattam a zsebemben a dudát. A hangja egyre halkult. A kerékpáromról szereltem le. Mikor? Nem tudom. De most már fejezzük be! Hason fekve, csáklyának használtam a mankóimat, magam elé vetve őket az aljnövényzetbe, és ha éreztem, hogy megkapaszkodtak, csuklóból vonszoltam előre magam, szerencsére a csuklóm még aránylag működött, a sorvadás ellenére, bár jó dagadt volt, valószínűleg a krónikus ízületi gyulladástól. Csak néhány szóban, hogyan csináltam. A helyváltoztatás e módjának, a többihez képest, amit már

kipróbáltam, az az előnye, hogy amikor pihenni akarunk, egyszerűen megállunk és pihenünk. Mert állva nem lehet pihenni, meg ülve sem. Vannak emberek, akik ülve mozognak, sőt térden állva, kampókkal húzzák-vonják magukat, jobbra-balra, előre-hátra. De a hullómozgás közben, ha megállunk, mindjárt pihenünk is, sőt maga a mozgás is pihenés, a többi mozgáshoz képest, ami annyira elcsigázza az embert. Így haladtam az erdőben, lassan, de szabályosan, mindennap megtéve a kiszabott tizenöt lépést, nem gyötörtem halálra magam. Néha hanyatt fekve is, találomra hátravettem mankóimat a bozótba, félig zárt szememben az ágak sötét égboltja. Mentem a mamához. S időnként azt mondtam, mama. Tán így akartam biztatni magam. Minduntalan elveszett a kalapom, a spárka már rég elszakadt, végül dühömben olyan mélyen húztam a fejembe, hogy nem is tudtam levenni többé. Ha lettek volna hölgyismerőseim, és találkozom velük, nem tudom illendőképpen köszönteni őket. De egy pillanatra sem feledkeztem meg róla, mert még működött az agyam, bár kissé lassabban, hogy körben kell járnom, mindig csak körben, és minden harmadik vagy negyedik nekiveselkedés után irányt változtattam, így ha nem is kört, legalább hatalmas sokszöget írtam le, az ember megteszi, ami tőle telik, és remélhettem, hogy egyenesen haladok, mégis egyenesen, egyenes vonalban, éjjel-nappal, anyám felé. És eljött a nap, amikor véget ért az erdő, és megláttam a síkság fényét, pontosan úgy, ahogy elképzeltem. De nem távolról láttam meg, reszketően a zordon fatörzsek között, ahogy felkészültem rá, hanem egyszer csak ott voltam, kinyitottam a szemem, és megállapítottam, hogy megérkeztem. Ennek az lehet a magyarázata, hogy már jó ideje nem nyitottam ki a szemem, csak kivételes alkalmakkor. Az irányt is csak találomra változtattam meg, csukott szemmel, vakon. Egy árokparton ért véget az erdő, nem tudom, miért, s ebben az árokban jöttem rá, mi történt velem. Akkor nyitottam ki a szemem, amikor beleestem, mi másért nyitottam volna ki, ha nem ezért? A síkságot néztem, ott hömpölygött előttem, ameddig a szem ellát. Mert amikor a szemem megszokta a fényt, a láthatár szélén mintha egy város tornyait és templomait láttam volna, azt persze semmi sem támasztotta alá, hogy ez az én városom, olyan messziről nem derült ki. Igaz, ismerősnek tűnt a síkság, de minden síkság hasonló a

birodalmamban, és ha egyet ismerünk, az annyit tesz, mintha mindegyiket ismernénk. Egyébként azok a kérdések, hogy az én városom ez vagy sem, hogy anyám ott, a vékony füstoszlop táján zihál-e, vagy száz mérfölddel odébb rontja a levegőt, kifejezetten hiábavalók voltak az én helyzetemben, bár a tiszta tudat szintjén kétségkívül fontosak. Mert hogy vonszoljam át magam ezen a hatalmas füves réten, ahol nem tudom használni a mankóimat? Talán gurulva? És utána? Megengedik, hogy anyám házáig gurulva tegyem meg az utat? Szerencsére ebben a kínos helyzetben, melyet homályosan előre láttam, csaknem teljes keserves mivoltában, egyszerre hangot hallottam magamban, azt mondta, ne izguljak, jön már a segítség. Szóról szóra. Ezek a szavak olyan hangosan csengtek fülemben, és visszhangoztak értelmemben, mint amikor a kisfiú, akinek felszedtem a golyóját, azt mondta, meglehetősen köszönöm, igen, alig túlzok. Ne izgulj, Molloy, megyünk. Végtére mindent ki kell próbálni, még a segítségnyújtást is, hogy teljes képet kapjunk az élet lehetőségeiről. Legurultam az árok mélyére. Tavasz lehetett, tavaszi reggel. Mintha madarakat hallottam volna, tán pacsirtákat. Már rég nem hallottam madárdalt. Hogy lehet, hogy nem hallottam őket az erdőben? Nem is láttam. Akkor nem tűnt különösnek. De az árokban különösnek tűnt. A tengerparton hallottam volna? Sirályokat? Nem emlékeztem rájuk. A kavicsokra emlékeztem. Eszembe jutott a két vándor. Az egyiknél jókora dorong volt. Aztán elfelejtettem őket. A birkákat láttam magam előtt. Vagy csak most mondom ezt. Nem izgultam, más jelenetek is eszembe jutottak az életemből. Mintha esett volna, aztán süttött a nap, felváltva. Igazi tavaszi idő. Visszavágytam az erdőbe. Ó, nem volt az igazi vágy. Molloy maradhat, ahol éppen van.

II

Éjfél van. Eső veri az ablakot. Nyugodt vagyok. Minden alszik. Mégis felállok, és az íróasztalomhoz megyek. Nem vagyok álmos. A lámpám egyenletes, gyenge fényt áraszt. Beállítottam. Hajnalig kitart. Hallom a baglyot. Micsoda félelmetes csatakiáltás! Valaha szenvtelenül hallgattam. A fiam alszik. Aludjon csak. Eljön majd az éj, amikor ő sem tud aludni, és az íróasztalához ül. Rám akkor már nem emlékszik senki.

Hosszú lesz a jelentésem. Talán nem is fejezem be. Moran a nevem. Jacques Moran. Így hívnak. Tönkrementem. A fiam is. Még csak nem is sejtí. Azt hiszi, az élet, az igazi élet küszöbén áll. Egyébként ez igaz. Jacques-nak hívják, mint engem. Ebből nem származhat zavar.

Emlékszem a napra, amikor parancsot kaptam, hogy dolgozzam a Molloy-ügyön. Nyári vasárnap volt. A kertemben üldögéltem, szalmafonatú karszékben, térdemen csukott, fekete könyv. Tizenegy körül járhatott az idő, korán volt, még nem kellett a templomba indulnom. Ízlelgettem a pihenőnapot, helytelenítve, hogy bizonyos egyházkerületekben túlzott fontosságot tulajdonítanak neki. Szerintem nem elítélendő, ha vasárnap dolgozik, sőt játszik az ember. Minden attól függ, milyen lélekkel dolgozik vagy játszik, milyen munkát végez, mit játszik, szerintem. Elégedetten gondoltam arra, hogy ez a kissé szabados felfogás egyre nagyobb teret hódít, még a papság körében is, és a felszentelt nap, ha elmentünk a misére és adakoztunk, bizonyos szempontból olyan napnak tekinthető, mint a többi. Mindez nem érintett közéről, mindig szerettem a semmittevést. És szívesen pihentem volna munkanapokon is, ha megengedhetem magamnak. Nem mintha igazán lusta lettem volna. Másról volt szó. Mások munkáját figyelve, amelyről tudtam, hogy sokkal jobban csinálnám, ha csinálnám, és jobban is csináltam, ahányszor csak rászántam magam, olyanféle érzésem támadt, hogy olyan hivatalt viselek, amivel semmilyen

tevékeny munka nem ér fel. De hét közben ilyen öröm csak ritkán adatott meg nekem.

Szép idő volt. Révetegen bámultam a kaptárimat, a méhek sürgés-forgását. Hallottam a kerti kavicson a fiam rohanó lépteit, a jó ég tudja, miféle fogócskát vagy bújócskát játszott önfeledten. Odakiabáltam, hogy ne piszkítsa be magát. Nem felelt.

Minden nyugodt volt. Szellő se rezdült. A szomszédaim kéményeiből egyenes, kék füst szállt fel. Csak a pihenés hangjai törték meg a csendet: krokettütő és labdák zaja, fűnyírógép a távolból, gereblye a kerti fövényen és kedves templomom harangszava. Meg persze a madarak, főleg a rigók, bár csak bágyadtan füttyörésztek a hőség miatt, és már hajnaltájban leköltöztek a magasabb ágakról a bokrok árnyékába, örömmel szívtam be a verbénák illatát.

Így teltek el utolsó boldog, nyugodt pillanataim.

Egy férfi lépett a kertbe, és határozott léptekkel felém tartott. Jól ismertem. Semmi kifogásom ellene, hogy egy szomszéd vasárnap bekukkantson, ha kedve szottyán rá, bár szívesebben nem vagyok otthon senkinek. De az említett férfi nem volt a szomszédom. Hivatalos kapcsolatban voltunk, és hosszú utat tett meg, hogy zaklasson. Tehát minden okom megvolt rá, hogy hűvösen fogadjam, annál is inkább, mert egyenesen arrafelé tartott, ahol ültem, az almafám alatt. Nagyon rossz szemmel néztem azokat az embereket, akik ezt megengedik maguknak. Ha beszélni akarnak velem, csengessenek a ház kapujánál. Marthe tudja, mi a teendő. Azt hittem, rejtve vagyok minden látogató szeme előtt, aki betér hozzám, s végigjön a kis fasoron, mely a kertet köti össze a ház kapujával, és így is volt. De a kertkapu csapódásának zajára mély felháborodással fordultam hátra, és meg is pillantottam, a lombokon keresztül csak homályosan, a magas alakot, amint egyenesen felém tárta pázsiton keresztül. Nem álltam fel, és nem is kínáltam helyet. Megállt előttem, csendben méregettük egymást. Vastag, sötét ünneplő öltönyét viselte, ami betetőzte rosszkedvem. Mindig undorította

külsőségeknek ez az otromba tisztelete, míg a lélek csak rongyokban érzi jól magát. Néztem a hatalmas lábakat, eltaposták a százszorszépeimet. Legszívesebben leütöttem volna. Sajnos nem csupán róla volt szó. Üljön le – mondtam végül megenyhülten, amikor, eszembe jutott, hogy voltaképpen csak közvetítő szerepet tölt be. Igen, hirtelen megszántam őt is, meg magamat is. Leült, megtörölte a homlokát. Észrevettem a fiamat, aki egy bokor mögül leskelődött. A fiam tizenhárom-tizennégy éves lehetett akkoriban. Nagy volt és erős a korához képest. Értelmi képességei időnként nagyjából elérték az átlagot. Apja fia! Odahívtam és megparancsoltam, hogy hozzon sört. Eléggé gyakran magam is kénytelen voltam leskelődni. A fiam ösztönösen utánczott. Meglepően rövid idő múlva tért vissza két pohárral és egy literes üveg sörrel. Felnyitotta az üveget, és kiszolgált bennünket. Nagyon szerette felnyitni az üvegeket. Mondtam neki, mosakodjon meg, szedje rendbe a ruháját, szóval készüljön a nyilvános megjelenésre, mert nemsokára kezdődik a mise. Maradhat – mondta Gaber. Nem akarom, hogy maradjon, mondtam. A fiam felé fordulva megismételtem, hogy készülődjön. Ha ki nem állhattam valamit akkoriban, hát az a késés volt a déli miséről. Ahogy akarja – mondta Gaber. Régebben már próbáltunk tegeződni. Hiába. Csak két személlyel tegeződtem. Akkor is, most is. Jacques durcásan elment, a szájába dugott ujjal, utálatos és egészségtelen szokás, de még mindig jobb, mintha az orrában turkálna, szerintem. Mert ha az ujját a szájába dugva a fiam elkerülte, hogy az orrába vagy máshová dugja az ujját, akkor bizonyos szempontból igaza volt.

Itt vannak az utasítások – mondta Gaber. Noteszt vett elő zsebéből, és olvasni kezdte. Néha becsukta a noteszt, gondosan benne hagyva az ujját, és különféle megjegyzésekkel egészítette ki, amit olvasott, bár erre semmi szükség nem volt, mert tudtam a dolgomat. Amikor végre befejezte, megmondtam, hogy ez a munka nem érdekel, és a főnök jobban tenné, ha más ügynökhöz fordulna. Ragaszkodik magához, isten tudja, miért – mondta Gaber. Biztos megmondtam, miért – mondtam, mert hízelgést sejtettem, és éltemhaltam a hízelgésért. Azt mondta – felelte Gaber –, hogy csak maga tudja elvégezni ezt a munkát. Többé-kevésbé ezt akartam hallani.

Pedig – mondtam – az ügy szinte gyerekesen egyszerűnek látszik. Gaber dühös keserőséggel kezdte szidni a főnökünket, aki öreg éjszaka zavarta fel, éppen amikor szeretkezni akart a feleségével. Ilyen marhaságért! – tette hozzá. És azt mondta, hogy csak bennem bízik? – kérdeztem. Már azt se tudja, mit beszél – mondta Gaber. És hozzátette: Azt se, hogy mit csinál. Megtörölte a keménykalapja karimáját, figyelmesen nézegette a belsejét, mintha keresne ott valamit. Hát, nehéz elutasítani – mondtam, jól tudva, hogy semmiképp nem utasíthatom el. Elutasítani! De mi, ügynökök, néha dohogtunk egymás közt, úgy tettünk, mintha szabad emberek volnánk. – Ma indul – mondta Gaber. – Ma! – kiáltottam fel –, megbolondult a főnök! – A fia elkíséri – mondta Gaber. Nem szóltam semmit. Ha komolyra fordult a dolog, hallgattunk. Gaber becsukta gombra záródó noteszét, zsebre tette, és rágombolta a zsebet. Felállt, és végigsimított a mellén. Innék még egyet – mondta. Menjen a konyhába! – mondtam, a cseléd kiszolgálja. Viszlát, Moran – mondta.

Késő volt már, nem mehettem a misére. Az órát se kellett megnéznem, tudtam, hogy nélkülem kezdődött meg a mise. Én, aki sohasem mulasztottam el a misét, éppen akkor, vasárnap mulasztottam el! Amikor pedig olyan nagy szükségem lett volna rá! Indulás előtt! Elhatároztam, hogy külön meghallgatást kérek, a délután folyamán. Megleszek én ebéd nélkül. A jó Ambroise atyával mindig lehet beszélni.

Hívtam Jacques-ot. Eredménytelenül. Azt gondoltam: Láta, hogy még tárgyalok, elment egyedül a misére. E magyarázat később igaznak bizonyult. De hozzátettem: Azért odajöhetett volna hozzám, mielőtt elindul. Szívesen elmélkedtem magamban beszélve, olyankor mozgott az ajkam. Biztos félt, hogy zavar, és megszidom. Mert néha mértéktelenül büntettem a fiamat, ezért egy kicsit félt tőlem. Engem sohasem büntettek eléggé. Ó, nem is kényeztettek, csak éppen elhanyagoltak. Ilyesmiből pedig rossz szokások származhatnak, és később nehéz leszokni róluk, még a legállhatatosabb igyekezet árán is. Ettől a szerencsétlenségtől akartam megkímélni a fiamat, időnként egy-egy jókora pofonnal és a

megfelelő magyarázattal együtt. Majd arra gondoltam: Lenne képe azt mondani, hogy a miséről jön, ha ott se volt, ha, mondjuk a vágóhíd mögött játszott a haverjaival? Elhatároztam, hogy Ambroise atyával kiugratom a nyulat a bokorból. Mert semmi szükség rá, hogy a fiam azt képzelje, büntetlenül hazudhat nekem. Ha pedig Ambroise atya nem tud felvilágosítást adni, akkor a sekrestyéshez fordulok, lehetetlen ugyanis, hogy az ő figyelmét elkerülte volna a fiam jelenléte a déli misén. Mert jól tudtam, hogy a sekrestyésnek jegyzéke van a hívekről, és a szenteltvíztartó mellett állva kipipál bennünket a feloldozás pillanatában. Megjegyzendő részlet, hogy Ambroise atya mit sem tud e fondorlatról, hát igen, mindennemű megfigyelés gyalázat a jó Ambroise atya szerint. Tüstént kirúgja a sekrestyést, ha megneszel valamit ebből az arcátlanságból. A sekrestyés bizonyára a saját épülésére vezette ezt a jegyzéket naprakészen, komoly ügybuzgalommal. A déli misén így történtek a dolgok, azt tudom, hogy a többi szertartáson mi játszódott le, arról fogalmam sincs, mert máskor be sem tettem a lábam a templomba. De megkockáztatnám, hogy máskor is ellenőrizték a híveket, ha nem is maga a sekrestyés, mert tömérdek dolga akadt, hanem valamelyik fia a sok közül. Különös plébánia. A nyáj többet tud, mint a pásztor, olyan dolgokról, melyek inkább a pásztorra tartoznának.

Ilyesmin járt az eszem a fiam visszatérését és Gaber távozását várva, mert még nem láttam, hogy elment volna. Ma este különösnek tűnik, hogy abban a döntő pillanatban a fiam, a hiányos nevelése jutott eszembe, meg Ambroise atya és Joly sekrestyés a jegyzékével. Nem tudtam volna hasznosabban tölteni az időt, azok után, amit hallottam? Akkor még nem vettem komolyan az ügyet, ez az igazság. S annál is inkább csodálkozom, mert a hanyagság nem tartozott a jellemvonásaim közé. Tán ösztönösen másra gondolva akartam még néhány perc nyugalomhoz jutni? De még ha így volt is, ha Gaber tájékoztatása alapján méltatlannak tartottam magamhoz az ügyet, a főnök mégis ragaszkodott hozzám, hozzám, Moranhoz, senki máshoz, és ebből meg abból az újságból, hogy a fiam is elkísér, rájöhettem volna, hogy nem közönséges munkáról van szó. Ahelyett hogy nyomban testileg-lelkileg az ügynek szenteltem volna magam, leszármazottam fogyatékoságain meg környezetem viselt

dolgain tűnődtem. Pedig már dolgozott bennem a méreg, amit az imént töltöttek belém. Folyton izegtem-mozogtam a karosszékben, eltakartam kezemmel az arcom, keresztbe tettem a lábam, majd megcseréltem, ismét kinyújtottam stb., nem találtam a helyem. A világ már megváltoztatta színét és súlyát, nemsokára el kellett ismernem: ideges vagyok.

Bosszankodva gondoltam a sörre, amit megittam. Kiszolgáltatják-e nekem a szentségeket egy pohár Wallenstein után? És ha nem szólnék róla? Böjtöltél, fiam? Hátha nem kérdeznek semmit. De Isten előbb-utóbb megtudja. Tán megbocsát. Vajon a világos sörre is vonatkozik az oltáriszentség tilalma? Kipróbálhatom. Hogy szól erről az egyház tanítása? És ha szentségtörést követek el? Elhatároztam, hogy mentolos cukrot fogok szopogatni a paplakba menet.

Felkeltem és elindultam a konyhába. Megkérdeztem, hogy Jacques visszajött-e. Nem láttam – felelte Marthe. Rosszkedvűnek látszott. És a másik? – mondtam. Miféle másik? – mondta. Akit küldtem, hogy kérjen magától egy pohár sört – mondtam. Senki sem kért semmit – mondta Marthe. Erről jut eszembe – mondtam uralkodva magamon –, ma nem ebédelek. Megkérdezte, beteg vagyok-e. Mert természetem szerint inkább nagyevő voltam. Különösen ahhoz ragaszkodtam, hogy a vasárnapi ebéd kiadós legyen. Kellemes szag terjengett a konyhában. Kicsit később eszem ma, ennyi az egész – mondtam. Marthe dühösen nézett. Mondjuk négykor – mondtam. Tudtam, mi játszódik le őszülő tincsekkel borított, alacsony homloka mögött. Mára nem kap kimenőt – mondtam hidegen, sajnálom. Néma haraggal a lábasaira vetette magát. Az ételt pedig melegen tartja, amennyire lehet – mondtam. Tudtam, hogy képes lenne megmérgezni, ezért hozzátettem: Holnap az egész nap a magáé, ha megfelel.

Ott hagytam, és kimentem az útra. Szóval Gaber a söre nélkül ment el. Pedig szívesen ivott volna. Jó sör ez a Wallenstein. Jacques érkezését vártam. Ha a templomban volt, jobbról kell jönnie, ha a vágóhídon, balról. A szabadgondolkodó szomszéd ment el mellettem. Jé – mondta –, ma nem ájtatoskodunk? Ismerte a

szokásaimat, mármint a vasárnapi szokásaimat. Mindenki ismerte őket, a főnök tán mindenkinél jobban, bár messze volt. Nagyon zaklatottnak látszik – mondta a szomszéd. Maga zaklat fel, ahányszor csak látom – mondtam. Visszamentem a házba, érezve hátam mögött csúfondáros vigyorát. Szinte láttam, amint szalad az ágyasához, és újságolja: Ismered azt a seggfej Morant? Jól megmondtam neki a magamét! Szóhoz se jutott! Csak elszelelt!

Kicsit később megjött Jacques. Nem látszott a ruháján, hogy csintalankodott volna. Azt mondta, a templomban volt. Néhány keresztkérdést intéztem hozzá a szertartás lefolyásáról. Hibátlanul felelt. Mondtam neki, mosson kezet, és üljön asztalhoz. Visszatértem a konyhába. Jöttem-mentem állandóan. Teríthet – mondtam. Marthe sírt. Belekukkantottam a lábasokba. Ír gulyás. Tápláló és olcsó étel, bár kissé nehezen emészthető. Le a kalappal az ország előtt, melyet népszerűsített. Négykor ülök asztalhoz – mondtam. Nem kellett hozzátennem, hogy pontosan. Szerettem a pontosságot, és mindenkinek szeretnie kellett, aki a fedelem alatt lakott. Felmentem a szobámba. Kinyújtózva az ágyon, a behúzott függönyök mögött ott próbáltam először minden figyelmemet a Molloy-ügyre összpontosítani.

Először csak az apróbb gyakorlati dolgokat, az úti előkészületeket akartam megvizsgálni. Igyekeztem továbbra sem gondolni a Molloy-ügy lényegére. Úgy éreztem, nagy zűrzavar kerít hatalmába.

Segédmotoros kerékpáron menjek? Ezzel a kérdéssel kezdtem. Módszeresen működött az elmém, sohasem indultam kiküldetésbe anélkül, hogy alaposan meg ne fontoltam volna a kérdést, hogy milyen közlekedési eszközt vegyek igénybe. Először is ezt a problémát kellett megoldanom, nem is tettem mást soha, míg kielégítően el nem döntöttem e kérdést. Néha segédmotoros kerékpáron indultam útnak, máskor vonaton vagy autón, előfordult, hogy gyalog, esetleg kerékpáron, csendesen az éjszakában. Mert ha valakit ellenségek vesznek körül, mint engem, akkor nem járhat segédmotoros kerékpáron, még éjszaka sem, mert észreveszik, hacsak nem egyszerű kerékpárként használja, aminek viszont

semmi értelme. De ha általában először a közlekedési eszköz kényes kérdését vizsgáltam is, szintén szemügyre vettem, ha nem is túl elmélyülten, azokat a tényezőket, melyektől függött. Mert hogy döntsük el, mivel utazzunk, ha nem tudjuk, hová vagy legalább mi célból? De jelen esetben a közlekedés kérdését úgy boncolgattam, hogy semmi más előkészületem nem volt hozzá, csak az a néhány adat, amit szórakozottan hallgattam Gaber jelentéséből. Ha akartam volna, a legapróbb részletekig felidéztem magamban ezt a jelentést. De még nem szántam rá magam, kerülni próbáltam ezt a pontot, azt hajtogatva magamban: Banális ügy, banális ügy. Ilyen körülmények között eldönteni a közlekedési eszköz kérdését, valósággal örület volt. Mégis azt tettem. Már akkor elveszítettem a fejem.

Szívesen jártam segédmotoros kerékpáron, szerettem a közlekedésnek ezt a módját. Nem tudtam, milyen okok szólnak ellene, ezért elhatároztam, hogy segédmotoros kerékpáron indulok. Így pecsételte meg a Molloy-ügyet, a kezdet kezdetén, az élvezet végzetes alapelve.

A napsugarak átszűrődtek a függöny nyílásain, és láthatóvá tették a szertelenül kavargó port. Ebből arra következtettem, hogy még mindig szép idő van, és örültem neki. Ha segédmotoros kerékpáron indulunk útnak, nem árt, ha szép idő van. Tévedtem, már nem volt szép idő, beborult az ég, látszott, hogy nemsokára esni fog. De abban a pillanatban még ragyogóan sütött a nap. Erre alapoztam, érthetetlen könnyelműséggel, ugyanis nem volt egyéb támpontom.

Ezek után, szokásomhoz híven az útifelszerelés lényeges kérdését vettem fontolóra. Minden bizonnyal ebben is hülyén döntök, ha be nem ront a fiam, tudakolva, hogy elmehet-e. Türtőztettem magam. A keze fejével törölgette a száját. Látni sem bírtam ilyesmit. Bár vannak ennél undorítóbb mozdulatok is, tapasztalatból mondom.

Ei? – mondtam. Hová? Ei! Irtózom a zavaros beszédétől. Alaposan rám jött az éhség. A szilfásba – felelte. Így hívják a kis parkunkat. Pedig nincs ott szilfa, egy szál se, annyi szent. Minek? – mondtam. Átveszem a növénytanleckémet – felelte. Voltak pillanatok, amikor

sunyisággal gyanúsítottam a fiamat. Ez is olyan volt. Inkább mondta volna: Levegőzni, vagy: A lányok után. Sajnos azonban nálam sokkal jobban értett a botanikához. Egyébként feltehettem volna neki néhány rázós keresztkérdést, ha visszajön. Én egyszerűen csak szerettem a növényeket. Sőt néha Isten létének fölös bizonyítékát láttam bennük. Menj – mondtam –, de fél ötre itthon légy, beszélni akarok veled. Igen, papa – mondta. Igen, papa! Hogy az a...!

Aludtam egy keveset. Fogjuk rövidebbre! A templom előtt megállított valami. Megnéztem a szép barokk kapuzatot. Csúfnak láttam. Siettem a paplakba. A tisztelendő úr alszik – mondta a cseléd. Várok – mondtam. Sürgős? – mondta. Igen is, meg nem is – mondtam. Csúnya, kopár nappaliba vezetett. Ambroise atya a szemét dörzsölgetve lépett be. Zavarom, atyám? – mondtam. Tiltakozásképpen csettintett a nyelvével. Nem ecsetelgetem jellemző szokásainkat, se az övéit, se az enyémeiket. Szivarral kínált, jó szívvel fogadtam el, a zsebembe tettem, a töltőtollam és a töltőceruzám közé. Ambroise atya büszke volt rá, hogy tudja, mi a jó, pedig ő sohasem dohányzott. És széltében beszéltek, milyen bőkezű. Megkérdeztem, látta-e a fiamat a déli misén. Persze – mondta –, még beszélgettünk is. Valószínűleg meglepett arcot vágtam. Igen – mondta –, attól tartottam, gyengélkedik, amikor láttam, hogy üres a helye az áldozók közt az első sorban. Meg is kérdeztem a kedves gyermektől, hogy atyjaura csak nem beteg tán, de ő megnyugtató. Kellemetlen látogatóm érkezett – mondtam –, és nem tudtam idejében megszabadulni tőle. Említette a fiú – mondta. És hozzátette: De ülünk le, nem kerget a tatár. Nevetett és leült, hátravetve bő reverendáját. Megkínálhatom egy itallal? – mondta. Zavarban voltam. Talán Jacques elszólta magát a sörről. Képes rá. Csak egy kis szívességet kérnék – mondtam.

Máris teljesült a kérése – mondta. Figyeltük egymást. Hát – mondtam –, számomra olyan a vasárnap az oltáriszentség nélkül, mint... Felemelte a kezét. Csak semmi profán hasonlat! – mondta. Tán attól tartott, hogy esetleg azt mondom, olyan, mint csók bajusz nélkül vagy a marhasült mustár nélkül. Nem szeretem, ha félbeszakítanak. Megorroltam. Bökje csak ki nyomban – mondta –,

áldozni akar. Lehajtottam a fejem. Elég szokatlan – mondta. Azon tűnődtem, vajon evett-e. Tudtam, hogy szívesen böjtöl hosszan, önsanyargatásból, no meg az orvosa tanácsára. Így két legyet üt egy csapásra. Ne szóljon senkinek – mondta –, maradjon köztünk a dolog... Elhallgatott, ujját és szemét a mennyezetre emelve. Nézze csak – mondta –, milyen folt az? Most én pillantottam a mennyezetre. Nedves folt – mondtam. Cöcöcö – mondta –, milyen bosszantó! Ez a cöcöcözés példátlanul ostobán hatott. Vannak pillanatok – mondta –, amikor már-már cserbenhagy a bátorságunk. Felállt. Hozom a cókmókomat – mondta. Cókmóknak nevezte a kegytárgyakat. Egyedül maradtam, összekulcsolt kézzel, ujjaimat ropogtatva, tanácsot kértem a Megváltótól. Nem érkezett válasz. Nyert ügyem volt. Ambroise atya pedig úgy szaladt a cókmókjáért, hogy biztos voltam benne, nem gyanít semmit. Vagy csak szórakozik? Tudni akarja, meddig hazudozom még? Örömét lelné benne, hogy meghagy a bűnben? A következőképpen összegeztem a helyzetet. Ha tudja, hogy sört ittam, és mégis kiszolgáltatja a szentségeket, ugyanúgy bünt követ el, mint én, ha egyáltalán bűnös vagyok. Nem kockáztatok hát túl sokat. Visszajött egy táskastyartartóval, kinyitotta, és tüstént feloldozott. Felálltam, meleg hangon köszönetet mondtam. Elmondta –, semmiség. Most már beszélhetünk.

Nem volt egyéb mondanivalóm. Csak egyet akartam. Minél előbb otthon lenni, és telezabálni magam ír gulyással. A lélek megkönnyebbült, a test követelte a magáét. De az időbeosztásom szerint volt még egy kevés időm, rászántam hát magam, hogy maradok nyolc percig. Nagyon lassan telt el. Ambroise atya közölte, hogy Clément-né, a gyógyszerész felesége, aki maga is remek gyógyszerész, a szertárában leesett a létráról, és törést szenvedett a comb-... – Comb! – kiáltottam fel. Ha megengedi, hogy befejezzem – mondta. Hozzátette, hogy ennek meg kellett történnie. Nem akartam adósa maradni, ezért közöltem, hogy sokat bajlódom a tyúkjaimmal, különösen a szürke tyúkkal, nem akar se tojni, se költeni, már több mint egy hónapja csak üldögél, reggeltől estig, seggel a porban. Mint Jób, hahaha – mondta. Én is azt mondtam: Hahaha. Milyen jólesik néha egy kis nevetés – mondta. Ugye? –

mondtam. Jellemző az emberre – mondta. Magam is megfigyeltem –
mondtam. Rövid csend támadt. Mivel eteti? – mondta. Főleg
kukoricával – mondtam. Kásával vagy szemmel ? – mondta.
Mindkettővel – mondtam. Hozzátettem, hogy nem eszik. Semmit? –
mondtam. Alig valamit – mondtam. Az állatok sohasem nevetnek –
mondtam. Ezt csak mi találjuk különösnek – mondtam. Tessék? –
mondtam. Ezt csak mi találjuk különösnek – mondtam harsányan.
Eltűnődött. Krisztus sem nevetett soha – mondta –, így tudjuk. Rám
nézett. Csodálkozik rajta? – mondtam. Na persze – mondta,
összenéztünk, szomorú mosollyal. Pipes lehet az a tyúk? – mondta.
Azt feleltem, hogy nem, nem hiszem, mindene van, de pipje nincs.
Gondolkodott. A bikarbónát – mondta – próbálta már? Parancsol? –
mondtam. A szódabikarbónát – mondta – próbálta már? Azt nem,
azt aztán nem – mondtam. Próbálja ki – kiáltott fel, kipirulva
örömeiben –, adjon neki egy-két kanállal naponta többször,
csemegének, néhány hónapig, meglátja, attól összeszedi magát. Ez
por? – mondtam. Meghiszem azt – mondta. Köszönöm – mondtam
–, még ma kipróbálom. Ilyen szép tyúk, ilyen jó tojó! – mondta. De
holnaptól biztosan – mondtam. Elfelejtettem, hogy zárva a
gyógyszertár. Kivéve persze a sürgős eseteket. No most egy
pohárkával – mondta. Megköszöntem.

Ez az Ambroise atyával folytatott beszélgetés kínos hatással volt
rám. Még mindig a régi kedves ember volt számomra, és mégsem.
Mintha váratlanul valami hiányt észleltem volna az arcán, hogy is
mondjam csak, a nemes kifejezés hiányzott az arcáról. Őszintén
szólva, az ostya megfeküdte a gyomromat. Hazafelé menet úgy
éreztem magam, mint aki fájdalomcsillapítót vett be, és előbb
csodálkozva, majd méltatlankodva állapítja meg, hogy még mindig
szened. Már-már azzal gyanúsítottam Ambroise atyát, hogy tudott a
délelőtti bűnömről, és nem szentelte meg a kenyeret. Vagy értelmi
fenntartással élt a bűvös szavak elmondása közben, és ezzel
semmissé tette a szentség értékét. Nagyon rosszkedvűen értem
haza a szakadó esőben.

Az ír gulyás nem ízlett. Hol a hagyma? – kiáltottam fel. Elfogyott –
felelte Marthe. A konyhába rontottam, mindenütt kutattam a hagyma

után, azt gondolva, hogy Marthe, aki tudta, mennyire szeretem a hagymát, eldugta előlem. Még a szemetet is összeturkáltam. Semmi. Marthe gúnyosan nézett.

Felmentem a szobámba, széthúztam a függönyt. Gyászos égbolt tárult elém. Lefeküdtem. Nem értettem, mi történik velem. Akkoriban kínosan érintett, ha nem értettem a dolgokat. Megpróbáltam összeszedni magam. Hiába. Hát persze. A másodperceim fogytak, egyre fogytak, és nem tudtam elszámolni velük. Mégis sikerült félálomba merülnöm, ami nem könnyű, ha lelki bajok gyötrik az embert. Már kezdtem örülni a félálomnak, a kellemes lebegésnek, amikor belépett a fiam, kopogás nélkül. Márpedig ha van valami, amitől iszonyodom, hát az az, hogy kopogás nélkül lépnek a szobámba. És ha éppen maszturbálok az állótükröm előtt? Nem túl épületes látvány fiatal fiúnak az apa, amint tátongó sliccel, kiguvadt szemmel egy kis fanyar, satnya gyönyört igyekszik kicsikarni magából, áldatlan magvait a földre szórva. Erélyesen rendreutasítottam. Tiltakozott, hogy kopogott ő, kétszer is. Ha ezerszer kopogtál is – feleltem –, nincs jogod belépni, csak amikor azt mondom: tessék. De – mondta. Mi az, hogy de – mondtam. Fél ötre hazarendeltél – mondta. Van valami – mondtam –, ami még a pontosságnál is előbbre való. Ez pedig a szemérem. Ismételd meg! Nyeglén hadarta végig a mondatomat, és én elszégyelltem magam. Bőrig ázott. Na mit láttál? – mondtam. Liliomféléket, papa – felelte. Liliomféléket, papa! A fiam úgy ejtette ki a „papa” szót, mintha vérig akarna sérteni. Na, ide figyelj! – mondtam. Az arcán szorongó figyelem tükröződött. Nagyjából ezt mondtam: Este elutazunk. Az iskolai ruhádat vedd fel, a zöldet... Az kék, papa. Kék vagy zöld, felveszed – mondtam erélyesen. Folytattam. Belerakod a kis hátizsákodba, amit a születésnapodra kaptál tőlem, a toalettszereidet, bepakolsz még egy inget, hét alsónadrágot és egy pár zoknit. Megértetted? Melyik inget, papa? – mondta. Melyiket, melyiket – kiáltottam fel –, bánom is én. Az egyiket. Melyik cipőt vegyem fel? – mondta. Két pár cipőd van – mondtam –, a vasárnapi meg a hétköznapi, és azt kérded, melyiket vedd fel. Felálltam. Hülyét csinálsz belőlem? – mondtam.

Pontos utasításokat adtam a fiamnak. De vajon helyesek-e? Ésszerűnek bizonyulnak-e? Nem leszek kénytelen rövid időn belül megváltoztatni őket? Hiszen még sohasem tettem ilyesmit a fiam előtt. Sok veszély fenyegetett.

Hová megyünk, papa? – mondta. Hányszor mondtam már, hogy ne kérdezősködjön. De tényleg, hová is megyünk? Tedd, amit mondtam – vetettem oda. Holnap Py úrhoz kell mennem – mondta. Majd elmész máskor – mondtam. De fáj – mondta. Van más fogorvos is – mondtam –, nem Py úr az egyetlen fogorvos az északi féltekén. Meggondolatlanul hozzátettem: Nem a sivatagba megyünk. De ő nagyon jó fogorvos – mondta. Minden fogorvos egyforma – mondtam. Mondhattam volna, hogy hagyjon békén a fogorvosával, de nem, finom hangon beszéltem vele, mint egyenrangú féllal. Továbbá bebizonyíthattam volna, hogy hazudik, amikor a fogfájást emlegeti. Régebben fáj a foga, azt hiszem, az első zápfoga, de akkor már nem. Maga Py mondta. Megcsináltam a fia fogát – mondta –, már nem fájhat. Jól emlékeztem erre a beszélgetésre. Természettől nagyon rossz fogai vannak – mondta Py. Természettől – mondtam –, hogyhogy természettől? Mi ez? Csak nem valami rágalom! Rossz fogakkal született – mondta Py –, világeletében rossz fogai lesznek. Persze mindent elkövetek, amit csak tudok. Ami annyit jelentett, olyanak születtem, aki mindent elkövet, amit csak tud, tehát mindent elkövetek, amit csak tudok. Rossz fogakkal született! Nekem már csak a metszőfogaim voltak meg.

Esik még? – mondtam. A fiam egy kis tükröt vett elő a zsebéből, a fogait nézegette, ujjával megemelve a felső ajkát: Uhhh – mondta, elmélyülten folytatva a vizsgálatot. Ne turkálj már a szádban! – kiáltottam rá. Menj az ablakhoz, nézd meg, esik-e még! Az ablakhoz ment, és azt mondta, még esik.

Teljesen borult az ég? – mondtam. Igen – mondta. Egyáltalán nem derül? – mondtam. – Nem – mondta. Húzd össze a függönyt! – mondtam. Gyönyörű pillanatok, ahogy az ember szeme hozzászokik a sötétséghez. Itt vagy még? – mondtam. Még ott volt. Megkérdeztem, mire vár, miért nem teszi, amit mondok. A fiam

helyében már rég elmentem volna a fenébe. Méltatlan hozzám, más fából faragták. Csakis erről lehet szó. Sovány vigasz, ha fölényben érezzük magunkat a fiunkkal szemben, és nem csillapítja a lelkipurdalást, hogy a világra hoztuk. Magammal vihetem a bélyeggyűjteményemet? – mondta. Két albuma volt a fiamnak, a nagy, az igazi gyűjteménnyel, és egy kicsi, ebben tartotta a másodpéldányokat. Megengedtem, hogy hozza az utóbbit. Ha örömet okozhatok anélkül, hogy összeütközésbe kerülnék az elveimmel, szívesen teszem. Kiment.

Felkeltem, és az ablakhoz mentem. Nem nyughattam. Kidugtam a fejem a függöny mögül. Finom eső, borult ég. Nem hazudott. Talán nyolckor, fél kilenckor kiderül. Szép napnyugta, alkony, éj. A fogyó hold éjfél tájban kél. Csöngettem Marthe-nak, és megint lefeküdtem. Itthon vacsorázunk – mondtam. Csodálkozva bámult rám. Hisz mindig itthon vacsoráztunk! Még nem mondtam, hogy elmegyünk. Csak az utolsó pillanatban mondom meg, ha már fél lábbal kinn leszünk a házból, ahogy mondani szokás. Nem egészen bíztam benne. Az utolsó pillanatban hívom majd, és azt mondom: Marthe, elmegyünk, egy napra, két napra, három napra, egy hétre, két hétre, mit tudom én, isten vele. Az a lényeg, hogy ne legyen biztos a dolgában. Akkor meg minek zavartam? Mindenképpen felszolgált volna a vacsorát, ahogy mindig is felszolgált, nap nap után. Elkövettem azt a hibát, hogy a helyébe képzeltem magam.

És miért fosztottam meg a délutánjától? Ez még érthető. De azt mondani, hogy otthon vacsorázunk! Páratlan! De hiszen tudja, miért ne tudná, nagyon jól tudja. Most szimatot kap a felesleges közléstől, hogy történt valami, és leselkedik utánunk, igyekszik kifürkészni, hogy micsoda. Első hiba. Második, időrendben az első, nem mondtam meg a fiamnak, hogy tartsa a száját, ne fecsegen senkinek arról, amit hallott tőlem. Persze ez nem lett volna biztosíték semmire. Mindegy, meg kellett volna követelnem, ennyivel tartoztam magamnak. Ostobaságot ostobaságra halmoztam, pedig általában milyen ravasz vagyok! Megpróbáltam kiköszörölni a csorbát, s így szóltam: Kicsit később, mint rendszeren, kilenc előtt biztos nem. Zavarodottan menni készült, máris főtt a feje. Nem vagyok itthon

senkinek — mondtam. Tudtam, mit csinál, zsákot vet a hátára, és kilopakodik a kert végébe. Szól Hannának, az Elsner nővérek öreg szakácsnőjének, és jó ideig súgnak-búgnak majd a kerítésnél. Hanna nem járt kimenőre, nem szívesen hagyta el a házat. Az Elsner nővérek elég jó szomszédok voltak. Kicsit sokat muzsikáltak, mindössze ezt vethettem a szemükre. Ha van valami, ami az idegeimre megy, akkor a zene az. Amit jelen időben állítok, tagadok és kétlek, ma is aláírom. De majd inkább a múlt időt használom. Mert többnyire bizonytalan vagyok, nem tudom, így áll-e még a helyzet, nem vagyok biztos benne, szóval nem tudom, és talán nem is tudom meg soha. Kis ideig az Elsner nővérekre gondoltam. Még semmit sem intéztem el, és az Elsner nővérekre gondoltam! Volt egy skót terrierjük. Zulunak hívták. Időnként, ha jókedvem volt, átkiabáltam: Zulu! Kis Zulu! Már szaladt is a kerítéshez, köszönni. Igencsak jókedvű lehettem. Nem szeretem az állatokat. Különös. Nem szeretem az embereket, és nem szeretem az állatokat. Istentől viszont egyenesen undorodom. Leguggoltam, és a kerítésen keresztül vakargattam a füle tövét, kedves szavakat mondogatva. Nem vette észre, hogy undorodom tőle. A hátsó lábára ágaskodott, mellét a rácsnak feszítette. Akkor megláttam apró, fekete péniszét, mely vékony, nedves szörgubancban végződött. Imbolygott a hátsó lábain, térdhajlata remegett, mellső lábai a rácsot kaparták, támasztékot keresve. Én is imbolyogtam, guggolva. Szabad kezemmel a rácsba kapaszkodtam. Talán ő is undorodott tőlem. Nem tudtam szabadulni ezektől a komolytalan gondolatoktól.

Hirtelen feltámadt bennem a lázadás szelleme, és gondolkodóba estem, mi kényszerít rá, hogy vállaljam ezt a munkát. De már vállaltam, szavamat adtam rá, hogy elvégzem. Késő. A becsületszavamat. Egykettőre bearanyoztam a tehetetlenségemet.

Nem halaszthatnám másnapra az indulásunkat? Mehetnék egyedül? Hiába csűröm-csavarom. De csak az utolsó pillanatban indulunk, valamivel éjfél előtt. Megmásíthatatlan döntés – gondoltam. Egyébként a hold állapota is igazolta.

Azt csináltam, amit akkor szoktam, ha nem tudok aludni. Lassan, fokozatosan megvizsgáltam a gondolataimat, bebarangolva elmém minden zegét-zugát, úgy ismertem őket, mint az ösvényeket a kertemben, mégis mindig újak voltak, ha akartam, kihaltak, de ha úgy tetszett, benépesültek, és különös találkozásokra került sor. Hallottam a távoli cintányért, még van idő, még van idő. Dehogyan volt, felocsúdtam, minden eltűnt, igyekeztem újra a Molloy-ügyre gondolni. Megfoghatatlan szellem, néha tenger, néha világítótorony.

Mi, ügynökök sohasem kaptunk utasítást írásban. Gaber nem olyan ügynök volt, mint én. Hanem futár. Jogosan használt hát noteszt. A futárnak különleges képességekre volt szüksége, jó futár ritkábban akadt, mint jó ügynök. Én kitűnő ügynök voltam, de gyatra futár lettem volna. Gyakran bántam is. Gaber sokféle védelmet élvezett. Különleges kódot használt, rajta kívül senki sem ismerte. Minden futárnak be kellett adnia kódrendszerét az igazgatóságra, mielőtt feladatot kapott. Gaber egy kukkot sem értett az üzenetekből, melyeket közvetített. Gondolkodott rajtuk, és meghökkentően hülye következtetéseket vont le belőlük. Nemhogy egy árva szót se értett, de a tetejébe még azt hitte, hogy mindent ért. Ám ez még nem minden. Olyan gyenge volt az emlékezőképessége, hogy nem is tudta megjegyezni az üzeneteket, ezért használt noteszt. Ha becsukta a noteszt, egy szempillantás alatt mindent elfelejtett, egy szemernyit sem tudott az üzenet tartalmából. És ha azt mondom, hogy gondolkodott az üzenetein, és következtetéseket vont le, ne képzeljétek, hogy úgy gondolkodott, mint ti és én, mert mi becsukjuk a könyvet, és valószínűleg a szemünket is behunyjuk, de ő nem, ő olvasás közben gondolkodott. Amikor felemelte a fejét, nagyon gyorsan hadarta végig a kommentárját, mert ha akár egyetlen pillanatot is veszít, hát mindent elfelejt, az utolsó betűig. Gyakran töprengtem rajta, nem végeztek-e műtétet a futárokon, hogy ennyire feledékenyek. Bár nem hiszem. Mert mindenre elég jól emlékeztek, csak az üzenetre nem. És Gaber nagyon érthetően beszélt a gyerekkoráról meg a családjáról. Hogy mindenki más számára kifürkészhetetlen, hogy képtelen bármit is felfogni az üzenetek tartalmából, sőt néhány másodperc alatt el is felejt az egészet, mindez csak ritkán van meg egyazon személyben. Pedig éppen ezt

követelték a futárainktól. És hogy többre becsülték őket az ügynököknél, akik inkább megbízhatóak voltak, de nem különösebben tehetségesek, mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy ők nyolc fontot kaptak hetenként, mi pedig csak hat és felet, útiköltségre és egyéb kiadások fedezésére. És bár ügynökökről meg futárokról beszélek többes számban, semmi sem bizonyítja, hogy többen voltunk. Mert sohasem láttam más futárt, csak Gabert, és nem tudtam, hogy rajtam kívül még lennének ügynökök. De úgy véltem, többen lehetünk, és biztosan Gaber is így gondolta. Mert, azt hiszem, nem tudtuk volna elviselni az érzést, hogy csak ketten vagyunk ebből a fajtából. Természetesnek vettem, hogy minden ügynökhöz külön futárt rendelnek ki, Gaber pedig azt, hogy minden futár külön ügynököt értesít. Ezért mondhattam hát Gabernek, hogy bízzon meg mást a főnök ezzel a munkával, és Gaber is ezért mondta, hogy ragaszkodik hozzám. Ezt, ha nem Gaber találta ki, hogy becsapjon, csak azért mondhatta a főnök, mert táplálni akarta az illúziókat, ha ugyan volt. Zavaros az egész.

Csupán azért hittük szívesen, hogy egy hatalmas szervezet tagjai vagyunk, mert az ember úgy érzi, kisebb a szerencsétlenség, ha megosztja másokkal. Bár, ami engem illet, énnekem volt fülem a józan ész halk szavára, és biztosra vettem, hogy csak ketten csináljuk, amit csinálunk. Igen, világos pillanataimban lehetségesnek tartottam. Nem akarok titkolózni, megmondhatom, hogy e világosság fényénél sokszor már-már Gaber létezésében is kételkedtem. Ha nagy sebesen nem borított volna el megint a sötétség, talán még a főnököt is eltüntettem a színről, hogy kizárólag én legyek a felelős szerencsétlen életemért. Mert szerencsétlenségnek éreztem magam, heti hat és fél fonttal, plusz a prémiumokkal és a hamis elszámolásokkal. Ha Gabert meg a főnököt (egy bizonyos Youdit) elteszem láb alól, csak nem tagadhattam meg magamtól azt az örömet, hogy... szóval érthető. De nem a fényre, nem a nagy világosságra születtem, mely halált oszt, nekem mindössze kis lámpást juttatott a sors és végtelen türelmet, hogy megvilágítsam utamon az üres árnyakat. Szilárd test voltam szilárd testek között.

Lementem a konyhába. Nem számítottam rá, hogy Marthe-ot ott találom, mégis ott volt. A hintaszékben ült a tűzhely mellett, mogorva arccal ringatózott. Ha adni lehet a szavára, ez a hintaszék volt az egyetlen olyan holmija, amihez nagyon ragaszkodott, a világ minden kincséért sem vált volna meg tőle. Jegyezzük meg, nem a szobájában tartotta, hanem a konyhában, a tűzhely mellett. Inkább a konyhában tudta kihasználni, mert későn feküdt, korán kelt. Sok olyan gazda van, én is közéjük tartozom, aki rossz szemmel nézi a pihenésre szolgáló bútordarabot a munkahelyen. A cseléd pihenni akar? Menjen a szobájába! A konyhában mindennek fehérre festett keményfából kell lennie. Meg kell mondanom, hogy Marthe, mielőtt a szolgálatomba szegődött, megkért rá, engedjem meg, hogy a konyhában tarthassa a hintaszékét. Méltatlankodva elutasítottam. De láttam, hogy hajthatatlan, így végül beleegyeztem. Túlontúl jószívú voltam.

Szombatoként hozták a heti sörellátmányomat, mintegy féltucat literes világost. Egy napig hozzá se nyúltam, mert a világosnak állnia kell, mindenféle szállítás után. Gaber és én a hat üvegből megittunk egyet ketten. Tehát még ötnek kell lennie, meg a múlt hétről is maradt egy üveggel. Bementem az éléskamrába. Ott volt az öt üveg bedugaszolva, lepecsételve, a hatodik pedig háromnegyed részéig üresen. Marthe követett a szemével. Egy árva szó nélkül elmentem mellette, fel az emeletre. Állandóan csak jöttém-mentem. Benyitottam a fiam szobájába. Kis íróasztalánál ülve a bélyegeit csodálta, mindkét albuma ott volt előtte, a nagy és a kicsi. Jöttömre gyorsan becsukta őket. Mindjárt tudtam, miben mesterkedik. De előbb azt mondtam: összeraktad a holmidat? Felállt, és ideadta a hátizsákját. Belenéztem. Belenyúltam, végigtapogattam a tartalmát, félrefordított arccal. Minden benne volt. Visszaadtam neki. Mit csinálsz? – mondtam. Nézegetem egy kicsit a bélyegeimet – felelte. Ez neked nézegetés? – mondtam. Hát persze – mondta elképzelhetetlen pimaszsággal. Hallgass, te kis hazug! – kiáltottam rá. Tudjátok mit csinált? Egyszerűen átrakosgatta a nagyobb albumából, a gyűjteményéből, a ritka és értékes bélyegeket a másodpéldányok kis albumába, ezeket nézegette órák óta önfeledten, még néhány napra sem tudott lemondani róluk. Mutasd a

kilences Timorodat, az ötreises sárgát – mondtam. Habozott. Mutasd már! – ordítottam rá. Magam adtam neki, egy forintot költöttem rá. Jó vétel volt. Akkoriban. Beletettem – mondta szájalmas hangon, felemelve a másodpéldányok albumát. Csak ezt akartam tudni, azaz inkább tőle hallani, mert már tudtam. Jól van – mondtam. Az ajtóhoz mentem. Mind a két albumod itthon hagyod – mondtam –, a kicsit is meg a nagyot is. Semmi szemrehányás, csak egyszerű profetikus jelen, ahogy Youdi szokta: A fia majd elkíséri. Kimentem. De miközben a szobám felé tartottam, szinte nőiesen finom léptekkel a folyosón, és mint rendesen, gratuláltam magamnak az ötletes megtorláshoz, egyszer csak eszembe jutott valami, nyomban visszamentem a fiam szobájába. Ugyanott ült, csak kissé más testtartásban, karja az asztalon, feje a karján. A látvány a szívemig hatolt, mégis megtettem a kötelességemet. Nem mozdult. A biztonság kedvéért – mondtam –, a páncélszekrénybe tesszük az albumokat. Még mindig nem mozdult. Hallod? – mondtam. Felugrott, felrúgta a széket, és dühöngve ordította: Csinálj velük, amit akarsz! Látni sem akarom őket! Véleményem szerint szabad folyást kell engedni a dühnek, hideg fejjel kell eljárni. Fogtam az albumokat, és némán kimentem. Tiszteletlen volt hozzám, de abban a pillanatban nem utasíthattam rendre. Megálltam a folyosón, és hallgattam a csapkodást meg a felborított bútorok zaját. Más ember, aki nem ura magának, közbelépett volna. Nem volt ellenemre, hogy a fiam szabad folyást enged fájdalmának. Csillapodik tőle. A néma szenvedéstől jobban kell tartanunk, szerintem. Hónom alatt az albumokkal visszamentem a szobámba. Nagy kísértéstől kíméltem meg a fiamat, mégpedig attól, hogy a zsebébe tegye néhány kedvenc bélyegét: egész úton bennük gyönyörködött volna. Bár nincs abban semmi rossz, ha magával visz néhány bélyeget. Csak engedetlenségre ösztönzi. Mert el kell rejtőznie az apja elől, ha nézegetni akarja őket. És ha elveszíti őket, ami egyenesen elkerülhetetlen, hazudnia kell, ha igazolni akarja előttem az eltűnésüket. Nem, inkább az egész albumot vitte volna magával, ha tényleg képtelen megválni kedvenc bélyegeitől. Mert egy albumot nehezebb elveszíteni, mint egy bélyeget. De én jobban tudom, mint ő, mit tehet, mit nem. Mert én tudtam, amit Ő még nem tudott, például azt, hogy ez a döntés is a javát szolgálja. Sollst entbehren,

ezt a leckét akartam a fejébe verni, amíg zsenge és fiatal. Bűvös erejű szavak, tizennégy éves koromig álmodni sem mertem, hogy össze is lehet kapcsolni őket. Ez a lecke biztosan undorral tölti el irántam, és meggyűlöllet vele, nemcsak engem, hanem magát az apaság eszméjét is meggyűlölletti, de minden erőmmel azon leszek, hogy megtanulja. Kárpótol a gondolat, hogy az én halálom és az övé között, amikor egyszer egy pillanatra abbahagyja az emlékem fölötti gyalázkodást, felteszi magának a kérdést, vajon nem volt-e igazam, nekem elég ez, minden eddigi és további vesződtségemért kárpótol. Először majd azt feleli, hogy nem, és tovább szórja rám átkait. De megszületik benne a kétely. És időnként feltámad. Így okoskodtam.

Maradt még néhány óráig vacsoráig. Elhatároztam, hogy jól kihasználom. Mert vacsora után szunyókálok. Levettem a mellényemet, a cipőmet, kigomboltam a nadrágomat, és a takaró alá bújtam. A sötétben, a jó melegben fekvé mélyebbre hatolok a külvilág hamis zűrzavarába, kikeresem benne a prédámat, megérezem, mi a teendő, nyugalmat találok mások nevetséges nyomorúságában. Távol a világtól, a zshivajától, a nagy felfordulástól, komor fényétől, ítélkezem róla, és azokról is, akik, mint én is, visszavonhatatlanul e világra ítéltettek, meg arról is, aki tőlem várja, hogy felszabadítsam, pedig magamat se tudom felszabadítani. Minden sötét, de ez: csak egyszerű sötétség, mely nagy tömbökből áll. És a tömbök megmozdulnak, csupaszok, akár a törvény. Miből vannak? Nem fontos. És az ember is ott van valahol, mérhetetlen tömbként, mint egy szikla, ahogy a természet megformálta, jeltelenül és egyedül. A tömegben ott bujkál az ügyfél, aki egyedi lénynek képzei magát. Bárki lehet. De azért fizetnek, hogy megkeressem. Én megérkezem, Ő kiválik a sokaságból, egész életében arra várt, hogy kiválasszák, a maga módján kárhosszon el, üdvözüljön vagy lehessen közepeszerű a többi között. Ilyen hatást gyakorol néha rám a csend, a meleg, a félhomály és az ágyam illata. Felöltözöm, kimegyek a szobából, és minden megváltozik. Fejemből leszalad a vér, megrohannak a tárgyak hangjai, szétválnak, egyesülnek, ezer darabra törnek, nem ismerem fel a hasonlóságokat, bőröm minden négyzetmillimétere más és más üzenetet közvetít, hánykolódom a jelenségek viharában. Ilyen érzéketek között élek és dolgozom.

Szerencsére tudom, hogy csalókák. Nekik köszönhetem, hogy észre térek. Mint akit hirtelen fájdalom ébreszt fel. Visszafojtott lélegzettel mozdulatlaná dermed, vár, azt gondolja: Rossz álmom. Vagy: Idegfájás, majd zihálva, egész testében reszketve, újra elalszik. Pedig mielőtt munkához lát az ember, kellemes, ha belemerül ebbe a tömör, lassú világba, ahol minden csigalassúsággal mozog az időtlenül régi utakon, és ahol persze lehetetlen a nyomozás. De akkor, hangsúlyozom, akkor, komolyabb okaim is voltak erre, és remélem, inkább hasznos, mint kellemes okaim. Mert ezt a munkát csak úgy mertem szemügyre venni, ha előzőleg áthelyezem, hogy is mondjam csak, a végtelen végső célok tartományába, igen, miért ne. Mert ott, ahol Molloy nem lehet, meg egyébként Moran sem, Moran ott is Molloy fölé kerekedhet. És ha ebből a vizsgálódásból a megbízó szerint nem sül ki semmi jó vagy hasznos, mégiscsak viszonyt létesítek, mégpedig nem okvetlenül hamis viszonyt. Mert a kifejezések hamisságából nem szükségképpen következik a viszony hamissága, ha jól tudom. És nem csupán ezért, hanem mert már a kezdet kezdetén mesés vonásokkal akartam felruházni az emberemet, ami javamra lesz majd, éreztem. Tehát levettem a mellényemet és a cipőmet, kigomboltam a nadrágomat, és a takaró alá bújtam, nyugodt lélekkel, mint aki nagyon is jól tudja, mit csinál.

Molloy vagy Mollose nem volt ismeretlen számomra. Ha lettek volna kollégáim, valószínűleg beszélek róla velük, mint olyan emberről, akivel előbb-utóbb foglalkozni kell. De nem voltak kollégáim, és azt sem tudtam, milyen körülmények között szereztem tudomást a létezéséről. Talán én találtam ki, egyszer csak rábukkantam az agytekervényeim közt. Néha bizony ismeretlen lényekkel találkozunk, akik nem is egészen ismeretlenek, mert nagyon is megvolt a szerepük az agyműködésünkben. Ilyesmi még sohasem fordult elő velem, és nem hittem volna, hogy efféle tapasztalataim lehetnek, még az egyszerű *déj* *vu*-ben sem volt részem soha. Bár akkor mintha éppen ilyesmi történt volna velem. Mert ki más beszélt Molloyról, ha nem én, és kinek, ha nem magamnak? Hiába törtem a fejem. Mert ha nagy ritkán megesett, hogy szóba álltam emberekkel, kerültem az ilyen témákat. Ha valaki más beszél Molloyról, biztosan a lelkére kötöm, hogy hallgasson, és

én sem árulom el létezését az égvilágon senkinek. Ha lettek volna kollégáim, természetesen másként áll a helyzet. Kollégák között olyasmiről is beszél az ember, amiről minden más társaságban hallgat. De nem voltak kollégáim. Valószínűleg ez a tény magyarázza szörnyen rossz közérzetemet már az ügy kezdete óta. Mert nem kis dolog, hogy érett férfiből, aki azt hiszi, már nem érheti meglepetés, ilyen szégyenletes bohócot csinálnak. Tényleg volt miért nyugtalankodnom.

Úgy rémlett, Molloy vagy Mollose anyó sem teljesen idegen. De nem láttam olyan tisztán, mint a fiát, pedig, Isten a tanúm, ő is messze volt tőle, mármint attól, hogy tisztán lássam. Végül is Molloy vagy Mollose anyóról talán csak annyit tudtam, amennyit a fia hordozott magában belőle, mint csecsemő a méhburok foszlányait.

A Molloy és Mollose név közül talán a második tűnt pontosabbnak. De nem sokkal. Amit tisztán hallottam, valószínűleg a lelkem mélyén, ahol nagyon rossz az akusztika, az az első szótag volt, a „Mol”, majd mindjárt utána, de sokkal tompábban, mintha az első szótag felzabálta volna, a második következett, ami „ose”, „ote” sőt akár „oc” is lehetett. Én az „ose”-t választottam, mert lélekben tán e végződés felé hajlottam, ez állhatott legközelebb hozzám, a többi meg semmilyen húrt nem pendített meg lelkemben. De Gaber Molloyt mondott, nem is egyszer, ráadásul nagyon kivehetően, így kénytelen voltam elismerni, hogy Molloy a pontos név, és tévedek, ha Mollose-t mondok. Személyes hajlandóságomat leküzdve, ezentúl én is Molloyt mondtam, mint Gaber. Eszembe sem jutott, hogy két különböző személyről van szó, mondjuk az én Mollose-omról és a megbízó Molloy-áról, akit meg kell keresnem, ha felötlik bennem, tüstént elhessegetem e gondolatot, mint egy legyet vagy darazsat. Istenem, milyen nehezen jut dűlőre önmagával az ember. Én, aki azzal hízelegtem magamnak, hogy kiegyensúlyozott vagyok, hideg, mint a jég, és nyoma sincs lelkemben hamis mélységeknek!

Tudtam hát Molloyról, ha nem is valami sokat. Röviden elmondom azt a keveset, amit tudtam róla. Egyszersmind a tudásom legszembeütőbb fogyatékoságára is rámutatok.

Nagyon kis helyen lakik. Az ideje is kevés. Folyton siet, szinte kétségbeesetten, roppant közeli célok felé. Néha fogoly, ilyenkor a jó ég tudja, milyen közeli határok felé igyekszik, néha viszont üldözik, ekkor a középpontban keres menedéket.

Zihál. Ahányszor csak felbukkant bennem, azon nyomban eltöltött a zihálásával.

Még sík terepen is, mintha utat törne magának. Inkább rohan, mint jár. Mégis nagyon lassan halad. Jobbra-balra imbolyog, mint egy medve.

Ingatja a fejét, érthetetlen szavakat mormolva.

Erőtéljes, vaskos, sőt alaktalan. Ha nem is fekete, sötét színű.

Mindig úton van. Sohasem láttam pihenni. Néha megáll, és dühös pillantásokkal körülkémelek.

Így jelent meg előttem, nagy ritkán. Ilyenkor őrjöngtem, dühöngtem, fuldokoltam, hiába próbáltam lerázni, teljes erőmből. Önmagam ellentéte voltam mindenben. Átváltoztatott. Aztán láttam, hogy eltűnik, egész testem majdhogynem üvöltött, szinte sajnáltam.

Halvány fogalmam sem volt, mit akar.

A korára semmi sem utalt. Azt hiszem, a külseje mindig olyan lehetett, amilyennek láttam, és olyan is marad mindvégig, míg csak el nem jön a vég, amit nehezen tudtam elképzelni. Nem tudtam, mi juttatta ilyen állapotba, így azt sem sejthettem, miképpen vet véget neki a maga eszközeivel. A természetes vég nem látszott valószínűnek, nem tudom, miért. S vajon az én természetes végem, mert bizony természetes halállal akartam meghalni, nem esik egybe az övével? Óvatosságból ezt nem vettem biztosra. Egyébként létezik-e egyáltalán nem természetes halál, a jóságos természet kebelében nem mind egyformán jók-e, még az úgynevezett

erőszakos halálnemek is? De ne bonyolódjunk hiábavaló feltevésekbe.

Az arcából nem láttam semmit. Úgy vélem, borostás volt, durva, és folyton grimaszolt. De ezt csak úgy gondoltam.

Különösnek tűnhetett számomra, hogy ilyen aprólékos, szorgos és nyugodt ember, mint én, aki végtelen türelemmel szemléli a külvilágot meg a mindennapi élet apróbb keserveit, aki házának, kertjének, szerény javainak él, és megbízhatóan, ügyesen végzi undorító munkáját, és úgy gondolkodik, hogy mindenkor józanul a realitás határain belül marad, mert annyira fél a bizonytalantól, hogy ilyen kreatúra, mert az voltam, kreatúra, semmi több, rémképektől rettegjen, bizony különösnek érezhettem, és biztos fel is merült bennem a gondolat, hogy saját érdekemben jó lenne véget vetni e helyzetnek. De nem tettem semmit! Abban láttam a baj gyökerét, hogy egyedül vagyok, de szükségem volt a magányra, még ha nem valami dicséretes dolog is ez, igen, szükségem volt rá, ragaszkodtam hozzá, nem foggal-körömmel ugyan, csak ahogy a tyúkjaimhoz vagy a hitemhez, de ugyanannyi tisztánlátással is. Egyébként mindez nem játszott túlzottan fontos szerepet az életemben, ebben az elmondhatatlanul fura tákolmányban, semmivel sem zavarta meg jobban, mint az álmaim, hamar el is felejtettem az egészet. Rejtőzzünk el, mielőtt még keresnének, világéletemben ezt az elvet vallottam. Ha el kellett volna mesélnem az életem, még csak nem is említettem volna ezeket a jelenéseket, a szerencsétlen Molloyt meg még kevésbé, mint a többit. Mert voltak mások is, másként lenyűgözőek.

De e képeket eltorzítja a tudatos emlékezés. Ezt-azt hozzájuk tesz, és el is vesz belőlük. És az a Molloy, aki megjelent nekem azon az emlékezetes augusztusi vasárnapon, nem lelkem legmélyéről érkezett, annak még nem jött el az ideje. De ami a legjellegzetesebb vonásokat illeti, nyugodt voltam, a hasonlóság megvolt. Akkor se szólhatok egy szót sem, ha nagyobb az eltérés. Mert amit tettem, nem Molloyért tettem, ő nem izgatott, nem is magamért, hisz magamról már lemondtam, hanem a munka érdekében, amely, ha

szükség volt is ránk, hogy létrejöhessen, lényegét tekintve névtelen volt, de fennmarad, élni fog az emberekben, akkor is, ha mi, nyomorult napszámosai rég nem is leszünk többé. Azt hiszem, nem mondhatják majd, hogy félvállról vettem a munkámat. Inkább így szólnak majd gyöngéden: Hol vannak azok a régi legények, kihalt ez a fajta, nem terem többé.

Két megjegyzés.

Az a Molloy, akit megpróbáltam óvatosan felvázolni, nem hasonlíthatott az igazi Molloyra, aki után, egy kicsit később, lázasan kutatva, tűvé tettem a fél világot.

Talán már összekevertem, és nem is vettem észre, az én belső Molloyomat a másik Molloyjal, akit Gaber írt le.

Összesen három, nem, inkább négy Molloy létezett.

Az egyik bennem lakott, a másik a karikatúra volt, amit én csináltam róla, aztán volt a Gaber-féle Molloy, és a húsból és vérből való, aki várt rám valahol. Hozzátehetném még ötödiknek a Youdi-félét is, ha nem lennék tisztában vele, hogy Gaber mindig hajszálpontosan tolmácsolta az utasításokat. Rossz okoskodás. Mert ugyan miből gondolnánk, hogy Youdi mindent elmondott Gabernek, amit csak tudott az emberéről, vagy tudni vélt (ami Youdinál egyes ugyanaz). Biztos nem. Csak annyit mondott, amennyit hasznosnak tartott parancsai gyors és pontos végrehajtása szempontjából. Hozzáteszem tehát még az ötödik Molloyt, a Youdi-félét. De ez az ötödik vajon nem azonos-e a negyedik Molloyjal, az úgynevezett igazival, amelyik követi az árnyékát? Sokért nem adtam volna, ha tudom.

Létezett még több Molloy is, persze. De csak maradjunk együtt, meghitt baráti körben! Nem igaz? És azon se törjük a fejünket, hogy az öt Molloy mindig ugyanolyan volt-e, vagy, mondjuk, állandóan változtatta a külsejét. Mert Youdi, jellemző módon, nagyon könnyen meggondolta magát.

Ez három megjegyzés. Pedig csak kettőről volt szó.

Miután megtört a jég, úgy éreztem, eljött az ideje, hogy szemügyre vegyem Gaber jelentését, és leszögezzem a hivatalos tényeket. Úgy látszott, végre elkezdődik a nyomozás.

Körülbelül abban a pillanatban hangzott fel a gong, jó erősen, az egész házat megtöltötte. Kilenc óra volt, tényleg. Felkeltem, rendbe szedtem a ruházatomat, és leszaladtam a lépcsőn. Mindig is Marthe apró diadalai és nagy örömei közé tartozott, hogy bejelentse, a leves az asztalon van. Mit az asztalon! Már meg is fagy! Mert általában az étkezés ideje előtt néhány perccel már az asztalnál ültem, szalvétával a nyakamban, majszoltam a kenyeret, piszkáltam a terítéket, csörömpöltem az evőeszközzel, vártam, hogy kiszolgáljon. Nekiestem a levesnek. Hol van Jacques? – mondtam. Vállat vont. Rabszolgák gyalázatos mozdulata. Mondja meg neki, hogy azonnal jöjjön be – mondtam. A leves már nem gőzölgött. De gőzölgött-e az imént egyáltalán? Marthe visszajött. Nem akar bejönni – mondta. Letettem a kanalam. Mondja, Marthe – mondtam –, mi ez a kotyvalék? Megmondta, hogy mi az. Ettem már ilyesmit? – mondtam. Megnyugtatott, hogy igen. Akkor én nem vagyok formában – mondtam. Ez a szellemes ötlet annyira megtetszett, hogy a végén csuklani kezdtem a röhögéstől. Marthe nem értette, hülyén bámult rám. Jöjjön le – mondtam végül. Tessék? – mondta Marthe. Megismételtem. Még mindig, mintha őszintén zavarban lett volna. Hárman vagyunk ebben a kis Trianonban – mondtam –, maga, a fiam és én. Mondom, jöjjön le. De gyengélkedik – mondta Marthe. Ha mindjárt a halálán van is – mondtam –, jönne le! Mérgemben időnként pontatlanul használtam a nyelvet. Nem is bántam. Úgy éreztem, minden nyelvhasználat pontatlan. Persze aztán megjegyeztem. Nem árt, ha néha bűnt követ el az ember.

Jacques vörös volt, mint a répa. Edd meg a levesedet – mondtam –, hallani akarom a véleményedet. Nem vagyok éhes – mondta. Edd meg a levesedet! – mondtam. Tudtam, hogy nem fogja megenni. Mi bajod? – mondtam. Rosszul vagyok – mondta. Micsoda undorító az

ifjúság! Explicit módon, ha lehet! – mondtam. Szándékosan használtam az „explicit” szót, mert a fiatalok általában nem értik, de én elmagyaráztam Jacques-nak a jelentését és a használatát néhány nappal azelőtt. Remélhettem hát, hogy azt mondja, nem érti. De kis ravaszdi volt ő, a maga módján. Marthe! – üvöltöttem. Előjött. A többit – mondtam. Nagy figyelemmel bámultam ki az ablakon. Nemcsak az eső állt el, ezt már tudtam, hanem nyugaton szép vörös sávok is csíkozták az eget, és egyre feljebb kúsztak az égbolton. Mindezt inkább sejtettem, mint láttam, a faszor mögött. Nagy öröm árasztott el, alig túlzok, a szépség, valami ígéret öröme. Felsőhajtva elfordultam, mert a szépség öröme nem mindig jár egyedül, és akkor megláttam, amit teljes joggal többinek neveztem az imént. Ez meg mi? – mondtam. Vasárnap este rendszerint hideget ettünk, a szombat esti maradékot, csirkét, kacsát, libát, pulykát, mit tudom én. A pulykáimmal mindig nagy sikerem volt, inkább pulykát érdemes nevelni, mint kacsát, szerintem. Talán kényesebb, de hogy kiadósabb, az biztos, ha értünk hozzá, szívesen gondozzuk, szóval, ha szeretjük, és meg tudjuk szerettetni magunkat vele. Pásztorsült – mondta Marthe. Megkóstoltam, csak úgy, a tálból. És a tegnapi csibével mit csinált? – mondtam. Marthe arca diadalittas kifejezést öltött. Várta ezt a kérdést, világos, számított rá. Arra gondoltam – mondta –, szívesebben eszi majd melegen, indulás előtt. És ki mondta magának, hogy elmegyek? – mondtam. Az ajtó felé indult, ez volt a legbiztosabb jele annak, hogy feleselni fog. Csak menekülés közben mert megsérteni. Nem vagyok vak – mondta. Kinyitotta az ajtót. Sajnos – mondta. És becsukta az ajtót maga mögött.

A fiamat néztem. A szája nyitva volt, a szeme csukva. Te árultál el? – mondtam. Úgy tett, mintha ott se lenne. Megmondtad Marthe-nak, hogy elmegyünk? – mondtam. Azt mondta, nem. És miért nem? – mondtam. Nem találkoztam vele – mondta cinikusan. De hiszen az előbb felment a szobádba – mondtam. Akkor már elkészült az étel – mondta. Időnként majdnem méltó volt hozzám. De az ételt nem kellett volna említenie. De még fiatal volt és tapasztalatlan, így hát nem nyaggattam tovább. Próbáld megmondani – mondtam – egy kicsit pontosabban, hogy mit érzel. Fáj a gyomrom – mondta. Fáj a

gyomra! Lázad van? – mondtam. – Nem tudom – mondta. Találd ki! – mondtam. Egyre hülyébbnek látszott. Szerencsére mindig feltettem az i-re a pontot. Keresd meg a gyorsláz mérőt – mondtam –, jobbra, felülről lefelé a második fiókban van, az íróasztalfiókban, mérd meg a lázad, és hozd ide a láz mérőt! Vártam néhány percig, aztán kérdés nélkül, lassan, szóról szóra megismételtem ezt az elég hosszú és bonyolult mondatot, melyben legalább három felszólító igealak szerepelt. Amikor elindult, tehát valószínűleg megértette a lényegét, kedélyesen hozzátettem: Tudod, melyik szádba tedd? A fiammal folytatott társalgásokban szívesen engedtem meg magamnak kétes értékű viccelődést, pedagógiai célzattal. És ha nem értette meg mindjárt a csattanót, azt hiszem, jó néhányét nem értette meg, hát törhette rajtuk a fejét kedvére, vagy akár meg is beszélhette a haverjaival, hogy vajon mi lehet az értelmük. Ami már önmagában nagyszerű agytorna. Ugyanakkor utat mutattam zseni szellemének, iszonyatot ébresztve benne a test és működése iránt. De rosszul fogalmaztam a mondatomat, inkább azt kellett volna mondanom: Ne téveszd el a bejáratot! Akkor vett erőt rajtam ez a megbánás, amikor tüzetesen szemügyre vettem a pásztorsültet. Felfordítottam a kanállal, és minden oldalról megszemléltem. Beledöftem a villát. Behívtam Marthe-ot, és azt mondtam: A kutyájának se adna ilyen. Mosolyogva az íróasztalomra gondoltam, mindössze hat fiókja volt, három-három kétoldalt és köztük az üres rész, a lábamnak. Ehetetlen a vacsorája – mondtam –, legyen szíves, készítsen egy csomag szendvicset a csirkéből, ha ugyan nem ette meg az egészet. Végre visszajött a fiam. Ehhez kellett gyorsláz mérőt venni! Ideadta. Legalább volt időd megtörölni? – mondtam. Láta, hogy hunyorogva keresgélem a higanyszál végét, az ajtóhoz ment és villanyt gyújtott. Milyen messze volt Youdi abban a pillanatban! Télen néha, amikor kimerülten, elcsigázva tértem haza az egész napi hiábavaló lőtás-futás után, a tűz előtt találtam a papucsomat, felső bőrrel a lángok felé fordítva. Láza volt. Semmi bajod – mondtam. Felmehetek? – mondta. Minek? – mondtam. Lefeküdni – mondta. Vajon nem a gondviselés szól közbe? Tán igen, de nem mertem volna hivatkozni rá. Csak nem teszem ki magam az ég haragjának, talán végzetes csapást mér rám, egyszerűen azért, mert gyomorrontása van a fiamnak. Ha komolyan

megbetegszik útközben, az más. Nem véletlenül tanulmányoztam az Ótestamentumot. Szartál, gyermekem? – kérdeztem szelíden. Próbáltam – mondta. Kell? – mondtam. Igen – mondta. De nem jön semmi – mondtam. Nem – mondta. Csak egy kis szél – mondtam. Igen – mondta. Hirtelen eszembe jutott Ambroise atya szivarja. Rágyújtottam. Majd meglátjuk – mondtam és felálltam. Felmentünk az emeletre. Sós vizes beöntést adtam neki. Rúgkapált, de nem sokáig. Kihúztam a csövet. Próbáld visszatartani – mondtam –, ne ülj a bilin, feküdj hasra! A fürdőszobában voltunk. Lefeküdt a csempére, vaskos fenéke égnek meredt. Hagyd jól felszívódni! – mondtam. Micsoda nap! A szivarom hamuját néztem. Kék volt és szilárd. A fürdőkádb szélére ültem. A porcelán, a tükrök és az acél nagy nyugalommal árasztottak el. Legalábbis azt hiszem, ezek nyugtattak meg. Egyébként nem is voltam olyan nagyon nyugodt. Felálltam, letettem a szivart, és megmostam a fogaimat. Hátral is megmostam a fogínyem. Felhúztam a szám szélét, mely olyan keskeny, hogy természetes állapotban nem is látszik, és megnéztem a tükörképemet. Hogy nézek ki? – gondoltam. A bajuszom lehangolt. Szabálytalan volt. Pedig jól állt nekem a bajusz, nélküle elképzelhetetlen lettem volna. De jobban is állhatott volna. Csak egy kis igazítást valamelyik oldalon. De melyiken? Túl sűrű, vagy inkább ritka? Most – mondtam továbbra is elmélyülten szemlélve magam – ülj vissza a bilire, és nyomj! Nem inkább a színével van valami baj? Az ürülés zaja kevésbé emelkedett problémákra terelte a figyelmemet. A fiam minden ízében reszketve felállt. Együtt hajoltunk a bili fölé, melyet, két fülénél fogva, párszor megdöntöttem ide-oda. Néhány nyúlós, csenevész szardarab úszkált a sárga folyadékban. Hogy akarnál szarni – mondtam –, ha semmi sincs a gyomrodban? Közölte, hogy ebédelt. Nem nyúltál semmihez – mondtam. Hallgatott. Az elevenére tapintottam. Megfeledkezel róla, hogy egy-két óra múlva indulunk – mondtam. Én nem tudok – mondta. Így hát – folytattam – enned kell. Erős fájdalom nyilallt a térdembe. Mi van veled, papa? – mondta. Leereszkedtem a hokedlire, felhúztam a nadrágom, megnéztem a térdem, és többször behajlítottam a lábam. Gyorsan a jódot! – mondtam. Rajta ülsz – mondta. Felálltam, a nadrágszáram lecsúszott a bokáimig. A tárgyak tehetetlensége a szó szoros értelmében megvadítja az embert. Olyan üvöltésben törtem

ki, hogy az Elsner nővérek is meghallhatták. Leteszik a könyvet, felemelik a fejüket, összenéznek, csendben figyelnek. Semmi. Magányos kiáltás az éjszakában. Aztán még egy. Két gyűrűvel díszített, öreg, eres kéz keresi egymást, összekulcsolódik. Megint felhúztam a nadrágomat, dühödten felgyűrtem a combomra, felemeltem a hokedli tetejét, kivettem a jódot, és bedörzsöltem vele a térdemet. A térd tele van apró, mozgékony csontokkal. Hagyd jól felszívódni! – mondta a fiam. Ezért még megfizet. Amikor végeztem, mindent a helyére tettem, kigöngyöltem a nadrágszáramat, leültem a hokedlira, és figyeltem. Semmi. Vagy megpróbáljunk inkább valami jóféle hánytatót? – mondtam, mintha mi sem történt volna. Álmos vagyok – mondta. Menj lefeküdni – mondtam –, majd viszek neked az ágyba valami kis ennivalót, aminek örülni fogsz, alszol egy keveset, aztán együtt elindulunk. Magamhoz öleltem. Mit szólsz hozzá? – mondtam. Azt mondta: Igen, papa. Szeretett abban a pillanatban, ahogy én szerettem? Sosem lehet tudni egy ilyen kis alattomosnál. Feküdj le gyorsan – mondtam –, takarózz be jól, mindjárt jövök. Lementem a konyhába, forraltam egy bögre tejet, lekvárt bontottam, majd mutatósan elrendeztem őket a szép lakktálcán. Szeretetre vágyik! Megkapja! Marthe a hintaszékében terpeszkedve szótlanul figyelt. Mint egy Párka, akinek elfogyott a fonala. Mindent rendbe raktam magam után, és az ajtó felé indultam. Lefekhetek? – mondta. Megvárta, míg felállok, tálcával a kezemben, és csak akkor tette fel a kérdést. Kimentem, letettem a tálcát egy székre a lépcső aljánál, és visszamentem a konyhába. – Megcsinálta a szendvicseket? – mondtam. Közben kihűlt a tej, és undorítóan megfölösödött. Megcsinálta őket. Lefekszem – mondta. Mindenki lefeküdt. Egy-két óra múlva fel kell kelnie – mondtam – bereteszelní a kaput meg az ajtókat. Most már csak döntse el ő, érdemes-e lefeküdni. Megkérdezte, előreláthatólag mennyi ideig maradok távol. Tudta már, hogy nem egyedül megyek? Biztos. Amikor felment, hogy lehívja a fiamat, észrevehette a hátizsákot, ha a fiam nem mondott is neki semmit. Fogalmam sincs – mondtam. Aztán látva, milyen öreg, sőt ami még rosszabb, rohamosan öregszik, mennyire magányos, és folyton csak mogorván gubbaszt az örökös szegletében, még hozzátettem: Nem maradok el sokáig, ne féljen. Majd szívélyes szavakkal biztatni kezdtem, legalábbis én

szívélyesnek szántam őket, hogy pihenjen, amíg nem vagyok itthon, kapcsolódjon ki, látogassa a barátnőit, és hívja is meg őket. Ne sajnálja a teát meg a cukrot! – mondtam. És ha esetleg pénzre lesz szüksége, forduljon dr. Savoryhoz. A hirtelen támadt kedvesség hevében kezet nyújtottam neki, ő pedig sietve a kötényébe törölte a magáét, mihelyt megértette a szándékomat. A kézzszorítás után nem engedtem el mindjárt azt a vörös, puha kezét. Hanem megfogtam az egyik ujj hegyét, magam felé húztam és megnéztem. Ha lettek volna könnyeim, órák hosszat ontom őket arra a kézre, ő meg biztos azt hitte, hogy tisztességtelen ajánlatot akarok tenni neki. Elengedtem a kezét, fogtam a szendvicseket, és kimentem.

Marthe már régóta szolgált nálam. Gyakran elutaztam. De még sohasem búcsúztam így tőle, mindig csak sebtében, félvállról, még ha hosszabb távolléttől kellett is tartanom, amiről ebben az esetben szó sem volt. Néha egyszerűen elmentem, és egy árva szót sem szóltam.

Mielőtt a fiam szobájába mentem volna, a magaméba mentem. A szivar még mindig a számban lógott, de a szép hamu lepottyant valahol. Megróttam magam e gondatlanságért. Altatót kevertem a tejbe. Nincs bocsánat! Már indulni készültem, amikor tekintetem az íróasztalon lévő két albumra esett. Eltűnődtem, ne vonjam-e vissza tilalmamat, legalábbis ami a másodpéldányok albumát illeti. Az imént feljött ide a lázmérőért. Sokáig maradt. Tán kihasználta az alkalmat, és megkaparintotta néhány kedvenc bélyegét? Az összeset nem ellenőrizhetem. Letettem a tálcát, és szűrőpróbaszerűen megnéztem néhány bélyeget, az egymárkás, kárminvörös Togót, a szép hajóval, az 1901-es, tízreises Nyasszát és egypár másikat. A Nyasszát nagyon szerettem. Zöld volt, zsiráfot ábrázolt, amint egy pálmafa koronáját legeli. A helyükön találtam a bélyegeket. Bár ez semmit sem bizonyított. Mindössze azt, hogy ezek a bélyegek a helyükön voltak. Megítélésem szerint nem állt módomban megváltoztatni szabad és világosan kinyilatkoztatott döntésemet, mivel tekintélyem csorbát szenvedne, sőt ne adj' isten, Összeomlana. Mélységesen sajnáltam. A fiam már aludt. Felébresztettem. Az undortól fintorogva ivott-evett. Így köszönte meg a jóságomat! Megvártam, míg az utolsó

csepp, az utolsó morzsa is eltűnik. A fal felé fordult, én pedig betakartam. Nem sokon múlt, hogy megcsókoljam. Egyikünk sem szólt egy szót sem. Akkor nem volt szükségünk szavakra. Ritkán fordult elő, hogy beszélt volna a fiam, ha nem kérdeztem. És ha kérdeztem, többnyire lassan, vonakodva felelt. Bezzeg, a haverjai közt, amikor azt hitte, messze vagyok, hihetetlenül gyorsan pergett a nyelve. Távolról sem szegte kedvemet, hogy a jelenlétem belefojtotta a szót. Hallgatni és fülelni! Száz ember közül egy sem képes rá, sőt nem is tudja, mit jelent.

Pedig a szánalmas, nevetséges zajokon túl olyankor hallatszik a világegyetem örök csendje. Erre akartam megtanítani a fiamat. Húzódjon csak félre olyanoktól, akik azt hiszik, látnak is valamit, ha kinyitják a szemüket. Nem azért kínlódtam, gyötrődtem, vesződtem, egzisztenciát teremtve, nem azért kuliztam, mint valami rabszolga, hogy a fiam ugyanezt tegye. Lábujjhegyen kimentem. Elég szívesen játszottam végig a szerepemet.

Ha akkor így húztam az időt, most miért tennék úgy, mintha nagyon siettem volna? Ez csak úgy véletlenül kicsúszott a számon. Nem is nagyon érdekel az egész. Mert most, hogy arról a napról írok, újra az az ember vagyok, aki akkor sekélyes nyugtalansággal töltötte meg a napot, csak azért, hogy elterelje róla a figyelmét, hogy úgy érezze, nem kell azt tennie, amit tennie kell. S ahogy akkor ímmel-ámmal gondoltam Molloyra, ma éjjel vonakodva írok róla. Motoszkált már bennem egy ideje ez a vallomás. Nem könnyebbültem meg tőle.

Keserű elégtétellel azt gondoltam, hogy nem én leszek a felelős, ha a fiam megdöglik útközben. Felelősség. Mindenkinek a magáét. Ismerek olyat, aki nyugodtan alszik tőle.

Így szóltam magamban: Valami megköti a kezemet ebben a házban. Olyan ember, mint én, nem felejtheti el menekülés közben, mi elől menekül. Lementem a kertbe, és járkáltam a majdnem teljes sötétben. Ha nem ismertem volna olyan jól a kertemet, nekimegyek a fáimnak vagy a kaptárimnak. A szivarom kialudt, nem is vettem

észre. Levertem róla a hamut, és zsebre tettem, hogy majd a hamutartóba vagy a papírkosárba dobom. De másnap, Shittól messze megtaláltam a zsebemben, nem kis örömmre. Mert még szívhattam belőle néhányat. De legalább egy negyedóra telt, míg rájöttem, hogy kihűlt a szivar a fogam között, kiköptem, megkerestem a sötétben, felvettem, eltűnődtem, mit kezdjek vele, levertem a hamut, zsebre tettem, elképzelttem a hamutartót és a papírkosarat. Aztán még Zulun, a kutyán is járt az eszem, az eső után áthatóbban terjengő illatokon, melyeknek megpróbáltam kitalálni, majd kézzel kitapogatni a forrását, az egyik szomszédtól kiszűrődő fényen, a másiktól hallatszó zajokon és így tovább. A fiam ablakában halvány fény derengett. Csak éjjeli lámpa fényénél tudott aludni. Kissé nehezteltem magamra, hogy eltűrtém ezt a hóbotját. Nem is olyan régen csak plüssmackóját átölelve tudott aludni. Ha teljesen elfelejti a mackóját (Brumit), elveszem tőle az éjjeli lámpát. Mit tettem volna ezen a napon, ha nem piszkálhatom a fiamat? Tán a kötelességemet.

Meggyőződve róla, hogy a kertben sem vagyok éberebb, mint a házban, ismét a ház felé vettem az utat, mert úgy gondoltam, nem a ház és nem is a kert az oka tehetetlenségemnek, hanem inkább a kettő együtt, vagyis egész birtokom. E feltevésre hivatkozva mentegettem magam mindazért, amit tettem, s amit még indulásig tenni fogok. Hazug megbocsátást és pillanatnyi hamis szabadságot reméltem tőle. Tehát elfogadtam.

A konyha sötétnek látszott. Bizonyos értelemben sötét is volt. Más értelemben viszont nem. Mert az üvegre tapasztva a szemem, gyenge vöröses fényt vettem ki, mely nem jöhetett a tűzhelyből, mivel nem volt tűzhelyem, csak egyszerű, gázzal működő sütőm. Tűzhely, ha úgy tetszik, de gáztűzhely. Jobban mondva, igazi tűzhely is volt a konyhában, csak nem működött. Hát igen, ha nincs gáztűzhely a házban, nem éreztem volna jól magam. Éjszakai séták közben gyakran lopódzom oda az ablakokhoz, akár világosak, akár nem, hogy lássam, mi történik a szobákban. Eltakarom arcom a kezemmel, és az ujjaim között kémlelem a szobát. Nem egy szomszédra alaposan ráijesztettem már így. Kirohan, és nem talál az

ablaknál senkit. Ilyenkor még a legsötétebb helyiségek is felderengnek, mintha a régen kihunyt fény éledne újjá, vagy a lámpa fénye, melyet nemrég oltottak el, többé-kevésbé érthető okokból. De a konyhában másféle fény világított, Marthe szomszédos szobájából szűrődött át, ahol éjjel-nappal vörös lámpaernyős örökmécses égett a falon, egy fából faragott Mária-szobor lábánál. Marthe elunta a ringatózást, otthagya a konyhát, és lehevert az ágyára, nyitva hagyva a szobája ajtaját, mert minden neszt hallani akart a házban. Tán el is aludt.

Felmentem az emeletre. Megálltam a fiam ajtaja előtt. Lehajoltam, és a kulcslyukra tapasztottam a fülem. Mások benéznek a kulcslyukon, én rátapasztom a fülem. Csodálkoztam, hogy nem hallok semmit. Mert a fiam zajt csapva, nyitott szájjal szokott aludni. A világért sem nyitottam volna be a szobába. Mert így legalább foglalkoztatott egy ideig a csend. A saját szobámba mentem.

És akkor láthatták ezt a példátlan dolgot, Moran a színen, amint készülődik, csak nem tudja, mire, mert nem nézte meg a térképet, sem az iránytűt, nem gondolkodott az útvonalon s az útszakaszokon, nem törődött a várható időjárással, fogalma sem volt, milyen felszerelést vigyen magával, mennyi pénzt, nem tudta, meddig tart az út, s voltaképpen azt sem, milyen munkát kell elvégeznie, és miféle eszközökkel. Mégis vidáman fütyörészve tarisznyámba gyömöszöltem a legszükségesebb holmit, ruhafélét, amit a fiammal is becsomagoltattam a saját részére. Régi, szürkés vadászruhámat öltöttem fel, térdnadrággal, hozzá való harisnyát és nehéz, fekete magas szárú bakancsot. Fenekemet tapogatva lehajoltam, és megnéztem a lábszáramat. Csámpás pipaszárlábam rosszul illett ehhez a maskarához, melyet egyébként nem láttak a falumban. De ha éjszaka indultam messze útra, szívesen viseltem, mert jól éreztem magam ebben a madárijesztő-jelmezben. Már csak egy lepkeháló hiányzott, és menthetetlenül úgy nézek ki, mint valami betegállományban lévő falusi kántortanító. Az inkább tengerészkék zsávolynadrághoz illő, súlyos, fényes, fekete bakancs adta meg a kegyelemdöfést öltözékemnek, melyet e bakancs nélkül a pallérozott ízléstelenség művének tekinthettek volna a tájékozatlan emberek.

Alapos megfontolás után sárga szalmakalapot választottam, kifakította az eső. Szalagja rég elveszett, s ettől a kalap mérhetetlenül magasnak látszott. Megkísértett az ötlet, hogy a fekete pelerinemet veszem fel, de mégis inkább egy súlyos nyelű, nehéz, téli esernyő mellett döntöttem. A pelerin praktikus ruhadarab, több pelerinem is volt. Szabadon hagyja, egyszersmind el is rejti a kart. A szó szoros értelmében nélkülözhetetlen bizonyos esetekben. De az esernyőnek is komoly előnyei vannak. Talán mindkettőt magammal viszem, ha tél van, vagy mondjuk ősz, nem pedig nyár. Már előfordult, hogy mindkettőt magammal vittem, és egyáltalán nem bántam meg.

Nemigen remélhettem, hogy észrevétlenül közlekedhetek ilyen öltözékben. Nem is bántam. Ebben a szakmában gyerekjáték észrevétetni magunkat. Roppant fontos, hogy szánalmat és részvétet keltsünk, derűtséget és gúnyt provokáljunk. Csak így jutunk közelebb a titokhoz. Ha közben nem hatódunk meg, nem pocskondiázzuk az embereket, és nem röhögjük el a dolgot. Nekem mindez könnyen ment. Meg segített az éjszaka.

A fiam csak terhemre lesz majd. Olyan, mint a többi száz meg száz korabeli gyerek. Egy apa mégiscsak más. Valamelyes tiszteletet parancsol, még ha nevetséges is. És ha látják, hogy a kisfiával bandukol, aki igencsak lógatja az orrát, mindjárt lehetetlen dolgozni, özvegynek nézik az apát, hiába visel élénk színű ruhát, az csak súlyosbítja a helyzetet, ráfognak, hogy régen meghalt a felesége, esetleg gyermekágyi lázban. És kizárólag az özvegyiségnek tulajdonítják különleges megjelenésemet, amitől az agyamat szó szerint elborítja a vér. Iszonyatos düh támad bennem bárki iránt, aki ilyesmivel gyanúsított. Azzal sem bánthatott volna meg mélyebben, ha egyenesen a kudarcot kívánja. Ha tudtam volna a szokásos hidegvérrel gondolkodni a munkámon, amit el kell végeznem, talán könnyebbséget is jelent a fiam kísérete, nem pedig felesleges nyűgöt. De nem térünk vissza e kérdésre. Tán majd a segédemnek adom ki, vagy egyszerűen az unokaöcsémnek. Megtiltom, hogy papának hívjon, vagy érzelem-kitörésekre ragadtassa magát mások előtt, és ha nem engedelmeskedik, majd

kiosztok neki néhányat a híres-nevezetes pofonokból, melyektől annyira retteg.

Ilyen gyászos gondolatok közepette biztos azért fütyörésztem időnként önfeledten, mert alapjában véve örültem, hogy elhagyom a házamat, kertemet, szülőfalumat, én, aki máskor annyira ragaszkodtam hozzájuk. Bár vannak emberek, akik csak úgy ok nélkül fütyörésznek. Én aztán nem. Jöttém-mentem a szobában, rendet raktam, kirámoltam a szekrényből a ruhákat, a dobozokból a kalapokat, szétrakosgattam őket, hogy könnyebben választhassak, kulcsra zártam a különböző fiókokat, és közben láttam magam távol a falumtól, az ismerős arcoktól, mindentől, ami e világhoz láncol, a sötétben egy fatönkön ülve, keresztbe tett lábbal, egyik kezem a combomon, könyököm a kezemen, állam a másik kezemen, bámultam a földet, mintha csak sakktáblára merednék, hideg fővel terveket kovácsoltam másnapra, harmadnapra, megalkotva a jövőt. Meg is feledkeztem róla, hogy a fiam is velem lesz, szófogadatlanokodik, panaszkodik, követelőzve enni kér, aludni akar, bemocskolja az alsónadrágját. Kinyitottam az éjjeliszekrényem fiókját, és kivettem egy teljes doboz morfiumot, a kedvenc nyugtatómat.

A kulcsom hatalmas, több mint fél kilót nyom. Nincs nálam egyetlen ajtó, egyetlen fiók sem, amelynek kulcsa nem kísérne el, ha útnak indulok. A nadrágom jobb zsebében tartom Őket, vagyis most a térdnadrágom jobb zsebében. Súlyos lánc erősíti a kulcsokat a nadrágtartóhoz, nehogy elveszítsem. Ezt a kelleténél négyszer-öttször hosszabb láncot a kulcsomra tekerem, és zsebre teszem. Amikor fáradt vagyok, vagy elfelejtem erővel ellensúlyozni, jobb felé húznak a kulcsaim.

Még egy utolsó pillantást vetettem a szobára, rájöttem, hogy elmulasztottam ezt-azt, helyrehoztam a mulasztásokat, fogtam a tarisznyámat, majdnem azt írtam, a gitáromat, a szalmakalapomat, az esernyőmet, remélem, nem feledkezem meg semmiről, eloltottam a villanyt, kiléptem a folyosóra, és kulcsra zártam az ajtót. Na! Ez legalább világos. Tüstént fuldoklás zaja ütötte meg a fületem. A fiam

adott ilyen hangot alvás közben. Felébresztettem. Egy pillanatnyi vesztegetni való időnk sincs – mondtam. Kétségbeesetten kapaszkodott az álmába. Természetes. Néhány órás alvás nem elég, még nagyon mély álom sem, a serdülőkor kellős közepén járó szervezetnek, mely emésztési zavarokkal küzd. Dühödten fordult el tőlem, a fal felé, tíz körömmel kapaszkodott a matracba, amikor a karjánál, majd a hajánál fogva ráncigáltam, hogy ébredjen már, és bújjon ki az ágyból. Minden erőmre szükségem volt, hogy leküzdjem az ellenállását. De alig cibáltam ki az ágyból, máris kiszabadította magát, a földön fetrengve dühödten, lázadón üvöltözött. Na tessék! Már elkezdődött! Az undorító viselkedés láttán nem volt más hátra, mint két marokra fogni az esernyőmet. De előbb néhány szót a szalmakalapomról, mert még elfelejtem. Két lyuk volt a karimáján, persze mindkét oldalon egy-egy, magam fúrtam őket a furdancsommel. A lyukakba gumiszalagot erősítettem, elég hosszút, hogy átérjen az állam alatt, azaz inkább az állkapcsom alatt, de nem túl hosszút, mert tartania kellett a kalapot, rögzítve az állkapcsom alatt. Ezért akármilyen hévvel mozogtam is, a szalmakalapom a helyén, tehát a fejemen maradt. Nem szégyelled magad – kiáltottam –, ocsmány faragatlan szerzet! Ha nem vigyázok, a végén még dühbe gurulok. És ezt a luxust nem engedhetem meg magamnak. Mert valósággal elvakít a düh, a szemem vérbe borul, s mint egykor a nagy Gustave, hallom az esküdtek padjainak nyikorgását. Ó, nem lehet az ember büntetlenül szelíd, finom, megértő, türelmes napról napra, évről évre. Eldobtam az esernyőmet, és kirohantam a szobából. A lépcsőn Marthe-tal találkoztam, szaladt felfelé, kendő nélkül, kibomlott hajjal, hiányos öltözékben. Az ég szerelmére, mi történt? – kiabálta. Végigmértem. Visszament a konyhájába. Remegve futottam a fészerbe, fogtam a fejszém, és az udvaron gyors, erős csapásokkal hasogatni kezdtem a vén tuskót, melyen télen fát szoktam aprítani. A végén a penge olyan mélyen hatolt belé, hogy nem tudtam kihúzni. A nagy erőfeszítéssel járó fáradság végül meghozta a nyugalmamat. Visszamentem az emeletre. A fiam sírva öltözködött. Mindenki sírt. Felsegítettem rá a hátizsákját. Mondtam neki, ne feledje itthon az esőkabátját. A hátizsákba akarta gyömöszölni. Mondtam neki, egyelőre vigye a karján. Majdnem éjfél volt. Felvettem a padlóról az esernyőmet. Nem esett baja. Gyerünk –

mondtam. Kiment a szobából, még egy utolsó pillantást vettem hátra, mielőtt követtem volna. Iszonyatos rendetlenséget láttam. Odakint szép idő volt, szerény véleményem szerint. Illatozott a levegő. Csikorgott a kavics a lépteink alatt. Nem – mondtam –, erre gyere! Nekivágtam a ligetnek. A fiam mögöttem bukdácsolt, időnként a fatörzseknek ütközve. Rosszul tájékozódott a sötétben. Még fiatal volt, a szemrehányó szavak elhaltak ajkamon. Megálltam. Fogd meg a kezem! – mondtam. Mondhattam volna azt is: Add ide a kezed! De azt mondtam: Fogd meg a kezem! Különös. Túl keskeny volt az ösvény, nem mehettünk egymás mellett. Hátranyújtottam hát a kezem, a fiam megfogta, én úgy éreztem, hálásan. Így érkeztünk a rácsos kert-kapuhoz, zárva volt. Kinyitottam és félreálltam, hogy a fiam menjen ki elsőnek. A házam felé fordultam. Részben eltakarta a liget. Alig láttam valamit a háztető csipkés szélű vonalából, az egyetlen kéményből a négy füstvezető csővel, a háttérben, az égbolton halvány fénnel pislákoló néhány csillag. Odatartottam az arcom az illatos növényzet sötét tömegének, ez mind az enyém, azt teszek vele, amit akarok, senki sem veheti el tőlem. Tele volt énekesmadarakkal, a szárnyuk alá dugták a fejüket, nem féltek semmitől, ismertek. Úgy éreztem, szeretem a fáimat, bokraimat, virágágyaimat, a pázsitomat. Ha néha levágtam is egy-egy gallyat, letéptem néhány szál virágot, csak azért tettem, hogy a többi dúsabban nőjön, egészségesebb legyen. De erre is nehéz szívvel szántam rá magam. Egyébként nem is nagyon tettem ilyesmit, Christie-vel végeztem ezt a munkát. Nem termeltem főzeléket. A baromfiól ott volt a közelben. Hazudtam, amikor a pulykákat említettem stb. stb. Csak néhány tyúkom volt. A szürke tyúkom ott ült, nem az ülőkén a többi között, hanem a földön, egy sarokban, a porban, kiszolgáltatva a patkányok kénye-kedvének. A kakas már nem lépeget felé, nem ugrik rá vadul. Ha nem tud lábra állni, közel a nap, amikor a többi tyúk egyesült erővel darabokra szaggatja. Minden csendes volt. Roppant éles a hallásom. De a zenéhez nincs fülem. Kivettem ezt a csodálatos zörejt, a nagyon finom topogás zaját, az ideges szárnyverdesést, a hirtelen felhangzó s azonnal elhaló kotkodácsolást, a baromfi éjszakai neszezését, mely jóval hajnal előtt némul el. Hány meg hány este hallgattam önfeledten ezt a zajt, arra gondolva: Holnap, igen, holnap már szabad leszek. Még

egyszer, utoljára, visszafordultam kis birtokom felé, mielőtt elhagytam, remélve, hogy az enyém marad.

Kulcsra zártam a kertkaput, és a kis utcán azt mondtam a fiamnak: Balra! Már régóta nem sétáltam a fiammal, bár néha heves vágyat éreztem, hogy járjak egyet a társaságában. Vele a legrövidebb kirándulás is valóságos kínszenvedés volt számomra, olyan rosszul tájékozódott. Egyedül meg, mintha úgy ismerte volna a környéket, akár a tenyerét. Amikor elküldtem a fűszereshez vagy Clément-néhoz, esetleg még messzebb, a V-i útra, magvakért, feleannyi idő alatt tért vissza, mint amennyi alatt magam tettem volna meg az utat, és még csak nem is futott. Mert nem akartam, hogy rohangálni lássák az utcán, mint valami vásott kis csavargót, mert ilyenekkel járt össze titkon. Nem, azt szerettem volna, ha úgy jár-ke, mint én, apró, merev léptekkel, magasra emelt fővel, ha egyenletesen lélegzik a karját lóbálva, nem néz se jobbra, se balra, mint aki semmit sem lát, de valójában mégis mindent észrevesz. De ha velem volt, folyton eltévesztette az utat, ha kereszteződéshez vagy egyszerű mellékutcához értünk, máris letért a jó útról, melyet én választottam. Nem hiszem, hogy szándékosan tette. Rám hagyatkozva, nem figyelt arra, amit csinál, gépiesen haladt, félálomba merülve. És minduntalan eltűnt szem elől, ahányszor csak alkalom kínálkozott rá. Így hát általában külön jártunk, mindegyikünk a maga útján ment. Csak a templomba mentünk együtt vasárnaponként, és a mise végeztével együtt is tértünk haza. Olyankor a hívek lassan hullámzó tömegében nem csupán velem volt a fiam. Hanem a jámbor nyáj egy báránya volt a többi között, aki az úr színe elé járulva megköszöni a jótéteményeket, bocsánatért és irgalomért esdekel, hogy aztán hazatérve nyugodt lélekkel hajszoljon újabb örömeket.

Megvártam, míg visszajön, aztán szóltam néhány szót, mert egyszer s mindenkorra el akartam intézni ezt a kérdést. Mögöttem jössz – mondtam – és követsz! Ez több szempontból is jó megoldásnak látszott. De képes-e rá, hogy kövessen? Menthetetlenül elérkezik majd a pillanat, amikor felemeli a fejét, és egyedül találja magát, ismeretlen helyen, én pedig, feleszmélve gondolataimból, megfordulok, és rájövök, hogy eltűnt. Eszembe

jutott, hogy esetleg magamhoz kötöm egy hosszú kötéllel, melynek két végét derekunkra tekerjük. Többféle módon felhívhatjuk magunkra a figyelmet, de nem voltam biztos benne, hogy ez az ötlet a szerencsések közé tartozik. Csöndben ki is oldhatja a csomót, és eliszkol, én meg egyedül folytatom az utam, magam után húzva a hosszú kötelet a porban, mint egy calais-i polgár. Míg aztán a kötélen valami súlyos rögzített tárgyban elakadva, vissza nem ránt. Láncra lett volna hát szükség a hajlékony, lágy kötélen helyett, az nem ad semmiféle hangot, de erről álmodni sem mertem. Mégis gondoltam rá, egy pillanatra eszembe jutott, jobb világba képzeltem magam, és eltűnődtem azon, hogy egy egyszerű láncsal, melyen nincs nyakvas, nyakörv, bilincs, se béklyó, magamhoz láncolhatnám-e a fiam, de jó erősen ám, hogy ne lóghasson meg soha többé. Csupán hurkok és csomók kérdése volt, és meg is oldottam volna, ha igazán fontos. De akkor már máshová képzeltem a fiamat, magam elé, nem pedig mögém. Így mindig rajta lehetne a szemem, és a legkisebb gyanús mozdulatra is közbeléphetnék. De túrhetetlennek éreztem a gondolatot, hogy az első lépéstől az utolsóig ne legyek más, csak fegyőr vagy betegápoló, s bármit teszek is, mindig csak ezt az otromba dundi kis testet látom. Gyere ide! – ordítottam rá. Mert amikor azt mondtam, hogy balra menjen, balra ment, mint aki szívét-lelkét teszi rá, hogy kihozzon a sodromból. Az esernyőmre támaszkodva, lehorgasztott fővel, mintha átok nehezedne rám, szabad kezemmel a kertkapuba kapaszkodva, mozdulatlanul dermedtem, akár egy szobor. Tehát másodszor is visszajött. Azt mondtam, kövess, te pedig előttem jársz – mondtam.

Nyári szünidő volt. Zöld sapkáját az iskola nevének kezdőbetűi díszítették, meg egy arannyal hímzett szarvas- vagy vaddisznófej. Pontosan rásimult nagy, szőke koponyájára, mint egy kupak. Így szerette viselni. Van valami a szorosán simuló tökfödőkben, ami megkeseríti bennem az epét. Az esőkabátját meg nem a karján vagy a vállán átvetve hozta, hanem gombóccá gyúrta, és két kézzel tartotta a hasán. Ott állt előttem, szétvetett csámpás lábbal, rogyadozó térddel, kidüllesztett hassal, beesett mellel, felfelé meredő állal, nyitott szájjal, mint valami hamisítatlan minus habens. De engem is csak az esernyőm tartott, meg a kertkapuba

kapaszkodó kezem. Nagy nehezen kinyögtem: Képes vagy egyáltalán követni? Nem felelt. De kitaláltam a gondolatát, mintha fennhangon kimondta volna: És te? Tudsz vezetni? Kedves templomom tornyában éjfél kongan az óra. Kit érdekel? Már nem vagyok otthon. Lázasan törtem a fejem, abban mindent megtalálok, amire csak szükségem van, milyen kedves, dédelgetett tárgya lehet nála. Remélem – mondtam – nem felejtetted otthon a cserkészkeszvedet, szükségünk lehet rá. Ezen a késen, a roppant fontos öt-hat pengén kívül, volt még dugóhúzó, konzervnyitó, pipaszurkáló, csavarhúzó, szögkihúzó meg a fene tudja, még miféle marhaságok. Magam adtam neki, első történelmi és földrajzi kitüntetése alkalmából. E tudományokat, valami homályos okból, együtt tanították az iskolájában. Az irodalomban meg az úgynevezett egzakt tudományokban hatókör volt, de nem akadt párja, ha a csatákat, forradalmakat, restaurációkat meg a fény felé törekvő emberi nem egyéb hőstetteit kellett felsorolni, hihetetlen pontossággal tudta, hol húzódnak a határok, és csak úgy köpte a hegycsúcsok nevét. Megérdemelte a cserkészkeszvedet. Ne mondd, hogy otthon hagytad! – mondtam. Hát persze hogy nem – mondta büszkén és önelégülten, a zsebére csapva. Aha, na add csak ide! – mondtam. Persze nem felelt. Nem fűlt a foga az azonnali engedelmességhez. Add ide azt a kést! – ordítottam rá. Ideadta. Mit tehetett volna, egyedül az éjszakában? Velem! Az Ő javát akartam, hogy el ne csatangoljon. Mert ahol a kés, a cserkész szíve is ott dobog, hacsak nem vásárolhat másikat, amiről a fiam esetében szó sem volt. Mert sohasem hordott magánál aprópénzt, nem lévén rá szüksége. Hanem minden pennyt, amit csak kapott, és nem kapott sokat, előbb az olasz perselybe tett, majd a takarékpénztárba, a betétkönyv meg nálam volt.

Abban a pillanatban valószínűleg szívesen elvágta volna a torkom a szóban forgó késsel, melyet a zsebembe csúsztattam. De még fiatal volt a fiam, kissé éretlen a nagy, igazságosztó tettekhez. Bár az idő neki dolgozott, és talán vigasztalta is magát ezzel a gondolattal, akármilyen hülye volt. Ezúttal mégis visszafojtotta könnyeit, s ezzel roppant hálára kötelezett. Felegyenesedtem, a vállára téve kezem, és így szóltam: Türelem, gyermekem, türelem. Az ilyesmiben az a

borzasztó, hogy amikor kedvünk van, nincsenek eszközeink és fordítva. De a fiam ezt még nem sejtette, szegény gyerek, biztos azt hitte, hogy a harag, amitől egész testében reszket, s ami eltorzítja vonásait, csak akkor múlik el, amikor kiadhatja a mérgét. Sőt akkor sem. Igen, amolyan ifjú Dantesnek képzelhette magát, akinek a baromságait alaposan ismerte a Hatchet könyvkiadó jóvoltából. Aztán jót sóztam a ványadt lapockájára, és azt mondtam: Indulás! És tényleg elindultam, és mögöttem a fiam is elindult. A fiam társaságában vágtam neki az útnak, az eligazítás szellemében.

Nem mondom el a különféle kalandokat, melyeket átéltünk, én és a fiam, együtt és külön, mielőtt megérkeztünk Molloy földjére. Unalmas lenne. Attól még elmondhatnám. Minden unalmas ebben az utasításra írott elbeszélésben. De azért dolgozom rajta, a magam módján, még egy ideig. És ha nem tetszik a megbízónak, mert rá nézve kellemetlen részek vannak benne, meg az egész főnökségnek is kellemetlen, hát annál rosszabb, mármint nekik, mert engem aztán már egy szemernyi sem izgat az egész. Szóval elmondhatnám, csak nem elég élénk a képzeletem. Pedig most élénkebb, mint amilyen volt. És nem azért csinálom ezt a gyászos hivatalnokmunkát, ami nem is az én feladatom, mert különös örömöm telik benne. Még engedelmeskedem a parancsoknak, de már nem a félelem készletet rá. Még mindig félek ugyan, de már csak megszokásból. És nincs szükségem Gaberre, hogy közvetítse a hangot, amit hallok. Mert a bensőmben hangzik fel, és arra buzdít, hogy a végsőkéig olyan hűséges szolga legyek, amilyen mindig is voltam, idegen ügy szolgája, és türelemmel játszom végig szerepemet a keserű pohár utolsó cseppjeit is kiürítve, ahogy a többiektől vártam, amikor még vártam valamit a többiektől. Közben persze gyűlöljem az uramat, és vessem meg nyomorult szándékait. Amint látjátok, nem éppen egyértelmű hang ez, és nem mindig könnyű követni az érvelését és rendelkezéseit. Mégis követem, többé-kevésbé, amennyiben követem, amennyiben megértem és engedelmeskedem neki. És nem sok olyan hang van, azt hiszem, melyről elmondhatja ezt az ember. És az az érzésem, hogy a továbbiakban is követem majd, bármit ró is ki rám. És ha elnémul, otthagynak engem a kételynek és a sötétségnek, megvárom, míg

felhangzik újra, addig nem csinállok semmit, még ha az egész világ valamennyi hatósága parancsolgatná is egyhangúlag ezt-azt, beláthatatlan következményekkel fenyegetve, ha nem engedelmeskedem. De ma este, ma reggel egy kicsit többet ittam, mint rendesen, holnap tán már más véleményen leszek. Azt is mondja ez a hang, melyet csak most kezdek megérteni, hogy e munka emléke, ha lelkiismeretesen véghezviszem, segít majd elviselni a szabadság és a csavargás véget nem érő gyötrelmeit. Ami azt jelentené, hogy egyszer elűznek a házamból, kertemből, elveszítem a fáimat, pászitomat, madaraimat, melyeket pedig olyan jól ismerek, külön-külön, hiszen mindegyik másképp énekel, repül, közelít hozzám vagy menekül előlem, és elveszítem ezt az érthetetlen belső békét, ahol mindennek megvan a helye, mindent a kezem ügyében találok, amire csak szükségem lehet, hogy elviseljem ember voltomat, ahol ellenségeim nem érhetnek el, a belső békét, amit egy életen keresztül építgettem, csiszolgattam, formálgattam és ápolgattam? Túl öreg vagyok már, nem tudnám mindezt elveszítem, hogy újra kezdjem, túl öreg vagyok! Ejnye, Moran, ne izgasd fel magad. Csak semmi érzélgés, megárt!

Azt mondtam, nem mesélem el a hányattatásainkat, azt, hogyan tettük meg az utat az én országomból Molloy országába, egyszerűen, mert nem áll szándékomban. És most, amikor e sorokat írom, jól tudom, milyen kárt okozok annak, akit saját érdekemben, kímélnem kellene, éppen most, még inkább, mint bármikor. Mégis leírom őket, határozott kézzel, mely fáradhatatlanul jár ide-oda, és az elemi csapás közönyével rója tele a lapokat. De azért röviden elmesélem néhány kalandunkat, mert úgy tetszik nekem, meg hogy bemutassam kiérlelt gondolkodásmódomat. De mielőtt nekilátnék, elmondom azt a keveset, amit tudtam Molloy országáról, amikor útnak indultam, amely annyira más, nem olyan, mint az enyém. Mert az is a munkához tartozik, hogy nem hagyhatok ki bizonyos dolgokat, nem kezdek mindjárt az ügy lényegével. Hanem el kell felejtenem, amit már tudok, és úgy kell tennem, mintha mindazt tudnám, amit indulásom idején tudni véltem. És csak azért nem tartom be néha ezt a szabályt, mert jelentéktelen részletek nem érdemelnek figyelmet. Ám nagyjából és egészében alkalmazkodom

hozzá. Mégpedig olyan lelkesen, hogy túlzás nélkül állíthatom, többnyire még ma is inkább felfedező vagyok, mint elbeszélő. Szobám csendjében most, amikor számomra már mindennek vége, alig tudom valamivel jobban, merre tartok, és mi vár rám, mint azon az éjszakán, amikor a kertkapu rácsába fogódzkodtam a tökkelütött fiam mellett a kis utcán. Nem csodálkoznék rajta, ha a következő lapokon nem tartanám tiszteletben az események szigorú, valóságos rendjét. Bár nem hiszem, hogy akár Sziszüphosznak is, mindig ugyanazokon a pontokon kellene vakarózni, nyögdecselni vagy éppen örvendezni, még akkor sem, ha mostanában ezt híreszteli egy divatos elmélet. Sőt az is lehet, hogy az említett elmélet hívei nem sokat tudnak arról az útról, melyen Sziszüphosz biztos révbe ér, és nem is késik. S tán minden útról azt hiszi, hogy az az első. Ez ébren tartaná benne a reményt, ugye, a reményt, ami pokolbéli lelkiállapot, hiába hitték ennek az ellenkezőjét egészen mostanáig. Míg az örök visszaesés tudata jóleső elégedettséggel tölti el az embert.

Molloy hazáján azt a nagyon kis területet értem, melynek közigazgatási határait sohasem hagyta el, és valószínűleg nem is hagyja el soha. Nem engedték ki, nem is akarta elhagyni, vagy valami rendkívüli véletlen folytán nem jutott ki e területről. Ez a terület északra feküdt az én kiesebb lakhelyemtől, egy településből állt, melyet egyesek nagyvonalúan városnak neveztek, mások viszont csak falunak, valamint a környező vidékből. Szögezzük le mindjárt, hogy ezt a várost vagy falut Ballynak hívták, és területe a hozzá tartozó földekkel együtt legfeljebb öt-hat négyzetmérföldre rúgott. A fejlett országokban, azt hiszem, megyének vagy járásnak hívják az ilyet, nem tudom, de nálunk nincs elvont, általános fogalom a közigazgatási határok jelölésére. Ám csodaszép és roppant egyszerű rendszer segítségével fejezzük ki e fogalmakat : Ballyt mondunk (mert ugye Ballyról van szó), amikor Ballyra gondolunk, és Ballybát, ha Ballyt plusz a hozzá tartozó földeket akarjuk felidézni, és végül Ballybabát, amikor csupán a Ballyn kívül eső földekre utalunk. Én például Shitben éltem, s ha jól meggondolom, ma is ott élek, Shitben, Shitba székhelyén. Esténként, séta közben, amikor Shiten

kívül egy kis jó levegőt akartam szívni, Shitbaba levegőjét szívtam, bizony, nem mást.

Ballybaba, kis kiterjedése ellenére, bizonyos változatossággal kecsegtetett. Úgynevezett legelőkkal, itt-ott tőzeglápokkal, néhány cserjével, és ahogy közeledtünk határaihoz, lankás, már-már barátságos panorámával, mintha Ballybaba maga is örülne, hogy véget ér. Ám e terület fő látványossága egy zárt öböl volt, a lassú, szürke tengerár töltötte fel, majd ürítette ki, töltötte fel és ürítette ki. A városból csapatostul jöttek a legkevésbé romantikus hajlandóságú emberek, hogy megcsodálják ezt a látványt. Egyesek így szóltak: Nincs szebb ennél a majdnem száraz homoknál. Mások: Dagálykor kell jönni! Olyankor szép ám Ballyba öble. Milyen csodálatos volt akkor az az ólomszín víz, melyet akár állóvíznek is nézhetek volna, ha nem tudják nagyon jól, hogy nem az! Ismét mások azt állították, hogy föld alatti tóra hasonlít. De akárcsak Isigny lakói, abban mindannyian egyetértettek, hogy városuk a tengerparton fekszik. És rányomtatták levélpapírjaikra : Bally-sur-Mer.

Ballyba nem túl népes, aminek jó előre őszintén örültem. A földeket nemigen lehetett megművelni. Mert alig láttak munkához a földeken vagy a mezőn, mindjárt druida emlékekre vagy mocsárrétegre bukkantak, melyből nem húztak valami sok hasznot, legfeljebb rossz minőségű tőzeget találtak, meg mocsári tölgyek maradványait, ezekből aztán amuletteket farigcsáltak, papírvágót, szalvétagyűrűt, rózsafüzért, olvasót meg egyéb csecsebecsét. Marthe madonna-szobra például Ballybából származott. A legelők a felhőszakadások ellenére soványak voltak, és tömérdek kő éktelenkedett mindenütt. Csak a gyom nőtt sűrűn, meg egy furcsa kék színű, keserű gaz, melyet nem legelt a marha, csak az öszvér, a kecske és a fekete juh. Mitől virágzott mégis Ballyba? Megmondom. Nem, nem mondok semmit. Semmit.

Körülbelül ennyit tudtam Ballybáról, mikor útnak indultam. Bár lehet, hogy összetévesztem egy másik helységgel.

Húsz lépésre a kertkaputól az utca eléri a temető falát. A kis utca lejt, a fal emelkedik. Még néhány méter, és holtak alatt járunk. Ott van az örök sírhelyem. Míg a föld forog, az a hely az enyém lesz. Elvben. Időnként kimentem a temetőbe, és megnéztem a síromat. Már a helyén volt. Egyszerű latin kereszt. Fehér. Rá akartam vésetni a nevemet az „itt nyugszik”-kal és a születésem dátumával. Akkor már csak a halálom dátuma hiányzott volna róla. Nem engedték. Néha elmosolyodtam, mintha már halott lennék.

Gyalog mentünk néhány napig, titkos utakon. Nem akartam a főúton mutatkozni.

Első nap megtaláltam Ambroise atya szivarjának a csikkjét. Nem dobtam a hamutartóba, a szemétkosárba sem, hanem a másik ruhám zsebébe tettem, amikor átöltöztem. Akkor elkerülte a figyelmemet. Csodálkozva néztem, aztán rágyújtottam, pöfékeltem néhányat, majd eldobtam. Ez volt az első nap kimagasló eseménye.

Megmutattam a fiamnak, hogyan használja a zsebiránytűt. Nagy öröme telt benne. Jól viselkedett, jobban, mint reméltem. A harmadik nap visszaadtam a kését.

Az időjárás kedvezett nekünk. Naponta könnyedén megtettünk tíz mérföldet. A szabad ég alatt aludtunk. A biztonság a fő.

Megmutattam a fiamnak, hogyan kell lombsátrat csinálni. Cserkész volt, de semmit sem tudott. De igen, tudott táborüzet rakni. Minden pihenőnél könyörgött, hogy bemutathassa a tudományát. Nem kértem belőle.

Hideget ettünk, amit a falvakból hozattam a fiammal. Ilyesmire használtam. A patakok vizét ittuk.

Minden bizonnyal felesleges volt ez az óvatosság. Egyszer egy ismerős parasztot pillantottam meg a mezőn. Felénk tartott. Azonnal megfordultam, kézen fogtam a fiamat, és magam után húzva az ellenkező irányba indultam. A paraszt utolért bennünket, ahogy előre

láttam. Köszönt, és megkérdezte, hová megyünk. Biztos az övé volt a föld. Azt feleltem, hogy haza. Szerencsére még nem voltunk túl messze. Akkor megkérdezte, honnan jövünk. Talán ellopták egy ökrét vagy disznaját. Jártunk egyet – feleltem. Szívesen hazaviszem magukat kocsin – mondta –, de csak este indulok. Kár – mondtam. Ha megvár – mondta –, jó szívvel teszem. Megköszöntem. Szerencsére még dél sem volt. Természetesnek látszott, hogy nem akarunk estig várni. Hát, kellemes utat – mondta. Nagyot kerültünk, és folytattuk utunkat északnak.

Bizonyára túlzásba vittem az óvatosságot. Legalábbis kezdetben éjjel kellett volna mennünk, nappal pedig rejtőzködnünk. De olyan szép idő volt, hogy nem tudtam rászánni magam. Csak a saját örömeimre gondoltam, de arra legalább gondoltam. Sohasem történt velem ilyesmi a munkám során. És milyen lassan haladtunk! Nemigen akaródzott megérkezni.

Átadva magam a nyárutó simogató melegének, időnként Gaber utasításain tűnődtem. Elégedetten állapítottam meg, hogy nem jutnak eszembe. Éjjel a lombok alatt, amikor nem kísértettek a természet szépségei, teljesen e kérdésnek szenteltem figyelmemet. A fiam meglehetősen zajt csapott alvás közben, ami eléggé zavart. Néha kimentem a lombsátorból, és fel-alá járkáltam a sötétben. Vagy leültem, egy fatörzsnek támasztottam a hátamat, magam alá húztam a lábam, és térdemre támasztottam az államot. Még ebben a testtartásban sem láttam tisztán. Voltaképpen min töprengtem? Hogy is mondjam? A hiányzó láncszemet kerestem Gaber tájékoztatójában. Úgy rémlett, megmondta, mit tegyek Molloy-jal, ha megtalálom. Az én munkám sohasem fejeződött be az ügyfél felkutatásával. Túl szép lett volna. Hanem az utasítások szellemében mindig el is kellett intéznem valamit az ügyféllel. A legkülönbélebb dolgokat, a legnehezebbtől a legkönnyebbig. A Yerk-ügy például, melyet csak három hónap alatt tudtam befejezni, akkor ért véget, amikor sikerült megkaparintanom és tönkretennem a nyakkendőűjét. A kapcsolatteremtés csak lényegtelen része volt a munkámnak. Már a harmadik nap megtaláltam Yerket. Sohasem kellett bizonyítanom, hogy sikeresen befejeztem a munkát, hittek a

szavamnak. Youdinak bizonyára voltak eszközei, ha ellenőrizni akart. Néha jelentést kértek.

Máskor meg olyan feladatot kaptam, hogy megbeszélte időben vigyek bizonyos helyre egy személyt. Nagyon kényes munka volt, mert nem nő volt az illető. Sohasem kaptam női ügyfelet. Igazán sajnálom. Nem hiszem, hogy Youdi törődött velük. Erről eszembe jut egy régi vicc a női lélekről. Kérdés: Van-e a nőknek lelkük? Válasz: Igen. Kérdés: Minek? Válasz: Hogy elkárhozhassanak. Roppant szellemes. Szerencsére szabad kezet kaptam, ami a napot illeti. Az óra volt fontos, nem a dátum. Találkoztunk a megbeszélte időben, aztán otthagytam valami kifogással. Kedves fiú volt, elég szomorú és hallgatag. Úgy rémlik, valami nőügyet találtam ki. Pillanat, mindjárt eszembe jut. Igen, már megvan, azt mondtam, hogy az a nő fél éve szenvedélyesen szereti, és találkozni akar vele valami félreeső helyen. Még a nevét is megmondtam. Elég ismert színésznő volt. A megbeszélte helyre vezettem, majd tapintatosan visszavonultam. Ez csak természetes. Ma is látom, amint utánam bámul. Szívesen barátkozott volna velem, azt hiszem. Nem tudom, mi történt vele. A megbízatás végeztével nem törődtem többé az ügyfeleimmel. Sőt még csak nem is láttam őket később. Ezt őszintén mondom. Hátsó gondolat nélkül. Ó, micsoda történeteket mesélhetnék, csak egy kicsit megnyugodnék már! Az a gyülevész népség, csak úgy kavarog a fejemben a nevük, a döglődök népes társasága. Murphy, Watt, Yerk, Mercier meg annyi más! Sohasem hittem volna, hogy... de, elhiszem én szívesen. Történetek, történetek! Nem tudtam elmondani Őket. Ezt sem tudom majd elmondani.

Tehát nem sikerült rájönnöm, mit kezdjek Molloyjal, ha megtalálom. Pedig Gaber biztos megmondta. De teljesen kimentek a fejből az utasításai. Itt az eredmény, hogy ostobaságokkal töltöttem a vasárnapot. És nem mondhattam magamban: Na nézzük, mit akarnak már megint? Mert nem voltak szokványosak az utasításaim. Időnként ismétlődött ugyan egy bizonyos megszokott művelet, de nem a valószínűségnek azon a szintjén, hogy abból következtethettem volna jelenlegi feladatomra. Ha csak

egyetlenegyszer kérnek új dolgot, az is megköti a kezem. Ilyen lelkiismeretes voltam.

Azt gondoltam, inkább nem töprengek ezen, előbb megkeresem Molloyt, akkor majd eszembe jut, de addig még van időm, s akkor jövök rá, amikor a legkevésbé várom, és ha megtalálom Molloyt, és akkor sem jut eszembe, mit kezdjek vele, elintézem a dolgot Gaberrel, és Youdi nem szerez róla tudomást. Megvolt a címe, ahogy az enyém is neki. Majd táviratozom: „Mi a teendő M-mel?” Röviden, világosan felel, legfeljebb burkolt kifejezésekkel. De van-e távíró Ballybá-ban? Mindjárt arra gondoltam, mert hiszen én is csak ember vagyok, hogy minél később találom meg Molloyt, annál biztosabban eszembe jut, mit kezdjek vele. És békésen folytattuk volna utunkat gyalog, ha nem jön közbe a következő eset.

Egy éjjel, miután ügyel-bajjal sikerült elaludnom a fiam mellett, hirtelen arra ébredtem, mintha nagy erővel megütöttek volna. Nyugodjatok meg, igazi álmot nem tudok elmesélni. Vaksötét volt a lombsátorban. Mozdulatlanra dermedve, feszülten figyeltem. Csak a fiam horkolását és szuszogását hallottam. Már-már azt hittem, rossz álmom volt az egész, amikor heves fájdalom hasított a térdembe. Ezért ébredtem hát fel olyan hirtelen! Rúgásra hasonlított, lórúgásra, azt hiszem. Szuszogva vártam, hogy megint jelentkezik, mozdulatlanul fekvé, lélegzet-visszafojtva, verítékben úszva. Pontosan azt tettem, amit szerintem általában tesznek, hasonló helyzetben. És néhány perc múlva csakugyan újra belém nyilallt a fájdalom, de nem olyan hevesen, mint először vagy inkább másodszor. Vagy csak azért éreztem elviselhetőbbnek, mert számítottam rá? Netán már kezdtem megszokni? Nem hinném. Mert még többször éreztem, mindig kissé gyengébben, mint az előbbit, végül teljesen elmúlt, sőt aludni is tudtam, többé-kevésbé megnyugodva. De mielőtt ismét elaludtam volna, felötlött bennem, hogy nem volt egészen ismeretlen a fájdalom. Mert már éreztem a fürdőszobában, amikor beöntést adtam a fiamnak. De akkor csak egyszer rohant meg, és nem jelentkezett újra. Hogy álomba ringassam magam, azon tűnődtem, vajon akkor ugyanabba a térdembe nyilallt-e a fájdalom, mint ezen az éjszakán. Ez például

sohasem derült ki. A fiam se tudta megmondani, akit kifaggattam, hogy a két térdem közül melyiket dörzsöltem be jóddal az indulásunk estéjén. S kissé nyugodtabban aludtam el, ilyesféle gondolatokat forgatva a fejemben: Csak egy kis idegfájás lesz, a hosszú úttól, a hűvös, nedves levegőtől, ígéretet tettem, hogy az első adódó alkalommal hófejlesztő paplannal ajándékozom meg magam, már láttam olyat, vicces kis ördögfigura díszelgett rajta. Ilyen gyorsan száll a gondolat! De még nincs vége. Mert amikor hajnalban ismét felébredtem, ezúttal a természetes szükséglet ébresztett, a hímveszőm enyhén merevedett, bár ezt csak a valószínűség kedvéért írom, nem tudtam felkelni. Vagyis hát végül lábra álltam, egyszerűen fel kellett állnom, de micsoda erőfeszítés árán! Nem tudtam, nem tudtam, könnyű azt leírni, csak valótlan ám ez az állítás. Az akarat segített, melyet a legcsekélyebb ellenállás is szinte tombolásra készítet. Először azt hittem, nem tudom behajlítani a lábamat, aztán hosszas kínlódás után mégis sikerült behajlítanom egy kicsit. Nem volt teljesen merev. Még mindig a térdemről beszélek. De megint azzal volt baj, amelyik felébresztett éjnek éjszakáján? Nem esküdtem volna meg rá. Nem fájt. Egyszerűen nem hajlott. A fájdalom, miután többször hasztalan figyelmeztetett, megszűnt, így láttam a dolgokat: Nem tudok térdelni, például, mert ha térdelni akarunk, mindkét térdünket be kell hajlítani, hacsak nem választunk egy groteszk testtartást, melyet amúgy sem bírnánk néhány másodpercnél tovább, a beteg lábat egyenesen előretartva, mint a kaukázusi táncosok. Megnéztem beteg térdemet a zseblámpa fényénél. Nem volt vörös, sem pedig dagadt. A térdkalácsomon babráltam.

Mintha klitorisz lett volna. A fiam egész idő alatt szuszogott, mint egy fóka. Nem is sejtette, mire képes az élet. Én is naiv voltam. De legalább tudtam.

Az égbolt iszonyatos színt öltött, jelezvén a hajnal közeledtét. A tárgyak alattomosan nappali helyükre lopakodnak, és holtnak tettetik magukat. Óvatosan leültem a földre, de valljuk meg, a kíváncsiság is dolgozott bennem. Bárki más csak úgy ült volna le, ahogy általában szokott, egyetlen, gyors mozdulattal. Én nem! Hamar megtaláltam a

módját, hogyan hordozzam új keresztemet. De ha a földön ülünk, törökülésben szoktunk ülni, vagy embriótesttartásban, kezdők számára mindössze ez a két lehetőség létezik. Így hát hamarosan hanyatt dőltem. És ugyancsak gazdagítottam ismereteimet, mégpedig azzal a felfedezéssel, hogy ha az egészséges ember megszámlálhatatlanul sok testhelyzetéből csak kettő-három jöhet szóba számunkra, akkor ezeket kell élveznünk. Szentül állítom az ellenkezőjét, ha nem lett volna részem ebben az élményben. Igen, nem tudtam kényelmesen sem állni, sem ülni, ezért a különféle vízszintes testhelyzetekben kerestem menedéket, mint a gyermek anyja ölében. Úgy kiismerjük e testhelyzeteket, mint azelőtt soha, és leírhatatlan gyönyörűséget találunk bennük. Röviden, kiderül, hogy végtelen a számuk. És ha végül mégis rájuk unnánk, csak felállunk néhány percre, sőt esetleg egyszerűen felülünk. Most bemutattam a lokális és fájdalommentes paralízis előnyeit. Nem csodálkoznék, ha a teljes paralízis hasonló, sőt kimondhatatlan örömet okozna. Ha végre képtelen mozdulni az ember, az igen, az már valami! Olvadozom a gyönyörűségtől, ha csak az eszembe jut. Hát még ha beszélni sem tud! Esetleg süket, akár az ágyú! Netán vak, mint a bányaló! S ki tudja, tán a memóriája sem működik! Csak annyi esze marad, hogy örülni tudjon ennek az állapotnak! És retteg a haláltól, mintha az újjászületés volna.

Eltöprengtem, mit teszek majd, ha nem jön rendbe vagy még inkább tönkremegy a térdem. Az eget néztem, az ágakon keresztül. Úgy láttam, süllyed. Reggel süllyed az égbolt, sohasem hangsúlyozták eléggé ezt a jelenséget. Közeledik, mintha látni akarna valamit. Hacsak nem a föld emelkedik, mintegy láttamoztatni magát, mielőtt új útjára indulna.

Nem terjesztem elő az okfejtésemet. Pedig könnyű lenne. A belőle adódó következtetés segített az alábbi részlet megalkotásában.

Jól aludtál? – mondtam, mikor a fiam kinyitotta a szemét. Felébresztettem volna, de nem, megvártam, míg magától fel nem ébred. Végül azt mondta, hogy nem érzi jól magát. A fiam gyakran nem a kérdésre válaszolt, szóval mellébeszél. Hol vagyunk –

mondtam –, melyik a legközelebbi falu? Megmondta. Ismertem a helységet, már jártam ott, jókora mezőváros volt, a véletlen a kezünkre játszott. Sőt a lakói közül is ismertem néhány embert. – Milyen nap van ma? – mondtam. Azonnal pontosan közölte. Csak az imént ocsúdott föl! Megmondtam, hogy valóságos zseni történelemben és földrajzban. Tőle tudtam meg, hogy Condomot a Baise öntözi. Jól van – mondtam –, mindjárt elmész Hole-ba, legfeljebb – kiszámoltam – három órát adok. Csodálkozva bámult rám. Ott pedig – mondtam – kerékpárt vásárolsz, akkorát, amekkora jó neked, használtat, ha lehet, öt fontig elmehetsz. Odaadtam az öt fontot, tízshillinges címletekben. Teherbíró csomagtartóra van szükség – mondtam –, ha nem nagyon teherbíró, kicseréled egy nagyon teherbíróval. Megpróbáltam világosan beszélni. Megkérdeztem, örül-e. Nem látszott, hogy örülne. Megismételtem az utasításokat, és újra megkérdeztem, örül-e. Inkább elképedtnak látszott. Tán a nagy örömtől. Talán nem is hitt a fülének. Legalább megértetted? – mondtam. Milyen jól tesz néha egy kis igazi társalgás! Na, akkor mondd el, mit kell tenned! – mondtam. Csak így győződhettem meg róla, valóban megértette-e. Hole-ba megyek – mondtá –, innen tizenöt mérföldre. Tizenöt mérföldre? – mondtam. Igen – mondtá. Jól van – mondtam –, folytasd! Kerékpárt vásárolni – mondtá. Vártam. Kész. Kerékpárt! – kiáltottam fel – de hát ezer meg ezer kerékpár van Hole-ban! Miféle kerékpárt? Gondolkodott. Használtat – kockáztatta meg. És ha nem kapsz használtat? – mondtam. Használtat mondtál – mondtá. Elég hosszasan hallgattam. Ha nem kapsz használtat, mit csinálsz? – mondtam végül. Azt nem mondtad – mondtá. Valóságos felüdülés néha egy kis eszmecsere! Mennyi pénzt adtam? – mondtam. Megszámolta a bankjegyeket. Négy font tízet – mondtá. Számold meg még egyszer! – mondtam. Újra megszámlolta. Négy font tíz – mondtá. Add ide! – mondtam. Ideadta a címleteket, és én megszámloltam. Négy font tíz. Ötöt adtam – mondtam. Nem felelt, hagyta, beszéljenek helyette a számok. Elvett volna tíz shillinget, és elrejtette valahol? Ürítsd ki a zsebeidet! – mondtam. Nekilátott. Még mindig feküdtem, ne feledjük. Nem tudta, hogy beteg vagyok. Egyébként nem is voltam beteg. Révedezve bámultam az elem rakott tárgyakat. Egyenként szedegette ki őket a zsebéből, magasra tartva a levegőben

hüvelykujja és mutatójja között, minden oldalról megmutatta, végül lerakta mellém a földre. Amikor egy zsebe kiürült, kifordította és megrázta. Olyankor apró porfelhő szállt fel a zsebből. Az öngazolásnak ez a képtelen módja mihamar az idegeimre ment. Mondtam neki, hagyja abba. A tíz shillinget talán a kabátujjában vagy a szájában rejtegette. Fel kellett volna kelnem és átkutatni, tetőtől talpig. De akkor rájön, hogy beteg vagyok. Nem mintha tényleg beteg lettem volna. És miért titkoltam előtte, hogy beteg vagyok? Nem tudom. Megszámolhattam volna a maradék pénzemet. De mit nyerek vele? Tudtam egyáltalán, mennyi pénz van nálam? Nem. Magamon is szívesen alkalmaztam a szókratészi módszert. Vajon tudtam-e, mennyi pénzt költöttem? Nem. Általában nagyon szigorú könyvelést vezettem üzleti utaimról, nyilvántartottam minden kiadást, az utolsó pennyig. Ezúttal nem. Ha kénytelen vagyok, sem szórhatom könnyelműbben a pénzt. Mondjuk, tévedtem – mondtam –, és csak négy font tízet adtam neked. Pimasz nemtörődömséggel szedegette fel a földről a különféle tárgyakat, s visszarakta a zsebébe. Mi módon verjem a fejébe a dolgokat? Hagyd abba és figyelj! – mondtam. Odaadtam a bankjegyeket. Számold meg! – mondtam. Megszámolta. Mennyi? – mondtam. Négy font tíz – mondtam. Tíz mi? – mondtam. Tíz shilling – mondtam. Négy font tíz shillinged van – mondtam. Igen – mondtam. Négy font tíz shillinget adtam neked – mondtam. – Igen – mondtam. Nem igaz, öt fontot adtam. Szóval, igen? – mondtam. Igen – mondtam. És mit gondolsz, miért adtam ennyi pénzt? – mondtam. Ennyi pénzt? – mondtam. Felragyogott az arca. Kerékpárra – mondtam. Miféle kerékpárra? – mondtam. Használtra – mondtam egy kis idő elteltével. Azt hiszed, egy használt kerékpár négy font tíz shillingbe kerül? – mondtam. Nem tudom – mondtam. Én se tudtam, fogalmam se volt róla. De nem ez a lényeg. Mit mondtam, pontosan? – mondtam. Mindkettőnk agya lázasan dolgozott. Használjat, ha lehet – mondtam végül –, ezt mondtam neked. Aha – mondtam. Nem idézem részletesen ezt a kettőst, csak nagy vonalakban, a társalgás lényegét.

Nem azt mondtam, hogy használjat – mondtam –, azt mondtam, használjat, ha lehet. Folytatta holmija felszedését. Hagyd abba!

– ordítottam rá –, és ide figyelj, hozzád beszélek! Tüntetően elejtett egy nagy tekercs zsineget. Talán abba rejtette a tíz shillinget. Nem tudod, mi a különbség, ha azt mondják, használtat vagy használtat, ha lehet? – mondtam. Az órára néztem. Tíz óra volt. Csak még jobban összezavartam mindkettőnket. Ne is próbáld megérteni – mondtam –, csak figyeld, amit mondok, mert nem mondom el kétszer. Közelebb lépett, és letérdelt mellém. Mintha éppen a lelkemet készültem volna kilehelni. Tudod, mi az, új kerékpár? – mondtam. Igen, papa – mondta. Na – mondtam –, ha nem kapsz használt kerékpárt, újat veszel. Megismétlem. Megismételtem. Én megismételtem, pedig kijelentettem, hogy nem mondom el kétszer. Na most mondd el, mit csinálsz – mondtam. És hozzátettem: Vidd innen az arcod, bűdös a szád! Majdnem megtoldottam: Nem mosol fogat, és még panaszkodsz, hogy tályogod van, de még időben meggondoltam magam. Abban a pillanatban nem térhettem át más témára. Megismételtem. Mondd el, mit csinálsz! Összeszedte magát. Hole-ba megyek – mondta –, tizenöt mérföldnyire innen... Ne törődj a mérföldekkel, Hole-ban vagy. Miért? Nem megy, képtelen vagyok. Végül megértette. Kinek kell a kerékpár – mondtam –, tán Goeringnek? Még nem jött rá, hogy neki kell a kerékpár. Igaz, nem sokkal volt kisebb nálam akkoriban. A csomagtartóról meg mintha semmit sem mondtam volna. De végül mégis felfogott mindent. Még azt is megkérdezte, mit tegyen, ha nem elég a pénz. Majd visszajössz, és megbeszéljük – mondtam. Persze előre láttam, amikor a fiam ébredése előtt ezeken a kérdéseken töprengtem, hogy nehézségei támadhatnak, megkérdezhetik tőle, gyerek létére honnan van ennyi pénze. Azt is tudtam, mit tegyen ez esetben, megkeresi Paul őrsparancsnokot, jelentkezik nála, megmondja a nevét, és hogy én, Jacques Moran küldtem Hole-ba kerékpárt vásárolni, de azt mondja, hogy én magam Shitben maradtam. Na persze két különböző műveletről volt szó, először átgondoltam ezt az esetet (a fiam ébredése előtt), de utána meg is kellett volna értetni vele (amikor kiderült, hogy Hole a legközelebbi település). Lemondtam róla, hogy ilyen bonyolult utasításokat a fejébe verjek. Ne félj – mondtam –, elég ez a pénz egy szép kerékpárra, melyen tüstént visszajössz ide. Mindent a szájába kellett rágni. Soha nem találta volna ki magától, mit tegyen a kerékpárral, ha már megvette.

Képes Hole-ban maradni, a jó ég tudja, meddig, újabb utasításokat várva. Megkérdezte, mi bajom. Biztos fintorokat vágtam. Az, hogy elegem van belőled – mondtam. És megkérdeztem, mire vár. Nem érzem jól magam – mondta. Tőlem megkérdezte, hogy vagyok, én nem mondtam semmit, tőle senki nem kérdezett semmit, és kijelentette, hogy nem érzi jól magát. Nem örülsz – mondtam –, hogy lesz egy vadonatúj, klassz bringád, örökbe? Nagyon ragaszkodtam hozzá, hogy tőle halljam, hogy igenis örül. De legszívesebben visszaszívtam volna az utolsó mondatomat, mert bizonyára még csak fokozta a zavarát. Talán ennyi elég is a kedélyes családi eszmecsereből. Kiment a lombsátorból, és amikor úgy gondoltam, elég messze van már, bicegve kimentem én is. Körülbelül húsz lépést tehetett meg. Fesztelen tartást erőltettem magamra, hanyagul egy fatörzsnek dőltem, egészséges lábamat könnyedén keresztbe téve a beteg előtt. Utánaszóltam. Megfordult. Integtettem. Rám bámult egy pillanatig, majd hátat fordított, és folytatta útját. A nevét kiáltottam. Újra megfordult. Lámpát! – kiáltottam. Egy jó lámpát! Nem értette. Hogy is értette volna húsz lépésről, ha egy lépésről sem értett semmit. Visszafelé indult. Intettem, hogy menjen, és kiabáltam, menjél! Menjél! Megállt, rám bámult, fejét enyhén félrehajtva, mint valami papagáj, úgy látszott, képtelen úrrá lenni zavarán. Meggondolatlanul lehajoltam, követ, fadarabot vagy akár egy darab szart kerestem, amit hozzávághatok, és majdnem elestem. Letörtem egy gallyat a fejem felett, és nagy erővel felé hajítottam. Megfordult, és futva elszelelt. Néha tényleg nem értettem a fiamat. Nagyon jól tudhatta, hogy lőtávolon kívül van, még jófajta kővel sem találhatom el, mégis nyakába szedte a lábát. Tán attól tartott, hogy utánafutok. Tudom, van valami félelmetes abban, ahogy futok, hátravetem a fejemet, összeszorítom a fogam, jól behajlítom a könyököm, a térdem pedig majdnem az állkapcsomig emelkedik. És nálam gyorsabb futókat is gyakorta utolértem ezzel a technikával. Inkább megállnak és megvárnak, semmint továbbra is érezzék sarkukban a szörnyű üldözőt. Lámpára viszont nem volt szükségünk. Később, ha a kerékpár elfoglalja a helyét a fiam életében, a kötelességek és ártatlan játékok közt, majd nélkülözhetetlen lesz a lámpa, hogy világítson éjszakai útjain. És kétségkívül már felhőtlen jövője járt a fejemben, amikor odakiáltottam neki, jó lámpát vegyen, hogy később

ne veszélyeztesse útjait a sötétség. Azt is mondhattam volna, ügyeljen a csengőre, csavarja le a kupakját, jól nézze meg belül, győződjön meg róla, jó állapotban van-e a csengő, az üzlet megkötése előtt, sőt próbálja ki, milyen hangot ad. De később lesz még időnk, akkor foglalkozhatunk majd ezekkel a dolgokkal. És ha elérkezik a pillanat, boldogan segítek majd neki felszerelni a kerékpárjára a legjobb lámpát elöl, no meg hátul is, a legjobb csengőt és a legjobb fékeket.

Lassan múlt az idő. Hiányzott a fiam! Elfoglaltam magam, ahogy tudtam. Többször ettem. Kihasználtam a fiam távollétét, meg hogy Istenen kívül nincs más tanúm, és maszturbáltam egy jót. Azt hiszem, a fiamnak is hasonló ötlete támadt, biztos megpihent útközben, és maszturbált ő is. Remélem, nagyobb öröme telt benne, mint nekem. Többször megkerültem a lombsátrat, úgy gondoltam, ez a gyakorlat használ a térdemnek. Elég gyorsan mentem, nem voltak nagy fájdalmaim, de hamar elfáradtam. Tíz lépés után nagy fáradtság kerítette hatalmába a lábamat, inkább amolyan zsibbadás, meg kellett állnom. Azonnal elmúlt, mehettem tovább. Bevettem egy kis morfiumot. Feltettem magamnak néhány kérdést. Miért nem mondtam a fiamnak, hogy hozzon valami gyógyszert? Miért titkoltam előtte, hogy beteg vagyok? Voltaképpen elégedett vagyok az állapottal, és nem is akarok meggyógyulni? Meglehetősen hosszú időre átadtam magam a környezet szépségeinek, sokáig néztem a fákat, a mezőt, az égboltot, a madarakat, figyelmesen hallgattam a közeli és távoli érkező zajokat. Egyszer, egyetlen pillanatra, mintha hallottam volna a csendet, amely szóba került már, azt hiszem. A lombsátorban fekvé a munkára gondoltam, amit elvállaltam. Ismét megpróbáltam emlékezni, mi a teendő Molloyjal, ha megtalálom. Levonszoltam magam a patakhoz. Hason fekvé megnéztem benne magam, majd megmostam az arcom és a kezem. Megvártam, míg kisimul a tükörképem, figyeltem, amint a remegés csillapodik, és a kép egyre jobban hasonlít rám. Néha egy-egy arcomról lehulló vízcsepp újra összezavarta. Napközben nem láttam senkit. De késő este lépteket hallottam a lombsátor körül. Nem mozdultam. A léptek távolodtak. De egy kicsit később, amikor kimentem, nem tudom már, miért, egy férfit láttam néhány

lépésnyire. Mozdulatlan állt, háttal nekem. Vastag, súlyos kabátja nem felelt meg az évszaknak, és vaskos botra támaszkodott, mely az alsó végén vastagabb volt, mint a felsőn, úgy rémlik, huságnak hívják az ilyet. Megfordult, és elég sokáig csendben néztük egymást. Vagyis hát én merőn fürkésztem őt, szokásomhoz híven, hogy elhitesse, cseppet sem félek, ő viszont néha gyors pillantásokat vetett rám, majd lesütötte szemét, nem is annyira féltékenységből, inkább csak nyugodtan akart tűnődni azon, amit látott, mielőtt ismét felpillant. Mert roppant hideg tekintetéből hatalmas erő sugárzott. Arca szép volt és sápadt, szerettem volna, ha olyan arcom van. Ötvenöt évesnek néztem, amikor levette kalapját, egy pillanatra a kezében tartotta, majd visszatette a fejére. Az a mozdulat nem hasonlított kalapemelésre. De úgy véltem, illendő meghajolnom. Formára és színre egyaránt különleges kalap volt. Még csak meg sem próbálom leírni, soha nem láttam olyat. Piszkos haja ősz volt, dús és hullámos. Volt időm megfigyelni, mielőtt visszagyömöszölte a kalap alá, milyen sűrűn borítja koponyáját. Az arca mocskos és szőrös, igen, sápadt, szép, mocskos és szőrös. Különös mozdulatot tett, mint a tyúk, amikor tollászkodik, majd lassan összehúzta magát. Azt hittem, szó nélkül elmegy. De hirtelen egy darab kenyeret kért. A megalázó kérést lángoló pillantással toldotta meg. Idegenszerű kiejtéssel beszélt, vagy olyan ember kiejtésével, aki elszokott a beszédől. Na ugye, hisz már az előbb is megkönnyebbülten gondoltam, amikor csak hátulról láttam, idegen. Kér egy doboz szardíniát? – mondtam. Kenyeret kért, én meg hallal kínáltam. Ez aztán jellemző rám! Kenyeret – mondta. Bementem a lombsátorba a darab kenyérért. A fiamnak tartogattam, aki biztos éhes lesz, ha visszajön. Odaadtam az idegennek. Arra számítottam, hogy ott helyben, mindjárt felfalja. De kettétörte, és a kabátzsebébe tette a darabokat. Megnézhetem a botját? – mondtam. Kinyújtottam a kezem. Ő nem mozdult. Megmarkoltam a botot a keze alatt. Éreztem, amint lassan enged a szorítása. Most én tartottam a botot. Csodálkoztam, milyen könnyű. Visszaadtam a kezébe. Még egy utolsó pillantást vetett rám, aztán elment. Majdnem teljesen besötétedett. Gyors, bizonytalan léptekkel haladt, inkább húzta maga után a botot, nem tartotta rendesen a kezében, és gyakran változtatott irányt. Szívesen követtem volna szemmel sokáig.

Szerettem volna, ha dél van, a sivatag közepén vagyunk, és mindaddig követhetem szemmel, amíg csak ponttá nem zsugorodik a látóhatár szélén. Még jó ideig kint maradtam. Néha hegyeztem a fülem. De a fiam nem jött. Mivel fájni kezdtem, visszamentem a lombsátorba, és lefeküdtem, magamra terítve a fiam kabátját. De éreztem, hogy elálmosodom, újra kimentem hát, és nagy tüzet gyújtottam, hátha az segít a fiamnak a tájékozódásban. Amikor a tűz fellángolt, azt gondoltam, de hiszen most melegedhetek! Melegedtem hát, a lángok fölé nyújtottam a kezem, utána meg összedörzsöltem, aztán újra a láng fölé tartottam, majd hátat fordítva a lángoknak, felemeltem a kabátom szárnyát, és forogtam a tűz körül, mint akit nyárson forgatnak. De végül a fáradtság és a hőség legyőzött, lefeküdtem a földre, a tűz mellé, és a következő gondolattal aludtam el, talán egy szikrától lángra kap a ruhám, és eleven fáklyaként térek magamhoz. Még nagyon sok mindent gondoltam, különféle, látszatra összefüggéstelen dolgokat. De amikor felébredtem, újra nappal volt, kialudt a tűz. De a hamu parázslott. A térdem nem jött rendbe, de nem is romlott az állapota. Vagyis hát talán kissé romlott, csak nem vettem észre, mert már egyre jobban megszoktam ezt a nyomorúságot. Bár nem hiszem. Mert figyeltem a térdemet, próbálgattam is, gyanakodva a megszokásra, igyekeztem semlegesíteni hatalmát. Inkább valaki más mondta, akit beavattak érzékeim titkaiba: Nincs változás, Moran, nincs változás. Lehetetlenül hangzik. A bozótba mentem botot vágni. De amikor végre alkalmas ágat találtam, eszembe jutott, hogy nincs késem. Visszamentem a lombsátorba, remélve, hogy megtalálom a fiam kését a tárgyak között, melyeket a földre rakott, és nem szedett össze. A kés nem volt ott. Viszont megpillantottam az esernyőmet, és arra gondoltam: Minek vágnék botot, mikor itt az esernyőm? És megpróbáltam az esernyőmre támaszkodva járni. Így sem haladtam gyorsabban, meg a fájdalmaim sem csillapodtak, de legalább nem fáradtam el olyan hamar. Már nem kellett tízlépésenként megállnom pihenni, könnyedén megtettem tizenötöt a pihenőig. És pihenés közben is hasznomra volt az esernyő. Mert rátámaszkodva megállapítottam, hogy a lábzsibbadás, amit valószínűleg vérkeringési zavar okozott, gyorsabban elmúlik így, mint amikor csak izmaim erejével tartom magam. S ekképp

felszerelve már nem értem be vele, hogy csupán a lombsátor körül keringjek, mint az este, hanem sugarasan, minden irányban eltávolodtam tőle. Sőt elértem egy kis magaslatot, ahonnan jól beláttam az egész terepet, ahol a fiam felbukkanhat, úgyszólván egyik pillanatról a másikra. Időnként elképzelttem, amint a kormányra dőlve, a nyeregben állva pedálozik, és egyre közeledik, már-már hallottam a lihegését, láttam pufók, ostoba arcán az örömet, hogy végre hazaér. De a lombsátrat is szemmel tartottam, szinte hihetetlen erővel vonzott, ezért képtelen voltam az egyik sugár végpontjáról közvetlenül áttérni a másikra, ami pedig kényelmes lett volna. Minduntalan visszamentem a lombsátorhoz, hogy meggyőződjek róla, rendben van-e minden, és csak azután indultam új utamra. A második nap legnagyobb része ilyen haszontalan jövésmenéssel, nézelődéssel, képzelődéssel telt el, de nem az egész nap. Mert időnként le is feküdtem a lombsátorban, valósággal már házamnak számított, és nyugodtan eltűnődtem néhány dolgon, mint például az élelmiszeremen, mely gyorsan fogyott, mégpedig olyan gyorsan, hogy az öt óra tájban elköltött vacsorám után csak két doboz szardínia, egy marék keksz és néhány alma maradt. De megpróbáltam arra is emlékezni, mit kezdjek Molloyjal, ha megtalálom. És magamat is megvizsgáltam, mármint ami maradt belőlem bizonyos idő óta. És úgy rémlett, olyan rohamosan öregszem, mint egy tisztavirág-életű lény. Bár nem igazi öregedés volt ez, valami más. Inkább szétforgácsolódás vagy összeomlás, igen, összeomlott bennem minden, ami öröktől fogva oltalmazott attól, amire ítéltettem. Vagy mintha iszonyatos sebességgel rohantam volna valami fény, egy arc felé, amit ismertem egykor, csak megtagadtam. De hogyan is írjam le ezt az élményt, az áthatolhatatlan, sötét tömb látványát meg a hangot, mintha kavics csikorgott volna, majd egyszerre minden cseppfolyóssá változott. És akkor egy kis gömböt láttam, amint lassan emelkedik a szörnyű mélységekből, előbb lassan a nyugodt vizeken át, alig tudtam megkülönböztetni az apró buborékoktól, melyek kísérték, majd egyszer csak arc lett belőle, lyukakat láttam a szem, száj és a többi seb helyén, de nem tudtam, férfiarc vagy női, öreg-e vagy fiatal, és azt sem, hogy nyugodt kifejezése is nem a víznek köszönhető-e, mely elválasztja a fénytől. De megvallom, szórakozottan figyeltem

csupán ezeket a szálnalmas arcokat, valószínűleg csak tulajdon kétségbeesésem fejeződött ki bennük. Nem is dolgoztam ki őket jobban, ami szintén mutatta, mennyire megváltoztam, és mennyire nem voltam ura önmagamnak. Pedig sok mindenre rájöhettem volna, önismeret dolgában, ha van bennem kitartás. S alighogy felismertem egy-egy arcot a körülöttem sokasodó vad árnyak között, éppen hogy csak megfogalmaztam, milyenek, máris új problémák felé fordultam. Egy kicsit később újra kezdődött minden. És ebben a viselkedésben sem ismertem önmagamra. Mert nem volt jellemző rám, azaz nem tartozott a szokásaim közé, hogy egyidejűleg többféle kérdésen törjem a fejem, szétválasztottam őket, előbb az egyiket dolgoztam teljes erőmből, aztán a másikon. És amikor éreztem, hogy a Molloyra vonatkozó utasítások töredékei motoszkálnak az emlékezetemben, sürgősen más kérdésekre tereltem a figyelmemet. És én, aki két héttel azelőtt még örömmel számítottam volna ki, mennyi időre elég még az élelmem, minden bizonnyal közbeiktatva a vitaminok és kalóriák kérdését is, ételek sorát kieszelve, aszimptotikusan közelítve az étkezés nullfokához, azon a napon egyszerűen csak megállapítottam, hogy nemsokára éhen halok, ha nem sikerül feltöltenem a készleteimet. Így telt el a második nap. De mielőtt rátérnék a következőre, meg kell említenem egy eseményt.

Meggyújtottam a tüzet, néztem, hogyan kap lángra, és egyszer csak hallom, hogy megszólítanak. Férfihang volt, olyan közeli, hogy összerezzenem. De mindjárt úrrá lettem magamon, és továbbra is élesztgettem a tüzemet, mintha mi sem történt volna, piszkáltam egy ággal, melyet az imént törtem e célra, leszedtem apró gallyait meg leveleit, sőt a háncs egy részét is, a puszta körmömmel. Mindig szívesen hántoltam le a gallyakat, örömmel nézegettem a világos, sima szívet. De a fa iránt érzett szeretet és szálnalom zavaros érzése többnyire megakadályozott ebben. A tenerifei sárkányfa, melyet ötezer éves korában villámcsapás pusztított el, meghitt ismerősömnek számított. A magas kor példáját tiszteltem benne. Jókora ág volt, éltető nedvekkal tele, nem kapott lángra a tűzben. A vékonyabb végét tartottam a kezemben. Csak a tűz ropogásának leple alatt közelíthetett meg észrevétlenül az idegen, ugyanis a fa

még mindig küzdött, mert a diadalmas tűz nem ropog, hanem egész más hangot ad. Ha valami feldühít, hát az az, ha váratlanul lepnek meg. Kissé megrémültem, de azért reméltem, hogy nem látszik rajtam, továbbra is élesztettem a tüzet, mintha egyedül lennék. De amikor hirtelen a vállamra csapott, kénytelen voltam azt tenni, amit bárki más tett volna a helyemben, szóval egyetlen gyors mozdulattal megfordultam, jól leplezve félelmemet és dühömet. És akkor egy férfival találtam szemben magam, akinek csak rosszul vettem ki külsejét és vonásait a sötétben. Adj' isten, haver – mondta. Apránként fogalmat alkottam róla, miféle alak ez. És állítom, hogy különféle testrészei és az arca között roppant harmonikus egyetértés uralkodott, tehát elmondhattuk róla, hogy a teste méltó az arcához és fordítva. Ha a seggét láttam volna, minden bizonnyal méltónak találom a többi testrészéhez. Nem gondoltam, hogy találkozom valakivel itt, az isten háta mögött – mondta –, mázlim van. Megpróbált félrehúzni a tűztől, mely már lángolt, akkor a tűz fénye ráesett a betolakodóra, és láttam, hogy nem tévedtem, pontosan olyan hányadék tróger, amilyennek képzeltem. Megmondaná? – mondta. Kénytelen vagyok leírni röviden, bár ellenkezik elveimmel. Elég alacsony volt, de zömök. Vastag szövetből készült, ocsmány szabású tengerészkek öltönyt viselt (mellénnyel) és hatalmas fekete cipőt, melynek furcsán felkunkorodott az orra. Mintha csakis a fekete cipőkre lenne jellemző ez. Nem tudná megmondani? – mondta. Vagy hét láb hosszú, rojtos végű sálját többször a nyaka köré tekerte, a vége meg lelógott a hátán. Keskeny karimájú, sötétkék puhakalapot viselt, szalagjába pedig horgot tűzött, műcsalival, ami fene sportos külsőt kölcsönzött neki. Nem hallja? – mondta. Ám mindez semmi sem volt az arcához képest, amely, sajnálattal vallom meg, némiképp hasonlított az enyémmre, persze nem volt olyan finom, de ugyanaz a satnya bajusz éktelenkedett rajta, apró disznószeme, spanyolgalléros orra is emlékeztetett rám, nem szólva keskeny vörös szájáról, mely mintha folyton erőlködött volna, hogy kiszarja a nyelvét. Beszéljen már! – mondta. Megint a tűz felé fordultam. Vidáman égett. Fát dobtam rá. Már öt perce beszélek magának – mondta. A lombsátor felé indultam. Elállta az utamat. Mikor látta, hogy sántítok, nekibátorodott. Feleljen! Melegen ajánlom! – mondta. Nem ismerem magát – mondtam. Felnevettem. Jó vicc, tényleg.

Névjegyét óhajt az úr? – mondta. Semmit sem mondana nekem – mondtam. Közelebb lépett. Kotródjon a francba! – mondtam. Ezúttal ő nevetett. Szóval nem felel? – mondta. Minden erőmet összeszedtem. Mire kíváncsi? – mondtam. Biztos azt hitte, hogy végre észre térek. Na így már jobb – mondta. Segítségképpen felidéztem magamban a fiam képét, aki minden pillanatban megjöhet. Már mondtam – mondta. Citeráztam, mint a nyárfalevél. Ismételje meg, legyen szíves! – mondtam. Rövidebben! Megkérdezte, láttam-e erre egy öregembert, bottal. Leírta. Rosszul. A hangja nagyon távolról érkezett hozzám. Nem – mondtam. – Hogyhogy nem? – mondta. Senkit sem láttam – mondtam. Pedig erre ment – mondta. Hallgattam. Mióta van itt? – mondta. Valahogy a testét is homályosan láttam, mintha szétesett volna. Mi az istent keres itt? – mondta. Mi az? Tán őriáratot tart? – mondtam. Ütésre emelte kezét. Azt hiszem, még egyszer mondtam, hogy kotródjon a francba. Emlékszem a felém tartó fehéres kézre, amint szétnyílt, majd összezárult a levegőben. Mintha független, önálló életre kelt volna. Nem tudom, mi történt utána. De egy kicsit később, tán sokkal később, ott találtam a földön, péppé zúzott fejjel. Nagyon sajnálom, hogy nem tudom pontosabban leírni, miképp értem el ezt a nagyszerű eredményt. Azt aztán érdemes lenne elolvasni! De még nem érkezett el a pillanat, hogy irodalmi babérokra pályázzak. Nekem nem esett bajom, leszámítva néhány karcolást, de azokat is csak másnap fedeztem fel. Fölé hajoltam. Akkor jöttem rá, hogy a lábam ismét hajlik. Már nem hasonlított rám. Megfogtam a bokáját, és a lombsátorba vonszoltam, háttal. Vastag zsírréteg fénylett a cipőjén. Norvégmintás volt a zoknija. Nadrágja felcsúszott, és előbukkant fehér, csupasz lábszára. Vékony, csontos bokája volt, mint nekem. Majdnem átértem kézzel. Zoknitartót hordott, egyik el is szakadt és fityegett. Ez a részlet a szívemig hatolt. Visszamentem a tűzhöz. A térdem megmerevedett újra. Már nem volt szükség rá, miért is ne merevedett volna? Visszamentem a lombsátorba, és felvettem a fiam kabátját. Visszamentem a tűzhöz, és lefeküdtem a földre. Nem nagyon szoktam aludni, de akkor aludtam egy keveset. Hallgattam a kuvikokat. Nem uhuk voltak, vonatfüttyre hasonlított a hangjuk. Hallgattam a csalogányt. S a távolból a harisokat. Ha más madarokról is hallottam volna, melyek rikácsolnak és énekelnek éjjel,

azokat is hallgatom. Egymásra tettem két kezem a földön, és rájuk támasztott állal néztem elhaló tűzemet. A hajnalt vártam. Alighogy beköszöntött, felálltam, és bementem a lombsátorba. A fickónak is elég merev volt a térde, de azért hajlott az ízület. Behúztam a bozótba, közben gyakran tartottam pihenőt, de nem eresztettem el a lábát, mert ha eleresztem, megint le kell hajolnom érte. Majd szétszedtem a lombsátrat, és az ágakat a testre szórtam. Bepakoltam, a vállamra vetettem két zsákot, fogtam a kabátot meg az esernyőt. Szóval szedtem a sátorfámat. De indulás előtt egy pillanatra még átgondoltam a dolgot, nem felejték-e itt valamit, és nem is bíztam mindent az eszemre, mert megtapogattam zsebemet, és alaposan körülnéztem. A zsebeimet tapogatva megállapítottam, hogy a kulcsaim nincsenek benne, de e hiányról az agyam képtelen volt tájékoztatni. Hamarosan meg is találtam őket, szétszóródtak a földön, mivel eltört a karika, őszintén szólva előbb a láncot találtam meg, majd a kulcsokat, végül a karikát, két darabban. És mivel nem jöhetett szóba, hogy akár az esernyőmre támaszkodva is, minduntalan lehajoljak, akárhányszor meglátok egy kulcsot, letettem a zsákokat, az esernyőt meg a kabátot, és hasra feküdtem a kulcsok között, így aztán elég könnyen összeszedtem őket. És ha nem értem el kézzel valamelyiket, odakúsztam a földön, két kézzel kapaszkodva a fűcsomókba. Akár kellett, akár nem, minden kulcsot megtöröltem a fűben, csak azután tettem zsebre őket. Néha a karomra támaszkodtam, hogy jobban belássam a környéket. És jó néhány kulcsot, ami mind messze volt tőlem, gurulva közelítettem meg, mint valami hatalmas henger. És amikor nem találtam többet, azt gondoltam: Nem érdemes megszámolni a kulcsokat, úgysem tudom, hány volt. Akkor megint körülnéztem, hátha még találok. De végül azt gondoltam: Enné meg a fene őket, beérem ennyivel is. És a kulcskeresés közben találtam egy fület, s bedobtam a bozótba. És ami még különösebb: megtaláltam a szalmakalapom, pedig azt hittem, a fejemen van! Az egyik lyuk, amit a zsinórnak fúrtam, nem is lyuk volt már, hanem nyílás. De a másik jól tartotta magát, benne volt a zsinór is. Végül pedig azt gondoltam: Na, most felállok, és átható tekintettel még egyszer szemügyre veszem a terepet. Mindezt meg is tettem. Akkor találtam meg a karikát, előbb az egyik darabját, aztán a másikat. Majd amikor már semmit sem találtam, ami az

enyém vagy a fiamé lett volna, ismét összeraktam a zsákokat, jól a fejembe húztam a szalmakalapomat, a karomra vettem a fiam kabátját, fogtam az esernyőt, és elindultam. De nem jutottam messzire. Mert nemsokára megálltam egy kis magaslat tetején, ahonnan jól szemmel tarthattam a táborhelyet és az egész környéket. Megfigyeltem azt a különös tényt, hogy azon a helyen a terep, sőt a felhők is az égbolton finoman egy pontra (a táborhelyre) irányították az ember tekintetét, mint a régi mesterek vásznain. Ahogy lehetett, igyekeztem kényelmesen elhelyezkedni. Megszabadultam különféle terheimtől, megettem egy egész doboz szardíniát meg egy almát. Hasra feküdtem a fiam kabátján. Néha a földre könyököltem a tenyerembe támasztott állal, ekképp tekintetem a láthatárra szegeződött, néha pedig a földön kis párnát formáltam két kezemből, és ráfektettem az arcomat, öt percig az egyikre, öt percig a másikra, hason fekvés közben. A két zsákból is párnát csinálhattam volna, de nem csináltam. Valahogy akkor nem jutott eszembe. A nap nyugodtan telt, említésre méltó esemény nélkül. Csak egy kutya szakította meg a harmadik nap egyhangúságát. Előbb az elhamvadt zsarátnok körül forgolódott, majd bement a bozótba. De kijönni nem láttam, tán elkerülte a figyelmemet, vagy a bozót másik oldalán ment ki, egyszerűen csak átszaladt a bozóton. Megjavítottam a kalapomat, a konzervnyitóval új lyukat fúrtam a régi mellé, és új zsinórt is fűztem bele. A karikát is megjavítottam. Az egyik darabra felfűztem a kulcsokat, aztán összedrótoztam a két darabot, és a hosszú láncot is ráakasztottam újra. Hogy gyorsabban múljon az idő, feltettem magamnak néhány kérdést, és megpróbáltam válaszolni rájuk. Néhány példa:

Kérdés: Mi történt a kék puhakalappal?

Válasz:

Kérdés: Gyanúsítják-e a botos öreget?

Válasz: Nagyon valószínű.

Kérdés: Van esélye, hogy tisztázza magát?

Válasz: Nem sok.

Kérdés: Elmondjam a fiamnak, mi történt?

Válasz: Nem, mert akkor kénytelen lenne leleplezni.

Kérdés: Leleplezne?

Válasz:

Kérdés: Hogy érzem magam?

Válasz: Nagyjából, mint mindig.

Kérdés: Megváltoztam-e, és változom-e még?

Válasz: Igen.

Kérdés: És ennek ellenére nagyjából úgy érzem magam, mint mindig?

Válasz: Igen.

Kérdés: Hogy lehet ez?

Válasz:

E kérdéseket, no meg egyéb kérdéseket is, hosszabb-rövidebb időközök választották el, nemcsak egymástól, hanem a válaszoktól is. És a válaszok nem mindig a kérdések sorrendjében hangzottak el. Hanem valamely kérdés válaszában vagy válaszain tűnődve megtaláltam a választ vagy válaszokat arra kérdésre, melyet előzőleg haszontalanul tettem fel magamnak, vagyis nem tudtam feleim rájuk, illetve más kérdéssel, más kérdésekkel találtam szembe magam, és ezek elemi erővel azonnali választ követeltek.

És most, képzeletben áttérve a jelenre, állítom, hogy mindezt megfontoltan, sőt örömmel írtam, és nyugodtabb lélekkel, mint valaha. Mert amikor e sorokat olvassák, én már messze, nagyon messze leszek, ahol nem talál meg senki. Youdi majd gondomat viseli, nem hagyja, hogy megbüntessenek olyan vétségért, amit szolgálatban követtem el. És a fiam ellen sem tehetnek semmit, hanem még sajnálják is, hogy ilyen apja volt, mindenhol csak úgy záporozik rá a segítség és megbecsülés.

Így telt el a harmadik nap. Öt óra tájt megettem az utolsó szardíniámat meg néhány kekszet. Jó étvággal. Csak pár alma maradt, meg egy kevés keksz. De hét óra körül, amikor a nap már alacsonyan járt, megjött a fiam. Bóbiskolhattam éppen, mert nem a távolban pillantottam meg, ahogy vártam, amint fokozatosabban egyre nagyobb lesz. Hanem egyszer csak ott volt, köztem és a táborhely között, és az utóbbi felé tartott, amikor észrevettem. Elöntöttek a felháborodás hullámai, sebbel-lobbal felálltam, és

felüvöltöttem esernyőmet rázva. Megfordult, intettem, hogy jöjjön, esernyőmmel hadonászva, mintha le akarnék akasztani valamit a markolattal a levegőből. Először azt hittem, ellenszegül, továbbmegy a tábor, vagyis inkább a táborhely felé, mert nem volt már ott tábor. De végül felém indult. Kerékpárt tolt, színpadias mozdulattal eldobta, hogy bemutassa, milyen fáradt, amikor a közelembbe ért. Vedd fel – mondtam –, hadd lássam! Valaha egész jó kerékpár lehetett, nem vitás. Szívesen leírnám, szívesen írnék akár négyezer szót róla. Szóval ezt nevezed kerékpárnak? – mondtam. De nem nagyon vártam választ, csak a kerékpárt vizsgáltam. Bár volt valami szokatlan a fiam hallgatózásában, s ezért felpillantottam. Majd kiesett a szeme. Na mi az – mondtam –, tán nyitva a sliccem? Megint elejtette a kerékpárt. Vedd fel! – mondtam. Felvette. Mi történt veled? – mondta. Elestem – mondtam. Elestél? – mondta. Igen, elestem – kiáltottam –, te még sohasem estél el? A növény nevén gondolkodtam, mely az akasztottak ondójából nő, és ha letépik, sivalkodik. Mennyit fizettél – mondtam. Négy fontot – mondta. – Négy fontot! – kiáltottam fel. Ha két fontot mondott volna, vagy akár harminc shillinget, ugyanígy kiáltok fel. Négy font öt shillinget kértek – mondta. – Nyugtád van? – mondtam. Nem tudta, mi a nyugta. Leírtam. Mennyi pénzt költöttem a fiam iskoláztatására, és azt sem tudja, mi a nyugta! Bár azt hiszem, éppen olyan jól tudta, mint én. Mert amikor azt mondtam: „Na, most mondd meg, mi a nyugta”, nagyon jól elmondta. Alapjában véve nekem aztán tökmindegy volt, hogy háromszor-négyszer annyit fizetett-e a kerékpárért, mint amennyit ér, vagy kevesebért vette, és félretette magának a maradék pénzt. Nem az én zsebem bánta. Add ide a tízshillingeseket! – mondtam. Elköltöttem őket – mondta. Elég, elég. Magyarázkodni kezdett, hogy első nap az üzletek zárva voltak, második nap... Azt mondtam: Elég, elég! Megnéztem a csomagtartót. Az egész kerékpáron még ez ért a legtöbbet. Meg a pumpa. Legalább forog a kereke? – mondtam. Ledöglöttem róla, Hole-tól két mérföldre – mondta –, onnan gyalog tettem meg az utat. Megnéztem a cipőjét. Pumpáld fel! – mondtam. Tartottam a kerékpárt. Már nem tudom, melyik kerékről volt szó. Mindjárt zavarba jövök, ha két tárgy többé-kevésbé hasonlít egymásra. Csalt. A levegő a szelep és a csavar között szivárgott, szándékosan nem

szorította meg jól. Tartsd a kerékpárt – mondtam –, és add ide a pumpát! A gumi hamarosan megkeményedett. A fiamra meredtem. Tiltakozott. Elhallgattattam. Öt perc múlva megtapogattam a gumit. Ugyanolyan kemény volt, mint az imént. Nyomorult alak vagy – mondtam. Egy szelet csokoládét vett elő zsebéből, felém nyújtotta. Elvettem. De nem ettem meg, pedig szerettem volna, bár megvetem a torkoskodást, hanem pillanatnyi habozás után elhajítottam jó messzire. De reméltem, hogy a fiam nem vette észre azt a pillanatnyi habozást. Elég! Lementünk az útra. Inkább csak ösvény volt. Megpróbáltam a csomagtartóra ülni. A merev lábam húzott, egyre húzott lefelé. A sírba. Felhúzódkodtam a hátizsákra. Erősen tartsd a kerékpárt – mondtam. Nem volt elég. Megtoldottam a tarisznyával. A csatjai nyomták a fenekemet. Minél inkább ellenállnak a tárgyak, annál makacsabbul küzdök. S majd egyszer, nagy sokára a föld mélyéből foggal és körömmel a felszínre küzdöm magam, a biztos tudatban, hogy semmi értelme az egésznek. S ha nem lesz már körmöm, sem fogam, a csontjaimmal kaparom a sziklát. Néhány szóban a végső megoldás: Előbb a tarisznya, majd a hátizsák, aztán a fiam kabátja négyrét hajtva s az egész jó erősen lekötözve a fiam zsinagjával a csomagtartóhoz meg a vázhoz. Az esernyőt viszont a nyakamba akasztottam, hogy kezemmel a fiam derekába kapaszkodhassak, nem, a hóna aljába inkább, mert végül magasabban voltam nála. Hajts! – mondtam. Kétségbeesetten erőlködött, valljuk meg. Elestünk. Heves fájdalmat éreztem a sípcsontomban. Teljesen belegabalyodtam a hátsó kerékbe. Segíts fel! – kiáltottam rá. A fiam segített felkelni. A harisnyám elszakadt, vérzett a lábam. Szerencsére a beteg lábam. Mit csinállok, ha mindkét lábam beadja a kulcsot? Boldogultam volna, az biztos. Sőt tán áldásnak tekinthettem a balsorsban ezt az esést. Természetesen az érvágásra gondolok. Semmi bajod? – mondtam. Semmi – mondta. Na persze! Az esernyőmmel jót rászóztam a lábára, ahol fénylett a bőre, a nadrág meg a harisnya között. Felkiáltott. Meg akarsz ölni minket? – mondtam. Gyenge vagyok – mondta –, gyenge vagyok. A kerékpárnak látszólag nem esett baja, csak a hátsó kerék kapott egy kis nyolcast. Mindjárt beláttam, hogy hibát követtem el. Még indulás előtt ráültem a csomagtartóra, lelógó lábbal. Gondolkodtam. Megpróbáljuk újra – mondtam. Nem bírom – mondta.

Ne hozz ki a sodromból! – mondtam. Áttette a lábát a vázon. Finoman indulsz, ha jelt adok! – mondtam. Elfoglaltam helyem a hátsó keréken. A lábam nem ért le a földre. Éppen erre volt szükség. Várd meg a jelt! – mondtam. Lassan csúsztam oldalt lefelé, míg a jó lábam földet nem ért. A hátsó kerékre már csak a beteg lábam nehezedett, kínosan kinyújtva, magasra emelve. Ujjamat a fiam oldalába nyomtam. Lassan indíts! – mondtam. A kerekek forogni kezdtek. Követtem a mozgást szökdécselve, és a vontatóerő is segített. Féltettem a tökömet, mert elég élénken lengedez összevissza. Gyorsabban! – kiáltottam. Beletaposott a pedálba. Egy ugrással elfoglaltam a helyem. A kerékpár megingott, visszabillent, majd felgyorsult. Bravó! – kiáltottam örömittasan. Hurrá ! – kiáltotta a fiam. Hogy utálok a hurrázást! Most is alig tudtam leírni ezt a szót. Azt hiszem, éppen olyan boldog volt, mint én. Szíve a kezem alatt dobogott, a kezem mégis messze volt a szívétől. Szerencsére lejtett az ösvény. Szerencsére megjavítottam a kalapom, egyébként a szél elsodorta volna. Szerencsére szép idő volt, s már nem voltam egyedül. Szerencsére, szerencsére.

Így értünk be Ballyába. Nem beszélek az utunkban tornyosuló akadályokról, a rosszindulatú lényekről, akiket ki kellett játszsanunk, a fiú engedetlen viselkedéséről, az apa egy-egy összeomlásáról. El akartam mondani, már-már kedvet éreztem hozzá, hogy elmondjak mindent, a puszta gondolatra is öröm fogott el, hogy majd eljön a pillanat, amikor elmondhatom. De most már nem akarom. A pillanat eljött, a kedvem viszont elszállt. A térdem nem javult. De nem is romlott az állapota. A sípcsontomon begyógyult a seb. Egyedül soha nem érkeztem volna meg. A fiamnak köszönhetem. Mit? Hogy megérkeztem. Gyakran panaszkodott az egészségére, a gyomrára, a fogaira. Morfiumot adtam neki. Egyre rosszabbul nézett ki. Amikor megkérdeztem, mi baja, nem tudta megmondani. Sokat vesződünk a kerékpárral. De végül mindig összeeszkábáltam. A fiam nélkül nem érkeztem volna meg. Sokáig tartott, míg odaértünk. Hetekig. Lépten-nyomon eltévedtünk, fecséreltük az időt. Még mindig nem tudtam, mit kezdjek Molloyjal, ha megtalálom. Már nem is törődtem vele. Sokat töprengtem magamon útközben, a fiam mögött ülve, jóval magasabban, mint ő, és a táborozáskor, míg jött-ment, vagy

nem volt ott. Mert gyakorta nem volt velem, tudakozódni ment, meg élelemért. Már jóformán semmit sem csináltam. Rendesen gondomat viselte, szögezzük le. Ügyetlen volt, hülye, lassú, mocskos, hazug, pazarló, alattomos és érzéketlen. De nem hagyott el. Sokat töprengtem magamon. Azaz, gyakorta szemügyre vettem önmagamot, majd lecsuktam a szemem, elfelejtettem mindent, és előlről kezdtem az egészet. Sokáig tartott, míg Ballybába értünk, és nem is vettük észre, hogy ott vagyunk, amikor odaértünk. Állj! – mondtam egy nap a fiamnak. Rokonszenves külsejű pásztor pillantott meg. A földön üdögélt, és a kutyáját simogatta. Ritkás szőrű, fekete birkák bóklásztak körülöttük. Nem féltek. Te Úristen, micsoda pásztori ország! A fiamat ott hagytam az út szélén, én meg feléjük tartottam a mezőn. Gyakran megálltam pihenni, esernyőmre támaszkodva. A pásztor látta, hogy jövök. Nem állt fel. A kutya is látta, de nem ugatott. A birkák is. Igen, lassanként egyik a másik után, mind felém fordult, nézték, ahogy jövök. Csak néhány tétova mozdulat, az apró lábak neszezése árulkodott nyugtalanságukról. Birka létükre nem látszottak félénknek. Meg persze figyelt a fiam is, éreztem hátamban a tekintetét. Tökéletes csend volt. Tökéletes, végre! Mindent összevetve ünnepélyes pillanat. Gyönyörű idő volt. Eljött az este. Valahányszor megálltam, nézelődtem magam körül. Néztem a pásztor, a birkákat, a kutyát, még az égboltot is. De járás közben csak a földet láttam és mozgó lábaimat, a jót, mely előrelelendült, lelassult, földet ért, és megvárta a másikat. Végül megálltam, úgy tíz lépésre a pászortól. Nem volt értelme, hogy továbbmenjek. Legszívesebben nála maradtam volna. A kutyája szereti, a birkák nem félnek tőle. Nemsokára leszáll a harmat, akkor majd felkel. Az akol messze van, nagyon messze. Látja majd messziről háza ablakában a hívogató világosságot. A birkák közt voltam, körülfogtak, rám irányult a tekintetük. Tán mézárósnak néztek, aki válogatni jött közéjük. Levettem a kalapom. Láttam, hogy a kutya követi szemmel ezt a kézmozdulatot. Csak néztem, nem tudtam szólni. Képtelen voltam megtörni azt a csendet. Már-már szó nélkül elmentem. Végül ezt mondtam: Ballyba, ügyelve a szó kérdő hangsúlyára. A pásztor kivette a pipát a szájából, és a szárával a föld felé bökött. Szerettem volna azt mondani: Vegyen magához! Hűségesen szolgálnám egy fekhelyért meg némi élelemért.

Megértettem a mozdulatát, csak valószínűleg nem látszott rajtam, mert még többször a föld felé bökött a pipaszárral. Bally – mondtam. Felemelte a kezét, habozott egy pillanatra, mintha képzeletbéli térkép előtt állna, aztán mozdulatlanra dermedt. A pipa még gyengén füstölgött, a füst kékre színezte a levegőt, majd eltűnt. A jelzett irányba néztem. A kutya is. Mindhárman északnak fordultunk. A birkák már rám se hederítettek. Talán mindent megértettek. Hallottam, hogy megint legelésznek, bóklásznak. Végül vörös fényt vettem ki a lapály szélén, ezer meg ezer más apró fény távoli összhatását. A tejútról jöhetett. Finoman szakította meg a láthatár szép, egyenes, sötét vonalát. Megköszöntem az estének, hogy megmutatja a fényeket, a csillagokat az égbolton és az ember világának bátor kis fényeit a földön. Nappal a pásztor hiába emelte volna pipáját az égbolt és a föld tiszta, világos választóvonalára. De éreztem, hogy az ember ismét felém fordul, meg a kutya is, és a pásztor megint szív egyet a pipáján, remélve, hogy még nem aludt ki. Tudtam, hogy egyedül nézem azt a távoli ragyogást, mely egyre fényesebb lesz, egyre fényesebb, majd hirtelen kialszik. Zavart ez az egyedüllét, hogy egyedül nézem, vagy tán a fiam is nézte, bár Ő nem, egyedül én gyönyörködtem benne. Már azon tűnődtem, miképp mehetnék el az önutálat vagy a bánat érzése nélkül, amikor hatalmas sóhaj hangzott fel, és abból megértettem, hogy nem én indultam el, hanem a nyáj. Figyeltem őket. Elöl az ember, aztán a birkák, közel egymáshoz, lehajtott fejjel, lökdösődve, időnként kipréseltek magukból egy-egy apró bogyót, s néha még találomra lehajoltak egy utolsó harapás fűért a sovány legelőn, végül pedig a kutya, vadul csóválva nagy, fekete bozontos farkát, elégedettségének kifejezéseként, bár elégedettségének nem volt tanúja, ha ugyan elégedettséget érzett egyáltalán. Így vonult el a kis csoport, tökéletes rendben, nem kellett a gazdának kiabálnia, sem a kutyának közbelépnie. Bizonyára így értek az istállóba vagy a karámba is. Ott a pásztor félreáll, utat enged az állatoknak, megszámlolja őket, bár jól tudja, hogy egy sem hiányzik. Aztán a háza felé indul, nyitva a konyhaajtó, ég a lámpa, a pásztor belép, asztalhoz ül, de nem veszi le a kalapját. De a kutya megáll a küszöbön, nem tudja biztosan, bemehet-e vagy kint kell maradnia.

Azon az éjszakán viharos jelenetem volt a fiammal. Már nem emlékszem, miért. Várjunk csak, fontos is lehet!

Nem, nem bírom. Már annyi jelenetem volt a fiammal. Olyan jelenet lehetett, mint a többi, e pillanatban mindössze ennyit tudok. A jól bevált eljárást követve, biztos mesterfokon mutattam rá eget verő hibáira. Másnap reggel beláttam tévedésemet. Korán ébredtem, egyedül találtam magam a lombsátorban, pedig mindig elsőnek ébredtem. Sőt már jó ideje egyedül voltam, ezt súgta az ösztönöm, a fiam szuszogása már régóta nem vegyült el az enyémmel a szűk lombsátorban, melyet ő épített az utasításaim alapján. Igazán nem volt benne semmi nyugtalanító, hogy kerékpáron ment el éjszaka vagy a gyalázatos kora hajnali fényben. Mert ha csupán erről lett volna szó, erre még pompás, helytálló magyarázatokat találok. Sajnos elvitte azonban a hátizsákot meg a kabátot is. És egyetlenegy holmija sem maradt a lomb-sátorban, sem odakint. És ráadásul még egy csomó pénzt is magával vitt, pedig csak néhány penny illetve meg időnként, az is csak akkor, ha mindjárt olasz perselyébe teszi. Mert rábíztam egy bizonyos összeget, mióta ő intézte a dolgokat, persze felügyeletem alatt, például a vásárlást. És mindig jóval több pénz volt nála, mint amennyire szüksége lett volna. És a valószínűség kedvéért még a következőt fűzöm hozzá a fentiekhez:

1. Követeltem, hogy tanuljon meg legalább valamennyire kettős könyvelést vezetni, és igyekeztem a fejébe verni néhány alapismeretet.

2. Már nem volt bennem elég bátorság, hogy magam foglalkozzam az ilyen nyomorult vacak dolgokkal, melyek annyi örömet okoztak valaha.

3. Mondtam neki, tartsa nyitva a szemét, ha utazik, és vásároljon, ha lehet, olcsón egy második, könnyű kerékpárt. Mert már untam az örökös csomagtartót, és tudtam, hogy közeledik a nap, amikor a fiamnak nem lesz elegendő ereje kettőnk számára. Úgy gondoltam, mit is beszélek, biztos voltam benne, hogy egy kis igyekezettel

megtanulnék fél lábbal hajtani. És akkor megint elfoglalhatnám az engem megillető helyet, szóval a nyeret. A fiam pedig mögém kerülne. Akkor nem fordulhatna elő többé az a botrányos eset, hogy a fiam, utasításaimmal dacolva, balra megy, amikor én azt mondom, jobbra menjen, vagy jobbra, amikor azt mondom, balra menjen, netán egyenesen, ha azt mondom, balra vagy jobbra, ami pedig egyre többször előfordult az utóbbi időben.

Csupán ennyivel akartam kiegészíteni a fentieket.

De amikor az aprópénzemet számoltam, megállapítottam, hogy már csak tizenöt shillingem van, amiből arra következtettem, hogy a fiam nem érte be a nála lévő pénzzel, hanem, míg aludtam, kizsebelt indulás előtt. És milyen fura az emberi lélek! Mert az első pillanatban még hálás is voltam neki, hogy nálam hagyta ezt a kis összeget, ami elég lesz, amíg ki nem segít valaki. Sőt bizonyos finomságot láttam gesztusában!

Egyedül voltam hát, a tarisznyámmal, az esernyőmmel, amit szintén elvihetett volna, meg a tizenöt shillinggel, és hidegen megállapítottam, hogy elhagytak, szándékosan, sőt valószínűleg előre megfontolt szándékkal, Ballybában, ha igaz, de még elég messze Ballytól. Jó néhány napig, nem tudom, meddig, ott is maradtam azon a helyen, ahol a fiam elhagyott, élelmem maradékát eszegetve (amit szintén könnyen elvihetett volna), egy teremtett lelket nem láttam, teljesen cselekvésképtelen voltam, vagy ha úgy tetszik, végre elég erős voltam, hogy ne cselekedjek. Mert nyugodt voltam, tudtam, minden véget ér, vagy előlről kezdődik, mit sem számít, és az sem számít, hogyan, csak várnom kell, ennyi az egész. És helyel-közzel gyerekes reményeket érleltem, csak hogy annál jobban kiábrándítsam magam, mint például, a fiam, ha elmúlt a haragja, talán megszán, és visszatér hozzám! Vagy Molloy, mert hiszen az ő országában vagyunk, felkeres, mivel én nem mehetek el hozzá, a barátom lesz, atyai barát, és segít majd abban, amit meg kell tennem, így Youdi nem haragszik meg rám, és nem sújt haragjával! Igen, ezernyi apró részletet építettem, színeztem ki magamban, majd undorral félrelöktem, elsöpörtem őket,

megtisztítottam magam tőlük, és gyönyörködve szemléltem az úrt, amit be akarnak mocskolni. Esténként Bally fényei felé fordultam, néztem őket, egyre erősebben csillogtak, sziporkáztak, és majdnem egyszerre hunytak ki mind, a szegény, rémült emberek pislákoló, hunyorgó, mocskos kis fényei. Azt gondoltam, talán bizony eljutottam volna odáig, ha nem sújt le rám a balsors! És sohasem láttam azt az Obidilt, akiről már majdnem beszéltem is, nem láttam, se közelről, se távolról, pedig mennyire szerettem volna látni, és egyáltalán nem lepődnék meg, ha kiderülne, hogy nem is létezik. Hatalmas, vad röhej rázta egész testemet, amikor azok az intézkedések jutottak eszembe, melyeket Youdi foganatosít ellenem, bár hangtalan röhögés volt, és arcom sem árult el mást, csak bánatot meg nyugalmat. De egész testem rázkódott belé, a lábam is, egy fának kellett támaszkodnom, vagy fácskába fogódzkodnom, nehogy elveszítsem az egyensúlyomat, mert az esernyőm kevés támasztéknak bizonyult. Hát igen, roppant különös nevetés volt, s ha jól meggondolom, talán csak lustaságból vagy tudatlanságból hívom nevetésnek. Pedig megvallom, már nemigen törődtem ezzel az ártatlan kedvteléssel. De néha mintha nem lettem volna messze tőle, mintha közeledtem volna hozzá, mint part a dagadó, tarajos hullámhoz, bár ez a kép, valljuk meg, nemigen illett a helyzetemhez, mert az inkább egy darab szar helyzetére hasonlított, ami azt várja, hogy elmossa az eső. S itt emlékezem meg a nagy szívdobbanásról, melyet még odahaza éreztem egyszer, amikor egy légy, nagyon alacsonyan szállva a hamutartóm fölött, felkavart egy csipetnyi hamut szárnycsapásaival. Egyre gyengébb és elégedettebb lettem. Jó néhány napja nem ettem semmit. Valószínűleg találtam volna szedret meg gombát, de nem érdekelt a dolog. Egész nap heverésztem a vackomon, némiképp hiányolva a fiam kabátját, este pedig kimentem a lombsátorból, és jót röhögtem Bally fényeiben. S bár kissé a gyomrom görcsölt, a beleim pedig felfúvódtak, elégedett, roppant elégedett voltam magammal, szinte rajongtam önmagamért, elbűvölt a tulajdon egyéniségem. És azt gondoltam, nemsokára teljesen elveszítem az eszméletemet, már csak idő kérdése az egész. De Gaber érkezése véget vetett e kedélyes szórakozásnak.

Leszállt az est. Kivonszoltam magam a lombsátorból röhögni egy jót, meg hogy jobban érezzem a gyengeségemet. Már jó ideje ott

lehetett. Félálomba merülve üdögélt egy fatönkön. Adj' isten, Moran – mondta. Megismer? – mondtam. Elővette a noteszét, kinyitotta, megnyálazta az ujját, lapozgatott, megtalálta a keresett oldalt, felpillantott, majd megint a noteszát nézte. Nem látok semmit – mondta. Úgy volt öltözve, mint a múltkor. Tehát nem kellett volna rosszat gondolnom vasárnapias külsejéről. Bár tán megint vasárnap volt. De hát nem mindig így öltözött-e? Van gyufája? – mondta. Nem ismertem ezt a távoli hangját. Vagy zseblámpája – mondta. Biztos látta az arcomon, hogy nem vagyok valami fényes hangulatban. Kis villanylámpát vett ki a zsebéből, és rávilágított a noteszra, olvasott: Moran, Jacques, azonnal haza, az ügy lezárva. Eloltotta a lámpát, becsukta a noteszt, és rám nézett. Nem tudok járni – mondtam. Tessék? – mondta. Beteg vagyok, mozdulni se tudok – mondtam: Egy szavát sem értem – mondta. Odakiabáltam, hogy nem tudok járni, beteg vagyok, vinni kellene, elhagyott a fiam, mindenből elegendem van. Tetőtől talpig végigmért. Az esernyőmre támaszkodva tettem néhány lépést, hogy bemutassam, nem tudok járni. Ismét kinyitotta a noteszt, rávilágított, hosszasan szemlélte, és így szólt: Moran, azonnal hazatér, lezárult az ügy. Becsukta a noteszt, a lámpával együtt zsebre tette, felállt, a potrohát paskolgatta, és kijelentette, hogy mindjárt szomjan hal. A külsőmről egy szót se. Pedig nem borotválkoztam, mióta a fiam Hole-ból elhozta a kerékpárt, nem fésülködtem, nem mosdottam, nem szólva az összes többi nélkülözésről, hát még a nagy belső átalakulásról. Megismer? – kiáltottam. Hogy megismerem-e? – mondta. Gondolkodott. Tudtam, mit csinál. A szavakat keresi, a legsértőbb szavakat. A szentségit, Moran! – mondta. Majdnem összeestem. Ha a lábainál dögölöm meg, akkor is csak azt mondja: Á, Moran, öreg fiú, a humoránál van, mint mindig. Egyre sötétebb lett. Azon tűnődtem, tényleg Gaber-e ez. Youdi haragszik? – mondtam. Van egy pofa söre? – mondta. Azt kérdelem, haragszik-e? – kiáltottam. Haragszik? – mondta Gaber. – Reggeltől estig tapsikol, hallom az előszobából. Az nem jelent semmit – mondtam. Riheg-röhög magában – mondta Gaber. Biztos haragszik rám – mondtam. Tudja, mit mondott a minap? – mondta Gaber. Megváltozott? – mondtam. Tessék? – mondta Gaber. Megváltozott? – kiáltottam. Megváltozott? – mondta Gaber. Dehogy, miért változott volna meg. Kicsit megöregedett, mint maga a világ.

Különös a hangja ma este – mondtam. Nem hiszem, hogy értette. Jó – mondta, ismét a potrohát paskolgatva felülről lefelé, nem kínál meg semmivel, hát elmegyek. És elindult. Búcsú nélkül. De utolértem, bár undorodtam tőle, nem is kicsit, és gyenge voltam, meg a lábam is fáj. Megfogtam a kabátujját. Mit mondott? – mondtam. Megállt. Moran – mondta –, most már tényleg hánynom kell magától. Könyörgök – mondtam –, mondja meg, mit mondott. Meglökött. Elestem. Nem akart ellökni, észre sem vette, milyen állapotban vagyok, csak el akart tolni magától. Meg sem próbáltam felállni. Felüvöltöttem. Közelebb lépett, és fölém hajolt. Bozontos, gesztenyeszín bajusza volt. Láttam, hogy mozog a bajusza, a szája is kinyílik, és majdnem ugyanakkor gyengéd szavakat hallottam elmosódva. Gaber nem volt durva, jól ismertem. Gaber – mondtam –, nem kérek sokat. Jól emlékszem arra a jelenetre. Fel akart segíteni. Ellöktem a kezét. Jó nekem a földön is. Mit mondott? – mondtam. Nem értem – mondta Gaber. Az előbb azt mondta, hogy mondott magának valamit – mondtam –, csak a szavába vágtam. A szavamba? – mondta Gaber. Mondott magának valamit a minap – mondtam –, maga mondta. Felragyogott az arca. Ez a nagy lapaj Gaber olyan élénk észjárású volt, akár a fiam. Azt mondta – mondta Gaber –, azt... Hangosabban! – kiáltottam. Azt mondta – mondta Gaber –, Gaber, mondta, az élet nagyon szép dolog, Gaber, hallatlanul szép. Közelebb tolt az arcát az enyémmhez. Hallatlanul szép – mondta. Mosolygott. Lehunytam a szemem. Szép a mosoly, a maga módján, igazán kedves, de csak messziről, messziről, ha lehet. Azt mondtam: Gondolja, hogy az emberi életre gondolt? Füleltem. Biztos, hogy az emberi életre gondolt? – mondtam. Kinyitottam a szemem. Egyedül voltam. A kezem tele fűvel és földdel, marokszámra tépkedtem ki a fűvet, és még csak észre sem vettem. Gyökerestül! De azonnal abbahagytam, igen, amikor rájöttem, mit tettem, mit teszek, amikor ráébredtem, hogy gonoszság, amit művelek, véget vettem az egésznek, és szétnyitottam az ujjaimat. A kezem üres volt.

Azon az éjszakán hazaindultam. Nem jutottam messzire; De megtettem az első lépést, ez a lényeg. A második kissé még lényegesebb. Ez a mondat nem világos, nem fejezi ki, amit mondani

akarok. Először tízlépésenként számoltam. Megálltam, és amikor már nem bírtam tovább, azt mondtam: Bravó, ennyiszer meg ennyiszer tíz, ezt még hozzáadjuk a tegnapiakhoz. Aztán tizenötösével, húszasával, a végén már ötvenesével számoltam. Igen, végül ötven lépést is meg tudtam tenni egyhuzamban, megállás nélkül a pihenőig, hűsége esernyőmre támaszkodva. Először Ballybában bolyonghattam rövid ideig, ha ugyan ott voltam egyáltalán. Utána viszont biztos arra mentem nagyjából, amerről jöttünk a fiammal. De az utak máshogy néznek ki, ha visszafelé megy rajtuk az ember. A józan belátás szavának engedelmességgel, mindent megettem, amit erdő, mező és víz kínált. Elfogyasztottam az összes morfiumot.

Legkésőbb augusztusban, szeptemberben rendeltek haza.

Tavasszal érkeztem meg, ennél pontosabban nem tudom. Tehát egész télen úton voltam.

Bárki más a helyemben csak lefekszik a hóba, és többé nem mozdul. Én nem. Régebben biztosra vettem, hogy az emberek nem járnak túl az eszemen. Még mindig határozottan állítom, hogy a tárgyaknál ravaszabb vagyok. Csak emberek léteznek és tárgyak, az állatokról ne beszéljünk. Meg Istenről se. Egy tárgy sem áll ellen nekem sokáig, még akkor sem, ha saját tulajdonom. Például az a hó. Bár inkább csalogatott, mint ellenállt. Viszont bizonyos értelemben ellenállt. Elég volt az. Legyőztem a havat, a fogamat csikorgatva örömben, nagyszerűen lehet csikorgatni a metszőfogakat. Utat törtem benne, majdnem azt írtam, tulajdon vesztembe vonszolva magam, ha el tudtam volna képzelni, mit veszthetek még egyáltalán. Azóta is gondolkodom rajta, állandóan elmélkedem rajta, s végül bizonyára rájövök, igen, csak idő kérdése, és kitalálom. De a hazafelé vezető úton nem találtam ki, hiszen szüntelen prédája voltam az emberek és tárgyak gonoszságának és szánandó testem gyarlóságának. A térdem, a megszokást leszámítva, nagyjából úgy viselkedett, mint az első nap. A betegség, melynek a jó ég tudja az okát, nem rosszabbodott. Hogy lehet ez? De térjünk vissza a legyekre, azt hiszem, tél elején kelnek ki a házakban, és nemsokára

meg is döglenek. Egészen aprók, lassan, bágyadtan, zajtalanul röpködnek a meleg szegletekben. Néha azért látni is őket. Fiatalon pusztulnak el, nincs idejük petét rakni. Seprűvel a szemétlapátra seperjük őket, még csak nem is vesszük észre. Ez aztán különös légynemzedék. Sanyargattak persze egyéb gyötrelmek is, bizony, de még mennyire, elsősorban bélbántalmak. Nincs kedvem beszélni róluk, sajnálom, pedig az lenne ám az izgalmas olvasmány! Csak annyit mondok, hogy senki más nem küzdötte volna le őket a maga erejéből. Bezzeg én! Kétrét görnyedtem, szabad kezemet a hasamra szorítva, így haladtam, időnként panaszos bölgést vagy diadalüvöltést hallatva. Bizonyos mohaféléknek is részük volt ebben, amiket megettem. Ha én a fejembe veszem, hogy nem váratom hiába a hóhért, nem állja utamat az a nyomorult vérhas, négykézláb megyek, ha kell, a beleimet kifosva, átkokat dörögve szerteszt. Nem megmondtam, hogy a felebarátaimért megyek tönkre?

De nem beszélek sokat a visszaútról, Örjögő dühömről és az álnok kelepcékről. Nem szólok a gonosz emberi lényekről, sem a holtak kísérteteiről, a rengeteg akadályról, mely meg akarta gátolni, hogy hazatérjek, amint Youdi parancsolta. De mégis néhány szót, saját épülesemre, és hogy lélekben felkészüljek a végre. Előbb magasröptű gondolataimat mutatom be.

Különösképpen néhány teológiai kérdés foglalkoztatott. Példák:

1. Helytálló-e vajon az az elmélet, mely szerint Éva nem Ádám bordájából jött létre, hanem a combja felső végén lévő kerekded testrészéből (a seggéből)?
2. Csúszott a kígyó a földön, vagy, amint Comestor állítja, két lábon járt?
3. Mária tényleg a fülén keresztül fogant, ahogy Szent Ágoston és Adobard tanítja?
4. Meddig kell még céltalanul lődörögve várnunk az Antikrisztusra?

5. Valóban fontos-e, melyik kezünkkel töröljük ki az ülepünket?
6. Mit gondoljunk az írek esküjéről, melyet a szentek földi maradványaira helyezett jobbal és a hímvesszőre tett ballal kell elmondani?
7. Sabbath van a természetben is?
8. Igaz, hogy az ördögök nem szenvednek a pokolbéli kínoktól?
9. Craig algebra alapú teológiája. Hogyan vélekedjünk róla?
10. Igaz, hogy a gyermek Szent Rókus szerdán és pénteken nem szopott?
11. Mit gondoljunk a férges tizenhatodik századi kiközösítéséről?
12. Helyeseljük-e Lovat, az olasz varga eljárását, aki előbb kiherélte, majd keresztre feszítette magát?
13. Mi a francot csinált Isten a teremtés előtt?
14. Bizonyos idő elteltével nem unalmas-e a mennyek országa?
15. Igaz, hogy szombatoként szünetelnek Júdas kínjai?
16. Nem kellene gyászmisét mondani elevenekért?

És elmondtam a kedves Miatyánkot. Mi atyánk, ki nem vagy már a mennyben, sem a földön, sem a pokolban, ne szenteltessék meg a te neved, sohase jöjjön el a te országod. Stb. A közepe és a vége igazán kedves.

Ebben a ledér, elbűvölő világban kerestem menedéket, ha már nem bírtam tovább.

De egyéb kérdéseket is feltettem magamnak, melyek tán közelebbről érintettek. Néhány példa:

1. Miért nem vettem kölcsön néhány shillinget Gabertől ?
2. Miért engedelmeskedtem a parancsnak, mely hazarendelt?
3. Mi történt Molloyjal?
4. Hát velem?
5. Mi lesz velem?
6. Hát a fiammal?
7. Anyja a mennyekbe jutott?
8. Hát az én anyám?
9. Én a mennyekbe jutok?
10. Találkozunk egy nap a mennyek országában, én, az anyám, a fiam, az ő anyja, Youdi, Gaber, Molloy, az ő anyja, Yerk, Murphy, Watt, Camier meg a többiek?
11. Mi történt a tyúkjaimmal meg a méheimmal? A szürke tyúkom él még?
12. Zulu és az Elsner nővérek élnek-e még?
13. Youdi irodája még mindig a régi helyén van? (Acacias tér 8.) Mi lenne, ha írnék neki? Hát ha meglátogatnám? Mindent megmagyaráznék. Mit magyaráznék meg? Bocsánatot kérnék. Miért kérnék bocsánatot?
14. Nem rendkívül szigorú-e ez a tél?

15. Mióta nem áldoztam s nem is gyóntam már?

16. Mi a neve a mártírnak, aki a rabságban vasra verve, férgekkel és sebekkel borítva, mozdulni sem tudott, de a hasán elvégezte a felszentelés szertartását, és feloldozta magát?

17. Mit csinállok a halálomig? Volna-e rá mód, hogy siettessem, bűnbeesés nélkül?

De mielőtt átvonszolni tudnám tulajdonképpeni testemet e jeges, majd az olvadás során elposványosodó magányon, elmondom, hogy sokat gondoltam a méheimre, többet, mint a tyúkjaimra, pedig Isten a tanúm, hogy gyakran gondoltam a tyúkjaimra. Különösen a méheim táncára, mert táncoltak, ó, nem úgy, mint az emberek, szórakozásból, hanem másképp. Úgy véltem, ehhez senki nem ért jobban nálam az egész kerek világon. Elmélyült kutatómunkát végeztem e téren. Ezt a táncot elsősorban a kaptárba visszatérő méhek járták, több-kevesebb virágméz volt náluk, nagyon bonyolult alakzatokból, ritmusokból állt. Végül már jelrendszert láttam a táncban, mely azt mutatja, elégedettek-e a méhek a mézszürettel vagy sem, és jelzi a kirepülő méheknek, merre menjenek, illetve merre ne. De a kirepülő méhek is táncoltak. Valószínűleg így közölték, megértettem, vagy, miattam ne aggódj! De a kaptártól messze, munka közben nem táncoltak a méhek. Ott más lehetett a jelszó: Mindenki önmagáért, ha ugyan képesek a méhek ilyen bonyolult fogalomalkotásra. A tánc nagyon bonyolult repülőalakzatokból állt, jó néhányat kategorizáltam is valószínű jelentésükkel együtt. De ott volt még a zümmögés kérdése, és nemigen lehetett a véletlen számlájára írni hangzásának változatosságát a kaptártól közel és távol. Először úgy gondoltam, minden alakzatot megfelelő zümmögés kísér. Ezt a kényelmes nézetet azonban mihamar fel kellett adnom. Mert ugyanazt az alakzatot (legalábbis én ugyanannak néztem) nagyon különféle zümmögések kísérték. Ezért azt gondoltam: a zümmögés nem kíséri a táncot, hanem, éppen ellenkezőleg, változást jelez. És ugyanaz az alakzat a kísérő zümmögés szerint változtatja értelmét. És nagyon sok megfigyelést gyűjtöttem, kategorizáltam, nem is

eredménytelenül. Bár nemcsak az alakzatról és a zümmögésről volt szó, hanem a magasságról is, melyben leírták az alakzatot. És meggyőződtem róla, hogy egy bizonyos alakzat, amit bizonyos zümmögés kísér, tizenkét lábnyira a földtől nem azt jelenti, mint hatlábnyira. Mert a méhek nem akármilyen szinten táncoltak, véletlenszerűen, hanem három-négy meghatározott szinten, mindig ugyanazokon. És ha megmondanám, milyen szinteken, meg hogy e szintek között milyen kapcsolat van, mert gondosan lemértem, nem hinnék a szavamnak. Márpedig nem ez az a pillanat, amikor kihívom magam ellen a hitetleneket. Néha mintha a közönségnek írnék! És annak ellenére, hogy rengeteget dolgoztam e kérdésen, lényegében tanácstalanul álltam szemben e roppant bonyolult tánccal, mert lépten-nyomon olyan tényezők is közbejöttek, melyekről halvány fogalmam sem volt. És elragadtatott lélekkel azt gondoltam: Ezen aztán egész életemben gondolkodhatnék, akkor sem jönnek rá! És a hazafelé vezető úton, amikor lázasan kutattam magamban minden lehetséges örömforrás után, bizony, méheim táncára gondolva, majdnem megvigasztalódtam. Mert még mindig igényt tartottam egy kis örömről. Hébe-hóba. És ellenvetés nélkül elfogadtam a lehetőséget, hogy nem jobb ez a tánc a nyugati ember léha táncánál, melynek semmi értelme, De számomra mindig is igazi öröm lesz napsütötte kaptáram előtt ülni, és nézni a méheimet, ezt az örömet nem rontja meg soha botcsinálta emberi okoskodásom. És a méheim ellen nem követtem el azt, amit Istenem ellen elkövettem, akire, ahogy tanítottak, átruháztam haragomat, félelmemet, vágyaimat, sőt a testemet is.

Egy hangról beszéltem, mely utasításokat, nem, inkább tanácsokat osztogatott nekem. A hazafelé vezető úton hallottam először ezt a hangot. Rá se hederítettem.

Ami külsőmet illeti, úgy rémlett, már nemigen lehet rám ismerni. Amikor kezembe tettem az arcom, a jól ismert és most már igazán megbocsátható mozdulattal, a kezem nem az én arcomat érezte, arcom pedig nem az én kezemet. Pedig nagyjából ugyanolyan volt a tapintás, mint amikor rendesen borotválkoztam, jól bekölniztem magam, és büszke voltam finom, fehér, értelmiségi

kezemre. És a hasam, amelyet nem ismertem, mégis az én hasam volt, az én jó öreg hasam, bár fogalmam sincs, milyen benyomás alapján. Szóval még mindig magamra ismertem, sőt sokkal mélyebben átéltem önmagammal való azonosságomat, mint azelőtt, bár súlyos sérüléseket szenvedett ez az élmény. És ebből a szempontból jóval szerencsétlenebb voltam ismerőseimnél. Sajnálom, hogy ez az utóbbi mondat nem igazán jókor jutott eszembe. Megérdemelné, hogy pontosan kifejtsem az értelmét.

Nem vitás, vannak ruhák, melyek rendes körülmények között úgyszólván elválaszthatatlanok a testtől. Igen, világéletemben gondot fordítottam az öltözködésre, bár távolról sem voltam gigerli. Nem panaszkodhattam tartós, jó szabású ruházatomra. Öltözésem persze hiányos volt, de hát ki tehet róla? Meg kellett válnom szalmakalapomtól, mely nem állt ellen az időjárás viszontagságainak, meg két harisnyámtól (két pártól), mert a hideg, a nedvesség, a nagy igénybevétel meg az, hogy nem moshattam rendesen, a szó szoros értelmében megsemmisítette őket. De kinyújtottam a nadrágtartómat, ahogy csak tudtam, meg roppant buggyos térdnadrágomat, mely így leért a lábikráig. És amikor megláttam a kékesfehér húst a nadrágszáram és a bakancsom között, néha a fiamra gondoltam, meg az ütésre, amit kapott tőlem, mert a szellem akár a legcsekélyebb analógiára is érzékeny ám. A bakancsom megkérgesedett, nem tudtam rendben tartani. Az élettelen, cserzett bőr így védekezik. A levegő áthatolt rajta, tán ennek köszönhetem, hogy nem fagyott el a lábam. Sajnos, az alsónadrágjaimtól is meg kellett válnom (kettőtől). Ürülésem elrohasztotta őket. Térdnadrágomat szintén hamar elégettem, vágott az ülepe, a farkcsonttól a herezacskóig. Mi mindent kellett még eldobnom? Az ingemet? Azt aztán nem! De gyakran kifordítottam, és a hátát hordtam elől. Nézzük csak! Négyféleképpen viseltem az ingemet. Hagyományos módon, kifordítva, elől a hátával és elől a kifordított hátával. És az ötödik nap előlről kezdtem. Ezt csak azért csináltam, mert reméltem, hogy így kitart. Kitartott? Nem tudom. Kitartott. Ha apró dolgokkal makacsul vesződik az ember, idővel a nagyokhoz is eljut. De mit kellett még eldobnom? A keménygalléraitam, igen, mind eldobtam, mielőtt teljesen

elhasználódtak. De a nyakkendőmet megtartottam, ugyanúgy viseltem, mint azelőtt, nyaknál megkötött csomóval, fitogtattam az eleganciámat, azt hiszem. Pettyes nyakkendő volt, a színére nem emlékszem.

Amikor esett, havazott vagy fagyott, hát igen, olyankor a következő dilemmával kerültem szembe: esernyőmre támaszkodva folytatom utam, és bőrig ázom, vagy megállok, és a nyitott ernyő alatt keresek menedéket. Mint annyi más dilemma, ez is hamisnak bizonyult. Mert mindössze néhány foszlány maradt esernyőm borításából a nyél körül, és nagyon lassan folytathattam volna utam, az esernyőt nem támasztéknak használva, hanem a fejem fölé emelve. De már annyira megszoktam nagyszerű esernyőm tökéletes vízhatlanságát, másrészt viszont azt is, hogy járás közben támasztékra van szükségem, hogy ez a dilemma bizony dilemma maradt számomra. Persze csinálhattam volna botot egy ágból, így mehettem volna tovább, esőben, hóban, fagyban, a botra támaszkodva, a kifeszített ernyővel a fejem felett. De nem csináltam. Nem tudom, miért. Bár amikor esett az eső meg más, ami általában esni szokott az égből, néha nem álltam meg, hanem esernyőmre támaszkodva haladtam tovább, és bőrig áztam, de többnyire megálltam, kinyitottam az esernyőt a fejem felett, és vártam, hogy elálljon a csapadék. Olyankor is megáztam. De nem ez a lényeg. És ha mindjárt manna esik, akkor is megállok, kifeszítem az esernyőmet, és megvárom, míg eláll, csak utána élek vele. És amikor esernyőt tartó karom elfáradt, hát a másikkal tartottam. Szabad kezemmel pedig testrészeimet ütögettem, csapkodtam, mindenütt, ahová csak elért a kezem, nehogy megálljon a vérkeringés, vagy az arcomat simogattam, a rám annyira jellemző mozdulatokkal. És ernyőm hosszú, hegyes vége olyan volt, mint egy ujj. Ilyen pihenők alkalmával jutottak eszembe legértékesebb gondolataim. De amikor bebizonyosodott, hogy az eső egész nap vagy egész éjjel nem áll el, akkor értelmes dolgot műveltem, vagyis igazi lombásátrat építettem magamnak. De már nemigen szerettem a lombokból készült, igazi lombásátrákat. Mert már nem nagyon voltak lombok, csak bizonyos fenyőfélék túlevelű gallyai. Bár nem emiatt ábrándultam ki az igazi lombásátorból, dehogy. Hanem azért, mert a

lombsátrakban állandóan a fiam kabátján járt az eszem, szó szerint magam előtt láttam (a kabátot), csak azt láttam, egész láthatáromat betöltötte. Őszintén szólva olyasmi volt, amit angol barátaink trencskónak hívnak, éreztem a gumi szagát, bár a trencskók általában nem gumírozottak. Igyekeztem elkerülni, amennyire tehettem, az igazi lombokból készült lombsátrak használatát, inkább hűségese esernyőmnél maradtam, fa alá álltam, kazal mellé, bokorban vagy romos épületben húztam meg magam.

Eszembe sem jutott, hogy lemegyek a főútra, és felvetetem magam egy járműre.

Ha netán az az ötletem támad, hogy a parasztnál, a falvakban keressek oltalmat, biztosan elvetettem volna.

A tizenöt shillinghez nem is nyúltam, úgy tértem haza. Nem, kettőt elköltöttem. Elmondom, milyen körülmények között.

Az alábbi kivül egyéb piszkolódást, másféle zaklatást is el kellett viselnem, de nem beszélek róluk. Maradjunk csak a paradigmánál. Sőt tán még többet is el kell viselnem a jövőben, nem biztos, de sosem lehet tudni, ez viszont biztos.

Leszállt az est. Esernyőm alatt nyugodtan vártam, hogy kiderüljön, amikor hirtelen durván rám szóltak hátulról. Nem hallottam, hogy közeledett volna valaki. Olyan helyen üldögéltem, ahol, azt hittem, egyedül vagyok. Egy kéz nagyot rántott a vállamon. Nagydarab pirospozsgás paraszt volt. Vízzel köpenyt viselt, keménykalapot és csizmát. Kerek arcáról csak úgy patakzott a víz, és lecsöpögött nagy bajuszáról. De mi a francnak ezek a részletek? Gyűlölködve méregettük egymást. Talán az az ember volt, aki udvariasan felajánlotta, hogy hazavisz a kocsiján engem meg a fiamat. Nem hiszem. Bár ismerősnek tűnt az arca. Nemcsak az arca. Lámpát cipelt magával. A lámpa nem égett. De minden pillanatban meggyújthatta. A másik kezében ásót tartott. Hogy eltemethessen, ha kell. Megragadta a kabátom hajtókáját. De még nem rázott meg, ezt későbbre tartogatta. Csak lehordott. Azon töprengtem, mi a fenét

tehettem, amitől ilyen méregbe gurult. Úgy rémlik, felvontam a szemöldököm. De mindig felvonom a szemöldököm, felszalad majdnem a hajam tövéig, ránc hátán ránc a homlokom. Végül rájöttem, hogy nem otthon vagyok. Az ő földjén voltam. Mit keresek a földjén? Ha van kérdés, amitől rettegek, amire sohasem tudtam kielégítő választ adni, hát akkor ez az. S a más földjén ráadásul! Éjjel! Olyan időben, amikor a kutyáját se veri ki az ember! De nem veszítettem el a lélekjelenléteimet. Fogadalomról van szó – mondtam. Ha összeszedem magam, egész érthető hangon beszélek. Hatással volt rá, biztos. Elengedett. Zarándoklat – mondtam, növelve az előnyömet. Megkérdezte, hová. Megnyertem a játszmát. A shiti Szűzanyához – mondtam. A shiti Szűzanyához? – mondta, mint aki úgy ismeri Shitet, akár a tenyerét, és szerinte nincs ott semmiféle Szűzanya. Na de hát létezik olyan hely, ahol ne lenne Szűzanya? Egyenesen hozzá – mondtam. A feketéhez? – mondta, hogy próbára tegyen. Ha jól tudom, nem fekete – mondtam. Bárki más lépre ment volna. Én nem. Jól ismertem a parasztockáim gyenge pontjait. Sohasem ér oda – mondta. Elvesztettem a fiamat – mondtam –, de a Madonnának köszönhetem, hogy az anyja megmenekült a haláltól. E mély érzélem minden bizonnyal tetszett egy tehenésznek. Ha tudta volna! Hosszadalmasan kifejtettem, ami sajnós, nem történt meg. Nem mintha sajnálnám Ninette-et. Bár érte, talán, szó se róla, végül is, kár. – Ő a terhes nők Madonnája – mondtam –, a férjezett terhes nőké, és megesküdtem, hogy térden vonszolom magam a kegyhelyéhez, hogy kifejezzem hálámat. Ebből az esetből kiderül, milyen ügyes voltam, még akkoriban is! Bár tán túl messzire mentem, mert ismét megtelt a tekintete rosszindulattal. Kérhetek egy szívességet? – mondtam. – Isten megfizeti. Hozzátettem: Isten küldte magát ma este. Néha egész jó eredményre vezet, ha alázatosan szívességet kérünk valakitől, aki már-már leütne. Egy kis meleg teát – könyörögtem –, cukor meg tej nélkül, hogy erőre kapjak. Valljuk be, nemigen lehet megtagadni ilyen kis szívességet egy zarándoktól, aki benne van a csávéban. Na jó, jöjjön el hozzám – mondta –, ott majd megszáritja a ruháját. Nem mehetek, nem mehetek – kiáltottam fel –, megesküdtem, hogy légvonalban haladok. E szavak kellemetlen, gyanús hatását enyhítendő, kivettem egy forintot a zsebemből, és odaadtam. A

szegényeiknek – mondtam. Majd hozzátettem a sötétség miatt: Egy forint a szegényeiknek. Messze vannak ám – mondta. Isten vezérelje – mondtam. Gondolkodott. Volt is min. Ennivalót egy falatot se – mondtam –, tényleg, nem szabad ennem. – Ó, az öreg Moran, ravasz, mint a kígyó. Persze leszámoltam volna vele szívesen, de nem mertem kockáztatni. Végül elment, azt mondta, várjam meg. Nem tudom, mi lehetett a szándéka. Amikor már jó messze járt, összecsuktam az esernyőmet, és elindultam a helyes irányra bocsátott képzeletbeli merőleges mentén, a szakadó esőben. Így költöttem el egy forintot.

Most már befejezhetem.

A temető szélén mentem. Éjszaka volt. Talán éjfél. Emelkedik a kis utca, kínlódva jártam. Enyhe szél szórta szét a felhőket a sötét égbolton. Szép dolog az örök sírhely. Tényleg szép. Ha az az egyetlen, ami örök. A kertkapuhoz értem. Kulcsra volt zárva. Nagyon helyes. De nem tudtam kinyitni. Illett a kulcs a lyukba, de nem forgott. Hosszas elhanyagoltság? Új zár? Betörtem. Visszahúzódtam az utca másik oldalára, majd nekirontottam. Hazatértem, ahogy Youdi parancsolta. Nagy nehezen feltápászkodtam. Minek volt olyan jó illata? Az orgonavirágnak? Talán a tavaszi kankalinnak. A kaptárim felé tartottam. Amitől féltem, bekövetkezett: a helyükön voltak. Leemeltem a tetőt az egyikről, és a földre tettem. Kis tető volt, meredek csúccsal, hosszú oldalsíkokkal. Belenyúltam a kaptárba, végigtapogattam üres oldalát, kotorásztam az alján. Az egyik szegletben a kezem száraz, lyukacsos galacsinba ütközött, mely érintésemtől mindjárt el is porladt. Fürt alakban helyezkedtek el, egy kis meleg után sóvárogva, hogy aludni tudjanak. Kihúztam egy marékkal. De túl sötét volt, nem láttam jól, zsebre tettem hát. Nem nyomott semmit. Egész télen kint hagyták őket, elvették a mézüket, cukrot meg nem adtak nekik. Igen, most már befejezhetem. Nem mentem a baromfiólba. Tudtam, a tyúkjaim is megdöglöttek. Csak őket másként ölték meg, talán a szürke kivételével. Elhagytam a méheimet és a tyúkjaimat. A ház felé mentem. Sötét volt. Az ajtó kulcsra zárva. Betörtem. Valamelyik kulccsal talán kinyithattam volna. Megcsavartam a villanykapcsolót. Semmi fény. A konyhába

mentem, majd Marthe szobájába. Senki. De végezzünk már! A ház lakatlan volt. A társaság kikapcsolta az áramot. Vissza akarták adni. Nem kértem belőle. Ilyen lettem. Visszamentem a kertbe. Másnap megnéztem maroknyi méhemet. Egy kevés szétporlott szárny és potrohgyűrű. Ennyi maradt. Megtaláltam a postámat, a lépcső alján, a ládában. Levél Savorytól. A fiam jól van. Na persze. Ne beszéljünk róla többé. Visszajött. Alszik. Levél Youditól, harmadik személyben. Jelentést kért. Megkapja. Újra nyár van. Egy éve indultam. Lelépek. Egy nap Gaber meglátogatott. A jelentést kérte. Különös. Azt hittem, végeztem az emberekkel meg a beszéddel. Jöjjön később – mondtam. Egy nap Ambroise atya is meglátogatott. Hát lehetséges? – mondta, amikor meglátott. Azt hiszem, tényleg szeretett, a maga módján. Megmondtam neki, ne számítson rám többé. Beszélni kezdett. Igaza volt. Kinek nincs igaza? Otthagytam. Lelépek. Találkozom Molloyjal. Talán. A térdem nem javult. De nem is romlott az állapota. Most mankóval járok. Gyorsabb lesz így. Szép idők jönnek. Majd meglátom. Eladtam, amit csak eladhattam. Komoly tartozásaim voltak. Nem akarok többé ember lenni, meg sem próbálom. Sohasem gyújtom már meg ezt a lámpát. Elfújom és kimegyek a kertbe. A hosszú májusi, júniusi napokra gondolok, amikor a kertben éltem. Egyszer szót váltottam Hannával. Zuluról beszélt, meg az Elsner nővérekről. Tudta, ki vagyok, nem félt tőlem. Sohasem ment el hazulról, nem szerette elhagyni a házat. Az ablakából társalgott velem. Rossz hírek voltak, de rosszabbak is lehettek volna. Jó is volt köztük. Szép napok voltak. Rendkívül szigorú tél volt, mindenki azt mondta. Jogunk van hát ehhez a nagyszerű nyárhoz. Nem tudom, van-e jogunk hozzá. A madaraimat nem ölték meg. Vadmadarak voltak. Bár elég szelídek. Megismertem őket, s mintha ők is megismertek volna. De sosem lehet tudni. Hiányzott néhány, és újak jöttek helyettük. Igyekeztem jobban megérteni a nyelvüket. Feledve a magamét. Ezek voltak az év leghosszabb, legszebb napjai. A kertben éltem. Egy hangról beszéltem, mely mondott nekem ezt-azt. Ebben az időben barátkoztam meg vele, ekkor kezdtem megérteni, mit akar. Nem használt olyan szavakat, melyekre a kis Morant tanították hajdan, s melyekre aztán ő tanította a fiát. Ezért nem is értettem először, mit akar. De végül megértettem azt a nyelvet. Megértettem, és most is

értem. De tán félreértem. Nem ez a lényeg. A hang mondta, hogy írjam meg a jelentést. Mindez azt jelentené, hogy most szabadabb vagyok? Nem tudom. Majd meglátom. Akkor visszamentem a házba és leírtam: Éjfél. Az eső veri az ablakot. Nem volt éjfél. Nem esett.

A védőborítón Raymond Hains festménye

MAGVETŐ KÖNYVKIADÓ

Felelős kiadó Jovánovics Miklós

Pécsi Szikra Nyomda 86 –3668 Pécs, 1987

Felelős vezető Farkas Gábor igazgató

Felelős szerkesztő Ferch Magda

Műszaki vezető Sebestyén Lajos

A védőborító sorozatterve Dános Judit munkája

Tipográfus Romhányi Katalin

Kiadványszám 6086

Megjelent 27,5 (A5) ív terjedelemben, New Times betűtípusból
szedve

MA 5268

ISBN 963 14 1103 6

ISSN 0324–7929